

**Burdur
Mehmet Akif Ersoy
Üniversitesi**

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI (SDÜ ile ORTAK)

**2006-2015 YILLARI ARASINDA KİBYRA KAZILARINDA ELE
GEÇEN TERRAKOTTA FİGÜRİNLER**

Belma GÜNAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Şükrü ÖZÜDOĞRU

BURDUR – 2019

TC
MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI

2006-2015 YILLARI ARASINDA KİBYRA KAZILARINDA ELE
GEÇEN TERRAKOTTA FİGÜRİNLER

Belma GÜNAL
YÜKSEK LİSANS TEZİ

JÜRİ ÜYELERİ

Danışman: Doç. Dr. Şükrü ÖZÜDOĞRU

Jüri Üyesi: Doç. Dr. F. Eray DÖKÜ

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Havva IŞIK

BURDUR - 2019

**MAKÜ SOSYAL
BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU

M.A.K.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 04.07.2019 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Belma Günal'ın 2006-2015 Yılları Arasında Kıbyra Kazılarında Ele Geçen Terrakotta Figürinler konulu tez çalışması Arkeoloji Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE

(TEZ DANIŞMANI) : Doç. Dr. Şükrü ÖZÜDOĞRU

ÜYE

: Prof. Dr. Havva IŞIK

ÜYE

: Doç. Dr. F. Eray Dökü

ONAY

M.A.K.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
...../...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

T.C.
MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ETİK BEYANI

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “2006-2015 Yılları Arasında Kibyra Kazılarında Ele Geçen Terrakotta Figürinler” adlı tezin hazırlanması sürecinde akademik etik ilkeleri ihlal etmediğimi taahhüt eder, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Adı Soyadı

Belma GÜNAL

ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR

“2006-2015 Yılları Arasında Kibyra Kazılarında Ele Geçen Terrakotta Figürinler” , adlı çalışmanın hazırlanma aşamasında pek çok kaynağa ve araştırmalara başvurulmuştur. Bu araştırmalar sırasında Burdur Arkeoloji Müzesi’nde bulunan envanterlik eserlerin incelenmesi ve yeniden fotoğraflanması sırasında bana resmi izinler konusunda yardımcı olan Burdur Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü’ne teşekkür ederim.

Kütüphane araştırmalarım sırasında kaynaklara kolayca erişim sağlayabilmem için yardımcı olan Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (AKMED) kütüphanesi çalışanlarına, özellikle ek kaynak konusunda çok kez destek olan değerli arkadaşlarım Arş. Gör. Emrah ÖZDEMİR, Büşra KAVAK, Merve ASİ ve Hakan KUŞÇU’ya, kazı evi deposunda korunan eserleri birleştirme ve tasnifleme sırasında benimle birlikte özveriyle ve sabırla çalışan arkadaşım Arş. Gör. Esra SAYIN’a teşekkür ederim.

Çalışmalarım sırasında değerli yorumlarını benden esirgemeyen ve kaynaklarını benimle paylaşan Prof. Dr. Gül IŞIN ve Dr. Öğr. Üyesi Ünal DEMİRER hocalarıma ayrıca teşekkür ederim.

Kibyra Terrakotta Figürinleri konusunda çalışmam için beni teşvik eden, yardımları ve düşünceleriyle yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Şükrü ÖZÜDOĞRU’ya, çalışma konumla ilgili yönlendirmelerde bulunan sayın hocalarım Doç. Dr. F. Eray DÖKÜ’ye, Arş. Gör. Mesut Can KAYA’ya, Arş. Gör. Düzgün TARKAN’a ve Dr. Öğr. Üyesi İsmail BAYTAK’a teşekkürü bir borç bilirim.

Sabır ve özveri gerektiren bu süreçte manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli ailem ve özellikle annem Hüsne GÜNAL’a teşekkür etmekten mutluluk duyarım.

GÜNAL, Belma, 2006 – 2015 Yılları Arasında Kibyra Kazılarında Ele Geçen Terrakotta Figürinler, Yüksek Lisan Tezi, Burdur 2019.

ÖZET

Çalışmada ele alınan terrakotta figürinler, Kibyra Kenti Nekropolisleri ve kamu yapılarında gerçekleştirilen kazılardan bulunmuştur. Figürinler buluntu yerleri ve kontekstleri esas alınarak incelenmiş olup, kesin tarihlemeye yardımcı olabilecek verilerle birlikte değerlendirilmiştir. Özellikle nitelikli buluntu konteksti veren mezar buluntuları; seramik, sikke ve diğer buluntular ışığında tarihlendirilmişlerdir.

Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait olan figürinler, her iki dönemde de teknik özellik ve hamur rengi olarak farklılıklar göstermektedirler. Tamamı sağlam olarak ele geçen figürinlerin azlığı, tip ve stil incelemelerinde, kimliklerini belirlemede yetersiz kalmamıza neden olmuştur.

Gruplara ayrılarak incelenen 104 adet figürin, teknik ve stilistik açıdan değerlendirilmelerinin ardından benzerleri ve aynı tipteki yakın örnekleriyle karşılaştırılmıştır. Figürinler üzerinde yapılan incelemeler sonucunda tamamının kalıp yapımı olduğu tespit edilmiştir. Katalogda yer alan bilgiler; figürinlere ait detaylar, buluntu durumları ve aynı tipteki benzer örnekleri göstermektedir. Aphrodite ve Eros gibi dini kimliklerin, teatral konuların ve mizah görselli grotesk figürinlerin sevilerek işlendiği, çocuk mezarlarına adak olarak bırakılan hayvan figürinlerinin de rağbet gördüğü tespit edilmiştir.

Eserlerin buluntu yerleri ve varsa buluntu kontekstleri ile ilgili veriler ele alınarak, figürinlerin işlevleri ve buluntu tarihleriyle ilgili öneriler yapılmıştır. Bu çalışma, kentte devam eden kazı çalışmalarında ele geçecek olan yeni buluntuların tarihlendirilmesine ve gruplandırılmasına yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kibyra, Figürinler, Terrakotta, Hellenistik, Roma.

GÜNAL, Belma, *Terracotta Figurines Unearthed in Kibyra Excavations Between 2006 – 2015*, Master Thesis, Burdur 2019.

ABSTRACT

The terracotta figurines discussed in the study were found from the excavations carried out in the necropoleis and public buildings of Cibyra. The figurines were examined on the basis of their artifacts and contexts, and evaluated together with data that could aid in precise dating. The grave finds, which give a particularly qualified context, are dated in the light of ceramics, coins and other Finds.

The figurines from the Hellenistic and Roman periods show differences in technical characteristics and paste color in both periods. The scarcity of figurines, all of which were recovered intact, caused us to be inadequate in determining their identities in type and style investigations.

After the technical and stylistic evaluation of 104 figurines, which were divided into groups, they were compared with similar samples. As a result of the examinations made on figurines, it was found that all of them were mold making. The information in the catalog shows details of the figurines, the finds and similar examples of the same type. It was also found that divine identities such as Aphrodite and Eros, theatrical subjects, and humorous grotesque figurines were loved and animal figurines left as votive objects in childrens' graves were in high demand.

Data and the contexts of the artifacts, if any, were discussed and suggestions were made on the functions and the dates of the figurines. This study will help to date and group the new finds to be uncovered during the ongoing excavations in the city.

Keywords: Cibyra, Figurines, Terracotta, Hellenistic, Roman.

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYANI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR DİZİNİ.....	vi
LEVHALAR DİZİNİ.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM TERRAKOTTALAR

1.1.Buluntu Yerleri.....	5
--------------------------	---

İKİNCİ BÖLÜM TERRAKOTTA FİGÜRİNLER

2.1. Kadın Figürinleri.....	7
2.1.1. Kadın Başları.....	7
2.1.2. Kadın Gövde Parçaları.....	23
2. 2. Erkek Figürinleri.....	24
2.2.1. Tanrı Figürinleri.....	24
2.2.2. Erkek Başları.....	36
2.2.3. Erkek Gövde Parçaları.....	38
2.2.4. Gladyatör Figürinleri.....	39
2. 3. Karışık Varlıklar.....	40
2.3.1.Satyrler.....	40
2.3.2. Sphenks.....	43

2. 4. Groteskler.....	44
2. 5. Patolojik Figürinler.....	49
2. 6. Hayvan Figürinleri.....	52
2. 7. Masklar.....	64
2. 8. Kalıplar.....	75
2. 9. Meyve.....	78
2. 10. Terrakotta Levha.....	78
2. 11. Grup Heykelcik.....	80
2. 12. Kaideler.....	83
2. 13. Diğer Eserler.....	85
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	87
KAYNAKÇA.....	93
EKLER.....	102
ÖZGEÇMİŞ.....	201

KISALTMALAR DİZİNİ

Lev.	Levha
Res.	Resim
Bkz.	Bakınız
s.	Sayfa
vdd	ve devamı
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
çev.	Çeviren
edt.	Editör
cm.	Santimetre
Yük.	Yükseklik
Gen.	Genişlik
Uz.	Uzunluk
Kal.	Kalınlık
pl.	Plate – Planche (Levha)
taf.	Tafel (Levha)
No.	Numara
Kat.	Katalog
KST	Kazı Sonuçları Toplantısı
AST	Araştırma Sonuçları Toplantısı
YOM	Yeraltı Oda Mezarı

LEVHALAR DİZİNİ

Lev. I	<i>Res. 1.</i>	Kat. No. 1/a
	<i>Res. 2.</i>	Kat. No. 1/b
	<i>Res. 3.</i>	Kat. No. 1/c
	<i>Res. 4.</i>	Kat. No. 1/d
Lev. II	<i>Res. 5.</i>	Kat. No. 1/e
	<i>Res. 6.</i>	Kat. No. 1/f
Lev. III	<i>Res. 7.</i>	Kat. No. 2/a
	<i>Res. 8.</i>	Kat. No. 2/b
	<i>Res. 9.</i>	Kat. No. 3/a
	<i>Res. 10.</i>	Kat. No. 3/b
Lev. IV	<i>Res. 11.</i>	Kat. No. 4
	<i>Res. 12.</i>	Kat. No. 5/a
	<i>Res. 13.</i>	Kat. No. 5/b
	<i>Res. 14.</i>	Kat. No. 5/c
Lev. V	<i>Res. 15.</i>	Kat. No. 6
	<i>Res. 16.</i>	Kat. No. 7
	<i>Res. 17.</i>	Kat. No. 8/a
	<i>Res. 18.</i>	Kat. No. 8/b
Lev. VI	<i>Res. 19.</i>	Kat. No. 9
	<i>Res. 20.</i>	Kat. No. 10

	<i>Res. 21.</i>	Kat. No. 11/a
	<i>Res. 22.</i>	Kat. No. 11/b
Lev. VII	<i>Res. 23.</i>	Kat. No. 12/a
	<i>Res. 24.</i>	Kat. No. 12/b
	<i>Res. 25.</i>	Kat. No. 13/a
	<i>Res. 26.</i>	Kat. No. 13/b
Lev. VIII	<i>Res. 27.</i>	Kat. No. 14
	<i>Res. 28.</i>	Kat. No. 15
	<i>Res. 29.</i>	Kat. No. 16
Lev. IX	<i>Res. 30.</i>	Kat. No. 17/a
	<i>Res. 31.</i>	Kat. No. 17/b
	<i>Res. 32.</i>	Kat. No. 18
	<i>Res. 33.</i>	Kat. No. 19
Lev. X	<i>Res. 34.</i>	Kat. No. 20/a
	<i>Res. 35.</i>	Kat. No. 20/b
	<i>Res. 36.</i>	Kat. No. 20/c
Lev. XI	<i>Res. 37.</i>	Kat. No. 21/a
	<i>Res. 38.</i>	Kat. No. 21/b
	<i>Res. 39.</i>	Kat. No. 22/a
	<i>Res. 40.</i>	Kat. No. 22/b
	<i>Res. 41.</i>	Kat. No. 22/c
Lev. XII	<i>Res. 42.</i>	Kat. No. 23/a

	<i>Res. 43.</i>	Kat. No. 23/b
	<i>Res. 44.</i>	Kat. No. 24/a
	<i>Res. 45.</i>	Kat. No. 24/b
Lev. XIII	<i>Res. 46.</i>	Kat. No. 25
	<i>Res. 47.</i>	Kat. No. 26
	<i>Res. 48.</i>	Kat. No. 27
	<i>Res. 49.</i>	Kat. No. 28
Lev. XIV	<i>Res. 50.</i>	Kat. No. 29/a
	<i>Res. 51.</i>	Kat. No. 29/b
	<i>Res. 52.</i>	Kat. No. 30
Lev. XV	<i>Res. 53.</i>	Kat. No. 31/a
	<i>Res. 54.</i>	Kat. No. 31/b
	<i>Res. 55.</i>	Kat. No. 32
	<i>Res. 56.</i>	Kat. No. 33
Lev. XVI	<i>Res. 57.</i>	Kat. No. 34
	<i>Res. 58.</i>	Kat. No. 35/a
	<i>Res. 59.</i>	Kat. No. 35/b
	<i>Res. 60.</i>	Kat. No. 35/c
Lev. XVII	<i>Res. 61.</i>	Kat. No. 36/a
	<i>Res. 62.</i>	Kat. No. 36/b
	<i>Res. 63.</i>	Kat. No. 36/c
	<i>Res. 64.</i>	Kat. No. 36/d

Lev. XVIII*Res. 65.* Kat. No. 377/a*Res. 66.* Kat. No. 37/b*Res. 67.* Kat. No. 37/c*Res. 68.* Kat. No. 38/a*Res. 69.* Kat. No. 38/b*Res. 70.* Kat. No. 38/c**Lev. XIX***Res. 71.* Kat. No. 39*Res. 72.* Kat. No. 40/a*Res. 73.* Kat. No. 40/b*Res. 74.* Kat. No. 40/c**Lev. XX***Res. 75.* Kat. No. 41/a*Res. 76.* Kat. No. 41/b*Res. 77.* Kat. No. 41/c*Res. 78.* Kat. No. 42/a*Res. 79.* Kat. No. 42/b*Res. 80.* Kat. No. 43/a*Res. 81.* Kat. No. 43/b*Res. 82.* Kat. No. 43/c**Lev. XXI***Res. 83.* Kat. No. 44*Res. 84.* Kat. No. 45/a*Res. 85.* Kat. No. 45/b*Res. 86.* Kat. No. 45/c

	<i>Res. 87.</i>	Kat. No. 46
	<i>Res. 88.</i>	Kat. No. 47
	<i>Res. 89.</i>	Kat. No. 48
Lev. XXII	<i>Res. 90.</i>	Kat. No. 49/a
	<i>Res. 91.</i>	Kat. No. 49/b
	<i>Res. 92.</i>	Kat. No. 50/c
	<i>Res. 93.</i>	Kat. No. 50/a
	<i>Res. 94.</i>	Kat. No. 50/b
Lev. XXIII	<i>Res. 95.</i>	Kat. No. 51
	<i>Res. 96.</i>	Kat. No. 52
	<i>Res. 97.</i>	Kat. No. 53
	<i>Res. 98.</i>	Kat. No. 54
	<i>Res. 99.</i>	Kat. No. 55
	<i>Res. 100.</i>	Kat. No. 56
Lev. XXIV	<i>Res. 101.</i>	Kat. No. 57
	<i>Res. 102.</i>	Kat. No. 58
	<i>Res. 103.</i>	Kat. No. 59/a
	<i>Res. 104.</i>	Kat. No. 59/b
	<i>Res. 105.</i>	Kat. No. 60
	<i>Res. 106.</i>	Kat. No. 61
Lev. XXV	<i>Res. 107.</i>	Kat. No. 62
	<i>Res. 108.</i>	Kat. No. 63

	<i>Res. 109.</i>	Kat. No. 64
	<i>Res. 110.</i>	Kat. No. 65/a
	<i>Res. 111.</i>	Kat. No. 65/b
Lev. XXVI	<i>Res. 112.</i>	Kat. No. 66/a
	<i>Res. 113.</i>	Kat. No. 66/b
	<i>Res. 114.</i>	Kat. No. 67
	<i>Res. 115.</i>	Kat. No. 68
Lev. XXVII	<i>Res. 116.</i>	Kat. No. 69/a
	<i>Res. 117.</i>	Kat. No. 69/b
	<i>Res. 118.</i>	Kat. No. 69/c
	<i>Res. 119.</i>	Kat. No. 69/d
	<i>Res. 120.</i>	Kat. No. 70
Lev. XXVIII	<i>Res. 121.</i>	Kat. No. 71
	<i>Res. 122.</i>	Kat. No. 72
	<i>Res. 123.</i>	Kat. No. 73
	<i>Res. 124.</i>	Kat. No. 74
	<i>Res. 125.</i>	Kat. No. 75
	<i>Res. 126.</i>	Kat. No. 76
Lev. XXIX	<i>Res. 127.</i>	Kat. No. 77
	<i>Res. 128.</i>	Kat. No. 78
	<i>Res. 129.</i>	Kat. No. 79
	<i>Res. 130.</i>	Kat. No. 80

	<i>Res. 131.</i>	Kat. No. 81
Lev. XXIX	<i>Res. 132.</i>	Kat. No. 82/a
	<i>Res. 133.</i>	Kat. No. 82/b
	<i>Res. 134.</i>	Kat. No. 82/c
	<i>Res. 135.</i>	Kat. No. 83/a
	<i>Res. 136.</i>	Kat. No. 83/b
	<i>Res. 137.</i>	Kat. No. 83/c
Lev. XXXI	<i>Res. 138.</i>	Kat. No. 84
	<i>Res. 139.</i>	Kat. No. 85/a
	<i>Res. 140.</i>	Kat. No. 85/b
	<i>Res. 141.</i>	Kat. No. 85/c
	<i>Res. 142.</i>	Kat. No. 85/d
Lev. XXXII	<i>Res. 143.</i>	Kat. No. 86/a
	<i>Res. 144.</i>	Kat. No. 86/b
	<i>Res. 145.</i>	Kat. No. 86/c
	<i>Res. 146.</i>	Kat. No. 87
	<i>Res. 147.</i>	Kat. No. 88
	<i>Res. 148.</i>	Kat. No. 89
	<i>Res. 149.</i>	Kat. No. 90
Lev. XXXIII	<i>Res. 150.</i>	Kat. No. 91
	<i>Res. 151.</i>	Kat. No. 92
	<i>Res. 152.</i>	Kat. No. 93

	<i>Res. 153.</i>	Kat. No. 94/a
	<i>Res. 154.</i>	Kat. No. 94/b
Lev. XXXIV	<i>Res. 155.</i>	Kat. No. 95
	<i>Res. 156.</i>	Kat. No. 96
	<i>Res. 157.</i>	Kat. No. 97
	<i>Res. 158.</i>	Kat. No. 98
	<i>Res. 159.</i>	Kat. No. 99
	<i>Res. 160.</i>	Kat. No. 100
Lev. XXXV	<i>Res. 161.</i>	Kat. No. 101
	<i>Res. 162.</i>	Kat. No. 102
	<i>Res. 163.</i>	Kat. No. 103
	<i>Res. 164.</i>	Kat. No. 104

GİRİŞ

AMAÇ VE YÖNTEM

Çalışmanın konusunu “2006 – 2015 Yılları Arasında Kibyra Kazılarında Ele Geçen Terrakotta Figürinler” oluşturmaktadır.

Kentin siyasi ve ekonomik gücü, Hellenistik Dönem’den başlayarak Roma İmparatorluk Dönemi’yle doruk noktasına ulaşmıştır. Bugün büyük bölümü ayakta duran, Agora, Stadion, Tiyatro ve Meclis Binası gibi kamu yapılarına ek olarak kentin Nekropolis alanları, ölü kültürünün araştırılması açısından büyük önem arz etmektedir. Nekropolisler antik yerleşimlerin en önemli bölümü olup, dini yaşamın geçtiği, ölü kültürünün geliştiği ve köklendiği ayrıca halkın bir araya geldiği yerlerdir. Bu bağlamda bir antik kent için 'Nekropol' kavramının önemi; antik kentlerin fiziksel planlanmasındaki rolü, kent halkının sosyo-kültürel, ekonomik ve dini yaşamına dair etkileri yadsınamaz bir gerçek olmuştur. Kentte özellikle mezarlardan gelen terrakottalar bir ölünün yanına bırakılan en güzel adaklardan biri olmuş, ölen kişi hangi tanrı ya da tanrıçaya inanmışsa ölmeden önce o tanrı ya da tanrıçanın minyatür bir heykeliyle birlikte gömülmüştür.

Bu güne kadar yapılan kazılarda toplamda 272 adet terrakotta figürin ele geçmiştir. Bunlar arasında nitelikli olanlar (104 adet) üzerinde çalışılacak, olmayanlar üzerinde ise bir tasnifleme ve istatistik oluşturulacaktır. Değerlendirilen malzeme, kentteki terrakotta üretim özellikleri konusunda bilgi vermesi yanında, MÖ 1. yüzyıldan başlayıp, MS 3. yüzyıla kadar devam eden yaklaşık dört yüz yıllık geniş bir kronolojiyi kapsamı açısından önem taşımaktadır.

Anadolu'nun önde gelen yerleşimlerinden sayılan Kibyra kentinin terrakottaları geniş ve kapsamlı bir çalışmayı gerektirmektedir. Terrakottaların yüksek lisans tezimin konusu olmasının başlıca etmenlerinden birisi üretilen bu malzemenin istatistiğini ve kronolojisini oluşturarak kentteki atölye ya da işlik sorunsalına bir cevap aramaktır. Ayrıca kentte yapılan kazılar sonucunda konu hakkında herhangi bir çalışma yapılmaması da konuyu heyecanlı ve biran önce çalışılabilir kılmaktadır. Bugüne kadar tüm bu eserlerle ilgili özet kazı raporları dışında yapılmış ayrıntılı bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma ile terrakottaların

arkeolojik kültür değerinin araştırılması, belgelenmesi ve yorumlanması yanı sıra elde edilen tüm verilerin yakın bölgesindeki antik kültür ile ilişkilendirilmesi hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra, bugüne kadar yapılmış olan terrakotta çalışmalarında ikonografi ve kronolojinin esas alındığı düşünce sisteminin aksine terrakottaların fonksiyonları ve mezar kültürü olarak önem ve anlamlarını incelemek temel amacıdır. Çünkü bilmeliyiz ki terrakottalar-seramikler sadece dekor olarak mekânı süsleme amacı gütmeyip aynı zamanda halkın sosyal yaşantısı ile doğrudan bir ilişki içindedirler. İşte salt bir sanat türü olarak ele alınan terrakottaların üretim nedenleri düşünüldüğünde tezin konusu ve amacı kısmında kısaca özetlenen durum ile birleşince ortaya birçok bilimsel soru çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu sorular çalışmam esnasında arkeolojik, epigrafik ve mimari araştırma metotları ile çözülmeye çalışılmıştır.

Terrakottalar ikonografik olarak ayrıntılı bir şekilde incelenmiş, yakın coğrafyalarda yer alan benzer örnekleriyle karşılaştırılmış ve bu pişmiş topraktan yapılan figürinlerin mezar kontektleriyle bağlantısı, mezar kültürüyle olan ilişkisi ve mezar kültüründeki yeri değerlendirilmiştir. Burada sunulan çalışmanın başarıyla tamamlanması sonucunda öncelikle Kibyra antik kentinde şimdiye kadar detaylı olarak araştırılmamış olan terrakotta figürinler ilk defa kapsamlı bir şekilde araştırılarak bilim dünyasına tanıtılmış olacaktır. Çalışma sonucunda, bahsi geçen bu terrakottaların ayrıntılı bir dökümantasyonu yapılmış ve kentteki atölye ya da işlik sorunsalına bir cevap verilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın öncelikli basamağını gözlem ve kütüphane çalışmaları yaparak bilgi toplama, katalog taraması, taranan kataloglardaki benzer örnekleri derleme, araştırılan ve doğruluğu onaylanan bilgilerin sonuçlarının gelecek nesillerle yazılı ve görsel olarak paylaşılması oluşturur.

Tez konusu olan terrakottalar incelenirken, konu ile ilgili yayınlarda uygulanan çalışma yöntemine bağlı bir sistem takip edilmiştir. İncelenen terrakottaların özgün malzeme olması ve şuana kadar tümünün ele alınarak incelendiği kapsamlı bir çalışmanın yapılmamış olması, literatür çalışmasından önce bazı özelliklerinin anlaşılmasını gerekli kılmaktadır. Buradaki ilk aşama, terrakottaların fotoğraflanarak kayıt altına alınmasıdır. Diğer bir çalışma olarak,

terrakottaları oluşturan kil renk tonlarının Munsell renk kataloğuna göre verilmesi konusunda çalışmaktır.

Söz konusu çalışmaların yapılmasının ardından ise terrakottaların tipolojik ayrımları oluşturulmuş bu sayede terrakottaların kendi içlerindeki ayrımları ve tanımlamaları yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TERRAKOTTALAR

Terrakottalar, pişmiş topraktan yapılan ve koroplastlar tarafından olağanca ince ayrıntısıyla şekillendirilen figürinlerdir. Genel olarak küçük boyutta üretilmiş ve zaman içinde mermer ya da bronz kült heykelcikleri sahipleri için değişik anlamlar ve roller üstlenmişlerdir¹. Bu figürinler, dönemin heykeltraşlık sanatının iyi birer takipçisi olma özellikleri yanında, ikonografik zenginlikleri ve üzerlerinde kısmen korunan canlı boyaıyla dikkat çekmektedir. Bilindiği gibi terrakotta figürinler, antik dönemde ev ya da diğer sivil yapılarda gündelik eşya olarak kullanılmaları yanında mezarlarda, kutsal alanlarda veya tapınaklarda tanrı ya da tanrıçaya adak eşyası olarak bırakılma gibi çok farklı amaçlarla da kullanılmışlardır.

Çalışma kapsamı içinde ele alınan terrakotta figürinlerin bir kısmı mezar buluntusu olarak ele geçtiğinden dini bir ritüelin parçası ya da ölümler için adak ve sunu eşyası olarak değerlendirilmelidir. Özellikle Sdasion 2 No'lu mezardan ele geçen Aphrodite heykelciği (**Kat. No. 1**), mezar sahibinin tanrıçaya duyduğu saygıyı ve mezar sahibinin saygınlığını anlatması açısından önem arz etmektedir.

Kentte yapılan kazı çalışmaları sonucunda ele geçen terrakotta figürinlerin sağlam olarak ele geçtiği çok az örnek mevcuttur. Bundan dolayı bazı iyi korunamamış parçaların yorumlanması sağlıklı sonuçlar getirmeyeceğinden tarihleme ve tipoloji gibi bölümlerin yorumsuz olarak bırakılması uygun görülmüştür. Ancak kontektleri bozulmamış ve mezar kazılarından bulunmuş örnekler ise figürinlerin yapım amacı ve anlamını açıklayıcı veriler sunmaktadır. Bu veriler ışığında mezarlara bırakılan eserler kentin ölü gömme geleneğini, kamu yapılarından ele geçen eserler ise toplumsal yaşam içindeki önemini gözler önüne sermektedir.

¹ Gül Işın, *Patara Terrakottaları Hellenistik Ve Erken Roma Dönemleri*, Ege Yayınları, İstanbul, 2007, s. 7.

1.1.Buluntu Yerleri

Stadion 2010 yılı kazı çalışmalarında Stadion 2 No'lu Mezar olarak adlandırılan Hellenistik Dönem'e ait mezar içerisinde toplamda 10 adet (**Kat. No. 1, 22, 41, 50, 62, 67, 68, 89, 90, 94**) figürin ele geçmiştir. Figürinlerin, yürütülen sistemli bir mezar kazısı sonucunda bozulmamış olan buluntu konteksti ile tarihlendirilmeleri yapılmıştır. Mezarlarda ki yoğun tahribat sonucu aralarında sadece (**Kat. No. 50**) ördek figürini sağlam olarak ele geçmiştir. Aphrodite heykelciği (**Kat. No. 1**) ise kısmen korunmuştur. Yine 3 No'lu (**Kat. No. 66, 104**)ve 5 No'lu (**Kat. No. 88**)olarak adlandırılan geç dönem mezarlarda ise 3 adet terrakotta ele geçmiştir. Mezar dışında genel olarak Stadion yapısında yürütülen kazılarda ise oturma sıraları ve portiko gibi alanlarda ele geçen 12 adet (**Kat. No. 6, 15, 32, 33, 40, 42, 43, 52, 73, 83, 92, 100**) terrakotta mevcuttur.

Detaylı kazı çalışmalarının 2014 yılında başladığı Nekropolis Yolu kazılarında ise toplamda 15 adet (**Kat. No. 16, 25, 27, 34, 37, 38, 39, 44, 57, 69, 79, 85, 93, 102, 103**) terrakotta figürin ele geçmiştir. Figürinler lahit mezarlardan, kiremit mezarlardan, basit toprak gömülerden, inhumasyon ve kremasyon gömülerden ele geçmiştir. Eserler arasında Satyr başları, Eroslar, masklar gibi örnekler mevcuttur.

2010 yılında kazısı başlayan ve daha sonraki dönemlerde devam eden Doğu Nekropol Anıt Mezar kazılarında yer altı oda mezarlardan, podyumlu lahit mezarlardan ve Anıt Mezardan ele geçen 17 adet (**Kat. No. 2, 17, 20, 30, 47, 49, 53, 54, 65, 70, 72, 81, 84, 86, 95, 97, 98**) figürin bulunmaktadır. Figürinler arasında sağlam olarak ele geçen 1 adet Phallus, 1 adet güvercin, 1 adet incir ve 1 adet grup heykelcik mevcuttur. Bu alanda ele geçen eserler sağlam buluntu kontekstine sahiptir ve birlikte ele geçtikleri kandiller, sikkeler, seramikler ve epigrafik verilerle birlikte tarihlendirmeleri yapılmıştır.

2009 yılında kazı çalışmalarına başlanan ve daha sonraki dönemlerde kazısı devam eden Odeion yapısında ise 19 adet (**Kat. No. 3, 8, 10, 11, 24, 26, 31, 51, 56, 58, 59, 60, 64, 74, 75, 76, 77, 96, 99**) terrakotta figürin ele geçmiştir.

2015 yılı ve sonrasında kazısı yapılan Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi kazılarında ise 13 adet (**Kat. No. 7, 9, 12, 13, 14, 18, 19, 21, 45, 46, 82,**

87, 91,) figürin ele geçmiştir. Eserler arasında en dikkat çeken; 1 adet tanrı Asklepios başı, 1 adet kulak ve 1 adet mask kalıbıdır. Mask kalıbı ve kulak sağlam olarak ele geçmiştir. Figürinler sağlam bir buluntu kontekstine sahip olmadığından dolayı burada ele geçen figürinler hamam kompleksinin genel tarih aralığına göre tarihlendirilmiştir.

2011 yılında kazısı yapılan Ana Cadde kazılarında 3 adet (**Kat. No. 5, 61, 63**) terrakotta figürin ele geçmiştir. Bunlar arasında en iyi korunan (**Kat. No. 5**) 1 adet örtülü kadın başıdır.

2010 yılında kazısı yapılan YOM 6'dan 5 adet (**Kat. No. 4, 28, 35, 36, 101**) terrakotta figürin ele geçmiştir. Bunlar arasında sağlam olarak ele geçen 1 adet gladyatör heykelciği, 1 adet aulos çalan satyr heykelciği bulunmaktadır.

2009 yılında başlan ve sonraki dönemlerde devam eden Agora kazılarında ise 3 adet (**Kat. No. 48, 78, 80**) terrakotta figürin ele geçmiştir. Bunlar arasında 1 adet phallus 2 adet kırık mask parçası yer almaktadır.

Tiyatro da 2011 yılında yapılan temizlik çalışmaları esnasında ise 1 adet (**Kat. No. 29**) terrakotta erkek başı ele geçmiştir.

Kent içi yüzeyde ise bir adet boğa başı (**Kat. No. 55**), bir adet trajedi mask parçası (**Kat. No. 71**) ve bir adet Eros ve Psyche figürini (**Kat. No. 23**) ele geçmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

TERRAKOTTA FİGÜRİNLER

2.1. Kadın Figürinleri (Kat. No. 1-19)

2.1.1. Kadın Başları (Kat. No. 1-15)

İncelenen figürler arasında değineceğimiz birinci grup kadın başlarıdır. Bu kadın figürleri arasında tanıtıcı bir aksesuarla betimlenenlerin yanı sıra kimliksiz bir kadın olarak da betimlenenler çoğunluktadır. Bunun yanında bu bölümde incelenecek eserlerin sıradan kadınları betimleyebileceği gibi bir kült ile ilişkili olabileceğini ya da bir tanrıçayı temsil edebileceğini de unutmamak gerekir. Bu çalışma ile Kibyra terrakottaları arasında incelenen grup içerisinde bir adet figürin (**Kat. 1**) haricinde, bir kült ile ilgili belirli bir tanrısal varlığa işaret edebilecek atribüse ya da stilistik özelliğe dair herhangi bir ize rastlanmayan on beş adet kadın figürinini kapsamaktadır. Bunlar arasından kesin olarak bir tanrıçayı temsil eden yalnızca **Kat. 1** no'lu figürindir. Her bir parçanın hangi tipe ait olduğunu belirlemek mümkün olmasa da, bazı figürinler hakkında öneriler getirebiliriz. On beş adet kadın başı arasından, tanrıça olabileceğini düşündüğümüz sekiz adet (**Kat. 1-8**) eser bulunmaktadır. Bu sekiz adet eser içerisinden de **Kat. 1** no'lu figür tanrıça Aphrodite'ye aittir.

Kibyra'da bilinen herhangi bir tapınağı bulunmayan tanrıçanın kentin mezarlarında ele geçmesi, ölü kültüne yönelik bir tapınım ile evlerde de saygı gördüğü düşüncesini akıllara getirmektedir. Bölgede çok sayıda ele geçen Eros figürini ise, tanrıçanın kültürünün bölgedeki etkinliği konusunda yeterince bilgi vermektedir. Hellenistik Dönem'le birlikte, erken dönemlerdeki katı duruşlu ifadelerinden sıyrılan tanrı ve tanrıça figürinleri günlük yaşantı normlarına sokulmuştur². Özellikle Hellenistik ve Erken Roma Dönemleri'nde Yunan panteonuna ait tanrı ya da tanrıça figürinlerinin üretimlerinin yaygın olduğu bilinmektedir. Geç Hellenistik Dönem'de Aphrodite betimlemeleri özel bir etki ve alana sahiptirler³. Ev, bahçe ve mezar gibi kamuya açık olmayan özel alanlarda

² Reynold A. Higgins, *Greek Terracotta Figures*, London, 1969, s. 23.

³ Christine M. Havelock, *The Aphrodite of Knidos and Her Succesors, A Historical Rewiev of the Female Nude in Greek Art*, 1995, s. 110-111.

Aphrodite betimlemelerinin bu denli yoğun kullanımının sebebi tanrıçaya duyulan derin sevgi ve saygı olarak yorumlanabileceği gibi,⁴ tarihin bu dönemlerinde erotizm ve güzellik sembolü olarak dünyevi bir nesne biçiminde algılanmasından da kaynaklanmış olabilir⁵. Özellikle Geç Hellenistik Dönem Latin edebiyatında Aphrodite'nin tanrısal gücü ve yeteneklerinden çok dışiliğinin ön plana çıkartıldığı, günümüze kadar kalmış Lucretius ve Ovidius'un dizelerinden çok iyi tanınıyor olması, Geç Hellenistik ve Erken Roma Dönemleri'nde Aphroditeler'in her iki türlü anlayışa da hizmet eden bir görüş içinde yorumlanmaları gerekir⁶. Anadolu'da mezarlara bırakılan tanrı/tanrıça figürinleri arasında Aphrodite ve Eros en çok rağbet gören konulardan biridir⁷. Her ikisi de Myrina mezarlarında MÖ 3. yüzyıldan MS 1. yüzyılın içlerine kadar sürekli izlenen tipler olmuşlardır⁸. Buna karşın Tanagra mezarlarına bırakılmış figürinlerin çoğunluğu kişisel statüleri yansıtan anlamlar içerir ve çok fazla dinsel anlam taşımaz⁹. İonia'da MS 1. yüzyılda da Aphrodite'ye olan ilginin devam ettiğini Diphilos tarafından imzalanmış Knidos Aphrodite'si ve yarı çıplak betimlenmiş kopyalarının mezarlarda bulunmuş pek çok örneğin varlığından da bilinir¹⁰. Hellenistik ve Erken Roma Dönem'i mezar buluntuları arasında bu denli yoğun Aphrodite figürinin varlığının açıklaması kolayca yapılamaz¹¹. Delos'da görüldüğü gibi Aphroditeler sahiplerinin sosyal durumlarını ya da arzularını gösteren ve ev içerisinde de kullanılan nesnelerdi¹². Işın; Mezarlara bırakılan Aphrodite heykelciklerinin, genellikle mezar sahibinin toplumdaki yerinin göstergesi niteliğinde olduğundan ve bunların kimi zaman basit bir arkadaş hediyesi kimi zaman da ölü için özel anlamlar taşıyan şahsi bir eşya olarak ölünün yanına bırakıldığından bahsetmiştir¹³. Kadın-erkek, genç-yaşlı, güzel-çirkin, soylu ya da

⁴ Havelock, 1995: s. 108.

⁵ Robert D. Brown, *Lucretius on Love and Sex*, 1987, s. 22-28.; Ovid, *The Art of Love and Other Poems*, (çev. J.H.Mozley), 1929, 3. 401: 11.613-13.

⁶ Işın, 2007: s. 34.

⁷ Işın, 2007: s. 34.

⁸ Işın, 2007: s. 34.

⁹ Işın, 2007: s. 34.

¹⁰ Simone Mollard-Besques, "Musée national du Louvre. Catalogue raisonné des figurines et reliefs en terre- cuite grécs et romains II": Myrina, 1963, Lev. 15, 16, 17.

¹¹ Havelock, 1995: s. 110.

¹² Martin Kreeb, *Untersuchungen zur figürlichen Ausstattung delischen Privathauser*, Ares Publishers, 1988, s. 36-40, 200-215.

¹³ Işın, 2007: s. 35.

değil bunların hiç birinin ayrımı olmaksızın her ölünün yanına bırakılabilen Aphrodite heykelciklerinde tanrıçanın “yeniden yaratıcı” tanrısal gücü önemli bir rol oynuyordu: çünkü tanrıçanın bu gücü, yeniden hayata dönebilmede kuvvetli bir umut kaynağı olarak düşünülüyor olmalıydı¹⁴.

Kibyra Stadionu 2 No’lu Hellenistik Mezar¹⁵ içinde ele geçen **Kat. 1** no’lu ayakta duran yarı çıplak Aphrodite heykelciği de aynı amaca hizmet ediyor olmalıydı. Her iki bacağı da kalçadan eksik olmasına rağmen korunmuş olan sağ ve sol ayağın duruşundan, gövde ağırlığının sağ bacak tarafından taşındığı gözlenir. Ayrıca sol ayak, sağ ayaktan daha yukarıda ve hafif öne doğru atılmış durumdadır. Figürün yanında küçük bir baş ele geçmiştir ve bu baş olasılıkla Eros’a aittir. Kırık durumda olduğu için herhangi bir fikre sahip olmadığımız sağ ve sol kol hakkında ikonografi açısından öne sürebileceğimiz bir durum söz konusudur. Olasılıkla sol kol aşağı doğru sarkıtılmış ve sol bacağın önünde duran Eros’a yönlendirilmiştir. Bu işlenişin genel tarzı MÖ 2. yüzyıla tarihlenir ve çeşitli geç dönem Myrina parçalarıyla paralellik gösterir¹⁶. Korunabilen kısımlardan anlaşıldığı üzere hareketli bir tarzda işlenmiş olan duruşuyla, figür olasılıkla kasık seviyesinde sağ eli ile bacaklarına doğru dökülen bir kumaş yığının tutmaktadır¹⁷. Çıplaklığı ön planda olan figür, dizleri üzerine doğru atılmış bir kumaş parçasıyla kısmen örtülü olarak işlenmiştir. Gövdenin, kalçadan alt kısmının giysili olduğu ve üst gövdenin ise çıplak olarak betimlendiği, ele geçen çıplak sol göğüs parçasından anlaşılmaktadır. Figür alçak ve yuvarlak bir kaide üzerinde durmaktadır ve kaide altı açıktır. Çıplak Aphrodite figürinleri Hellenistik Dönem’de, Anadolu için sevilen bir tarz olarak karşımıza çıkmaktadır.

Oldukça narin bir yapıya sahip olan başta, boyun yüksek ve ince bir yapıda ele alınmıştır. Baş durağan bir vaziyette cepheden resmedilmiştir. Yüz, yuvarlak ve keskin çizgilerden uzak olup dolgun ve plastik bir dokuya sahiptir. Yuvarlak çene ve

¹⁴ Havelock, 1995: s. 111.

¹⁵ Detaylı bilgi için bkz. Şükrü Özudoğru, “Kibyra’dan Hellenistik Dönem’e Ait Yeni Veriler Üzerine Değerlendirmeler”, *Cedrus*, 2014, s.180.

¹⁶ Lucilla Burn– Reynold Higgins, *Catalogue of the Greek Terracottas in the British Museum*, Volume III, London, 2001, s. 119.

¹⁷ Bu tarz duruşlar için bkz. Mustafa Koçak, *Aphrodite am Pfeiler, Studien zu aufgestützten/angelehnten weiblichen Figuren der griechischen Marmorplastik*, Ege Yayınları, 2013, Taf. 20,25-26: L2.7-L2.5- L1.24.

yanaklar etli yumuşak bir görünüm sergiler. Gözler badem formu olup göz kapakları ve göz torbaları kalın ve hacimlidir. Burun küçük, yayvan ve etlidir. Ayrıca burun delikleri cepheden algılanabilir şekilde belirgindir. Son derece dolgun işlenen dudaklar, kapalı ve küçüktür. Saç, alın merkezinden ikiye ayrılarak belirgin dalgalar halinde şakaklara kadar devam eder ve bu noktada aynı saç grupları kulakları kapatarak geriye doğru tertiplenir ve ensede yuvarlak bir topuz oluşturur. Ayrıca iki kulağın arkasından uzanan kalın bukleler omuzlara doğru dökülür. Başın üst kısmında hilal şeklinde bir stephane bulunur. Saç içerisinde ayrıca oluşturulan kalın bukleler stephanenin üzerine özenli bir şekilde yerleştirilmiştir. Alın merkezinde ikiye ayrılan saç ile stephanenin buluştuğu noktada yuvarlak formu bir saç aksesuarı yer alır. Hellenistik dönem için sevilen bir uygulama olan stephane saçın bir aksesuarı olarak kullanılmış da olsa genellikle tanrısal bir nesne olarak düşünülmektedir¹⁸. Çoğunlukla Knidos tipi saç stiliyle birlikte uygulanmışlardır. Stephane uygulamalı baş tipleri özellikle MÖ 1. yüzyılda Anadolu'da yoğun olarak görülür. Aphrodite, göğüsleri arasında bir madalyon, sağ bileğinde bir adet sol bileğinde ise iki adet halka şeklinde bilezik taşımaktadır. Sağ elinde yuvarlak formu bir yüzük bulunmaktadır. Ayrıca kulaklarda yuvarlak küpeler görülür. Figürün arka kısmının korunmamış olması nedeniyle pişirme deliği ve arka işçilik gibi sorular cevapsız kalmaktadır. Yüzeyde yer yer izlenen pembe boya ise figürün rengini ortaya koymaktadır. Figürün Aphrodite tiplerinden kesin olarak hangisine ait olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak eserin, gerek gösterdiği stil özellikleri gerekse mezarın kontekst buluntusu¹⁹ değerlendirildiğinde MÖ 1. yüzyıllara tarihlendirilmesi mümkündür. Eserin yanında ele geçen MÖ 88-84 yılları arasına tarihlenen bir adet Rodos sikkesi eseri kesin olarak tarihlememize olanak sağlamıştır. Heykelcik her ne kadar Hellenistik Dönem Anıt Mezar içinden ele geçmiş olsada değinilmesi gereken konulardan birisi de eser üzerinde yüz özellikleri ve saç işlenişi olarak Roma Dönemi kadın portreleri özelliklerini yansıtır olmasıdır. Özellikle Antoninler Dönemi kadın portreleri arasında yer alan ve Genç Faustina portre tiplerinden VII. ve VIII. tip

¹⁸ D. Burr Thompson, "Troy, The Terracotta Figurines of the Hellenistic Period": Supplementary Monograph III, *Princeton*, 1963, s. 49.

¹⁹ Kontekst içindeki küçük buluntular, seramik kaplar ve takıların yanı sıra özellikle mezar zemininden ele geçen ve MÖ 88-84 yılları arasına tarihlenen bir adet Rhodos gümüş sikkesi, mezarın kullanım dönemini ve konteksten ele geçen diğer buluntuların kesin tarihlenmesini sağlamıştır.

üzerinde görülen yüz özellikleri²⁰ ve saç işlenişi²¹ nedeniyle heykeltciği MÖ ve MS 1. yüzyıl aralığına tarihlemek yanlış olmayacaktır.

Kibyra Doğu Nekropol Anıt Mezarda²² ele geçen **Kat. 2** no'lu bir tanrıça heykeltciğine ait olduğunu varsaydığımız baş ise ince uzun bir yapıya sahiptir ve kendi içinde hafif bir açıyla sağa doğru döndürülmüştür. Hellenistik Dönem özelliği olan başı yana eğme hareketi belirgindir. Göz çukurları derindir, göz kapakları kalın ve hafif kapalıdır. Ancak genel göz hatları net olarak okunamamaktadır. Burun cepheden ince uzun ve profilden düz bir form sergiler. Burun delikleri net değildir. Ağız kapalı, küçük ve dudaklar incedir. Çene kısmen dolgun ve yuvarlak bir yapıya sahiptir. Saç alın üstünde merkezden ikiye ayrılarak hafif dalgalar halinde kulak üstlerinden arkaya doğru toplanmış ve ensede yuvarlak bir topuz oluşturmuştur. Ayrıca saçın orta kısmında “*fiyonk düğümü*” modeli bir saç tipi oluşturulmuştur²³. Saç, başın sol tarafında ve kulağın alt kısmındaki bölgede ayrıca bir döküm yapmıştır. Hellenistik Dönem kadınının olasılıkla en göze çarpan saç modellerinden birisi olan bu tipte ki saçların uç kısmı fiyonk benzeri biçimde düzenlenip, baştaki tacın üst kısmında yükselir. Bu stilin MÖ 4. yüzyılda başlayıp, MÖ 3. yüzyılda kullanılan “*lampadion düğümü*”nden türeyip, MÖ geç 4. yüzyıl boyunca çeşitlenerek geliştiği düşünülmektedir²⁴. Fiyonk bağın, MÖ 4. yüzyıldaki en önemli iki temsilcisi; Apollon Belvedere ve Capitol Aphroditesi'dir²⁵. En erken formunda, ortadan ikiye ayrılmış saçlar her iki taraftan da taranarak üstte başı bir yelpaze biçiminde çevreleyerek, tacın üzerine bağlanmıştır. Stil kritiğinde, alçak fiyonkların ise genellikle MÖ 3. yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir²⁶. Ancak zamanla fiyonkların daha geniş, daha yüksek ve daha özenli yapıldığı göze çarpar ve saç, daha geç örneklerde iki kısma ayrılır, üst kısımda ortadan ayrılmış saçlar fiyonga kadar taranır, alt kısımda da ensede düğümlenen bu tip, tüm Roma Dönemi boyunca, özellikle

²⁰ Özgan, 2013: s. 241.

²¹ Özgan, 2013: res. 260a-b-c-d, 261a-b-c, s. 243,

²² Detaylı bilgi için bkz., Şükrü Özudoğru, “2013 Yılı Kibyra Çalışmaları”, *ANMED 2014-12*.

²³ Fiyonk düğümlü saç stiline en önemli temsilcileri İ.Ö. 4. yüzyıla ait Apollon Belvedere ve Capitol Aphrodite'sidir: Thompson, 1963: s. 41-42

²⁴ Thompson, 1963: s. 42.

²⁵ Thompson, 1963: s. 41-42.

²⁶ Z. Özgü Çelikel, 1985-2006 Yılları arasında Assos Kazılarında Ele Geçen Mitolojik Tasvirli Terrakottalar, Çanakkale Onsekiz Mart üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2008, s. 49.

Yakın Doğu’da gelişim göstererek topuz biçiminde kullanılmıştır²⁷. Bu saç stili, Geç Klasik-Erken Hellenistik Dönem’lerde Aphrodite heykellerinde ve Nike terrakottalarında paralel bir gelişim gösterir, Laiden’de bulunan Aphrodite terrakottası Faustina’nın saç stiline benzerliğinden dolayı MS 2. yüzyılın sonlarına tarihlendirilmiştir²⁸. Dolayısıyla bahsi geçen bu saç stilinin en erken MÖ 4. yüzyıldan en geç MS 2. yüzyılın sonuna kadar kullanım görmeye devam ettiğini söylemek mümkündür. Eserin ele geçtiği Anıt Mezar kontekst buluntuları değerlendirildiğinde MS 1-2. yüzyıla tarihlendirilir²⁹. Baş, her ne kadar Hellenistik özellikler gösteriyor olsa da özellikle saç stilinin kullanım gördüğü geniş tarih aralığı, eserin geçiş dönemine ait olduğunun ve mezarın tüm kontekst buluntularının değerlendirildiği MS 2. yüzyıla tarihlendirilebileceğinin kanıtıdır. Kesin olarak söyleyebileceğimiz veri ise; Kibyra kazılarında elde edilen veriler ışığında MS erken 2. yüzyıl içerisinde kullanılmaya başlanan mezarlık alanında, İmparator Antoninus Pius Dönemi’nde gerçekleşen nekropolis yapılaşmalarının bütününe kapsayan mimari konseptin uygulanma aşaması on yıl gibi çok küçük bir zaman dilimi içerisinde büyük oranda bitirilmiştir. Bu duruma paralel olarak Anıtsal Oda Mezar ile güneyindeki aile temenosları ve yine bu alanların hemen güneyine inşa edilen mezar odaları ile bağlı lahit podyumlarının inşasının tamamlanması 11 nolu podyumlu lahitten elde edilen sağlıklı epigrafik veriler doğrultusunda en geç tarihle MS 153 yılına isabet etmektedir. Bu tarih, alanın mimari anlamda bütüncül olarak tasarlanıp inşa edildiği sürecin son yıllarına işaret etmektedir, öyle ki alandaki definlere yönelik mimari eylemler söz konusu tarihten sonra da kesintisiz bir biçimde sürdürülmektedir. Bu bilgiler ışığında tanrıça başının ele geçtiği 13 nolu podyum mezarın da bu tarih aralığında yapılmış olduğu şüphesizdir.

Bir diğer örnek olan **Kat. 3** no’lu baş, Odeion kazılarında ele geçmiştir ve olasılıkla bir tanrıçaya aittir. Özgün olarak bir heykelciğe ait olan bu başın gövdesine ait herhangi bir parça mevcut değildir. Mevcut haliyle bir portre özelliği yansıtan baş, ana hatlarıyla oldukça iyi korunmuş durumdadır. Baş hafif sağa ve öne doğru eğiklik göstererek cepheden $\frac{3}{4}$ oranında görünüm sergilemektedir. Boyun kısmı

²⁷ Thompson,1963: s. 42.

²⁸ Burn-Higgins, 2001: s. 131.

²⁹ Detaylı bilgi için bkz., Şükrü Özüdoğru, “Kibyra 2014 Yılı Çalışmaları”, *ANMED* 2015-13.

oldukça kalın verilmiş olup yüz hatları son derece dolgun bir yapıya sahiptir. Figür şakaklarda hafifçe yana doğru genişleyen oval bir çehreye sahip olup, derince çalışılan alın yüksekçe bir üçgen yapmaktadır ve çok iri verilmiş badem biçimli gözlerle birlikte bize Troia ve Morgantina’da örneklerine rastladığımız Ptolemaios kraliçelerinin yüz hatlarını anımsatmaktadır. Saç alın ortasında ikiye ayrılıp sarmal bir form içerisinde geriye doğru kulağın üzerinden geçirilerek arka kısımda sonlandırılmıştır. Arka kısımda saç dalgaları yüzeyselleşerek kaybolmuştur. Burn-Higgins; buna benzer bir başın saç modeli ve yüz hatlarının işlenişi için çeşitli yönleri ile Delos, Pergamon, Myrina ve Smyrna örnekleri arasındaki benzerliklerle geç Hellenistik Dönem’de, muhtemelen MÖ 1. yüzyılda bir tarihte olma olasılığını önermektedir³⁰. Saçın hemen üzerinde yuvarlaklığını koruyan hilal şeklinde yüksekçe bir stephane, Yüksek Hellenistik Dönem özelliklerini yansıtmaya devam etmektedir. Işın; benzer bir başı stilistik özellikleriyle, 2. yüzyılın başlarına MÖ 200-170 yıllarına tarihlendirmektedir³¹. Stephane başa birleştiği yerden yukarı doğru hafif oval bir profille yükselir. Saçlar stephanenin ön kısmında geriye doğru taranmış olarak işlenmiştir. Stephane Hellenistik Dönem’e kadar özellikle Aphrodite, kimi zamanda Persephone için kullanılmış bir baş süslemesidir³². İlk kez Hellenistik Dönem’de, “bir ölümlünün” Ptolemaios kraliçesi Arsinoe’nin, Aphrodite ile yaklaşarak tanrıçalık mertebesine yükselme arzusuyla kendini stephane ile tasvir ettirmiştir³³. Daha sonra yine aynı amaçlarla, Berenike II’nin kendini bu şekilde tasvir ettirdiği bilinmektedir³⁴. Mısır kraliçeleri arasında gelenekselleşen bu ideolojik imaj, Geç Hellenistik ve Erken Roma Dönemleri içinde kraliçe ya da tanrıça gerekliliği olmadan da asalet ve saygı göstergesi olarak kullanılıp yaygınlaşmaya başlamıştır. **Kat. 1**’de bahsedildiği gibi stephane sevilen bir aksesuar olarak kullanılmasının ve aksesuarlığının yanı sıra tanrısal bir nesne olarak düşünülmelidir³⁵. Dolayısıyla Odeion kazısında ele geçen bu örneğin bir Aphrodite’yi mi yoksa stephane ile birlikte ölümlü bir heroiniye mi tasvir etmiş

³⁰ Burn-Higgins, 2001: pl. 73, 2413.

³¹ Gül Işın, *Hellenistik ve Erken Roma Dönemleri’nde Patara Terrakottaları*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Antalya, 1998, s. 59.

³² Thompson, 1963: s. 49 v.d.

³³ Thompson, 1973: s. 28.

³⁴ Thompson, 1973: s. 28 v.d.d.

³⁵ Işın, 1998: s. 60.

olduğunu ise, eserin bütünü olmadan anlamak mümkün olmayacaktır. Ancak eserin tarihlendirilmesi stephanenin stilistik gelişimine göre Hellenistik Dönem olmalıdır.

6 numaralı Yeraltı Oda Mezarı'ndan ele geçen **Kat. 4** no'lu baş ise hafif sağa doğru dönmüş ve karşıya bakmaktadır. Boyun ve çene arasındaki geçişler yumuşak olup, yüz yuvarlak ve etli bir görünüm sergilemektedir. Yüz hatları keskin çizgilerden ziyade daha yumuşak ve oval çizgilerle birbirinden ayrılmış ve figürün karakteristik ifadelerini güçlendirilmiştir. Badem formu gözler derin göz çukurlarına yerleştirilmiş, göz kapakları etli ve dolgun işlenmiştir. Kaşlar kalkık ve yay formu olup figüre şaşkın bir ifade yüklemiştir. Hafif aralıklı, etli ve yayvan dudakları, hemen üzerinde küçük, hokka bir burun tamamlamaktadır. Çıkık ve geniş alın yapısı şakaklara kadar iner ve yanaklarla birleşerek bütünsel bir yapı sergiler. Tok çenenin hemen altında etli ve şişkin işlenen gıdı, boyun geçişinin yumuşamasını sağlamış, boyun ve çene ayrımını keskinlikten kurtarmıştır. Başa Sphendone sarılmış ve üst kısımda fiyonk olarak toplanmıştır. Sphendone, bir çeşit kalın saç bandı şeklidir, genellikle alnın üzerinde tomarı bırakacak şekilde saç sarar ve arka yüzde topuzu açıkta bırakır. Saçlar kalın bukleler halinde kulakları da kapatacak şekilde geriye doğru tertiplenmiş ve tepede ‘‘fiyonk düğümü’’ oluşturulmuştur. Alnın merkezinde bir saç tutamağı düz bir şekilde geriye çekilerek bantlanmış ve tepedeki düğümün altından saça birleştirilmiştir. **Kat. 2** no'lu başta bahsettiğimiz ‘‘fiyonk düğüm’’ stil gelişimi burada daha geç dönemlere gitmiş, Roma Dönem'i kadınlarında görülen stilize görünümüne kavuşmuştur. Figürün **Kat. 2**'den farkı ve ondan daha geç bir döneme ait olduğunun kanıtı saç üzerindeki çizgisel işçiliktir. Güçlü; MÖ 1. yüzyıldan itibaren fiyonk bağ stili, adeta bir kelebeğin kanatları biçimine dönüşerek stilize bir forma kavuşurken, bağ kısmının da belirginleştiğini, Roma Dönemi'nin başından, geç dönemlerine kadar görüldüğünden bahsetmiştir³⁶. Küçük Asya'da popülerleştiğinde ise, daha özenli ve daha dik yapılı, başın, her iki yanının ortasında kıvrımlı ve ilmikli bukleler bulunur³⁷. Dejenere örneklerde, Atina Agorası, Seleucia

³⁶ Hüsnüye Güçlü, *Tekirdağ Çevresi Pişmiş Toprak Figürinleri*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2006, s. 23.

³⁷ Güçlü, 2006: s. 23.

ve Tarsus'ta MÖ 1. yüzyılının ortasından MS 3. yüzyıla kadar olan dönemde görülür³⁸.

Eserin ele geçtiği, Kibyra Stadionu güneybatı kısmındaki büyük tepeliğin güney yamacında konumlanan YOM 6'nın içerisinde; batı, kuzey ve doğu duvarlara paralel, U şeklinde yerleştirilmiş üç adet Roma lahdi bulunmaktadır ve dış kısmına da bir adet lahit yerleştirilmiştir³⁹. Oda içerisinde yer alan lahitlerden bir tanesinin üzerinde altı satırdan oluşan Yunanca yazıt tespit edilmiştir.

ΤΑΗΤΑΣΤΑ . . ΙΑΤΟΥ ΣΕΖ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ

ΝΑΝΑ Η ΓΛΥΚΥΤΑΤΗ ΓΥΝΑΙΚΙ ΦΙΛΟΣ ΦΡΙΑΣ ΕΝΕΚΕΝ ΚΑΙ Ε ΑΥΤΩ ΖΩΝ

‘‘Sextus’un meşru kölesi Telepas oğlu Telepas, (bu mezarı) tatlı karısı Nana için sevgisinden ötürü ve kendisi için hayattayken (yaptırdı)’’⁴⁰.

Bir diğer lahit ise mezarın ön kısmına yerleştirilmiştir ve lahdin kuzey dar yüzünde altı satırdan oluşan Yunanca yazıt tespit görülür⁴¹.

ΕΤΟΥΣ ΛΣ ΤΙΒ ΚΑ ΑΥΡ ΚΑΡΠΙΜΟΣΕΡ ΜΟΥ ΚΑΤΕΣΚΕΥΑΣΕΝ ΖΩΝ ΑΥΤΩ ΚΑΙ.....

‘‘230 yılında (= M.S. 253/4) Hermes oğlu Tiberius Claudius Karpimos, (bu mezarı) hayattayken kendisi ve eşi için yaptırdı ... kamusal arşivde’’⁴² ...

Yukarıdaki metnin üzerinde yer aldığı lahitte, epigrafik açıdan ve mevcut buluntuların kronolojik bağlamda değerlendirilmesiyle ulaşılan tarihsel aralık MS geç 1. - erken 2. yüzyıldır⁴³. Bu lahdin mezar odası içerisinde bulunan lahitlerin yerleştirilmesinden sonraki bir dönemde buraya koyulduğu ve oda mezar içerisinde bulunan diğer lahit sahipleri ile bu mezarın sahibi arasında yakın bir kan bağı

³⁸ Thompson, 1963: 42-43.

³⁹ Mustafa Şimşek, *Kibyra Yer Altı Oda Mezarları: Mimari ve Tipoloji*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2013, s. 50.

⁴⁰ Şimşek, 2013: s. 50.

⁴¹ Şimşek, 2013: s. 49.

⁴² Şimşek, 2013: s. 49.

⁴³ Şimşek, 2013: s. 50.

bulunduğu açıkça anlaşılmaktadır. Dolayısıyla herhangi bir buluntu konteksine sahip olmayan **Kat. 4** no'lu başı epigrafik veriler ışığında MS 2-3. yüzyıla tarihlenmek mümkündür.

Bir diğer tanrıça figürini olabileceğini düşündüğümüz **Kat. 5** no'lu baş Kibyra Ana Cadde kazılarında ele geçmiştir. Baş $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiş, saçlar, alın üzerinde ortadan ikiye ayrılmış ve dalgalı bukleler kulağı kapatacak şekilde geriye doğru döndürülmüştür. Sağ kulakta saçların altından çıkan küpe görülmektedir. Başın üst kısmına tanrıçalara özgü bir taç yerleştirilmiştir. Tacın dış kontürleri bantla belirginleştirilerek sonlanır. Bu bandın üzeri iç negatif çentiklerle hareketlendirilmiştir. Sol kulakta yer alan küpe yarıdan itibaren kırıktır. Gözler belirgin ve açık, burun dik, dudaklar dolgundur. Arka yüzde saçlar sade ve enseye doğru düşük bir topuz yapar. Topuzun hemen altında küçük bir havalandırma deliği bulunmaktadır. Saç bandının kenarlarında, topuz ve topuzun etrafında boya kalıntıları izlenmektedir. Eserin tarihlendirilmesi oldukça güçtür zira buluntu konteksti oldukça karışık olan Ana Cadde bize bu konuda net bir tarih vermemektedir. Üstelik eserin sahip olduğu taç ve başın kapalılık özelliği Roma Dönemi kadın terrakotaları için geçerli ikonografik özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Figürün yüz özelliklerine bakacak olursak: yüzde Hellenistik Dönem kadın portrelerinin özellikleri mevcuttur. Etli fakat küçük ve dolgun dudak yapısı, hokka burnu, badem formu gözleri ve onu çevreleyen yay biçimli kaşları ile Hellenistik Dönem kadın portrelerinin plastik özelliklerini yansıtmaktadır. Ancak saç yapısı ve başın kapalılık özelliği ile sanki hellenistik dönem kalıbından çıkmış ve daha sonra saça ve stephaneye Roma Dönemi özellikleri eklenmiş gibidir. Özellikle Hellenistik Dönem'le birlikte karşımıza çıkan, kadın portrelerinde belirgin olarak görülen ve yaygın olan, başı yana eğme hareketi oldukça belirgindir. Benzer bir örneğine rastlanmayan bu kadın başının stilistik açıdan benzerlerini Troya figürinlerinde görebiliriz⁴⁴. Ön tarafta Hellenistik Dönem'e özgü Knidos saç stili ve Praksiteles yüz tipi özellikleriyle her ne kadar erken dönemlere gitse de saçın arka işlenişiyile, başındaki stephanenin şekliyle ve süngerimsi saç işlenişiyile eseri Roma Dönemi'ne tarihlenmek mümkün olacaktır.

⁴⁴ Thompson, 1963: s. 36-38; Pl. XLVII/221; Pl. XLIX / 235-237; Pl. XLIV/208; Pl. XLVI/213.

Kat. 6 no'lu kent içi Stadion yakınlarında ele geçen baş olasılıkla Tanrıça Isis'e aittir. Mısır'da her dönemde en önemli tanrılar arasında görülen ve tapınım gören tanrıçanın simgesi 'Ay' ve yıldız 'Sothis'dir. Yer tanrısı Gep ile gök tanrısı Nut'un birleşmesinden doğan Isis, Osiris, Set ve Nephys ile birlikte Mısır'ın ilk dört tanrısı arasında yer almaktadır⁴⁵. Isis, Osiris'in karısı ve kız kardeşidir⁴⁶. Mısır'ın tanrıları arasında çocukları koruyucu niteliklere sahip kadınların ve bereketin tanrıçası olarak bilinen Isis, Anadolu'daki ana tanrıçanın, Demeter'in diğer bir adıdır⁴⁷.

İsis başı, dik bir pozisyon içerisinde hafif sağa döndürülmüştür. Boyun ve baş arasındaki geçişler son derece yumuşak hatlara sahip olup, yüz yuvarlak bir şema içerisinde betimlenmiştir. Mevcut korozyondan ötürü göz ve burun ana hatları dışında ilgili detaylar çok fikir vermemektedir. Burun küçük ve yuvarlak bir yapıya sahip olup, etli bir görünüm sergiler. Hafif aralıklı olan ağızda dudaklar ince verilmiştir ve bu anlatım içerisinde yüzde hafif bir gülümseme söz konusudur. Saç alın üzerinde merkezden ikiye ayrılmış az sayıda geniş bukleler halinde ve kulak üzerini de kapatacak şekilde arkaya doğru tertiplenmiştir. Kulağın arka tarafında omza doğru inen küçük bir saç bukleli bulunmaktadır. Başın üst kısmında yüksekçe ve ışın demeti gibi bölmeler halinde işlenen bir taç ve tacın hemen üstünde omuzlara doğru inerek sırtı dökülen bir şal yer almaktadır. Tacın üzerine aplike edilen rozetler ise Anadolu'da yaygındır. Ancak MÖ 5. yüzyılda İtalya ve Sicilya'da da bu örneklerle karşılaşmak mümkündür. Özellikle Gordion'da bulunan örneklerin MS 2. yüzyıla tarihlendiğini görmekteyiz⁴⁸. Başın merkezinde üst kısımda özgün ikonografiye ait Tanrıça Isis'in simgesi olan ve güneş diskini çevreleyen çift boynuz yer almaktadır. Bazı tanımlamalara göre ise bu çift boynuz arasındakinin bir "lotus tomurcuğu" olduğu söylenmektedir. Eserde belirgin olarak göze çarpan bu ikonografik öge ilk olarak Tanrıça Isis betimlemelerini anımsatmaktadır⁴⁹. Dolayısıyla figürün Isis'e ait olduğunu söylemek mümkündür ancak aşırı

⁴⁵ F. Hassan, "The Earliest Goddesses of Egypt" L. Goodison – C. Morris (ed.) *Ancient Goddesses, The Myths and the Evidence*, 1998, s. 98- 112.

⁴⁶ Chatlotte R. Clark, "The Egyptian Mother Goddess", *The Metropolitan Museum of Art Bulletin* 4, 1946, s. 240 – 42.

⁴⁷ Herodotos II 59.

⁴⁸ Burn-Higgins, 2001: pl. 92, 2201.

⁴⁹ LIMC V-II, Isis, pl. 502-526 arası bütün Isis tiplerini görmekteyiz.

deformasyona bağılı stilistik özelliklerin okunamaması ve eserin kontekst buluntu içinde ele geçmemiş olması tarihlendirmeyi zor kılmaktadır. Ancak yüz özellikleri ve ikonografik özellikleri sayesinde eseri MS 2. yüzyıla tarihleyebiliriz.

Benzer bir örneğinin bulunmayışı ve kültürel açıdan da Mısır kökenli olması, figürün Mısır'dan ithal edilmiş olabileceği düşündürmektedir. Mısır terrakottaları Nil kili olarak adlandırılan kaba kahverengimsi bir tonda üretilmektedir⁵⁰. Figürünün hamur renginin Nil kili rengine çok yakın olması bu düşünceyi desteklemektedir.

Kat. 7 no'lu tanrıça başı Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi kazılarında ele geçmiştir. Eserin başını sağ tarafına hafif ve dik bir şekilde çevirdiği net olarak görülmektedir. Güçlü boyun yapısı baş ile kompakt bir görünüm sergiler. Yüz yumuşak dolgun bir yapıya sahip olup yuvarlak bir form arz eder. Deformasyonun kısmen daha yoğun olduğu yüzde gözler çok net algılanamamaktadır. Ancak göz çukurları yüzeysel ve yuvarlak bir şemaya sahiptir. Burun ve ağız hakkında mevcut deformasyondan dolayı sağlıklı saptamalar yapmak mümkün değildir. Saç alın üzerinde merkezden ikiye ayrılan ana parçalar halinde herhangi bir dalga ya da bukle yapmaksızın kulağın üzerinden geriye doğru tertiplenmiştir. Saçın üst kısmında saç formuna paralellik sergileyen yüksekçe bir taç bulunur. Tacın cephe kısmında saç buklesini andıran küçük parçalar halinde dikeyde tertiplenmiş dalgalanmalar görülmektedir. Taç ile saç arasına yerleştirilen bir şal başın arka kısmından her iki omzun gerisine doğru inmektedir. Ayrıca giysi net bir şekilde figürün boyun ve göğüs kısmını da kapatmaktadır.

Priene'de konutlarda bulunan bir kadın heykelciği, stephane taşıması ve giysi bakımından bu örneğe benzemektedir⁵¹. Töpperwein – Hoffmann Priene'de bulunan eserde ve bizim örneğimizde bulunan burgulu yakanın Attika Bölgesi'ne ait bir özellik olduğundan bahsetmektedir⁵². Töpperwein – Hoffmann ve Rumscheid bu eseri MÖ 1. yüzyıla tarihlemektedirler⁵³. Ancak yüzün genel işlenişi, boynun kalın oluşu, ağzın çok küçük ve buruna yakın oluşuyla Priene'deki örneğe nazaran daha

⁵⁰ Işın, 2007: s. 47.

⁵¹ Eva Töpperwein – Hoffmann, "Terrakotten von Priene", *Istanbuler Mitteilungen*, Band 21, 1971, Taf.47-1, s.142,151; Frank Rumscheid, "Die Figürlichen Terrakotten von Priene", *Archäologische Forschungen* Band 22, Wiesbaden, 2006, s.419, Taf. 13/2, 14/3-4, Nr. 30.

⁵² Töpperwein – Hoffmann, 1971: s.151.

⁵³ Töpperwein – Hoffmann, 1971: s. 151, Rumscheid, 2006: s. 419.

geç bir dönem karakterine sahiptir. Bu nedenle figürü MÖ 1. yüzyıla tarihlenen Priene örneğinden biraz daha geç bir döneme tarihlemek daha doğru olacaktır. Herhangi bir benzer örneğine rastlamadığımız eserin deformasyonu, gövde kısmına ait başka bir parçanın ele geçmemesi, ikonografisinin yapılabileceği bir hareketin ya da atribüsünün olmaması tarihlendirilme sorunsalını doğurmaktadır. Ancak eserin ele geçtiği alan ve başının kapalılık özelliği bu eseri MS 1. yüzyıl ve sonrası dönemlere tarihlendirmemize olanak sağlamıştır.

Kat. 8 no'lu Odeion kazılarında ele geçen tanrıça başına çok küçük bir açıyla sola ve aşağı doğru hareketlilik kazandırılmıştır. Yuvarlak bir form arz eden yüzdeki anatomik yapı oldukça dolgun bir dokuya sahiptir. Mevcut ikonografisi içerisinde kaşlar aşağı doğru çekilerek gözlere kısık bir ifade verilmiştir. Küçük ve yayvan burunda yumuşak bir doku hâkimdir. Kapalı dudaklar son derece ince olup üst dudakta bir damlacık dikkat çeker. Bu özelliklerle birlikte ağız küçük bir hacime sahiptir. Saç tertiplenmesinde alnın merkezinden ikiye ayrılan ve kendi içerisinde çok belirgin kompartımanlardan oluşan çok sayıda bukle kulağın üzerini de kapatacak şekilde geriye doğru toplanmış ve başın arka kısmında yuvarlak bir topuz teşekkül etmiştir. Başın üst kısmında merkeze konumlandırılmış hilal formu bir stephane bulunmaktadır.

Hilal formu stephanenin gelişimine bakacak olursak; Smyrna'da ele geçen bir kadın başı⁵⁴, özellikle alt sınırını oluşturan dairesel girintileri ile dikkat çeken hilal formu stephanesi nedeniyle Besques tarafından MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilir ve Myrina figürinleriyle stephane gelişimi açısından paralellik gösterir. Ancak diğer benzer başlar MÖ 3. yüzyılın sonlarına tarihlenen çeşitli tipteki Myrina Nike figürlerinde bulunur. Ayrıca bu baş özellikle stephanenin altındaki bukleli saç düzenlemesi ve ensedeki topuz bakımından Ptolemaioslar Dönemi portrelerini de ansıtmaktadır (özellikle II. ve III. Arsinoe)⁵⁵. Yine hilal formu stephanesi ve saç düzenlemesi bakımından Menophilos'un Aphroditelerini hatırlatan başka bir Aphrodite başı ise Besques tarafından MÖ 1. - MS 1. yüzyıla tarihlendirilmiştir⁵⁶. Leiden ve Karlsruhe'de benzer formu stephane taşıyan Aphrodite başlarının Traian

⁵⁴ Burn-Higgins, 2001: pl. 58-2318.

⁵⁵ Burn-Higgins, 2001: s. 133.

⁵⁶ Burn-Higgins, 2001: pl. 58-2319.

dönemi özelliği olarak ensedeki topuz düzenlemesi sebebiyle MS 2. yüzyıla tarihlendirilebileceğini öne sürmektedir⁵⁷. Thompson: Kıbyra örneğiyle aynı form özelliklerine sahip bir adet kadın başını⁵⁸ Arsinoe saç tipi ve yüz özelliklerine benzerlikleriyle MÖ erken 2. yüzyıla tarihlemiştir.

Dolayısıyla **Kat. 8** no'lu tanrıça başı benzer hilal formulu stephanesi ve önden arkaya doğru stephanenin alt ucunu kapatan iri bukleli saç düzenlemesi ve yüz özellikleri nedeniyle MÖ 2. yüzyıl özellikleri taşımaktadır. Ancak Trajan Dönemi'nde de sıklıkla karşılaştığımız bu stilistik özellikler ve eserin ele geçtiği Roma Hamam kompleksinin tarihsel aralığı da göz önünde bulundurulduğunda tanrıça başının en geç MS 2. yüzyıla tarihlendirilmesi olasıdır.

Kat. 9 no'lu eser Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi kazılarında ele geçmiştir. Yuvarlak formulu baş hafif bir şekilde sağa dönmüş ve dik bir durumdadır. Merkezden ikiye ayrılan saç, alın kısmını büyük oranda kapatmakta olup belirsiz dalgalar halinde kulağın üst tarafından geçirilerek arka tarafa aktarılmıştır. Saçın üst kısmında yine saç formuna paralel bir duruş gösteren oldukça ince bir şal bulunmaktadır. Şal yumuşak bir doku halinde kulakları açıkta bırakacak bir tertiple omuzlara ve enseye doğru dökülmektedir. Yüzde deformasyon çok fazla olup uzuvlar tekil olarak net bir şekilde izlenememektedir. Dolayısıyla yüzde bulunan mevcut ruh hali net olarak bir fikir vermemektedir. Eserin arka kısmı olağan anatomiye uyumlu bir şekilde yuvarlak işlenmiştir. Eserin yüzeyindeki fazlaca deformasyon tarihlendirmesini ya da özgün ikonografisinin okunmasını zor kılmaktadır. Ancak genel itibarıyla var olan belirgin ikonografinin az da olsa verdiği bilgiler ışığında eser hakkında fikir yürütmek olasıdır. **Kat. 7**'de de bahsedildiği gibi yüzün genel işlenişi, boynun kalın oluşu, ağzın çok küçük ve buruna yakın oluşuyla Priene'deki örneğe nazaran daha geç bir dönem karakterine sahiptir. Eserin ele geçtiği alandan ve özgün ikonografisinden yola çıkarak aynen **Kat. 7**'de de olduğu gibi bu kadın başını da MS 1. yüzyıla tarihlendirmek mümkündür. Özellikle Hadrian Dönem'i özel kadın portrelerinin özelliklerini yansıtan ve ikonografik açıdan da bu dönem portrelerine benzerlik gösteren eseri MS 1. yüzyıl gibi bir tarihe vermek yanlış olmayacaktır.

⁵⁷ Burn-Higgins, 2001: s. 133.

⁵⁸ Burr Thompson, 1963: pl. 132, no:219.

Kat. 10 no'lu, Odeion'dan ele geçen eserin baş kısmı hafif bir açıyla yukarı kaldırılmış ve çok az bir şekilde sağa doğru döndürülmüştür. Yüz, gıdı ve boyun bir bütün olarak oldukça dolgun bir şekilde işlenmiştir. Göz yuvarlak bir form içerisinde kalın bir kapağa sahip olup göz pınarı detaylarıyla birlikte oldukça belirgin bir resim sergiler. Ayrıca göz bebeği derin bir çentikle vurgulanmıştır. Burun hacimli olup kemer formu içerisinde kalın bir et dokusuna sahiptir. Burun delikleri oldukça küçük verilmiştir. Burun ve dudak arasındaki mesafe oldukça az olup dudak alt ve üst parçalarında son derece dolgun bir yapıya sahiptir. Alt dudağın küçüklüğü ile birlikte genel dudak üslubu yuvarlak bir şema arz etmektedir. Sol omuzun başlangıç kısmında görülen küçük saç parçası eserin saç detaylandırmasına ait fikir veren tek aksamdır. Eser son derece nitelikli bir astara sahiptir. Benzer bir örneği Burn-Higgins: MÖ 2. yüzyıla tarihlenmiş ve mezarlara bırakılan bir yas maskı olarak tanımlamıştır⁵⁹. Ayrıca diğer benzer örneklerin, Madytos, Kerasos, Broussa ve Amissos'ta olduğundan bahsetmiştir⁶⁰. Nitelikli bir buluntu kontekstine sahip olmayan başın büyük kısmı korunamamış olsa da yüzün okunabilen kısımlarından burun, ağız ve göz bebeklerinin işleniş ile MÖ 2. yüzyıla tarihlendirilmesi olasıdır. Ayrıca Fischer: benzer bir eseri MÖ 3. yüzyıla tarihlenmiştir⁶¹. Thompson: Kibyra örneğiyle aynı form özelliklerine sahip bir adet kadın başını⁶² Arsinoe saç tipi ve yüz özelliklerine benzerlikleriyle MÖ erken 2. yüzyıla tarihlenmiştir.

Odeion kazılarında ele geçen **Kat. 11** no'lu eserin baş kısmı hafif bir şekilde yukarı kaldırılmış ve hafif bir açıyla sağa doğru döndürülmüştür. Yüz, gıdı ve boyun bir bütün olarak oldukça dolgun bir şekilde işlenmiştir. Burun hacimli olup kalın bir et dokusuna sahiptir. Ayrıca burun delikleri oldukça küçük verilmiştir. Üst dudak ve burun arasındaki mesafe kısa olup alt ve üst dudak küçük ve yuvarlak bir form sergilemektedir. Çene ise yuvarlak, küçük ve daireseldir. Eser son derece nitelikli bir astara sahiptir. **Kat. 10**'daki kadın başıyla oldukça benzer özellikler gösterir. Burn-

⁵⁹ Burn-Higgins, 2001: pl. 37-2202.

⁶⁰ Burn-Higgins, 2001: pl. 93-2202.

⁶¹ Jutta Fischer, "Griechisch-römische Terrakotten aus Agypten", *Band 14*, Ernst Wasmuth Verlag Tübingen, Berlin, 1994, taf. 159, Nr. 189.

⁶² Burr Thompson, 1963: pl. 132, no:219.

Higgins benzer yüz özellikleri gösteren bir adet kadın başını MÖ 2. yüzyılın ortalarına tarihlemiştir⁶³. Troya ve Myrina'da benzer örnekler bulunmaktadır⁶⁴.

Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi kazılarında ele geçen **Kat. 12** no'lu baş hafif kalkık ve cepheden betimlenmiştir. Saçlar, alın üzerinde ortadan ikiye ayrılmış ve bantlı saç şeklinde taranmış olup bukleli saç perçemleri kulağı kapatacak şekilde geriye doğru döndürülmüştür. Gözler yuvarlak hatlarla belirginleştirilmiştir ve badem formundadır. Burun hacimli ve etli bir yapıya sahiptir. Üst dudak ve burun arasındaki mesafe kısa olup dudaklar yuvarlak ve dolgunur. Tok bir çene yapısı vardır. Oldukça aşınmış olan bu başın benzer bir örneği Smyrna'da ele geçmiş olan 31 numaralı kadın başı ile karşılaştırılabilir⁶⁵ ve Hellenistik Döneme tarihlendirilmiştir. Ancak Kibyra örneği işleniş bakımından ve ele geçtiği alan göz önünde bulundurulduğunda daha geç bir döneme tarihlendirilmesi mümkündür.

Kat. 13 no'lu örtülü kadın başında fiziksel aşınmadan dolayı özgün ifadeler net olarak okunamamaktadır. Ancak genel şema eserin tipolojisi hakkında temel fikirler sunmaktadır. Omuz ve boyunun açıkça algılanamadığı anatomik yapı içerisinde baş, yuvarlak bir form içerisinde cepheden verilmiştir. Yüz uzuvları tamamen korozyona uğramıştır. Saçın dalgalı hatlar veren parçalar halinde kulak üzerinden aşağıya doğru inerek belirsizleşmektedir. Eserin baş kısmını büyük oranda kapatarak omuzlardan sırtta inen bir şal bulunmaktadır. Eser bu haliyle son derece stilize bir üslup içerisinde. Eserde baş kısmının kapalı olduğu açıkça gözlemlenebilmektedir. Eserin yüzeyindeki aşınmalar eser hakkında herhangi bir tipoloji-ikonografi ya da tarihlendirme yapılmasını olanaksız kılmıştır. Eserin başının kapalı olması ve ele geçtiği alan geç bir döneme tarihlendirme olasılığını arttırmaktadır. Ancak yüz özellikleri her ne kadar seçilemesede başının kapatılma şekli ve başını aşağı eğme hareketiyle Hellenistik Dönem giysili kadın heykelcikleriyle bir benzerlik göstermektedir.

⁶³ Burn-Higgins, 2001: Pl. 41-2231.

⁶⁴ Thompson, 1963: Pl. XLV, no. 207.

⁶⁵ Isabelle Hasselin Rous, *Musees Archeologiques D'Istanbul Catalogue Des Figurines en Terre Cuite Grecques et Romaines de Smyrne*, çev. M. Ece Çaldıran Işık-Gülcan Kongaz, De Boccard Edition-Diffusion, Paris, 2015, s. 62-no. 31.

Kat. 14 no'lu baş tam olarak boyun bölgesinden kırıldığı için genel pozisyona ait sağlıklı bir analiz yapılamamaktadır. Yüz uzun, güçlü ve dolgun bir yapıya sahiptir. Yüzeyde aşınmalar ileri derecede olmamasına rağmen uzuvlar vurgulu değildir. Gözler yuvarlak bir şema içerisinde derinlik verilerek işlenmiştir. Göz kapakları ve pınarları bu zayıf doku içerisinde belirgin değildir. Delikleri algılanamayan burun oldukça iri ve yayvan olan yumuşak stilize bir form sergiler. Ağız kapalı olup hafif bir gülümseme ifadesine sahiptir. Üst dudak son derece inceyken alt dudak aksine daha kalın ve vurgulu bir biçimde betimlenmiştir. Saçta ise son derece az hareketli silik dalgalara sahip hilal formu bir tupe modeli tercih edilmiştir. Eserin arka tarafı tamamen kırıktır.

Kat. 15 no'lu baş sağa doğru geniş bir açıyla ve dik bir şekilde dönmüş durumdadır. Boyun ve çene hattındaki geçişler son derece yüzeysel olup yüz yuvarlak ve dolgun bir yapı sergiler. Mevcut deformasyondan ötürü gözler ve burun hakkında net bir analiz yapmak mümkün değildir. Kapalı tutulan ağız oldukça dolgun ve yuvarlak dudaklara sahiptir. Alt dudağın hemen altında bir gamze görülür. Saçın genel konseptinde detayları algılanamayan yüksekçe hilal formu bir tupe görülür. Bu tupenin hemen üzerinde başın arka tarafını kapatarak kulak arka çizgisinden enseye doğru dökülen bir şal yer alır. Başın arka kısmı giysi altında anatomik yapıya uygun olarak biçimlendirilmiştir.

2.1.2. Kadın Gövde Parçaları

Kat. 16 nolu figür, Tanrıça Nike'ye ait bir gövde parçasıdır. Nekropol Yolu Kuzey açmasında ele geçen figür ikonografiye paralellik gösteren bir hareket içerisinde betimlenmiş ve üzerindeki peplos rüzgârın etkisiyle uçuşur bir vaziyette işlenmiştir. Boyun kısmında V şeklinde bir yakaya sahip olan elbisenin kıvrımları son derece kalın ve detaylı işlenmiştir. Rüzgârın etki yönüne doğru harekete geçen karın bölgesindeki bu kıvrımlar yumuşak ve kabarık bir dokuya sahiptir. Gövde hareketinin geriye doğru olduğu omuz kısmının geriye doğru hareketlenmesinden dolayı rahatlıkla anlaşılmaktadır. İyi korunamamış olması nedeniyle Nike tiplerinde hangisine ait olduğunu söylemek mümkün değildir.

Kat. 17 no'lu eser Doğu Nekropol Anıt Mezar kazılarında ele geçmiştir. Sadece elbise kıvrımlarından oluşan eser üzerinde doğru tanımlamalar yapmak

mümkün değildir. Ancak elbise kıvrımının stilistik gelişimi ve buluntu kontekstinden yola çıkarak bazı çıkarımlar yapmak mümkün olmuştur. Eser üzerinde bol dökümlü ve plastik kıvrımlar altlara doğru daha hacimli verilmiştir. yalnızca kıvrımlardan yola çıkarak tarihleme yapmak doğru olmayacaktır. Ancak Eserin ele geçtiği Anıt Mezar kontekst buluntuları değerlendirildiğinde MS. 1-2. yüzyıla tarihlendirilir⁶⁶.

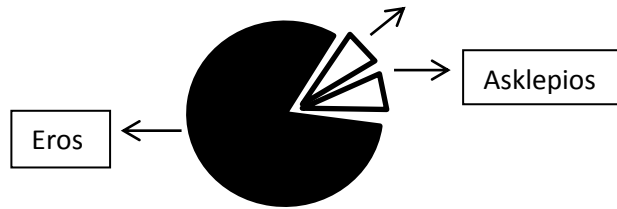
Kat. 18 no'lu bacak Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi kazılarında ele geçmiştir. Figür sol bacağı kırılmış, sağ bacağı uzatmıştır. Giysi kıvrımları, kırılan diz merkez alınarak aşağı doğru süzülür. Sol dizin yanında figürün vücudundan sarkan giysi kıvrımı görünmektedir.

Gövde parçaları grubunda son olarak ele alınan **Kat. 19** no'lu figür ise bir kadın gövde parçasıdır ve Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi kazılarında ele geçmiştir.

2.2. Erkek Figürinleri

2.2.1. Tanrı Figürinleri (Kat. 20-26)

Çalışma kapsamında ele alınan erkek figürinleri arasında yedi adet eser (**Kat. 20-26**) tanrı figürinidir. Tanrı, Serapis (Zeus Serapis) Asklepios (**Kat. 21**), birer adet örnekle temsil edilirken, Eros figürinleri beş adet örnekle (**Kat. 22-26**) temsil edilmektedir. Eros figürinleri hareket, duruş ve atribütleri ile farklı tiplerden oluşmaktadır. Ayrıca **Kat. 23** no'lu örnekte Eros, Psyche'yle birlikte işlenmiştir. Özellikle mezar kültürüyle birleştirilen ve ikonografik bağlantılarıyla dikkat çeken Eroslar, ellerinde farklı eşyalar taşımaktadır.

Grafik 2. Tanrı Tiplerinin Dağılımı

⁶⁶ Detaylı bilgi için bkz., Şükrü Özüdoğru, “Kıbrıs 2014 Yılı Çalışmaları”, *ANMED* 2015-13.

Zeus Serapis

Çalışma kapsamında Zeus Serapis olarak tanımlanan sadece bir figürin değerlendirilmiştir. Alexandros III'ün ölümünün ardından, imparatorluğun paylaşımı sırasında Mısırı alan Ptolemaios I Soter (MÖ 323-283), Serapis kültünün kurucusu olarak kabul edilir⁶⁷. Mısır inancında Serapis, Mısır yeraltı dünyası tanrısı Osiris ve Boğa tanrısı Apis ile özdeşleştirilmiştir⁶⁸. Onların, simgeleri ve kültleri temel alınmış ve Osirapis/Serapis olarak tapınım görmüştür⁶⁹. Zeus Serapis, birçok tanrının birleşiminden meydana gelmiştir. Serapis'e; Hellen Pantheonunun tanrıları olan Dionysos⁷⁰, Asklepios, Hades ve bir anlamda da Zeus da ilave edilerek yakındoğu-batı sentezi bir kült ortaya konmuştur⁷¹. Tanrı, Zeus Serapis adı altında özellikle İskenderiye kentinde göğün efendisi olarak tapınım görmüş ve kentin sikkeleri üzerinde de Zeus Serapis olarak geçmiştir⁷². Serapis, İsis'in kocası ve Harpokrates'in babasıdır. Mısır'da yardımsever bir tanrı olarak tapınım görmeye başlamış ve popülerleşmiştir. I. Ptolemaios bu yeni tanrı için "Serapeion"⁷³ adında tapınak yaptırarak varlığını daha da köklendirmiştir. Hellenistik dönemle birlikte güçlü devlet yapısıyla görmeye başladığımız Ptolemaioslar tarafından yayılan İsis ve Serapis kültü kısa zamanda birçok alana, özellikle de ticaret alanlarına yayılmıştır. Mısır egemenliğinin Anadolu'nun güneybatısında ve çevresindeki adaların artmasıyla birlikte, Mısır tanrıları bölgede etkin olmaya başlamıştır. Bu yayılım İskender'in askerlerinden I. Ptolemaios Soter'in Karia'da; Kaunos ve Myndos Lykia'da; Ksanthos, Phaselis ve Kos adasını ele geçirdiği tarih olan MÖ 309 yıllarında etkin olmaya başlar⁷⁴. Zeus Serapis Büyük İskender'in başlatmış olduğu Hellenistik Dönemle birlikte görülmeye başlayan bir tanrıdır ve Anadolu'da birçok bölgede; Karia, İonia, Lydia, Aiolis, Mysia, Lykia, kültünün izlerine rastlanmaktadır. Psidia bölgesinin dağlık bölgesinde yer alan Adada kentinde, Zeus Magistos

⁶⁷ Güçlü, 2006: s. 33.

⁶⁸ Güçlü, 2006: s. 33.

⁶⁹ Nuran Şahin, *Zeus'un Anadolu Kültleri*, Pera Müzesi Yayınları, İstanbul, 2001, s. 163.

⁷⁰ Herodotos, *Herodot Tarihi*, çev. M. Ökmen, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1991, II-144; Osiris'in Yunanistan'da Olympos tanrılarında Dionysos olduğunu söyler.

⁷¹ Güçlü, 2006: s. 33.

⁷² Şahin, 2001: s. 165.

⁷³ Arif M. Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, TTK, İstanbul, 1995, s. 514, 515.

⁷⁴ Erkan Kart, *Anadolu'da İsis Serapis Kültü ve Bunun Kaunos'ta İzleri*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Muğla, 2008, s. 35.

Serapis'e ve tanrılaştırılmış İmparatorlara naos ve bunu çevreleyen atölyeler ile portikolar adanmıştır. Kentin MS 2. ve 3. yüzyıla tarihlenen sikkelerinde Serapis büstü ya da oturur vaziyette ve yanında Kerberos'la birlikte işlenmiş Serapis betimi görülmektedir⁷⁵. Sagalassos'ta İsis büstü bulunmuştur⁷⁶. Apollonia'da Caracalla Dönemi sikkelerinde Mısır tanrıları farklı biçimde işlenmiştir⁷⁷. Serapis önünde duran İsis'e sağ kolunu uzatmıştır, Harpocrates ise Serapis'in arkasında durmaktadır. Kremna'da Gordianus III Dönemi (MS 238-244) sikkeleri üzerinde İsis, elinde patera ve situla tutar halde ayakta betimlenmiştir⁷⁸. Pisidia bölgesinde Mısır tanrıları kültürüne ait daha erken bulguya rastlanmamıştır. Strabon kentte dört farklı dilin konuşulduğunu ve bunlardan birinin Pisidce olduğundan bahseder. Kentteki Pisid varlığı ve kentin bölgeye yakın coğrafi konumu nedeniyle Kibyra'nın Pisidia kültürüne ve inancına izole bir durum içerisinde olamayacağını düşündürmektedir. Bu durum kentte yapılan arkeolojik araştırmalarda ele geçen az sayıda buluntuyla gündemdeki yerini korumaktadır.

Doğu Nekropol, Anıt Mezar kazısından ele geçen **Kat. 20** no'lu Zeus Serapis'e ait olan baş, dik bir şekilde doğrudan karşıya bakmaktadır. Güçlü bir anatomik yapı içerisinde betimlenen eserin boyun kısmı oldukça güçlü ve kalın işlenmiştir. Tanrı ikonografisiyle uygun olarak yüzdeki uzuvlar ve diğer unsurlar son derece barok bir üslup içerisinde vurgulanmıştır. Yüz kemikli ve derinliği olan bir dokuyla resmedilmiştir. Kaşlar oldukça belirgin göz çukurları derin ve gözler, göz bebekleri ile pınarları da işlenmek suretiyle yuvarlak bir şema içerisinde verilmiştir. Ayrıca göz kapakları kalın olup göz torbalarının yaşlı kimliğine paralellik gösterdiği izlenmektedir. Burun profilden oldukça düz ve kemikli bir yapıya sahiptir. Burun delikleri derinde olup cepheden çok fazla belirgin değildir. Ağız küçük ve kapalı bir şekilde dolgun dudaklarla betimlenmiştir. Elmacık kemikleri son derece belirgindir. Sakal, gırtlak ve elmacık kemikleri arasında kalan tüm bölgeyi kapatmış durumdadır. Bıyık burun altından ikiye ayrılıp nazolabial çizgilere paralel bir hat üzerinde

⁷⁵ David Magie, "Egyptian Deities in Asia Minor in Inscriptions and on Coins", *AJA* 57, 1953, s. 178.

⁷⁶ Marc Waelkens, "The Excavations at Sagalassos a991" *KST XIV/2*, 1992, s. 329.

⁷⁷ Magie, 1953: s. 179; G. F. Hill, *British Museum: Catalogue of Greek Coins: Lycia, Pamphylia and Pisidia*, 1897, s. 202-no:3.

⁷⁸ Magie, 1953: s. 179; Hill, 1897: s. 217-no:10-11; s. 225 no: 14; s. 244 no: 26; s. 303 no: 10a.

sakallarla birleşmektedir. Çene merkezinde ikiye ayrılan sakal yüzün her iki tarafında çene altında kalın dalgalı parçalar halinde simetrik olarak işlenmiştir. Gırtlak hizasına kadar uzanan saç alın merkezinden ikiye ayrılmış dikeyde kulak hizasından önlere doğru belirli gruplar halinde düzenlenmiştir. Saç uçları yanlarda omuzlara kadar dökülmektedir. Arka kısımda saçın, baş merkezinden aşağıya doğru dalgalanmalar halinde inerek ense üzerinde uzun bukleler yaptığı görülmektedir. Bu kısımda kalıp tekniği kullanımına dair dikeyde belirgin izler mevcuttur. Serapis, kanonik form içerisinde yanlarda ve önlerde ayçiçeği dalları ile dekorize edilen “kalathos” ile betimlenmiştir. Alttan yukarı doğru genişleyen silindirik bir forma sahiptir. Başındaki “kalathos” tahıl ölçeği olarak kabul gördüğünden bereketi simgeler ve üzerinde bazen zeytin dalı bulunur. Serapis bu tacı tanrı Osiris’in başında taşıdığı hükümdarlık tacından alır⁷⁹. Serapis’in ikonografik tipi, bünyesinde barındırdığı pek çok sıfatı ve tanrısal özelliği açıkça ortaya koymaktadır. Küçük bir atribüt, onun hangi sıfatlara sahip olduğunu, belkide sadece kendisine ait olmayan bu sıfatı hangi Hellen ya da Mısır tanrısından aldığını göstermektedir. Sadece atribüsleri değil, onun saçlarının şekli bile pek çok tanrısal özelliği simgelemektedir. Saç kesiminde, Zeus, Poseidon veya Asklepios gibi tanrılardan esinlenmiştir. Alnına dökülen beş kakhül, onun ölümler diyarındaki hâkimiyetini ortaya koyar⁸⁰.

Ele geçen epigrafik⁸¹ ve nümizmatik verilerden ayrıca arkeolojik bulgulardan⁸², kentte Zeus kültünün varlığı bilinmektedir. Ancak yazıtlar üzerinde Serapis ismi geçmemektedir. Aynı şekilde 2016 yılında kent içi Stadion yakınlarında ele geçen **Kat. 6** no’lu Tanrıça İsis başı da bu kültün varlığını desteklemektedir. Şunu belirtmemiz gerekmektedir ki, Hellen ve Roma dünyasında İsis ve Serapis’in yayılım alanlarını belirlemek oldukça güçtür. Aynı kentte Serapis, İsis ve Harpokrates kültünün izleriyle karşılaşırken; yakınındaki komşu kentte bu tanrılardan sadece biriyle karşılaşmakta ya da bunların hiç birine rastlanılmamaktadır. Bu durumda İsis kültünün olduğu bir yerde Serapis kültünün

⁷⁹ F. Dunand-C. Zivie, *Gods and Men in Egypt from 3000 BC to 395*, çev. David Lordon, 2004, s. 216.

⁸⁰ Saygı 2000, 27; LIMC, c. VII/1, 690.

⁸¹ Thomas Corsten, “Die Inschriften von Kibyra”, 2002, s. 110-78,79; s. 111-80.

⁸² Hüseyin Metin, *Kibyra Kandilleri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2012, Kat No: 75-113-114-195-196-439-440-441-442-443-444-803-804.

kesinliğinden bahsetmekte mümkün olmayacaktır, fakat bu kültün varlığını da destekleyen bir etken olabilir. Török: benzer bir adet Zeus Serapis başını⁸³ saçların, bıyığın, dar yüz ve alnın işlenişine göre, özellikle İskenderiye'deki Antoninler Dönemi mermer heykellerine benzetmektir ve yüz hatlarının işlenişinin de Antoninler Dönemi büstlerinin birer kopyası olduğunu vurgulamaktadır⁸⁴. Eser, özgün bir buluntu kontekstine sahip değildir. Eserin ele geçtiği mezarın 5 no'lu podyumlu lahit ile güney temenos içerisinde bulunan oda mezarların inşası arasındaki süreçte yapıldığı kuşkusuzdur. Ele geçen ve daha önce stil kritiği yapılan kandiller ışığında mezarın MS 2. yüzyılın 2. yarısında definlere mekanlık etmeye başladığı ve bu definlerin mezar odaları içerisinde iki yüzyıl boyunca devam ettirildiği mevcut nümizmatik verilerle anlaşılmıştır⁸⁵. Ayrıca mezarın kesin tarihi MS 140-150 (Antonius Pius Dönemi) yılları aralığına ait olması, ilgili eserin bu tarih aralığına verilmesine olanak sağlamıştır⁸⁶.

Asklepios

Asklepios kültü, MÖ 4. yüzyılda başlar ve geç antik çağa kadar farklı adlarla devam eder⁸⁷. Roma mitolojisinde ‘*Esculapis*’ olarak karşımıza çıkan kültün en eski izlerine Peloponnesos'ta rastlanır⁸⁸. Kökeninin Messenia ve Argolis'te olduğu sanılan kültün; Kıta Yunanistan'dan çıkıp Anadolu'ya, oradan da Hellenistik Dönem'in Mısır'ına kadar yayıldığı görülür⁸⁹. Kibyra'da ise ele geçen epigrafik,⁹⁰ nümizmatik, ve arkeolojik verilerden kentte sağlık tanrısı Asklepios'un bir kültü olduğu ya da saygı gördüğü bilinmektedir. Kibyra'nın anıtsal giriş Takı üzerinde okunan ve MS 1 - 2. yüzyıllara tarihlenebilecek bir yazıtta, azatlı bir köle olan

⁸³ Laszlo Török, “Hellenistic and Roman Terracottas from Egypt”, *Vol. IV, 1995*, pl. LXII-119; pl. LXVII-132.

⁸⁴ Török, 1995: pl. 94-119.

⁸⁵ bkz. detaylı bilgi için; Özudoğlu, 2013 Yılı Kibyra Çalışmaları, ANMED 2014-12.

⁸⁶ Özudoğlu, 2013: s. 58-59.

⁸⁷ Güçlü, 2006: s. 35.

⁸⁸ Güçlü, 2006: s. 35.

⁸⁹ Güçlü, 2006: s. 35.

⁹⁰ Corsten, 2002: s. 111-82; s. 113-83.

Lucius'un, utanç verici hastalığına Kibyalı hekim Trophimos'un hiçbir ücret almaksızın çare bulduğu ve tanrı Asklepios'a teşekkür ettiğini anlatılmaktadır⁹¹.

Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi kazısından ele geçen **Kat. 21** no'lu baş ise olasılıkla tanrı Zeus'a ya da Asklepios'a aittir. Mevcut ikonografisi ve stilistik özellikleriyle tanrı Asklepios'un yüz hatlarına sahip olan bu baş Portre niteliğinde üretilmiş ve sola dönük vaziyette verilmiştir. Yüzdeki uzuvlar oldukça ayrılmış durumda olup belirgindir. Tanrısallığın vermiş olduğu ikonografi içerisinde yüzde ağır başlı bir ruh hali yansıtılmıştır. Son derece güçlü ve yayvan bir anatomiye sahip olan yüzde kaşlar oldukça stilize verilmiştir. Göz çukurları yüzeysel olup gözler küçük ve badem form içerisinde betimlenmiş ayrıca göz bebekleri noktalar halinde vurgulanmıştır. Burun küçük basık ve yumuşak bir dokuya sahiptir. Dudaklar kapalı küçük ve dolgun bir yapıdadır. Nasolabialler belirgin bir biçimde işlenmiştir. Saç alnın sağından ve solundan iki ana kütle halinde hareketli dalgalanmalar yapmak suretiyle kulak üzerinden enseye doğru inmektedir. Alnın üzerinde simetrik bir çift dalga yükselir ve başının arkasına doğru bir fileto ile sabitlenmiştir. Bıyıklarla organik bağ içerisinde olan orta uzunluktaki sakal çenenin merkezinden her iki yana ayrılarak hafif dalgalanmalarla çenenin altına kadar devam etmektedir.

Hellenistik dönem Zeus başları, hem saç biçimi hem de ifade değişikliğine uğrarken, Asklepios da Zeus'a oldukça benzer olarak tasvir edilirdi⁹². Ancak Hellenistik Dönem Asklepios'ları bu tanrının yararlı niteliklerini, kaygı ve düşüncenin görsel işareti olan kederle "*pathos*" birleştirilmiş olarak ifade eder⁹³. Zeus ya da Asklepios olabileceği düşünülen figürin; sakallı, ortadan ayrık saçlarıyla ve bunun yanında yüzündeki pathos ifadesiyle olasılıkla MÖ 2. 3. yüzyılları arasına tarihlenebilir. Ancak figürin, karışık olan buluntu durumu ve kültürün varlığına işaret eden epigrafik veriler incelendiğinde figürü, MS 2-3. yüzyıllara tarihlememize olanak sağlamıştır. Bu geniş tarih aralığının oluşmasındaki neden, eserin sağlam bir buluntu kontekstine sahip olmayışı ve bize net bilgiler verebilecek herhangi bir

⁹¹ Corsten, 2002: s. 112-82.

⁹² Güçlü, 2006: s. 38.

⁹³ R.R.R. Smith, *Hellenistik Heykel*, çev. Ayşin Yoltar Yıldırım, Homer Yayınları, İstanbul, 2002, s. 66.

ikonografinin ya da atribüsün eser üzerinde yer almayışıdır. Ayrıca en önemli noktalardan birisi ise eserin bir bothrostan ele geçmiş olmasıdır.

Eroslar (Kat. No. 22-26)

Hellenistik Dönem içerisinde en çok sevilen ve fazla konu çeşitliliğiyle karşımıza çıkan Eros tiplerini, Kibyra terrakottaları arasında beş adet eserle **(Kat. 22-26)** temsil edilmektedir. Bazen tekli bazen grup figürlerden oluşan Eros figürinlerini, Laumonier apotropaik (kötülükten koruyucu) figürler olarak nitelendirmiştir⁹⁴. Eros figürleri ile Korinth, Tanagra, Eretria, Makedonya (Selanik), Trakya (Bizye), Myrina, Bergama, Priene, Tarsus, Khios gibi birçok merkezlerde karşılaşmak mümkündür⁹⁵. Hellenistik Dönemle birlikte Terracotta üretimi artmış ve konular çeşitlilik kazanmıştır. Çocuk Eros tipi MÖ 3. yüzyıl ve 2. yüzyılda Troia, Tanagra, Eretria ve Atina'da da popülerdir⁹⁶. Hellenistik Dönemde Aphrodite ve Eros Figürinleri Anadolu'daki mezarlarda en çok ele geçen tanrı/tanrıça figürinleri arasındadır. Her ikisi de Myrina'daki mezarlarda MÖ 3. yüzyıldan MS 1. yüzyıla kadar kesintisiz olarak izlenebilmektedir⁹⁷. Rohde: Eros figürinlerinin evlenmeden ölen genç kızların mezarına konduğu şeklinde bir yorum yapmaktadır⁹⁸. Ciaghi: benzer bir şekilde Eros figürinlerini evlilik sembolü olarak tanımlamaktadır⁹⁹. Froehner, mezarlardan ele geçen Eros heykelciklerinin, ölümünden sonra tanrılaştırılmış ve bir idole dönüşmüş genç delikanlıları temsil ettiklerine dair bir görüş ortaya koymuştur¹⁰⁰. “Pottier ve Reinach ise: bütün Eros Figürinleri için tek bir kavram ileri sürmeyi sakıncalı bulmuş ve *idol* anlamını, kanatlı ama giysili olan, ayrıca duruş ve hareketleri ile de normal Eros'lerden daha farklı görünen figürinlere vermişlerdir”. Bu tipteki idoller, ölümlü bir giysi içerisinde ve mezara hapsedilmiş olan ölümlerin ruhunu temsil etmektedir. Bu tip dışındaki Eros figürinlerini ise cenaze geleneğinden ayrı tutmakta ve tamamen dönemin modası ile

⁹⁴ A. Laumonier, “Les figurines de terre cuite, ‘Exploration archéologique de Délos’”, *Cilt:XXIII*, Paris, 1956, s. 164.

⁹⁵ Işın, 1998: s. 88.

⁹⁶ Thompson, 1963, s. 74.

⁹⁷ Işın, 2007: s. 34.

⁹⁸ E. Rohde, *Griechische Terrakotten*, Verlag Ernst Wasmuth, Tübingen, 1968, s. 8.

⁹⁹ S. Ciaghi, “Le terrecotte figurate da Cales del Museo Nazionale di Napoli”, *Sacro Stile-Commitenza, Studia Archeologica* 64, Rome, 1993, s. 228.

¹⁰⁰ Wilhelm Froehner, *Terres Cuites D'Asie Mineure*, Paris, 1879, s. 21,41.

ilişkilendirmektedirler¹⁰¹. Eros figürinleri Hellenistik Dönemde, erken dönemlerdeki katı duruşlu formundan sıyrılmış ve günlük yaşam normlarına verilmiştir¹⁰². Diğer figürinlerde olduğu gibi Eros figürinleri de tip olarak Klasik Dönem modelleri örnek alınarak üretilmiştir¹⁰³. Özellikle Hellenistik Dönem örnekleri erken dönem örneklerine göre daha hareketli yapıları ve duruşlarıyla ön plana çıkmıştır ve aynı tipoloji Roma İmparatorluk Dönemi'nde devam etmiş olmasına rağmen figürlerin duruş ve hareketlerinin durağanlaştığı görülmektedir¹⁰⁴.

Sonuç olarak Eros figürlerinin mezar geleneğinde önemli bir yere sahip olduğunu ve cinsiyeti ne olursa olsun ölünün yanına bırakılan ruhsal bir hediye olduğunu söyleyebiliriz.

Kat. 22 no'lu baş, Stadion 2 No'lu Mezar'dan ele geçmiştir. Figürün başı hafifçe sağa doğru döndürülerek yukarı kaldırılmış ve aynı oranda kendi soluna doğru yatırılmıştır. Yuvarlak ve badem formu gözler sağa-yukarıya bakar. Göz kapakları etli, kaşlar ise düzdür. Burun küçük ve hacimli, dolgun dudaklar hafif bir gülümsemeyle yanlara doğru çekilmiştir. Gülümsemeyle oluşan naso-labialler oldukça belirgindir. Yanaklar dolgun, çene küçüktür. Minyon yüz hatlarına sahip olan figür bir çocuk yüzünün naifliğini yansıtır. Saç alnın ortasında her iki yandan belirgin bir şekilde ayrılarak birbirinin simetriği iki kıvrımla ayrılarak kalın ve belirgin dalgalanmalarla kulakların üzerini kapatır. Yüzdeki canlı doğal anlatımın yanı sıra, belki de özellikle vurgulanmak istenen çocuksu ifade, yüz hatlarında oldukça başarılı bir şekilde ifade edilmiştir. Başın üst kısmından enseye doğru bir hiza içerisinde tertiplenerek başın tamamını dolanan dairesel ve yassı formu corona yer alır. Ayrıca coronanın bir kulak noktasından başlayıp çene altından devam eden ve diğer kulağa ulaşan bir parçası daha bulunmaktadır. Ancak bu kısım korunamamıştır. Eserin gövde kısmına ait herhangi bir parçanın ele geçmemiş olması Eros betimlemelerinden hangisine ait olduğunu söylememizi imkansız kılar ayrıca baskın bir ihtimalle de sıradan bir erkek başı olma olasılığını da arttırmaktadır. Eros

¹⁰¹ Pottier –Reinach 1888, 150.

¹⁰² Emel Dereboyu, *Aigai Pişmiş Toprak Figürinleri*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora tezi, İzmir, 2012, s. 70 vd.

¹⁰³ Murat Çekilmez, *Tralleis Güney Nekropolü Terrakotta Figürinleri*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Aydın 2014. s. 54.

¹⁰⁴ Çekilmez, 2014: s. 54.

başının ele geçtiği yer olan Sradion 2 nolu mezar, buluntu konteksti açısından oldukça zengindir ve kesin tarihler veren eserlerle, kesin olarak tarihlendirme yapmamıza olanak sağlamaktadır. Bu eserler arasından en nitelikli olanlarından birkaçı ise şunlardır; MÖ 1. yüzyıla tarihlenen üç adet amphora, bir adet sunu kabı, bir adet amphoriskos, iki adet scrabeus ve bir adet MÖ 88-84 yılları arasına tarihlenen Rodos sikkesidir. Eser, gerek gösterdiği stil özellikleri gerekse mezarın kontekst buluntusu¹⁰⁵ değerlendirildiğinde MÖ 1. yüzyıllara tarihlendirilmesi mümkündür.

Kat. 23 no'lu Güney Nekropol'de ele geçen eserde ise Eros ve Psyche betimlenmiştir. Mitolojiye göre; Psyche, Latin yazar Apuleius'un¹⁰⁶ *Dönüşümler* isimli eserinde konu edilen 'Eros ile Psyche' masalından tanınır. "Miletos kralının en küçük kızı olan Psyche, güzelliği nedeniyle Aşk ve Güzellik Tanrıçası Aphrodite'in hışmına uğramıştır. Aphrodite, oğlu Eros'tan prensesi bir dağa bırakmasını ve bir ejder ile evlendirmesini istemiştir. Ancak Psyche'yi görür görmez âşık olan Eros, onu bir saraya yerleştirerek geceleri gizlice ziyaret etmiş, sevgilisine de kendisini görmek için hiçbir girişimde bulunmamasını öğütlemiştir. Ancak sevgilisini görme arzusunu daha fazla bastıramayan Psyche, bir gece yağ kandilini yakarak sevgilisinin yüzüne bakmıştır. Yakışıklıktan etkilenerek onu öpmek üzere eğildiğinde kandildeki kızgın yağla Eros'un omzunu yakmış ve akabinde uyanan Eros kanatlanarak oradan uzaklaşmıştır. Uzun süren ayrılığın ardından merhamete gelen Aphrodite, iki sevgilinin kavuşması için Psyche'nin bir dizi zorluğun üstesinden gelmesini şart koşmuş ve uzun süren çabaların ardından güzel prenses Eros'a kavuşmayı başarmıştır. Gösterdiği sebat ve cesaret nedeniyle Psyche tanrılar tarafından ölümsüzlükle ödüllendirilmiştir"¹⁰⁷.

Buradaki anlatımda da olasılıkla Eros ve Psyche'nin kavuşması sahnelenmiş ve birbirlerine duydukları derin aşk anlatılmıştır. Figürlerin vücutları birbiriyle güçlü bir temas içerisindedir. Yanakları birbirine dokunan figürlerden Psyche'nin eli

¹⁰⁵ Özüdoğru, 2011: s. 38. Kontekst içindeki küçük buluntular, seramik kaplar ve takıların yanı sıra özellikle mezar zemininden ele geçen ve MÖ. 88-84 yılları arasında basıldığı anlaşılan bir adet Rhodos gümüş sikkesi, mezarın kullanım dönemini ve konteksten ele geçen diğer buluntuların kesin tarihlenmesini sağlamıştır.

¹⁰⁶ Apuleius, *The Golden Ass, being the Metamorphoses of Lucius Apuleius*, Stephen Gaselee, 1915, London, IV 28- VI 24.

¹⁰⁷ Edith Hamilton, *Mitologya*, Çev., Ülkü Tamer, İstanbul, 2002, Varlık Yayınları, s.64 –69.

Eros'un omzundadır ve olasılıkla Eros'un da eli Psche'nin omzundadır. Her iki figürün yüzünde de yüksek bir pathos ifadesi bulunur. Figürlerin yüzleri yuvarlak, dolgun ve yumuşak bir dokuya sahiptir. Gözler irice, göz kapakları ile göz torbaları kalın ve belirgindir. Ağızlar aralıklı ve dudaklar dolgundur. Saçlar, uzunca ve değişkenlik gösteren bir yapıya sahiptir. Eros'un arkasında kanatları bulunmaktadır. Kanatların üstü kalıptan çıktıktan sonra ince aletlerle şekillendirilmiştir. Eser sol taraftaki figürün kolu ve sağ taraftaki figürün boyun kısmından itibaren kırık durumdadır. Kibyra'nın Eros ve Psyche'si, British Museum kataloğunda bir koleksiyondan 1906 yılında satın alınan Eros ve Psycheyle¹⁰⁸ form ve anlatım olarak birebir benzerlik göstermektedir. Satın alma olan bu eserde Eros'un gövde ağırlığı sağ bacağa verilmiş, sağ tarafta Psyche dizlerini kırmış ve bacakları sağa doğru uzanmışken, gövdesi sola, Eros'a dönük olarak betimlenmiştir. Eros aşağı doğru sağ elinde bir meşale tutmaktadır. Kibyra örneğinde de Eros'un sağ kolu aşağı doğru verilmiş, olasılıkla burada da tutkunun simgesi olan¹⁰⁹, bir meşale tutuyor olmalıdır. Yine British Museum kataloğundaki örnekte Eros ve Psyche birbirlerine sarılmış pozisyonda verilmiş ve her ikisinin de eli birbirlerinin omzundadır. Ayrıca Eros'un sadece sağ kanadı gösterilmiştir. Kibyra örneğinde de aynı şekilde betimlenen figürlerden sadece Psyche'nin sağ elinin Eros'un omzunda olduğunu görmekteyiz; çünkü Psyche'nin sol omuz tarafı kırık durumdadır. British Museum kataloğunda figürler yüksekçe bir platform üzerinde durur ve bu platformun üzerinde Erosun deniz canavarı üzerinde oturduğu bir sahne betimlenmiştir. Olasılıkla Kibyra örneğinde de böyle bir platform söz konusu olmalıdır. Podyum üzerindeki Eros ve Psyche betimi Hellenistik Dönemde oldukça sık tercih edilmesine rağmen Myrina'da MÖ 1. yüzyıl sonlarına ya da MS ilk 1. yüzyıla tarihlenir¹¹⁰. Bu tarihlemenin sebebi ise form özellikleridir. Sonuç olarak Kibyra örneğinin British Museum kataloğundaki esere form ve anlatım olarak birebir benzemesi, Kibyra Eros ve Psyche'sini MÖ ya da MS 1. yüzyıla tarihlememize yardımcı olmaktadır.

Odeion kazılarında ele geçen **Kat. 24** no'lu figür gösterdiği form özellikleriyle olasılıkla ayakta duran çıplak Eros figürüne ait bir gövde parçasıdır.

¹⁰⁸ Burn and Higgins, 2001: pl. 55-2299.

¹⁰⁹ Bedrettin Cömert, *Mitoloji ve İkonografi*, De Ki Yayınları, Ankara, 2006, s. 61.

¹¹⁰ Burn and Higgins, 2001: pl. 125-2299.

Dirsekten bükülü giysi altındaki sağ kol göğse yapıştırılmış, sol kol giysi altında dirsekten bükülerek sağ kolun üstüne getirilmiş ve eliyle giysinin ucunu tutmaktadır. Bacağın birinin hafif öne doğru atıldığı gövdenin sağ kısmının az geride kalmasıyla anlaşılmaktadır. Dolgun ve etli bir vücut yapısına sahip olan figür dengeli, kapalı ve hareketli bir duruş sergilemektedir. Hafif tombul bir çocuk görüntüsünde betimlenen eserde gövde oranlamaları, uzuvlarının yerleştirilişi ve plastik anlatım oldukça başarılı bir şekilde çalışılmıştır. Gövde etli bir yapıda, canlı ve doğal olarak işlenmiştir. Gövdenin bu canlı ve doğal anlatımının aksine himationun üzerinde şematik kıvrım uygulamaları görülmektedir. Gövdenin üst kısmına sarılı olan himation belden aşağısını açıkta bırakmaktadır. Sadece kollarını ve göğüs kısmını kapatan himationun varlığına rağmen bütünüyle çıplak olan gövdenin belli bir -S hareketini yakaladığı görülmektedir. Erkek figürlerinde cinsel organı açıkta bırakan giysi düzenlemesi MÖ 4. yüzyıl'da Hermaphroditos anasyromenos duruşuyla ortaya çıkar¹¹¹, genellikle Eros'un ölüme ilişkin hüznü anlatımlarda Tanagra'da MÖ 3. yüzyıl Eros figürlerinde, Myrina'da Diphilos atölyesi ürünlerinde tekrar edilen bir konu olmuştur¹¹². Çıkık olarak betimlenen karın bölgesi üzerindeki ve bacaklardaki et katlanmaları Geç Hellenistik Dönem heykeltraşlığında MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısından itibaren görülür ve Augustus dönemi sanatında kendini her alanda ortaya koyar¹¹³. Terrakottalardaysa bu uygulama en belirgin biçimde MS 10-50 yılları arasında çok yoğun bir şekilde Myrina ve çevresine ürün vermiş Diphilos Atölyesinin eserleriyle karşılaşılır¹¹⁴. Besques; aynı duruşu ve stil özelliklerini yansıtan bir genç erkek gövdesini MÖ 2. ve 1. yüzyıllara tarihlemiştir¹¹⁵.

Kibyra Nekropol Yolu kazısında ele geçen **Kat. 25** nolu figür olasılıkla elinde kithara tutan bir Eros'a aittir. Yüzeydeki aşınmalardan dolayı çok kesin tespitler yapılamamakla beraber figürün genel hatlarıyla bir tipoloji sergilediği görülmektedir. Ayakta duran çıplak Eros figürünün oldukça yumuşak ve dolgun bir vücut yapısına sahip olduğu görülmektedir. Sağ ve sol kol dirsekten kırılarak göğüs hizasında

¹¹¹ Işın, 2007: s. 61.

¹¹² Işın, 2007: s. 61.

¹¹³ J.J. Pollit, *Art in the Hellenistic Age*, Cambridge University Press, Cambridge, 1986, s. 150 v.d.d.

¹¹⁴ Eva Töpperwein, *Terrakotten von Pergamon*, 1976, PF 3, s. 107.

¹¹⁵ Simone Besques, "Catalogue Raisonné des Figurines et Reliefs en Terre-Cuite Grecs et Romains III, Epoques Hellenistique et Romaine Grece et Asie Mineure", Editions Des Musées Nationaux: Paris, 1972, pl. 296-2413.

tutulmuştur ve elinde bir Kithara tutmaktadır. Sağ eliyle kitharayı tutan figür, sağ eliyle de kitharanın diğer ucunu tutmaktadır. Karın çıkık olarak betimlenmiştir. Bacaklar ayırık olarak verilmiş olup sağ bacak biraz daha önde verilmiştir. Figürün arkasında giysiye ait detaylar bulunmaktadır. Yüzdeki detaylar ise aşınmadan dolayı anlaşılamamaktadır. Baş öne doğru hafif eğik, enstrüman çalar pozisyonunda işlenmiştir.

MÖ 4-3. yüzyılda Boeotia’da bulunan figürinlerin, hareketli yapıları ve duruşlarının yanında ellerinde birer obje tutan uçan genç Eros figürinlerinin öncüleri olarak değerlendirilmektedir¹¹⁶. Hellenistik Dönem örnekleri erken örneklerle göre daha hareketli, Roma İmparatorluk Dönem’inde ise hareketlerin durağanlaştığı görülmektedir¹¹⁷. Ayrıca Eros’ların tambur, lyra, Kithara gibi müzik aletleriyle birlikte tasvir edildiği örnekler mevcuttur¹¹⁸. Eros’un Kitarayla birlikte tasvir edildiği en erken terrakotta figürin Smyrna buluntusudur¹¹⁹. Güney İtalya’da bulunan ve MÖ 5. yüzyıla tarihlenen seramikler üzerinde elinde müzik aletleriyle birlikte betimlenen Eros figürinlerinin en erken terrakotta örnekleri Tarentum’dan bulunan örneklerdir¹²⁰. Bu tipte betimlenen Erosların müzisyen ve dansçı kimliği, ölüm töreniyle birlikte ele alınmış ve ölen genç erkeklerin mezarlarına adak olarak bırakılmıştır¹²¹.

Nekropolis Yolu kazılarında ele geçen elimizde ki örnek de bir mezar buluntusu olarak buluntu yeri göz önünde bulundurulursa aynı amaca hizmet etmiş, ölen genç bir erkeğin mezarına adak olarak bırakılmış olmalıdır.

Kibyra Odeion kazılarında ele geçen **Kat. 26** no’lu eser olasılıkla genç Eros tiplerinden birine aittir. Genç ve anatomik vücut yapısı güçlü bir şekilde verilen figür, sağ eli ile hem giysisini tutmaktadır hem de işaret parmağı açık vaziyette betimlenmiştir. Sol eli ise aşağı sarkıtılmış ve giysinin alt kısmını tutmaktadır. Gövdenin ağırlığını hafif geride bırakılan sağ bacak taşırken, yine hafif bir şekilde önde bırakılan sol bacak daha serbest ve hareketlidir. Neredeyse bütünüyle çıplak

¹¹⁶ Mollard – Besques, 1972: Pl. 8, b – D 29, Pl. 9, a-D 36, c – D 35, d – D 38 vd.

¹¹⁷ Çekilmez, 2014: s. 54.

¹¹⁸ Çekilmez, 2014: s. 59.

¹¹⁹ Çekilmez, 2014: s. 59; LIMC 1986, 909, Eros Nr. 675.

¹²⁰ Çekilmez, 2014: s. 60.

¹²¹ Çekilmez, 2014: s. 60.

olan gövdede sadece omuzları kapatan ve her iki yandan da aşağı doğru sarkan himation harekete bağlı olarak dalgalı ve serbest kıvrımlardan oluşmaktadır. Gövdenin duruşuna bakıldığında figürün belli bir –S hareketini yakalamış olduğu görülmektedir. Ayakta hareketli bir şekilde duran Eros çocukluktan çıkmış genç ve güçlü bir vücut yapısıyla betimlenmiştir. Işın; MÖ 3. yüzyıldan itibaren Tanagra’da daha çok afacan çocuk görüntüsünde tanınan Erosların, Myrina’daki örnekleriyle birlikte MÖ 200 yıllarından sonra hem çocuksu hem de genç tipleriyle verilmeye başlandığından söz etmektedir¹²². Karın üzerinde belirgin bir şekilde yanlamasına işlenmiş iki et katlanması Geç Hellenistik Dönem heykeltıraşlığında MÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısından itibaren görülür ve Augustus dönemi sanatında kendini her alanda ortaya koyar¹²³. Koroplastik sanatta ise bu uygulama MS. 10-50 yılları arasında çok yoğun bir şekilde Myrina ve çevresine ürün vermiş Diphilos Atölyesinin eserleriyle karşılaşılr¹²⁴. **Kat. 26** no’lu eser de Augustus dönemi içerisinde üretilmiş genç Eros tiplerlerinden birine ait olmalıdır.

2.2.2. Erkek Başları

Nekropol Yolu kazılarında ele geçen **Kat. 27** no’lu eser, genç ve çocuksu yüz hatlarına sahip olan bir erkek başıdır. Sadece baş kısmı ele geçen figürün gövdesine ait herhangi bir parça ele geçmemiştir. Neredeyse yüzünün yarısı kırık olarak ele geçen figürün kimliğine ait herhangi bir tespit yapmak imkansızdır. Cepheden verilen baş, çocuksu yüz ifadesine sahiptir. Alın geniş bir alanı kaplar. Gözler badem formu olup, oldukça iri betimlenmiştir. Küçük ve yayvan bir buruna sahiptir. Dudağın görünen kısmı, dolgun ve etli bir yapıya sahip olduğu hakkında bize ipucu vermektedir. Oval yüz hatları bulunan heykelciğin belirsiz saçlarının uzun olduğu arkadaki detaylardan izlenebilmektedir. Çok iyi korunamamış olan eserin kimlik ayrıntılarının tespiti ve tarihlendirilmesi oldukça zordur. Eser hakkında söylenebilecek tek şey genç bir erkek heykelciğine ait olan bir baş olduğudur.

6 numaralı Yer Altı Oda Mezarından ele geçen **Kat. 28** no’lu eser bir erkek başıdır. Gövde kısmına ait herhangi bir parça ele geçmemiştir. Eserin baş kısmı cepheden verilmiştir. Alın kısmından itibaren ortadan ikiye ayrılan saç, enseye doğru

¹²² Işın, 2007: s. 70.

¹²³ Pollit, 1986: s. 150 v.d.d.

¹²⁴ Töpperwein, 1976: s. 107.

uzanmaktadır. Oval ve şişkin yüz hatlarına sahip olan bu başta gözler yuvarlak formu, burun etli, yayvan ve küçük, dudaklar şişkin ve dolgun, çene ise tok bir yapıya sahiptir. Eserin alt tarafına ait herhangi bir parçanın ele geçmemiş olması ve yüzeydeki deformasyonlar, eser hakkında söylenebilecekleri kısıtlamıştır. Fakat **Kat. 4** no'lu eserde de açıkladığım gibi buluntu konteksti ışığında eserin ele geçtiği yer olan YOM 6 da yer alan epigrafik veriler ve eserin form özellikleri yine aynı şekilde bu başı da MS 2. 3. yüzyıla tarihlenmemize yardımcı olmuştur¹²⁵.

Tiyatro'nun güney yamacındaki seramik işlikleri akıntısında ele geçen **Kat. 29** no'lu eser bir erkek başına aittir. Sadece kafanın bir kısmının ele geçtiği eserin gövde kısmı tamamen eksiktir. Bu eksikliklere rağmen yüz hatları oldukça belirgin ve detaylıdır. Çatık kaşlarıyla kızgın bir ifade yüklenen figürün büyük ve belirgin gözleri oldukça dikkat çeker ve göz bebekleri işlenmiştir. Yayvan ve büyük burnun hemen altında küçük ama etli dudaklar kapalı verilmiştir. Elmacık kemikler ve tok çene belirgin işlenmiştir. Sağlam kalan sol kulağın ise işleniş şekli, doğal formuna uygun değildir. Daha çok yukarı doğru sivrilmiş bir Satyr kulağını anımsatmaktadır; fakat Satyr olabileceğine dair başka bir özelliğinin olmaması, figürü Satyr figürü olarak nitelendirmemizi olanaksız kılar. Bu doğrultuda sadece baş kısmından yola çıkarak çıkarımlarda bulunabileceğimiz eserin yüz ifadesi olarak benzerlerine; çatık kaşlı saty tiplerinde rastlanmaktadır¹²⁶.

Anıt Mezar'dan ele geçen **Kat. 30** no'lu eser, genç bir erkek başına aittir. Sadece sol tarafının bir kısmının sağlam olduğu baş hakkında tarihlendirme yapmak ya da kimliği hakkında bilgiler öne sürmek mümkün değildir. Ancak genel hatlarıyla bakıldığında zaman; şişkin yanakları ve gıdısı, dolgun dudakları ve kıvrık saçlarıyla hafif tımbul bir çocuk görüntüsünde betimlenmiş bir Eros olabileceği ihtimaller arasındadır. Eser üzerinde kesin bir tarihlendirme yapmak mümkün değildir; ancak eserin ele geçtiği yer olan Doğu Nekropol Anıt Mezar buluntularının genel tarih aralığında olma olasılığı yüksektir¹²⁷.

¹²⁵ Bkz. Kat. No: 4.

¹²⁶ Breitenstein 1941, Pl. 59, Nr. 475; Leyenaar-Plaisier 1979, Pl. 174, Nr. 1347; Thompson-Thompson 1987, Pl. 35, Nr. 6.

¹²⁷ Bkz. Kat. 20 nolu eserde Doğu Nekropol Anıt Mezar buluntularının genel tarih aralığından bahsedilmiştir.

2.2.3. Erkek Gövde Parçaları

Odeion'dan ele geçen **Kat. 31** no'lu giysili torzoya ait herhangi bir gövde parçası ele geçmemiştir. Sadece giysi üzerinden yorum ve tarihleme yapabileceğimiz eser; oldukça belirgin ama sık olmayan aralıklı kıvrımlara sahip – gövdenin alt tarafta çok da belli olmadığı- bir giysi parçasıdır. Sol omuz ve sol kolu örten, sağ kolu serbest bırakır biçimde giyilen ve Romalı vatandaşların ayırt edici bir giysisi olan ‘‘Toga’’nın üst gövdeye ait bir parçasıdır. Toplumda saygınlığı olan Romalı erkeklerin giysisi olan togaya sahip olan bu heykelciğin de saygın bir kişiye ait olduğu kesindir. Giysi üzerinde yer alan derin yivlerde ışık gölge oyunları rahatlıkla izlenebilir. Hacimli ve bol verilmiş olan giysinin geniş aralıklı ve sık olmayan kıvrımları da bize heykelciğin Roma Dönemi'ne tarihlenebileceğini gösterir.

Stadion'dan ele geçen **Kat. 32** no'lu eser kısa kollu *tunik* giymiş bir erkeğe ait üst gövde parçasıdır. Eser üzerinde iki farklı giysi taşımaktadır. İç kısımda vücudu sıkı bir şekilde saran elbise boyun bölgesinde adeta bir sicim gibi yuvarlak bir yakaya sahiptir. Bu elbisenin üzerine göğüs kısmını büyük oranda açık bırakıp vücudu saran ve dirseklere kadar uzanan ikinci bir elbise giydirilmiştir. Bu elbise son derece yalın bir yüzeye sahiptir. Yalnızca kol üzerinde harekete bağlı olarak şematize kıvrımlar bulundurur. Eseri tarihlemek ya da kimliği hakkında bir çıkarımda bulunmak mümkün değildir.

Stadion'dan ele geçen **Kat. 33** çıplak olarak betimlenen bir savaşçı olduğunu düşündüğümüz figürinin boynunda pelerini bulunmaktadır. Boynun iki yanından aşağı doğru uzanıp göğüs üstünde birleşen ve tek bir hat halinde aşağı doğru devam eden kemer üzerinde bağlı kın içerisinde duran bir kama bulunmaktadır. Sol elinde ise muhtemelen bir kılıç tutmaktadır.

Nekropol Yolu kazılarında ele geçen **Kat. 34** nolu figür çıplak olarak betimlenmiştir. Ayakta durur vaziyette verilmiş olan bu heykelciğin sol kolu, göğüs kısmının hemen altında durmakta ve elinde bir obje tutmaktadır; ayrıca objeyi tutan bileğinde bir bant yer alır. Oldukça kaslı bir vücuda sahip olan bu figür anatomik olarak çok güçlü bir duruş sergilemektedir. Figürün yanında ele geçen miğferli bir baş parçası -üzerinde bulunan detaylarla beraber- bize figürün bir gladyatör olabileceğini düşündürmektedir. Ancak eksik parçalardan dolayı birleştirme

yapılamamıştır. Figürün baş kısmının olmaması ve kime ait olduğuna dair herhangi bir bulgunun yer almaması figürün kimliğini söylememizi olanaksız kılmıştır.

Kentin Nekropol Yolu kazılarında açığa çıkarılan mezarların genel tarih aralığı MS 2-3. yüzyıldır. Figürün bir gladyatör heykelciği olduğunu varsayarsak, bir dönem gladyatör müsabakalarına ev sahipliği yapmış olan Kibyra Stadion'unun hemen yanında yer alan Nekropolde gladyatör mezarlarından birine mezar hediyesi olarak bırakılmış olma ihtimali çok yüksektir. Bu bağlamda figürü bu tarih aralığına vermemiz yanlış olmayacaktır.

2.2.4. Gladyatör Figürini

6 numaralı Yer Altı Oda Mezarından¹²⁸ ele geçen **Kat. 35** nolu eser, *Secutor* tipinde bir gladyatör figürüdür. MÖ erken 1. yüzyıldan, gladyatör oyunlarının sonuna kadar popülerliğini koruyan bu tipin; başını tamamen kaplayan dar bir miğferi, dikdörtgen şeklinde kalkanı (*scutum*), sol bacak üzerinde metal zırhı, bilek koruyucuları ve kısa kılıcı (*gladius*) bulunmaktadır ve bel hizasından yukarısı tamamen açık olan vücutta, kılıç tutan sağ kol elastik bir bez ile tamamen örtülür.¹²⁹ Bu tipin en popüler olduğu dönem İmparator Commodus'un arenada *Secutor* olarak savaştığı dönemdir¹³⁰.

Secutor, genel olarak *Contraretiarius* olarak bilinmektedir. Bu şekilde anılmasının sebebi ise arenada *Retiarius*'un rakibi olmasıdır. Orjinalinde *Murmillio* tipi gladyatörle oldukça benzer olan *Secutor*, miğferindeki farklılıktan dolayı farklı bir tip oluşturur¹³¹.

Secutor tipindeki gladyatör, sol ayağını öne atarak gövde yükünü ileri vermiş ve sağ bacağı geriye atarak bu hareket içerisinde dengeyi sağlamıştır. Figür sol elinde vücudu cepheden büyük oranda kapatan bir *scutum* ve sağ elinde bir *gladius* taşımaktadır. Her iki bacakta da metal zırh bulunur. Kaslı ve güçlü bir anatomiye sahip olan vücudun bel hizasından yukarısı tamamen açıktır; fakat kılıç tutan sağ kol bir bezle sıkı sıkıya sarılıdır. Eserin baş kısmı yuvarlak bir yapı içerisinde

¹²⁸ Özüdoğru - Dökü- Dikbaş –Vanhavarbeke, 2011: s. 42.

¹²⁹ Abdurrahman Uzunaslın, *Gladyatörler Arenanın Tutsak Savaşçıları*, Myken Yayınları, Ankara, 2010, s. 175.

¹³⁰ Konstantin Nossov, *Gladiator, Rome's Bloody Spectacle*, Oxford: Osprey Publishing, 2009, s. 67.

¹³¹ Nossov, 2009: s. 67.

betimlenmiştir. Kısa olan saçlar kulağın üstünü hafif kapatarak önlere doğru belirgin gruplar halinde bir kep gibi tertiplenmiştir. Baş ileri bakmaktadır. Yuvarlak ve geniş olan yüzde gözler derinde, burun uzun, kemikli ve yayvan, ağız ise açık bir şekilde betimlenmiştir. **Kat. 4'te** detaylı bir şekilde bahsedilen mezar yapısının genel tarih aralığına göre eseri MS 2-3. yüzyıla tarihlemek mümkündür.

2. 3. Karışık Varlıklar

2.3.1. Satyrler (Kat. 36-39)

Karışık varlıklar başlığı altında işleyeceğimiz figürler içerisinde dört adet Satyr figürü (**Kat. 36-39**), bir adette sipfenks (**Kat. 40**) figürü yer almaktadır. Değişik kompozisyonlar içerisinde işlenen Satyr figürleri arasında, bir adedi flüt çalarken, bir adedi Kantharoslu, iki adedi ise sadece Satyr başlarından oluşmaktadır. Mitolojik birer karakter olan Satyrler Dionysiak sahnelerden tanınırlar. Özellikle Dionysos alayında yer alan Satyrler, çeşitli sahnelerle betimlenirler ve bu sahnelerde önemli karakterleri canlandırırlar. Satyrler ve Silenler doğayı simgeleyen cinler olup gövdelerinin belden üstü insan, belden aşağısı ise at ya da teke biçimindedir. Kırıksak ağızlı, patlak gözlü, çıkık elmacık kemikli ve kalın dudaklı yüz özelliklerine sahip olan Satyr betimlerinde, sakallı ve sakalsız örnekler bulunmaktadır¹³². Sivri uzun kulakları ve keçi boynuzları dikkat çekicidir. Uzun ve dolgun bir kuyrukları vardır, ayakları at tırnağı biçiminde erkeklik uzuvları ise dolgun ve kalkıktır. Kırılarda dolaşır, ellerinde flütle Mainadların, nymphaların peşinden koşarlar. Şarap tanrısı Dionysos ile şarap içerler, kırılarda dans ederler. Hayvanca duygularının yankısı yüzlerinde de görülür. Satyrler daha sık plastik sanatlarda ve resimlerde canlandırılmış, efsanelerde pek bir rol oynamamışlardır. Koroplastik gelenekte Dionysiak Satyrler çeşitli tiplerleriyle oldukça yaygındır ve iyi bilinen bronz ve mermer prototiplerini takip ederler¹³³.

Praksiteles, satyrleri bilinen tiplerinin aksine daha genç ve yakışıklı olarak betimlemiş ve yeni bir Satyr tipi oluşturmuştur. **Kat. 36'da** gözlemleyeceğimiz Satyr

¹³² A. Verlag – W. Verlag, Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae, LIMC VIII, “Silenoi”, 28b, 1997, lev. 749, 750.

¹³³ Elçin D. Gürbüzer, *Klaros Kazılarında Bulunmuş Olan Pişmiş Toprak Figürinler ve Kültür Açısından değerlendirilmeleri*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora tezi, İzmir, 2012, s. 142.

figürü, tıpkı Praksiteles'in Satyr heykellerindeki gibi genç ve yakışıklı bir plastik örneği taklit eder.

Kentin 6 numaralı Yeraltı Oda Mezarı'ndan ele geçen **Kat. 36** no'lu Satyr heykelciği oldukça genç hatta çocukça diyebileceğimiz bir ifadeyle verilmiş olup *aulos* çalar pozisyonunda betimlenmiştir. Oturur pozisyonunda, bir ayağını öne uzatmış bir ayağını ise *aulos*'u tutan sol koluna destek amaçlı kolunun altına doğru kaldıran Satyr'in el hareketi ve parmakları o kadar belirgin bir canlılık içerisinde ki elinde tuttuğu *aulos*'u -korunamamış olsa da-çaldığı açık bir şekilde gözlemlenebilmektedir. Çıplak olarak betimlenen Satyr heykelciğinin bacak kısmında yer alan kırçılı yüzeylerle olasılıkla kıl görüntüsü verilmek istenmiştir. Yüz kısmı kırık durumda olduğu için yüz özelliklerine değinilememiştir; ancak sağ göz kısmen korunmuştur. Korunan kısmıyla patlak gözlü olarak verildiği açıkça bellidir. Saçlar hafif uzun ve dağınık olarak betimlenmiştir. Arka kısımda ise kuyruk sokumunun olduğu bölümde metal bir parçaya ait iz yer almaktadır. Bu iz ya kuyruğa ait bir izdir ya da yanında yer alan metal bir objeye ait olmalıdır. Bir diğer olasılık ise elinde tuttuğu *aulos*'un metal ya da bronz olma olasılığıdır. Satyr heykelciğinin arka kısmında yuvarlak formlu bir pişirme deliği bulunmaktadır. Ki bu yuvarlak formlu pişirme delikleri MÖ 2. yüzyıl'dan Roma dönemi içlerine kadar Pergamon ve Myrina figürlerinde de tercih edilmişlerdir¹³⁴. Birebir benzer örneğine kristal bir panel üzerine işlenmiş şekilde rastladığımız "*Aulos Çalan Satyr*", Roma'da Rauen Müzesi'nde sergilenmektedir¹³⁵. Eserin ele geçtiği mezar kesin tarihler veren bir buluntu kontekstine sahiptir ve MS 2-3. yüzyıla tarihlenmektedir. Dolayısıyla Satyr heykelciğini bu tarih aralığına vermemiz yanlış olmayacaktır.

Nekropol Yolu kazılarında ele geçen **Kat. 37** no'lu eser, Satyr heykelciğine ait bir baştır. Eserin yalnızca baş kısmı mevcuttur. Baş, kendi içinde geniş bir açıyla sağa ve aynı zamanda hafif bir şekilde yukarı döndürülmüştür. Oldukça plastik bir görünüm sergileyen portrede, uzuvlar son derece belirgin işlenmiştir. Yüzdeki pathostan kaynaklı olarak gözler derinde yuvarlak ve vurguludur. Göz kapakları ise kalın bir et dokusuyla verilmiştir. Burun keskin hatlara ve kemikli bir dokuya sahiptir, aynı zamanda burun delikleri derince işlenmiştir. Naso-labialler belirgindir.

¹³⁴ Gül Işın, 2007: s. 14.

¹³⁵ Bkz: <http://www.kornbluthphoto.com/Roman2.html>.

Ağız hafif açık bırakılmış ve dudaklar dolgundur. Dudak kenarlarında derin gamzeler yer alır. Saç alın üstünde anastoleyi andırır şekilde hareketli üç ana perçeme ayrılır ve kulakları açık bırakarak aynı dinamizm içerisinde oluşturulan derin dalgalar halinde yanlara ve arkaya doğru tertiplenir. Kulaklar ikonografiyi vurgulu bir biçimde yansıtmaktadır. Mevcut resim Hellenistik Dönem koroplastiğinde yoğun olarak izlenen pathetik bir anlatım yansıtmaktadır. **Kat. 36'da** da değinildiği üzere Praksiteles'in Satyr heykellerindeki gibi genç ve yakışıklı bir plastik örneği taklit eder. Satyr başının ele geçtiği yer olan Nekropol Yolu, örnek ve tarihleme açısından oldukça çeşitli bir buluntu grubuna sahiptir. Yüze yakın bir kodda ele geçmesine rağmen Hellenistik Dönem'de sevilerek işlenen Satyr heykelciği, olasılıkla alanda açığa çıkarılan mezarlardan birine mezar hediyesi olarak bırakılmıştır. "Besques aynı yüz özelliklerine sahip bir erkek başını MÖ 2. yüzyılın ilk yarısına tarihlemiştir"¹³⁶. Eserin belirgin olan yüz özellikleri incelendiğinde ve eserin ele geçtiği yer (Nekropol Yolu Kuzey Podyum 3'ün hemen yanı) ile buluntu konteksti göz önünde bulundurulduğunda eseri MÖ 2. yüzyıla tarihlemek yanlış olmayacaktır.

Nekropol Yolu kazılarından ele geçen **Kat. 38** no'lu eser, Satyr heykelciğine ait bir baştır. Satyr başı küçük bir açıyla sola döndürülmüştür ve aynı ekseninde çok hafif bir şekilde yatırılmıştır. Yüzde ise hatlar oldukça belirgin işlenmiştir. Tok bir çeneye sahip olan bu baş dolgun ve şişkin yanaklara sahiptir. Gözler belirgin bir yuvarlak hatta sahip olup oldukça iridir. Göz kapakları etli bir yapıya sahiptir. Burun iri, dolgun ve etlidir. Hafif aralıklı olan dudaklar ise yayvan ve şişkin olarak betimlenmiştir. Dudak gamzeleri vurguludur. Alın merkezinde yer alan yüksekçe perçemin her iki yanından yanlara doğru tertiplenen uzun dalgalı saç hareketli bir şekilde kulakları kapatarak enseye doğru uzanmaktadır. Şakak hizasında bulunan saç bukleleri her iki yanda da ayrıca geriye doğru tertiplenmiştir. Saç arka kısımda daha kısa ve daha az dalgalı bir şekilde işlenmiştir. Bu somut resim içerisinde eserin mutlu ruh halini doğrudan yansıtan bir tebessüm izlenmektedir. **Kat. 37** no'lu Satyr başı ile birebir aynıdır ve neredeyse birbirinden ayırt edilemeyecek kadar benzerdir. Aynı şekilde buluntu konteksti ve ele geçtiği yerin de aynı olması bizim bu Satyr başını incelememize ve tarihlendirmemize yardımcı olmuştur. "Besques, formlar olarak

¹³⁶ Simone Besques, *Catalogue Raisonné des Figurines et Reliefs en Terre-Cuite Grecs et Romains, Illustrations, III-Volume I, Epoques Hellenistique et Romaine Grece et Asie Mineure*, Editions Des Musées Nationaux: Paris, 1971, pl. 183, e D 988 – g D 988 – f D 988.

bakıldığında saç işlenişi ve yüzdeki uzuvların işlenişi olarak birebir aynı olan üç adet heykelcik başını – ki bunları 1435 numaralı olan Satyr heykelciği olarak adlandırılmıştır – Hellenistik Dönem'in sonlarına tarihlemiştir¹³⁷.

Kat. 39 no'lu eser ise; elindeki *kantharos*'dan içki içen bir Satyr heykelciğinin üst gövdeye ait parçasıdır. Yine aynı şekilde buluntu yerinin Nekropol Yolu olması, çeşitli konularda işlenmiş Satyr heykelciklerinin mezarlara sıkça bırakılan mezar hediyeleri olduklarını kanıtlar niteliktedir. Yan profilden betimlenen *Kantharos*'lu Satyr heykelciği içki içer pozisyonda verilmiş olup iki eliyle de içki kabını kavramış ve ağzına götürmüştür. Her ne kadar alt gövdeye ait bir parça ele geçmiş olmasa da kompozisyon net bir şekilde anlaşılmaktadır. Sağ yandan betimlenen Satyr heykelciğinin dağınık saçları, aşınmalardan dolayı çok belirgin olmasa da sivri - uzun kulakları ve elinde tuttuğu içki kabı bizim bu eseri Satyr olarak nitelendirmemize yardımcı olan unsurlardır. Olasılıkla sarhoş Satyr heykelciklerinden birine ait örneklerden bir tanesidir. Yüzeydeki kireçlenme ve aşınmalardan dolayı tarihleme yapmak pek mümkün değildir.

2.3.2. Sfenks

Stadion kazılarında ele geçmiş olan **Kat. 40** no'lu Sphenks'in gövdeden alt tarafı eksiktir. Üst taraf kadın gövdesi ve kadın başı olarak tasvir edilmiştir. Yüzdeki detaylar açıkça seçilememektedir. Kadının üst kısmında ki detaylar özenli bir şekilde kabartılar halinde verilmiştir. İç kısımda ise genellikle terrakotta heykelciklerin arka taraflarında yer alan atölye ya da atölye sahibinin ismini yansıtan '*alpha*' harfinin kısaltması yer almaktadır. Myrina'da '*alpha*' monogramı koroplast Αγλαοφών'a atfedilir¹³⁸; ancak Kibyra örneğinin bu atölyeyle bir bağlantısının olduğunu gösteren kesin bir veri yoktur.

Araştırmalar sırasında benzer bir örneğine rastlanmamış olması ve Sfenks'lerin Mısır kökenli olması, figürün Mısır'dan ithal edilmiş olabileceğini akıllara getirmektedir. Öte yandan eserin hamur özellikleri diğer Kibyra örneklerine göre farklılıklar göstermektedir ki bu da ithal edilmiş olma düşüncesini desteklemektedir. Stadion'dan ele geçen figür, olasılıkla Stadion 2 No'lu mezar

¹³⁷ Besques, 1971: pl. 275, i – D 1435, g – D 1436, h – D 1437; Besques, 1972: pl. 194, i – D 1435, g – D 1436, h – D 1437.

¹³⁸ Gül Işın, 2007: s. 16.

buluntuları¹³⁹ içerisinde yer alan Mısır kökenli bulunularla bir bağlantı içindedir. Her ne kadar mezar içinden ele geçmiş olmasa da Mısır kökenli oluşu bu düşüncüyü doğrulamaktadır. Figürün tarihi de mezar konteksti ile bağlantılı olarak Hellenistik Dönem olarak düşünülebilir.

2. 4. Groteskler

Arkeoloji biliminde genellikle pişmiş topraktan yapılan ve grotesk olarak değerlendirilen figürler önemli bir buluntu grubunu oluşturmaktadır¹⁴⁰. Grotesk figürler bazen karşımıza sadece bir baş olarak çıkarken bazen de tüm vücudu gösterir şekilde çıkmaktadır. Bu baş ya da tüm vücudun ele alındığı karikatürize edilmiş figürler çoğunlukla kusurlu anatomik hatlara sahiptirler ya da komik bir şekilde tasvir edilmişlerdir. Abartılı zayıf ya da tersine şişman bir figürünün vücudunun karikatürize edilmesiyle oluşturulan grotesk tipleri özellikle Hellenistik Dönem'den itibaren Batı Anadolu'da oldukça yaygındır¹⁴¹. İskenderiye edebiyatından gelen, dilin ve hareketlerin komik birer taklidi olan, genellikle orta halk tabakasının geleneklerini yansıtan türdür. Deforme olmuş vücutlara sahip olan bu figürler, kaba yüzlü kadın ya da erkeklerden oluşmaktadır. Grotesk tiplerinin en yoğun görüldüğü merkez Smyrna'dır¹⁴². Smyrna üretimi grotesk figürinleri çok farklı tiplerle karşımıza çıkmakla birlikte yoğun olarak zayıf, şişman, hastalıklı kadın ve erkek figürlerinin işlendiği bilinmektedir¹⁴³. Smyrna ile etkileşim içerisinde olan Batı Anadolu kentlerinde de benzer tipteki grotesklerin yaygınlaştığı tespit edilmiştir¹⁴⁴. Özellikle Anadolu ve Mısır'da sıklıkla karşılaşılan bu figürlerin ilk değerlendirmeleri patolojik oldukları yönündedir¹⁴⁵. Ancak zaman içinde farklı tiplerinin olduğu ve sadece

¹³⁹ Mezar içerisinde Mısır'a özgü, iki adet *Scarabeus* ve bir adet köpek betimli Libasyon kabı ele geçmiştir.

¹⁴⁰ Esra Sayın, "Antik Çağ'ın Grotesk Figürinleri", *Akademik Sanat Dergisi*, Sayı 6, 2018, s. 29.

¹⁴¹ Recap Meriç, *Metropolis, Ana Tanrıça Kenti*, Philip Morris, Sabancı Yayınları, 2003, İstanbul, s. 96.

¹⁴² Çekilmez, 2014: s. 99.

¹⁴³ Simone Mollard-Besques, "Catalogue Raisonné des Figurines et Reliefs en Terre-Cuite Grecs et Romains III, Epoques Hellenistique et Romaine Grece et Asie Mineure", Press des Musées Nationaux: Paris, 1972, pl. 303-309; Leyenaar - Plaisier, P. G., "Les Terres Cuites Grecques et Romaines", Catalogue de la Collection du Musée National des Antiquités A Leiden, Rijksmuseum van Oudheden te Leiden, Press Pays Bas: Leiden, 1979, Pl. 57-60; Reynold A. Higgins, *Greek Terracottas*, Methuen-Co Ltd. Press: London, 1967, pl. 112 vd.

¹⁴⁴ Sayın, 2018: s. 32.

¹⁴⁵ Bkz. Felix Regnault, *Les terres cuites grecques de Smyrne*, in *Bulletins et Memoires de la societe d'anthropologie de Paris*, Paris, 1900.

patolojik bir anlam taşımadığı, bulundukları kontekst içindeki durumlarına göre farklı çeşitlemeleri olabileceği gibi üç ana grup altında toplanması gerektiği zamanla genel kabul gören bir gerçek olmuştur¹⁴⁶. Bahsi geçen grotesk figürler; Aktör figürinleri, karikatürize edilmiş figürinler ve patolojik olarak değerlendirilebilir¹⁴⁷. Arkeolojik kontekst içinde bulunmadıkları sürece tarihlendirilmesi problemli olan bu materyaller Mısır'da Alexandria ve Anadolu'da Smyrna örnekleri esas alınarak MÖ 3. yüzyıl ile MS 3. yüzyıl gibi çok geniş bir tarih aralığına yerleştirilmiştir¹⁴⁸.

Patolojik groteskler sağlıkla alakalı olup Anadolu'da en yoğun örnekleri karşımıza Smyrna antik kentinde çıkmaktadır¹⁴⁹.

Karikatürize/Parodi Groteskler grubunu ise karikatürize edilmiş ve mizah görselli figürler oluşturur¹⁵⁰. Bunların patolojik figürlerden en keskin ayrımı; karikatürize figürlerin abartılı ve komik efektler ile özelliklerinin gösterilmesi patolojik figürlerin ise daha realistik ve hastalığı daha net gösterir şekilde betimlenmesidir¹⁵¹. Karikatürize figürleri üreten sanatçılar belli kurallara bağlı kalmaksızın gerçekçi tasvirden uzaklaşırlar ve abartılı ağız ile aslında tek bir şeyi hedeflerler; apotropeik gülüş. Smyrna'da ele geçen ve şuan Louvre Müzesi'nde sergilenen bir karikatürize grotesk bunun en güzel örneğidir. Abartılı yüz hatları, küçük kafatası, büyükçe işlenen burun, kulaklar ve neredeyse kulaklarına kadar uzanan ağızla net bir şekilde anlaşılmaktadır. Bu bağımsız karikatürize figürlerin yanı sıra dönemin ünlü heykeltıraş ve eserlerinin taklit edildiği figürler de bu grupta ele alınmalıdır. Örneğin ünlü Terme boksörünün parodisi olarak üretilen bir karikatürize grotesk şuan Louvre Müzesi'nde sergilenmektedir¹⁵². Aynı Terme boksöründeki gibi kollukları olan bu figür komik kas yapısı, abartılı kulak ve ağız

¹⁴⁶ Sayın, 2018: s. 29.

¹⁴⁷ Alexandre G. Mitchell, "Disparate Bodies in Ancient Artefacts The Function of Caricature and Pathological Grotesques among Roman Terracotta Figurines", C. Laes, C. Goodey, & M. L. Rose içinde, *Disabilities in Roman Antiquity Disparate Bodies A Capite ad Calcem*, Leiden Boston: *BRILL*, 2013, s. 275-297.

¹⁴⁸ Françoise Dunand, *Catalogue des teres cuites greco-romaines d'Egypte du Musee du Louvre*, Paris 2010, s. 13-15; Mette Fjeldhagen, "Catalogue, Graeco-Roman terracottas from Egypt", Copenhagen 1995, s. 7-25.

¹⁴⁹ Sayın, 2018: s. 32.

¹⁵⁰ Sayın, 2018: s. 38.

¹⁵¹ Mitchell, 2013: s. 279.

¹⁵² Sayın, 2018: s. 38.

boyutları ile parodi figürlerin tüm özelliklerini taşıması açısından güzel bir örnektir¹⁵³.

Grotesk figürlerin son grubunu antik Yunan ve Roma komedyalarının aktörlerinin betimlendiği figürler oluşturur. Bu tip tiyatro aktörlerini yansıtan figürler izleyicileri eğlendirmek ve oyuna dair bir hatıra niteliğindedirler¹⁵⁴. Hellenistik Dönem aktör groteskleri kendi içinde eski ve yeni Yunan komedyasının karakterleri olmak üzere ikiye ayrılırlar¹⁵⁵. Eski komedi türünün aktör betimleri komik yüzü, bazen maskeli, açık ve büyük ağızlı, kostümlü, kısa boylu ve şişman göbekli tasvir edilirler¹⁵⁶. Fakat bu dönemde genellikle Yeni Komedi (Menander, MÖ 330) aktörleri tasvir edilir, bu aktörler daha az neşeli ve manalı yüz hatlarına sahiptirler. Örneğin MÖ 1. yüzyıla tarihlen Myrina örneği kıvrık saçlı, kıyafetli ve yüzündeki derin ifade ile yeni komedi aktörlerinin tipini yansıtır şekildedir¹⁵⁷. Yüzü adeta tiyatro maskları gibidir; küçük top gibi bir burun ve geniş, açık bir ağzı vardır.

Roma tiyatrosunda ise Attelan komedyasının karakterleri grotesk figürler olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁵⁸. Aktör grotesklerinde sıklıkla karşılaştığımız Attelan komedyasının başlıca karakterleri Macchus (soytarı), Bucco (şişman), Manducus/Dossennus (Şişman Soytarı/Palyaço) ve Pappus (yaşlı)'dur¹⁵⁹. “Bu karakterlerden en çok Manducus ve Pappus tasvirleri sevilerek ilenmiş ve sıklıkla karşılaştığımız grotesk aktör figürleri arasında yer almıştır”¹⁶⁰. Manducus, çirkin ve kambur bir soytarıdır¹⁶¹. Bu şekildeki tasviriyle Kibyra’da Stadion kazı çalışmaları esnasında iki adet örneği ele geçmiştir (**Kat. 41-42**). Çirkin yüz hatları ve sivri düşük burunları ile bu figürlerin Manducus tasviri olduğu aşikârdır.

Tüm bu karakterlerin yanı sıra bir de başında sivri bir başlık ile betimlenen tiyatro aktörleri karşımıza çıkmaktadır. Bu tip aktörlerin hangi karakteri

¹⁵³ Sayın, 2018: s. 39.

¹⁵⁴ David K. Roselli, “Theatre of the People: Spectators and Society in ancient Athens”, *Austin, 2011*, s. 84.

¹⁵⁵ Sayın, 2018: s. 39.

¹⁵⁶ Mitchell, 2013: s. 277; Sayın, 2018: s. 40.

¹⁵⁷ Besques, 1963: pl. 141-172.

¹⁵⁸ Sayın, 2018: s. 42.

¹⁵⁹ Sayın, 2018: s. 42.

¹⁶⁰ Sayın, 2018: s. 42.

¹⁶¹ Sayın, 2018: s. 42.

canlandırdığı kesin olmamakla birlikte Maccus olarak tanımlanırken Telesphoros tasvirleri ile karıştırılabilirler¹⁶². Zira iki karakterinde giyim tarzı aynı şekilde cucullustur. Bu tip grotesk aktörlerin ayırımına varırken dikkat edilmesi gereken husus Telesphores'in cucullusunun önden dikişli bir şekilde olması ve yüz ifadeleridir. Genellikle cucullus ile betimlenen aktörlerin yüz ifadeleri karikatürize yahut Kibyra örneğinde de olduğu gibi ağızları açık şekildedir (**Kat. 43-44-45**).

Kat. 41 no'lu figür Stadion'da yer alan ve Hellenistik Dönem'e tarihlenen II No'lu mezar içerisinde ele geçmiştir. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Manducus karakteri, çirkin ve kambur bir soytarıyı tasvir etmektedir. Çirkin ve abartılı kaba yüz hatlarıyla, düşük ve kambur burnuyla oldukça karakteristik bir ifade sergiler. Kaşlar kalın, gözler açık ve büyük, burun ise etli, büyük, sivri ve kambur işlenmiştir. Ağız kısmı oldukça büyük ve aralıklı verilmiştir. Üst ve alt dudak kalın işlenmiş olup nasolabialler oldukça belirgindir ve hemen altında ki çene küçük betimlenmiştir. Oldukça nitelikli bir buluntu kontekstine sahip olan figürün stilistik özellikleri ve buluntu durumu¹⁶³, değerlendirildiğinde MÖ 1. yüzyıllara tarihlendirilmesi mümkündür. Eserin yanında ele geçen MÖ 88-84 yılları arasına tarihlenen bir adet Rodos sikkesi eseri kesin olarak tarihlememize olanak sağlamıştır.

Kat. 42 no'lu figür Stadion kazılarında ele geçmiştir. Sağ profilden verilen ve bir aplik parçası olan başta, oldukça vurgulu bir anlatım vardır. Göz kapakları belirgin olan gözü uzun ve çıkıntılı bir kaş çevreler. Burun oldukça iri olarak yapılmıştır ve burun kavsı aşağıya doğru derin bir şekilde vurgulanmıştır. Burun deliği de belirgindir. Yanaklar çökük, elmacık kemiği belirgin, kulaklar dik ve iricedir. Hemen kulak üzerinde yukarıya doğru taranmış üç perçem saç tutamı yerleştirilmiştir. Alın üzerinde mimik kırışıklıkları bulunmaktadır. Baş, takke biçimli bir nesne örter. Dudaklar ince fakat belirgin ve yarı açık pozisyonundadır. Dudağın iç kısmında azda olsa, kırmızı renkli boya kalıntıları izlenmektedir. Figür Attelan komedyasının başlıca karakterlerinden olan Manducus/Dossennus (Şişman

¹⁶² Sayın, 2018: s. 42.

¹⁶³ Özudoğru - Dökü- Dikbaş -Vanhavarbeke, 2011: s. 42. Kontekst içindeki küçük buluntular, seramik kaplar ve takıların yanı sıra özellikle mezar zemininden ele geçen ve MÖ 88-84 yılları arasında basıldığı anlaşılan bir adet Rhodos gümüş sikkesi, mezarın kullanım dönemini ve konteksten ele geçen diğer buluntuların kesin tarihlenmesini sağlamıştır.

Soytarı/Palyaço)'u temsil eder. **Kat. 41** ile aynı stilistik özellikleri göstermektedir. Dolayısıyla aynı döneme tarihlemek yanlış olmayacaktır.

Kat. 43 no'lu figür sivri bir külah giyen yaşlı bir adam tasviridir. Başlık sıkı bir şekilde tepede oturur. Gülünç ve şişkin yüz, kırıksık alın, silenlerin klişeleşmiş tipini tekrar eder. Aynı ikonografik gelenek büyük, gaga gibi eğri buruna da yansımıştır. Gözler derin çukurlarda oturmaktadır. Kaşlar ve göz bebekleri onu yüksek bir kabartma haline getirmiş, düşük göz kapakları donuk bir ifade katmıştır. Üst dudak ince ve zayıf, alt dudak daha kalın ve çıkıntılıdır. Küçük çene sarkık ve gamzeli, nasolabial kanalları ve yüksek elmacık kemiklerinin yüzeyleri, çökük yanaklar ve güçlü çene kemiği, büyük gösterişli gücün ifadesini taşımaya yöneliktir. Yüz özellikleri ve kalın gözler belirgin bir şekilde çirkin verilmesine rağmen, aynı kalıplardan elde edilen Budapeşte¹⁶⁴ parçasına benzer başlarda olduğu gibi, deforme olmuş sokak tiplerinden ziyade Roma ve Hellenistik Dönem'in popüler tiyatrolarında çeşitli rollerde ortaya çıkan aktör figürlerine ait bir özellik olarak görülür. Kırıksık alın ve büyük eğri burun, kaba anlatımların yeni komedi masklarında görülür. Benzer türlerinde bu figürün hoş olmayan karakteri de çıkıntı yapan alt dudak ile arttırılmıştır. Török, benzer bir aktör başını¹⁶⁵ "yüzün planlarının hassas gerçek modellemesi ve ağzın işleniş MÖ 2. yüzyılın üslup modellerinden kaynaklanmakta ve bununla birlikte gözlerin işleniş MÖ 1. yüzyıldan kalma ya da daha sonraya ait olduğunu göstermektedir" şeklinde yorumlamış ve tarihlemiştir. Aynı şekilde Besques, benzer bir grotesk başı¹⁶⁶ stil özellikleriyle MÖ 1. yüzyıla tarihlemiştir ve aynı yüz özelliklerine sahip olan **Kat. 43** no'lu grotesk başı da bu tarihe vermemize olanak sağlamıştır.

Kat. 44 no'lu figür Nekropol Yolu kazılarında ele geçmiştir. Sağ profilden verilen baş, oldukça küçük olarak betimlenmiş ve çıkıntılı ablak ve yuvarlak bir form sergiler. Küçük verilen başa karşılık gözler büyük ve çıkıntılı olarak işlenmiştir. Burun küçük, dudaklar küçük ve çene top gibidir. Düzgün bir anatomik yapıdan uzak olan figürün yüz özellikleri, figüre hastalıklı bir ifade katmıştır. Başında ise sivri uçlu

¹⁶⁴ Evaristo Breccia, *Terrecotte Figurate Greche e greco-egizie del Museo di Alessandria, Monuments de l'Egypte Greco-Romaine II*, fasc 2, Bergama, 1934: No. 387, Pls. XCVIII/547-549, 552, 553, 556, XCIXI 557, 561, 562.

¹⁶⁵ Török, 1995: pl. CXXX - No. 243.

¹⁶⁶ Besques, 1971: Pl. 94, a- E/D 565.

bir külâh yer almaktadır. **Kat. 43** no'lu figürle aynı stilistik özellikleri gösteren fakat yüz özellikleri olarak ondan ayrılan figür Attelan komedyasının karakterlerinden Soyтары (Maccus)'yı temsil etmektedir.

Kat. 45 no'lu figür Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi kazılarında ele geçmiş olup, Attelan komedyasının karakterlerinden Soyтары (Maccus)'yı temsil etmektedir. Ağzı açık olarak betimlenen soytarının başında sivri uçlu bir külâh yer almaktadır ve burnu oldukça büyük verilmiştir. Gözler büyük ve derince işlenmiştir. Bu eserin bir örneği, Louvre Müzesinde sergilenen bir Telesphoros figürüdür ve aktör olarak değerlendirilmiştir¹⁶⁷. Aksine bu figürünün cucullusunun önü dikişlidir ve yüzünde aktörlere ait olan bir ifade yoktur.

2. 5. Patolojik Figürinler /Groteskler

Patolojik grotesk teriminden çalışmalarında ilk olarak bahseden isim William Stevenson olmuştur ve bu terimin; bir hastalığın veya patolojik bozukluğun sanatsal bir temsili olan anormal ve deforme figürleri ifade etmek için kullanıldığından bahsetmiştir¹⁶⁸.

Patolojik figürler/groteskler sağlıklı alakalı olup Anadolu'da en yoğun örnekleri karşımıza Smyrna antik kentinde çıkmaktadır. Hellenistik Dönem'den itibaren yoğun bir buluntu grubu oluşturan patolojik groteskler; varlığı bilinen tıp okulu¹⁶⁹, Pergamon'dan gelen Asklepios kültü¹⁷⁰ ve şifalı suları ile ünlü Agamemnon kaplıcaları ile ilişkilendirilmiştir¹⁷¹. Smyrna gibi İskenderiye'de de bulunan tıp okulu İskenderiye'de ele geçen patolojik grotesklerin açıklaması niteliğindedir¹⁷². Louvre müzesinde sergilenen çıplak ve yaşlı bir kadın patolojik groteskler için güzel bir örnektir¹⁷³. Sarkmış göğüsleri ve kaburgalarını gösterecek şekildeki zayıflığı ile cinsel organını gösterir pozisyonda oturmaktadır ve yaşının anatomik hatlarına uygun

¹⁶⁷ Henry W. Haynes, "Grotesque Figurine, The American Journal of Archaeology and of the History of the Fine Arts", Vol.11, No. 2 (Apr. - Jun., 1896), pp. 150-151.

¹⁶⁸ Sayın, 2018: s. 32.

¹⁶⁹ Cecil J. Cadoux, *İlkçağ'da İzmir*, çev. Bilge Umar, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 2004, s. 201 – 202.

¹⁷⁰ Pausanias, *The Description of Greece*, Vol. 2, çev. Thomas Taylor, London, 1824; 2, XXVI, 7; Cadoux, 2003: s. 206.

¹⁷¹ Leyenaar Plaiser, 1979: s. 73 – 75; Sayın, 2018: s. 32.

¹⁷² Sayın, 2018: s. 32.

¹⁷³ Besques, 1972: pl. 233.

bir şekilde betimlenmiştir. Smyrna ve İskenderiyeden ele geçen ve bu şekilde oldukça yaşlı betimlenen figürler bize Hellenistik Dönem’de mükemmeliyetçi anatomi kadar realistik tasvirlerin de önemli olduğunu gösterir niteliktedir. Ayrıca bu tip figürler karikatürize edilmiş grotesk figürlerden tamamen farklı olarak bize o dönem hastalıkları açısından önemli veriler sunarlar¹⁷⁴. Ele geçen figürinler yardımıyla o dönem hastalıklarına; guatr, obezite, çift cinsiyetlilik, genital bölge rahatsızlıkları, omurga hastalıklarına bağlı kamburluk, yaşlılığa bağlı zayıflık ve deri deformasyonu gibi pek çok örnek verilebilir¹⁷⁵. Bazı araştırmacılara göre ise tıp okullarının bulunduğu alanlardaki bu patolojik figürler eğitim için kullanılıyordu ve dolayısıyla pek çok hastalığı gösterir şekildeki örnekleri yapıyordu. Ancak yinede patolojik figürlerin ayrımını yaparken dikkatli olmak gerekir çünkü bilindiği üzere kambur duruş ya da büyük erkeklik organı patolojik figürlere has olmamakla birlikte aynı zamanda apotropeik anlamda taşımaktadırlar. Örneğin Antioch on the Orontes’de bir Roma villasında ele geçen 'Evil Eye' isimli mozaik üzerinde kambur ve büyük bir erkeklik organına sahip figür yer almaktadır. Mozaik üzerinde yer alan göz apotropeik anlamı destekler ve kötülöklere karşı amulet olarak kullanıldığını gösterir. Mozaik üzerinde yer alan figürün benzerleri patolojik groteskler olarak pek çok bölgede karşımıza çıkar. Dolayısıyla bu tip figürler için her zaman sadece hastalıklara yönelik yapılmışlardır demek doğru olmaz. Buna bir diğör örnek olarak acı çeker şekilde iki eli boğazında olan figürler gösterilebilir. Bu figürler patolojik grotesklerdir ancak bir hastalık için yapılmayıp apotropeik anlam taşırlar. Çünkü Cephonia’da Roma Villası duvarında ele geçen bir mozaikte de aynı şekilde bir figür yer almaktadır ve bu figür Phthonos personifikasyonudur. Dolayısıyla net bir şekilde bu tarz patolojik figürlerin apotropeik anlam taşıdığını, bazen hastalıklara ve kötölöklere karşı korunma amaçlı amuletler olarak da kullanıldığını söyleyebiliriz¹⁷⁶. Sonuç olarak; esasında tıp okullarında ve sağlıkla ilgili kült alanlarında karşımıza çıkan bu patolojik grotesklerin aslında apotropeik anlam taşıyıp kötü gözden uzak tutma amaçlı amuletler olarak da kullanıldığını söyleyebiliriz. Bu bağlamda kambur vücut, büyük erkeklik organı ve ellerin boğazda bağlı olması bu tip amulet amaçlı patolojik grotesklerin ayrımına varmada önemli ipuçları olabilir.

¹⁷⁴ Sayın, 2018: s. 32.

¹⁷⁵ Mitchell, 2013: s. 283.

¹⁷⁶ Mitchell, 2013: s. 286.

Kat. 46 no'lu eser Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi kazılarında ele geçmiş bir kulak figürüdür. Kulak kökündeki küçük bir kırık haricinde sağlamdır. Çizgisel et katlanmaları gibi ayrıntıların da atlanmadan gösterildiği canlı bir anlatım hakimdir. Figürünün büyük boyutta olması onu bir insan figürünün uzvu olma özelliğinden uzaklaştırmaktadır ve üzerinde kulak kabartmalarının bulunduğu plakalara bir örnek olduğunu düşündürmektedir¹⁷⁷. Ya da vücudun hastalıklı bölümlerinin sembollerini sağlık dilemek amacıyla tanrılara sunmak oldukça yaygındı. Varlıklı kişilerin altın ya da gümüşten yapılmış parçalar adadığı fakirlerin ise pişmiş topraktan adaklar adadığı da bilinmektedir¹⁷⁸. Hellenistik Dönem'de iyileştirici gücünün varlığına olan inançla, değer verilen ve adaklar adanarak tapınım gören tanrı Asklepios kültünün her dönemde ve her yerde rağbet gördüğü bilinmektedir. "Tanrının terrakotta heykelcik olarak Bergama dışında çok fazla tasviri ile karşılaşılmasına rağmen, ona yapılan adak figürleri insan vücudunun çeşitli uzuvlarının modelleri biçiminde olabiliyordu.

Tanrı Asklepios kutsal alanında insanlara ait tüm gövde parçalarını içeren sunular bulunmaktadır¹⁷⁹. Özellikle kutsal alanlarda hastalıklı uzuvlara şifa bulmak için adanmış çok sayıdaki ayak, bacak, el, göz, kulak, göğüs ve cinsel organ figürleri Asklepios kültünün işleyişini anlatan somut kanıtlardır"¹⁸⁰. Bağımsız bir kulak olarak yapılmış olan eserin benzer bir amaca hizmet ettiği düşünülebilir. Bir diğer düşünce ise bu eserin yukarıda da bahsedildiği gibi apotropeik anlam taşıdığını, hastalıklara ve kötülüklere karşı korunma amaçlı amuletler olarak da kullanıldığını söyleyebiliriz. Nitekim **Kat. 47 ve 48** no'lu 2 adet Phallus figürü ve **Kat. 47** no'lu Phallus üzerindeki asma deliği bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Muller kutsal alanlara bırakılan kulak figürlerine farklı bir yorum getirmiş ve onların tanrıyı dinlemek ya da tanrı tarafından dinlenmek amacıyla bırakıldıklarını ileri sürmüştür¹⁸¹.

¹⁷⁷ Carl Roebuck, "The Askleion and Lerna", *Corinth XIV*, 1951: lev. 33, no. 8-11.

¹⁷⁸ H. McC., "Greek Votive Offerings", *BMetrMus* 15-2, 1920: s. 36-38.

¹⁷⁹ Corinth, 1951: XIV, 114-128, lev. 31-46.

¹⁸⁰ Işın, 2007: s.102.

¹⁸¹ Arthur Muller, "Le tout ou la partie. Encore les protomés: dédicataires ou dédicantes?" La donatrice, l'offrande et la deesse, *Kernos Suppl.* 23, 2009, s. 87.

Figürün tarihleme açısından belirgin bir stilistik özellik göstermemesi ve benzer örneklerinin azlığı figürü buluntu konteksti içerisinde değerlendirilmesini gerekli kılmıştır. Bu durumda eser, Roma Dönem'i gibi geniş bir tarih aralığı içerisinde yer almaktadır.

Kat. 47 no'lu eser mezar buluntusudur ve 12 numaralı YOM kazılarında ele geçen bir *Phallus* (erkeklik organı) örneğidir. Sadece ip asma deliğinin küçük bir kısmı kırık olan eser tamamen sağlam durumda ele geçmiştir. **Kat. 46** no'lu eserle birebir aynı amaca hizmet eden, hastalık ve kötülöklere karşı koruma amaçlı bir amulet olarak kullanılmıştır. Eserin buluntu konteksti incelendiğinde¹⁸², mezarın içerisinde yoğun olarak ele geçen seramik eserler ve sikkeler ışığında *Phallus*'u Roma Dönemi'ne (MS 2-3. yüzyıl) tarihlemek mümkündür.

Kat. 48 no'lu eser Agora kazılarında ele geçmiş olan bir diğör *Phallus* örneğidir. Eser yarıdan itibaren kırık durumdadır ve belirli bir stilistik özellik göstermemesi tarihlendirme yapmamızı olanaksız kılmaktadır. Bir önceki *Phallus*'la aynı amaca hizmet ettiğini, bir adak eşyası ya da kötülöklere-hastalıklara karşı koruma amaçlı bir amulet olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Amulet olarak kullanıldığına dair öngörümüzü kuvvetlendiren durum ise eserin Agora'da bulunan bir dükkan içi kazısından ele geçmiş olmasıdır. *Phallus* ya bu dükkanda satılan bir adak eşyasıydı ya da bu dükkana koruyan bir amulet olarak duvara asılmıştı. Her iki ihtimalin de yüksek olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. *Phallus*'un yarısının kırık olması ve stilistik herhangi bir özelliğinin olmaması eser üzerinde tarihleme yapmanın mümkün olmadığını göstermektedir.

2. 6. Hayvan Figürinleri

Çalışma kapsamında incelenen hayvan figürinleri güvercin, ördek, horoz, boğa, aslan, at, ayı, kaplumbağa ve yunus gibi hayvanlardan oluşmaktadır. Bu bölümde ayrıca mezarlara adak olarak bırakılan figürinlerin, ikonografik bağlantısı ele alınarak mezarlardaki işlevleri tartışılmıştır. Pişmiş toprak üretiminde kullanılan figürinler sadece insanlarla ya da nesnelerle sınırlı kalmamış hayvan figürinleri de oldukça fazla kullanılmıştır. Tekil olarak üretilen hayvan figürlerinin yanı sıra hayvanlar, insanlarla birlikte betimlenerek konu çeşitliliği kazanmıştır. Oldukça

¹⁸² Özüdğru, "Kıbyra 2013 Yılı Çalışmaları", *ANMED* 2014-12.

yaygın kullanılan hayvan figürinleri bazen mezar stelleri üzerinde bir kabartma olarak bazen de mezara bırakılan bir adak eşyası olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Antik Dönemde çocukların genellikle köpek, at, güvercin ve boğa gibi pişmiş toprak hayvan figürleriyle oynadıkları ve ergenlik çağına geldiklerinde bunları tanrı ve tanrıçalarına adadıkları bilinmekte, tapınak ya da mezarlara yapılan kazılarda çocuklar tanrı kültü ile ilişkili olarak sunu yapmaktadır¹⁸³. Günlük hayattan sahneler Hellenistik kültürün etkisiyle sanata yansımış ve figürler hayvanlarla birlikte inançları yansıtır şekilde verilmeye başlanmıştır. Çocukların günlük hayatını gözler önüne seren betimlemeler, onların doğal olan sıradan hayatlarını anlatan birer kanıt niteliğindedir. Kibyrada ki günlük hayattan sahneleri simgeleyen, oyuncak, adak ya da çingirak işleviyle kullanılan güvercin, horoz, ördek gibi figürler bu anlayışın bir kanıtıdır. Kibyra buluntuları arasında toplamda 21 adet (**Kat. 49-69**) hayvan figürini bulunmaktadır. Bunlar arasında güvercin (**Kat. 49**), ördek (**Kat. 50**), horoz (**Kat. 51-52**), boğa (**Kat. 53-60**), at (**Kat. 61-62**), hayvan başı (**Kat. 63**), ayı (**Kat. 64**), kaplumbağa (**Kat. 65**), aslan (**Kat. 66**), yunus (**Kat. 67**), köpek (**Kat. 68**), baykuş (**Kat. 69**) gibi hayvanlar bulunmaktadır.

Kat. 49 no'lu güvercin figürini Kibyra Doğu Nekropol Anıt Mezar YOM-14'den ele geçmiştir. Bir mezar buluntusu olan bu güvercin, gerçek bir güvercinle aynı gövde ölçülerine sahiptir. Kanatları kapalı, gövdeye yapışık biçimde betimlenmiş ve kanat detayları işlenmemiştir; ancak yüz detayları işlenmiştir. Bacak kısmının boru şeklindeki uygulaması bir düzlem üzerine oturtulabilmesi amacıyla yapılmıştır. Bacak ve ayaklar işlenmiş ancak ayaklar kırık olarak ele geçmiştir. Kısmen kırık olarak ele geçen kaide, sağlam olan arka kısmın formuna göre restore edilmiştir. Alçak bir kaide üzerine oturtulan güvercin figürünün kanatları kapalı ve durur vaziyettedir. Kanatlarındaki teleler çizgisel olarak verilmiş, bacaklarında da tüy detayları işlenmiştir. Baş önde dik bir vaziyette işlenmiş, gözler ve gaga belirgindir. Kuyruk kısmı ise düz uzanır şekilde verilmiştir. Işın; güvercinlerin ve kumruların günümüzde olduğu gibi antik dönemde de, insanlarla olan yakın

¹⁸³Çekilmez, 2014, s. 117.

ilişkilerinden dolayı, günlük yaşamın içinde köpeklerden sonra, önemli bir yere sahip olduklarını vurgulamıştır¹⁸⁴.

MÖ 6. yüzyıldan itibaren karşılaştığımız güvercin figürinleri erken dönemlerde genellikle masif ve el yapımı olarak üretilmişlerdir¹⁸⁵. Oldukça sevilerek kullanılan terrakotta güvercin figürleri özellikle mezar hediyesi olarak karşımıza çıkmaktadırlar¹⁸⁶. Pişmiş topraktan yapılan güvercinler oyuncak ya da adak işlevi görmektedirler. Işın; antik kaynaklarda güvercinin, özellikle Aphrodite ile yakın ilişki içinde olduğunu ve beraberinde Arkaik dönemden itibaren hemen hemen tüm ana tanrıça kültlerinin tasvirlerinde güvercinlerin yer aldığı bildirmektedir¹⁸⁷. Hellenistik Dönemle birlikte¹⁸⁸. Mısır kaynaklarında ise güvercinlerin, ruhun doğuşuyla ilgili olduğu düşünülmektedir ve bu inanca göre güvercin, insana ruhu bilinmeyen bir yerden getirir, öldükten sonra da geri götürür¹⁸⁹. Güvercin figürünü ve **Kat. 50** no'lu ördek figürünün yanında ele geçen kilden toplar bu iki eserin de oyuncak/çingirak olarak kullanıldığını desteklemektedir. Olasılıkla çocuk mezarına bırakılmış bir oyuncak olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır. Güvercini buluntu konteksti içerisinde değerlendirdiğimizde MS 2. yüzyıla tarihlenmek mümkündür.

Kat. 50 no'lu eser ise Stadion, (Hellenistik Dönem'e tarihlenen) 2 No'lu Mezar'dan ele geçen ve bir ördek figürinidir. Eser eksik ve yer yer kırıklı durumuna rağmen plastik anlatımı, uzuvlarının yerleştirilişi ve oranlamalarındaki uyumu ile oldukça özenli ve nitelikli bir işçilik gösterir. Kırıktı olsa kısmen korunmuş olan alt gövde, ördek betimli Libasyon kabının ayakta durmasını sağlayan muhtemel bir kaidenin varlığına işaret eder. Figürün alt gövde kısmı mevcut değildir ancak; figürün gövdesindeki boşluk ve bağlı gaga emziği eserin bir Libasyon kabı olduğunu ifade etmektedir. Ördek, anlık bir hareketi yansıtmakta olup, havalanmak üzereyken betimlenmiştir. Eser kübik bir yapı içerisinde tasarlanmıştır. Kısa kanatları her iki yanda açık, yuvarlak kuyruk dik ve baş ileri doğru uzatılarak hafifçe yukarı

¹⁸⁴ Işın, 2007: s. 97.

¹⁸⁵ Reynold A. Higgins, "Catalogue of the Terracottas in the Department of Greek and Roman Antiquities", *British Museum I/II*, London, 1954, no. 692,693.

¹⁸⁶ Işın, 2007: s. 97.

¹⁸⁷ Işın, 2007, s. 97.

¹⁸⁸ John Pollard, *Birds in Greek Life and Myth Aspects of Greek and Roman Life*, London, 1977, s. 146-7.

¹⁸⁹ Çekilmez, 2014: s. 119.

kaldırılmış durumdadır. Gözler ve burun delikleri doğal ve belirgin olup kuyruk ve kanatlarda ki tüylere ait hatlar stilize çukurlarla verilmiştir. Ağız kısmında akaç görevinde emzik yer alır.

Ancak bu figürün bir Libasyon kabı olup olmadığı kesin olarak bilinmemektedir. Bundan dolayı figürünün mezara bırakılmış bir adak eşyası olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Günümüzde olduğu gibi antik dönemde de insanlarla olan yakın ilişkileri nedeniyle günlük yaşamın içinde hayvanlar önemli bir yere sahiptir. Özellikle çocuklarla birlikte betimlenen ördek ve kaz gibi hayvanlar, seramik kaplardan terrakotta ve bronz eşyalara kadar çeşitli eserlere konu olmuştur¹⁹⁰. Kazlar ve ördeklerin kız ve erkek çocuklarıyla birlikte betimlendiği en yoğun buluntu, Fenike yerleşmesi olan Kharayeb'ten bulunmuştur¹⁹¹. Kharayeb'te Demeter, Kore, Dionysos, Aphrodite ve Eros bu hayvanlarıyla birlikte bilinmektedir¹⁹². Pollitt, antik dönemde ördeklerin diğer evcil hayvanlar gibi çocuklar tarafından evde beslendiğini ve çocuklar ile ördekler arasında duygusal bağ oluştuğunu belirtir¹⁹³. Tüm veriler birlikte değerlendirildiğinde ördek, Hellenistik Dönem ile birlikte daha çok çocuklarla beraber günlük hayat sahnesi içerisinde verilmiştir¹⁹⁴. Bu nedenle **Kat. 50**, olasılıkla bir çocuğu temsil etmesi için mezara adanmış olmalı ya da aynı mezar içerisinde ele geçen, Aphrodite (**Kat. 1**) ile bir bağlantısı olmalıdır. Büyük heykeltıraşlık eseri olarak yapılmış ve kutsal alanlarda bulunmuş birkaç örnek ayrı tutulursa, çocuk-hayvan oyunu ya da boğuşması sahnelerine en sık mezar stellerinde¹⁹⁵ ya da Kibyra örneğinde olduğu gibi mezar eşyaları üzerinde rastlanır. Öyle ki Stadion 2 No'lu mezar içerisindeki gömüler Hellenistik gelenekteki kremasyon gömülerdir ve mezarın bir aileye ait olduğu göz önünde bulundurulduğunda defnedilenlerin yetişkin ve çocuk bireyler olabileceği düşünülebilir. Bundan dolayı gömülerden birinin küçük bir çocuğa ait olma olasılığı göz önünde bulundurulduğunda ördek figürünü bir çocuğa adak hediyesi olarak bırakılmış ya da bir diğer olasılıkla Aphrodite ile

¹⁹⁰ Işın, 2007: s. 72.

¹⁹¹ Çekilmez, 2014: s. 127.

¹⁹² Gloria S. Merker, 'The Sanctuary of Demeter and Kore', *Terracotta Figurines of the Classical, Hellenistic and Roman Period*, *Corinth*18, 4, 2000, s. 190.

¹⁹³ J. J. Pollitt, *Art in the Hellenistic Age*, Cambridge University Press: Cambridge, 1990, s. 128.

¹⁹⁴ Çekilmez, 2014: s. 127.

¹⁹⁵ Işın, 2007: s. 73.

bağlantılı kutsal bir hayvan olarak konulmuş olmalıdır. Besques’de yer alan ve sadece başlardan oluşan iki adet ördek başı, yüz işlenişi olarak Kibyra örneğine benzemektedir fakat herhangi bir tarihlendirme yapılmamıştır¹⁹⁶. Birebir benzer bir örneğine rastlayamadığımız eserimiz nitelikli buluntu kontekstine sahiptir ve mezar içerisinde ele geçen diğer tüm buluntular gibi Hellenistik Dönem’e tarihlenmiş ve kesin tarih olarak da MÖ 1. yüzyıl’a verilmiştir.

Bir diğer hayvan tipi ise iki adet örnekle temsil edilen **Kat. 51-52** no’lu horoz figürinleridir. **Kat. 51** no’lu horoz Odeion’dan ele geçmiştir. Kuyruk ve boyun kısmındaki kopmalar haricinde tamamen sağlam durumdadır. Her iki ayakta, kaide ile birleşmiş ve bir bütün olarak işlenmiştir. Ayaklara ait herhangi bir detay mevcut değildir. Genellikle horoz figürinlerinde ayaklar bir bütün olarak gösterilir ve huni formu masif bir kaideye dönüştürülür. Altı kapalı olarak işlenen bu kaidenin ise altına eklenmiş bir başka kaide olması olasıdır. Elimizde ki **Kat. 51** no’lu örneğin ise kaidesi boş olarak üretilmiştir. Kaide üzerinde verilen horoz figürünün kanatları kapalı verilmiş ancak gövdeye ya da kanatlara ait herhangi bir detay işlenmemiştir.

Geometrik Dönem’le birlikte görmeye başladığımız horozlar¹⁹⁷, MÖ 6. yüzyılda Anadolu’da çok sayıda örnekle temsil edilir¹⁹⁸. MÖ 2. yüzyıldan itibaren özellikle mezar stelleri üzerinde günlük hayat sahnesi içerisinde çocuklarla birlikte betimlenen horozlar, adak eşyası olarak da fazlaca kullanım görmüştür¹⁹⁹. Yine aynı şekilde adak levhaları üzerinde de sevilerek betimlenen horozlara ait birçok örnek karşımıza çıkmaktadır. Lokri buluntusu bir adak levhası üzerinde elinde horoz tutan bir kadının yer altına yolculuğu anlatılır ve horoz burada yer altı tanrılarına adanmıştır²⁰⁰. Çeşitli adak levhaların da ya da mezar stelleri üzerinde fazlaca betimlenen horoz figürleri erkek ya da kız çocuklarıyla birlikte verilerek günlük hayat sahnesi içerisine sokulmuştur. Oyuncak olarak da kullanılan ve pişmiş topraktan yapılan, alt tarafında tekerleği üst tarafında ise horoz olan oyuncak

¹⁹⁶ Besques, 1971: pl. h-D 3200, j-D3201.

¹⁹⁷ John N. Coldstream, *Geometric Greece, 900 – 700 BC*, Routledge-Taylor Francis Group: New York, 2003, s. 312, Fig. 100.

¹⁹⁸ Robert D. Lamberton, - Susan I. Rotroff, *Birds of the Athenian Agora, Picture Book 22*, American School of Classical Studies Classical at Athens: Princeton. 1985, Fig. 6 .

¹⁹⁹ Çekilmez, 2014: s. 121.

²⁰⁰ Ugo Bianchi, “The Greek Mysteries”, *Iconography of Religions XVII*, 3, E. J. Brill Press: Leiden, 1976, 31, dip. 62.

arabalarında kullanımı oldukça yoğundur²⁰¹. Elimizdeki her iki örneğinde alt tarafında tekerleği bulunmamaktadır. Bu da bize bu horozların oyuncak değil de bir adak eşyası olarak kullanıldığını göstermektedir. Oyuncak işleviyle bir çocuk mezarına değil de yukarıda da belirttiğimiz gibi dini yönüyle bir adak eşyası olarak kullanım gördüğünü söyleyebiliriz. Buluntu konteksti olarak elimizde herhangi bir verisi olmayan eser üzerinde kesin bir tarihleme yapmak mümkün değildir; ancak eserin benzerleri üzerinden yola çıkarak ve eserin buluntu yeri olan Odeion yapısının tarihi göz önünde bulundurularak MS 1. yüzyıl gibi geniş bir tarih aralığına vermek olasıdır. **Kat. 52** no'lu horoz figürinin ise sadece baş kısmının belli bir parçası korunmuştur. Gagası tamamen kırık durumdadır. Gövdeye ait herhangi bir parçası bulunmayan eser üzerinde çok fazla bir yorum yapmak mümkün değildir. Ancak baş kısmının işlenişi bakımından arka tarafın düz bırakılmış olması nedeniyle bir kabartma olarak işlenmiş olabileceğini söylemek mümkündür. Yukarıda da belirttiğimiz gibi horoz betimlemelerini adak levhaları üzerinde de görmek mümkündür.

Çalışma kapsamındaki hayvan tiplerinden diğeri **Kat. 53-60** no'lu 8 adet örnekle temsil edilen boğa figürleridir. Bunlar arasında sadece baş kısmı bulunan **Kat. 53-54-55** no'lu 3 adet, sadece gövde kısmı bulunan **Kat. 56-57-58** no'lu 3 adet ve alt tarafındaki kırık haricinde neredeyse bir bütün olarak ele geçen **Kat. 59** nolu 1 adet hörgüçlü boğa figürini ve yine kuyruk kısmı ve ayakları haricinde sağlam olarak ele geçen **Kat. 60** no'lu 1 adet boğa figürü yer almaktadır. İçlerinden 3 tanesi (**Kat. 56-58-59**) hörgüçlü olarak tasvir edilmiş ve hörgüçleri abartılı olarak işlenmiştir. Çekilmez: Hörgüçlü boğa tasvirlerinin Zeus Larasios kültünü simgelediğini ve böylece dini bir adak olduğundan bahseder²⁰². MÖ 3000'e tarihlenen ve çeşitli mühürler üzerinde karşımıza çıkan hörgüçlü boğa ya da Hint boğası (*zebu-zebus*)²⁰³, erken örneklerde erkeğin üremesiyle ilgili kültlerde yaygın olduğu düşüncesi

²⁰¹ Leslie Shear, *The Roman Villa*, *Corinth* 5, Harvard University Press: Cambridge, S. 430 vd Fig. 20.

²⁰² Çekilmez, 2014: s. 122.

²⁰³ Ilona Deak - Ebner Ellinger, *Hindu Divinities*, Trafford Publishing: Canada, 2002, Fig. 3.

hakimdir²⁰⁴. El yapımı terrakotta boğalar, MÖ 2. Binin ikinci yarısında Susa'dan ve Umm el-Marra'dan bulunmuştur²⁰⁵.

Kimi zaman doğrudan tapınım gören kimi zaman da tanrıların kutsal hayvanı sayılan boğalar, çoğu inanç biçiminde saygı duyulan hayvanlardır. Kibyra kenti için de ayrı bir öneme sahip olan boğalar; sikkeler, kandiller²⁰⁶ ve terrakotta eserler üzerinde fazlaca tasvir edilmiş ve kendine sanatın, ekonominin ve inancın içerisinde yer bulmuştur.

Kat. 53 no'lu figür Doğu Nekropol Anıt Mezar'dan ele geçmiş olan ve sadece baş kısmı korunmuş bir boğa figürüdür. Başın işleniş tarzı göz önünde bulundurulduğunda içinin dolu olması, bir kalıp üretimi değil de elle şekillendirilmiş olduğunu göstermektedir. Diğer yüz hatlarının çok belirgin olmadığı ancak gözlerin şematik ve özensiz işlendiği eser üzerinde görülebilmektedir. Gözlerin işleniş gerçeklikten çok uzaktır ve sivri uçlu bir alet yardımıyla özensizce yapılmıştır. Eserin şematik ve özensiz detaylarla işleniş şekli, eserin tarihinin Roma Dönemi olabileceğini işaret etmektedir. Buluntu yeri aynı olan **Kat. 54** no'lu eser ise yine bir boğa başına aittir. Başın sadece sağ tarafının küçük bir kısmı korunmuştur. Eserin korunan kısmından anlaşılabileceği üzere içi boş olarak üretilmiş bir boğa figürünün olasılıkla sağ kalıptan çıkan parçasıdır. Gözlerin işleniş detaylı realistik bir üslup sergiler ve **Kat. 54** no'lu boğa başıyla karşılaştırıldığında daha geç bir döneme işaret eder. Ancak eser üzerinde kesin bir tarihlendirme yapmak mümkün değildir. İki eser arasında üretim şekli olarak farklılıkların yanı sıra işleniş olarak da birbirinden kesin hatlarla ayrıldığı görülmektedir. Kent içi yüzeyden ele geçen **Kat. 55** no'lu boğa başı **Kat. 54** no'lu boğa başıyla aynı elden çıkmışçasına benzerdir ve ayrıldıkları tek nokta buluntu yerleridir. Bu eser üzerinde de kesin bir tarihlendirme yapmak mümkün değildir. Ancak göz işlenişinin ayrıntılı ve daha gerçekçi anlatımı eseri şematiklikten uzaklaştırarak, anatomiye yakın vücut hatlarıyla işlenmiş olduğunu düşündürmektedir. Alın kısmında yer alan kabarık kısım ile o bölgede yer alan kıl detaylarının ayrıca verilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Tarihlendirme olarak **Kat. 53** no'lu boğa başından daha sonraki bir dönem olduğu kesindir. **Kat. 56, 58 ve 59** no'lu

²⁰⁴ Çekilmez, 2014: s. 122.

²⁰⁵ Çekilmez, 2014: s. 122.

²⁰⁶ Metin, 2012: s. 63.

eserler ise hörgüçlü olarak tasvir edilmişlerdir. Hörgüçleri abartılı olarak verilen boğaların sadece gövde kısımları korunmuştur. Odeion'dan ele geçen **Kat. 58** no'lu boğa, vücut işleniş bakımından daha erken **Kat. 57** ise detaylardan uzak ve özensiz işlenişle daha geç bir döneme ait olmalıdır.

Kentin Nekropol alanından ele geçen **Kat. 57** no'lu boğa gövdesine ait parça ise hörgüçsüz olarak tasvir edilmiştir. Gövdenin detaylardan ve anatomik yapıdan oldukça uzak işlendiği ve vücut hatlarının herhangi bir boyama ya da şekillendirmeye verilmediği görülmektedir. İçi dolu olarak üretilmiştir ve eser üzerinde koyu gri bir renk tespit edilmiştir. Bu da bize kıl görünümü verilmek istendiğini ya da pişirme sırasında oluşmuş bir renk değişikliğini göstermektedir. **Kat. 53** no'lu boğa başı hariç diğerlerinden daha geç bir döneme tarihlemek yanlış olmayacaktır.

Odeion'dan ele geçen **Kat. 59** no'lu hörgüçlü boğa figürünü ise işleniş bakımından diğerlerinden oldukça farklıdır. Eser ayakta betimlenen bir boğadır. Anlatımda boğanın arka ayakları üzerinde dik bir şekilde yükseldiği ve ön bacaklarını öne doğru uzattığı görülmektedir. Vücut uzuvlarının ayrışmadığı son derece stilize bir üslup yansıtan boğanın başı kendi içinde doğrudan cepheden verilmiştir. Eser kalıptan çıktıktan sonra kıl detayları çizgisel olarak kazıma yöntemiyle eklenmiştir. Anatomik çizgilerin veya dokuların insizasyon tekniği ile eğik açılardan oluşan çok sayıda paralel çizgiyle ifade edildiği ve sırt kısmında hörgücün hafif kabartılarak vurgulanmak istendiği görülmektedir. Göz bebekleri, burun delikleri ve ağız birer yuvarlak delik ile verilmiştir. Gerçek bir anatomik yapıdan oldukça uzak betimlenen vücut ve yüz hatları sadece şekilsel olarak verilmek istenmiştir. Kulaklarda ise muhtemelen eserin asılması için tasarlanmış birer adet delik bulunmaktadır.

Yukarıda da bahsedildiği gibi adak olarak kullanılmasının yanı sıra pişmiş toprak hayvan heykelciklerinin çocuk mezarlarında daha çok oyuncak olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Ele alınan boğa heykelciklerinin **Kat. 59** dışında bu amaca hizmet ettiğini, olasılıkla oyuncak işleviyle mezarlara adanmış olabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır. **Kat. 59** ise kulaklarında bulunan asma deliklerinden de anlaşılacağı üzere tamamen adak eşyası olarak üretilmiştir.

Kat. 60 no'lu figür ise olasılıkla bir boğa heykelciğidir. Eser üzerinde detaylar boya ile verilmeye çalışılmıştır.

Kat. 61 no'lu eser Ana Cadde kazılarında ele geçen bir at figürünün baş kısmına aittir. Boynun altından itibaren kırık olan at başının gövdesine ait herhangi bir parça mevcut değildir. Oldukça özensiz ve detayların fazla olmadığı eser üzerinde gözlerin realistik anlatımından uzakta sadece oyuklar halinde verilmiş olduğu görülmektedir. Ağız yarı açık verilmiş ve olasılıkla hareket halinde olan bir atın hızlı nefes alıp verişini belirtmek istenmiştir. Buna bağlı olarak da burun delikleri büyük verilmiştir. Burnun hemen üstünde yer alan çizgilerle yularının resmedildiği görülmektedir. Atın kıl detaylarının herhangi bir çizgiyle ya da boyayla verilmediği, yüzeyin tamamen düz ve sade işlenişle anlaşılmaktadır.

Amazonlarla ve savaşçılarla bütünleşen atlar, sikkeler, kandiller, mezar stelleri üzerinde ve pişmiş topraktan heykelcikler ya da mermerden heykeller olarak birçok farklı alanda kendini göstermiştir. Günümüzde olduğu gibi antik dönemde de insanlarla olan yakın ilişkisi nedeniyle günlük yaşamda önemli bir yere sahip olan terrakotta atlar, çoğunlukla çocuklar tarafından oyuncak olarak kullanılmıştır²⁰⁷. Bir çocuk mezarına adanmak için üretilen bu at figürünü kentin Ana Caddesinin hemen yanında yer alan Agoradaki dükkanlardan birinde satılıyor olmalıydı. Benzer örnekleri ve eserin ele geçtiği yer göz önünde bulundurulduğunda at başını MS. 2.-4. yüzyıla tarihlemek yanlış olmayacaktır.

Stadion 2 No'lu Mezardan ele geçen **Kat. 62** no'lu eser yine bir at başına aittir. Ancak kırık ve aşınmalardan dolayı eser üzerinde sağlıklı yorumlar yapmak mümkün değildir. Sağ gözün korunan kısmından anlaşıldığı üzere **Kat. 61**'den daha erken bir döneme ait olduğunu söylemek mümkündür. Gözlerin, **Kat. 61**'ye göre çok daha gerçekçi ve detaylı anlatımı eserin anatomik yapıya uygun tasvir edildiğini düşündürmektedir. Zaten eserin çok nitelikli buluntu konteksti²⁰⁸ içerisinde yer alması ve işleniş tarzı her ne kadar kırık ve aşınmış olsa da tarihlendirme açısından **Kat. 61**'ye göre çok daha net veriler sunmaktadır. Eserin tarihi MÖ 1. yüzyıldır.

²⁰⁷ Çekilmez, 2014: s. 126.

²⁰⁸ Kontekst içindeki küçük buluntular, seramik kaplar ve takıların yanı sıra özellikle mezar zemininden ele geçen ve MÖ. 88-84 yılları arasında basıldığı anlaşılan bir adet Rhodos gümüş sikkesi, mezarın kullanım dönemini ve kontekstten ele geçen diğer buluntuların kesin tarihlenmesini sağlamıştır.

Kat. 63 Ana Cadde kazılarında ele geçen bir hayvana ait baş parçasıdır. Hangi hayvana ait olduğu tespit edilememiştir. Ancak işleniş bakımından bir oyuncak olarak tasarlandığı görülmektedir. Gözler iç içe geçmiş iki yuvarlak halinde verildiği, ağzın küçük ve öne çıkık olarak işlendiği boyun kısmında yer alan kıl detaylarının ise çizgisel olarak işlendiği ve gerçeklikten uzak oluşu eseri oyuncak işleviyle üretilmiş olma ihtimaline yaklaştırmaktadır.

Kat. 64 ise bir ayı figürinine ait olabileceğini düşündüğümüz baş parçasıdır. Burun kalkık, kulaklar dik ve gözler yuvarlar çizgiler içinde verilmiştir. Baş üzerinde bulunan kıl detayları çizgisel olarak verilmiştir. Arka tarafı düz bırakılmış ve herhangi bir detay işlenmemiştir. Antik Dönem’de çocukların pek çok hayvan figürini ile oynadıkları ve ergenlik çağına geldiklerin bunları tanrı ya da tanrıçalara adadıkları bilinmektedir²⁰⁹. Oynadıkları bu hayvanlar arasında ayı figürinleri ile pek fazla karşılaşmış olmasa da bu figürin de olasılıkla bir oyuncak işleviyle üretilmiş olmalıdır.

Doğu Nekropol Anıt Mezardan ele geçen **Kat. 65** no’lu figür bir kaplumbağanın sırt kısmıdır. Sadece kabuk kısmı korunan kaplumbağanın baş ya da vücut uzuvlarına ait herhangi bir parça mevcut değildir. Kaplumbağanın kabuğu geniş karelere bölünmüştür. Baş, ayakları ve kuyruğuna ait herhangi bir parça mevcut değildir. Gövde altı şişkin ve içi boş olarak üretilmiştir.

Anadolu’nun birçok merkezinde pişmiş topraktan yapılan kaplumbağa figürinlerine rastlamak mümkündür. Diğer hayvan figürinleri gibi kaplumbağalar da her dönemde sevilerek işlenmiş ve sanatın her alanında kendine yer bulmuştur. MÖ 5. yüzyıl tarihli ve bir mezar buluntusu olan iki adet kaplumbağa figürini İtalya’dandır²¹⁰. Higgins; Rhodos’tan ele geçen çok sayıda ki kaplumbağa figürinini MÖ 5. yüzyıla tarihlemektedir ve kökeninin Rhodos olduğundan bahsetmektedir²¹¹. Robinson; Olynthos’tan ele geçen kaplumbağa figürinlerini oyuncak olarak değerlendirmiştir²¹². Kabuk dilimlerinin değişik tarzlarda yapılmış olduğu,

²⁰⁹ Çekilmez, 2014: s. 117.

²¹⁰ F. Berti - C.C. Cassai, - P. Desantis ve S. Sani, *La Coroplastica di Spina Immagini di Culto*, Ferrara, 1987, 25-26, 34, Fig.14-15.

²¹¹ Higgins, 1954: 79-80, Pl.35.191-195 ve 197.

²¹² David M. Robinson, *Excavation at Olynthos IV, The Terra-cottas of Olynthus, found in 1928*, Baltimore, 1931, s. 61, Pl. 35, fig. 345.

araştırmalar sırasında karşılaştığımız verilerden bir tanesidir. Bazı üretimlerde kabuk dilimlerinin kabartma yuvarlaklar şeklinde verildiği²¹³, bazı örneklerin gerçeklikten uzak bazılarının ise gerçeğe çok daha yakın bir şekilde işlendiği görülmüştür²¹⁴. Polignac ise Robinso'nun aksine kaplumbağaları, Mykenlerin dini törenlerinde sunu olarak kullandıklarını ileri sürer²¹⁵. Işın; kaplumbağanın Hermes'le anıldığını ve Hermes dışında da Apollon, Artemis, Aphrodite²¹⁶, Zeus, Athena, Hera, Eros²¹⁷, Asklepios, Bes, Pan, Harpokrates, Sabazios ve ayrıca kahramanlardan Orpheus ve Theseus ile ilişkisinden bahsetmiştir²¹⁸. Ayrıca Işın; mitolojide Hermes'le ilişkilendirilen kaplumbağanın, Hemes'in icat ettiği müzik aleti olan ''Chelis''in yapımında kaplumbağa kabuğunun kullanılmasından kaynaklandığını ileri sürmüştür²¹⁹. Hermes'in kaplumbağa ile birlikte tasvir edildiği örnekler mevcuttur²²⁰. Apollon'la ilişkisi ise Hermes'in Chelis'i Apollon'a hediye etmesiyle açıklanır²²¹. Sağlık tanrısı Asklepios ile olan ilişkisinin ise kaplumbağaların bir şifa kaynağı olarak görülmesi ve iç organlarının tedavi amaçlı kullanılmasından kaynaklanır²²².

Kaplumbağa figürinleri karşımıza genellikle mezar hediyeleri olarak²²³ ve özellikle çocuk mezarlarına bırakılan hediyeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Elimizdeki kaplumbağa heykelciği de bir mezar buluntusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kibyra'da ele geçen, genellikle mezar buluntusu olan ve çocuk oyuncuğu olduğunu düşündüğümüz güvercin, horoz, ördek gibi hayvanların kullanım amacı ne ise kaplumbağanın da kullanım amacı aynıydı. Çocuk mezarlarından ele geçen geçen birçok hayvan oyuncak olarak nitelendirilmektedir. Sadece sağlam

²¹³ Donatella Caporusso, "Coroplastica arcaica e classica nelle civiche raccolte archeologiche (Magna Grecia. Sicilia e Sardegna) in Notizie dal Chiostro dei Monastero Maggiore", Suppl. 1, 1995, 81, Tav. LII. 96.

²¹⁴ Johannes Boehlau, - Karl Schefold, "Larissa am Hermos: Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1902-1934", *Band III, Die Kleinfunde*, Berlin, 1942, 48, Taf. 10. 44.

²¹⁵ Gürbüz, 2012: s. 154.

²¹⁶ Işın; burada Aphrodite'nin kaplumbağa ile ilişkisinin Phidias'ın Aphrodite Urania heykelinden kaynaklandığından bahseder. Işın, 2007: s. 79.

²¹⁷ Işın; burada Eros'un kaplumbağa ile ilişkisinin Aphrodite-Eros ilişkisinden kaynaklandığından bahseder. Işın, 2007: s. 79.

²¹⁸ Işın, 2007: s. 78. Ayrıca bkz: LIMC VI 2, 1988, 979, Lev. 651, Res. 116.

²¹⁹ Işın, 2007: s. 79.

²²⁰ Dorothee Dumoulin, *Antike Schildkröten*, Würzburg, 1994, s. 66 v.d.d.

²²¹ Işın, 2007: s. 79.

²²² Işın, 2007: s. 79.

²²³ Berti et al, 1987: s. 25.

kalan kabuk kısmındaki detaylardan yola çıkarak **Kat. 65**'nin diğer örneklerle nazaran (Boiotoia²²⁴, Delos²²⁵, Kerameikos²²⁶, ve Korinth'ten²²⁷ ele geçen kaplumbağa örneklerinde özellikle kabuk kısmında ki detayların özensiz ve çizgisel verildiği anlaşılmaktadır) çok daha gerçekçi bir üslupla tasvir edildiği anlaşılmaktadır. Karşılaştırılan örneklerden çok daha geç bir tarih aralığında olduğu; buluntu konteksi, kabuk dilimlerindeki detaylar ve mezarın tarihi göz önünde bulundurularak ileri sürülmüştür. Mezarın kesin tarihi MS 140-150 (Antonius Pius Dönemi) yılları aralığına ait olması, ilgili eserin bu tarih aralığına verilmesine olanak sağlamıştır²²⁸.

Stadion'dan ele geçen **Kat. 66** no'lu eser bir aslan figürinidir. Tanrıların kutsal hayvanlarından biri de aslandır. Özellikle ana tanrıça Kybele ile özdeşleşmiş olan aslanlar sanatın her alanında kendine yer bulmuştur. Bir aslan başı maskesi gibi üretilmiştir. Her iki yanda da asma deliği bulunan eser, mezara adak olarak bırakılmıştır. Gözler derin çukurlar içerisine yerleştirilmiş ve ağız açık olarak betimlenmiştir. Olasılıkla kükrer pozisyonda verilmek istenmiştir. Başının etrafını tamamen çevreleyen yeleler birbirine paralel ve yatay çizgilerle verilmeye çalışılmıştır. Eserin ele geçtiği yer olan 3 nolu mezar içerisinde yer alan ve bize tarihleme açısından kesin veriler sunan bazı eserler²²⁹, aslan başını MS 1-2. yüzyıla tarihlememize yardımcı olmuştur.

Bir diğer hayvan figürini **Kat. 67** no'lu yunustur. Sadece ayrı ayrı sağ ve sol göz kısımları korunmuştur. Kibyra kazılarında sadece bir örnekle temsil edilen yunus figürini, Stadion 2 No'lu Mezar olarak adlandırılan Hellenistik bir mezardan ele geçmiştir. Ağız ya da gövde kısmına ait herhangi bir parçanın ele geçmediği yunusun gözleri badem formunda realistik bir üslupla işlenmiştir. Yunusların hiç kuşkusuz tanrıça Aphrodite ile özdeşleştirildiği, tanrıçanın doğuşunu simgelediği ve sık sık

²²⁴ Dereboyu, 2012: s. 230.

²²⁵ Laumonier, 1956, s. 93, Pl. 21.217.

²²⁶ Vierendeel Schlörb, "Die Figurlichen Terrakotten I. Spätmykenisch bis späthellenistisch", *Kerameikos Ergebnisse der Ausgrabungen Band XV*, München, 1997, s. 178, Taf. 104, 609.

²²⁷ Agnes Newhall Stillwell, "The Potters' Quarter, The Terracottas" *Corinth Vol. XV, Part. II* Princetown, New Jersey, 1952; Ingrid Margreiter, *Alt-Agina II.3*: "Die Kleinfunde aus dem Apollonheiligtum", Mainz, 1988, s. 71, Taf. 14.19

²²⁸ bkz. detaylı bilgi için; Özdoğan, 2013: *ANMED 2014-12*.

²²⁹ Özdoğan 2011: Bkz: Kibyra arşivi 2010 yılı envanterlik eser kataloğu, Envanter No: 43.

beraber tasvir edildiği bilinmektedir. Yunusun tanrıçanın yanında yer alması MÖ 4. yüzyıldaki Apelles'in resmine dayanmaktadır ve Anadyomene tipinin canlandırıldığı bu resimde tanrıçanın etrafını sarmış şekilde yunuslar yer almaktadır²³⁰. Aphrodite'nin yanı sıra Eros'un da yunus üzerine oturmuş birçok tasvirine rastlamak mümkündür²³¹. Tek başına pek fazla rastlamadığımız yunus figürinleri genellikle bir kompozisyon içerisinde betimlenmiştir. Özellikle Hellenistik Dönem'de Aphrodite ve Eros'un yunus üzerinde betimlerine sıkça rastlanmaktadır.

Kat. 68 nolu eser Stadion 2 No'lu Mezardan ele geçen köpek betimli Libasyon kabıdır. Dikdörtgen şeklinde bir kaide üzerinde ön ve arka ayaklarını içe toplayarak uzanır pozisyonda resmedilmiş bir köpek betimidir. Bu sunu kabı; yuvarlak ağızlı, dışa sarkık dudaklı, düz boyunlu bir kabın, hayvanın gövdesiyle birleşmesi sonucu oluşturulmuştur. Ağızın altından başlayan ve gövde üzerinde son bulan tek dikey kulplu sunu kabıdır. Mezar içerisinde Mısır'a özgü eserler (iki adet *Scarabeus*²³²) bulunmaktadır. Bu eserler arasında yer alan Libasyon kabı da olasılıkla Mısır'a özgü anlam taşıyan bir adak olarak mezar içerisine bırakılmıştır. Buluntu konteksti ve mezarın tarihi göz önünde bulundurularak MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilmiştir²³³.

2. 7. Masklar

Tiyatro maskeleri ya da bu maskelerin minyatür benzerleri kutsal alan, Nekropol ya da konut gibi çeşitli alanlarda kullanılmıştır²³⁴. Tiyatro maskları Antik Yunan tiyatrosunda oyuncuların en belirgin nesneleridir²³⁵. Yunan tiyatro sanatını oluşturan oyun çeşitlerinin oluşması, içeriğindeki ve oynanmasındaki değişiklikler, ayrıca seyirciler tarafından kolayca izlenebilmesi ve etki bırakılması bakımından aynı yazarlarca yapılan yenilikler, hem Klasik Yunan tiyatro oyunlarının doğmasını

²³⁰ Ernest A. Gardner, "The Aphrodite from Cyrene", *JHS* 40, 2, 203-205, 1920, s. 204.

²³¹ Hetty Goldman, *Excavations at Gözlü Kule, Tarsus. Volume I. The Hellenistic and Roman Periods*, 1950, s. 324, fig. 106.

²³² Eski Mısırlıların inanış biçimlerindeki, tanrılarla özdeşleştirilip kutsanmış bitki ve hayvanlar arasında başı çeken Latince *Scarabeus* adıyla bilinen böcektir.

²³³ Kontekst içindeki küçük buluntular, seramik kaplar ve takıların yanı sıra özellikle mezar zemininden ele geçen ve MÖ. 88-84 yılları arasında basıldığı anlaşılan bir adet Rhodos gümüş sikkesi, mezarın kullanım dönemini ve kontekstden ele geçen diğer buluntuların kesin tarihlenmesini sağlamıştır.

²³⁴ Işın, 2007: s. 91.

²³⁵ Bertacchini et al, 2007: s. 191.

hem de Antik Yunan'dan başlayıp, Hellenistik dönemde devam eden ve Roma İmparatorluğu zamanında son şeklini alan tiyatro yapılarının oluşmasını sağlamıştır²³⁶. Masklar karikatürize ve grotesk tiplerinin yanı sıra acılı ve neşeli tipler olarak tiyatral bir ifadeyle karşımıza çıkarlar ve özellikle Hellenistik dönemde Dionysos kültüyle ilişkili figürleri yansıtmaktadırlar²³⁷. Maskelerin yaşlı, genç, kadın, uşak, aşçı, köle gibi çeşitlerinin yanında mitoloji ile ilgisi olan öç ve sinir gibi duyguları ifade eden özel maskeler de kullanılmıştır. Summerer; VI. Mithradates Döneminde, Amisos ve Pontus Bölgesinde Dionysos kültüne paralel olarak maskların yaygınlaştığını belirtmektedir²³⁸. Schwarzmaier; tiyatronun ilk oynanmaya başladığı dönemde, sınırlı sayıda, farklı yaşlardaki kişiler farklı roller oynaması gerektiğinde masklar sayesinde çok fazla hazırlık yapmadan pratik olarak masklarını takarak farklı roller oynayabiliyordu²³⁹ Schwarzmaier, bu kişilerin öldüklerinde tercihlerine göre maskların mezara bırakıldığını düşünerek maskları Dionysos'la ilgili dini bir obje olarak görür²⁴⁰. Burr ise maskların öldükten sonra da kötülüğe karşı koruyan gücü nedeniyle tercih edildiklerini belirlemiştir²⁴¹. Hellenistik Dönem'in getirdiği toplumsal değişimler sonucunda oyun yazarları, geleneksel tiyatronun kalıplarından sıkılan ve farklı beklentileri olan tiyatro izleyicisi için içerik, sahne, kostüm ve maskeleriyle yenilikçi ve güncel bir anlayışla ‘Yeni Komedi’yi yaratmışlardır²⁴². MS 2. yüzyılda İskenderiyeli sofist Pollux (Poludeukes) tarafından kaleme alınmış Onomastikon'da tiyatro nesnelerinin tanıtımında, oyuncuların farklı karakterleri canlandırmasını kolaylaştıran maskeler etraflıca ele alınmış, böylece sıkça karşılaşılan antik tiyatro maskelerinin ne tür anlamlar yüklenmiş olduklarına dair yorumlara sağlam bir dayanak oluşturmuştur²⁴³. Pollux'un kitabı,

²³⁶ Mert Çalık, *Troas Bölgesi'ndeki Yunan Ve Roma Tiyatroları*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çanakkale, 2010, s. 27.

²³⁷ Bernabò L. Brea, *Masques de la Comédie Ancienne et Moyenne dans les Terres Cuites de Lipari, RA, 1985, s. 17*; Sven Kielau, *Terrakotten aus Pergamon, Tonfiguren aus wohnhäusern der Stadtgrabung*, Dissertation, Bielefeld, 2009, s. 192.

²³⁸ Latife Summerer, “Hellenistische Terrakotten Aus Amisos, Ein Beitrag zur Kunstgeschichte des Pontosgebietes”, *Geographica Historica* 13, Franz Steiner Verlag: Stuttgart, 1999, s. 148 vd.

²³⁹ Agnes Schwarzmaier, “Theater Masks”, *The Art of Ancient Greek Theater*, Edt. M. L. Hart, Paul Getty Museum Publications: Los Angeles, 2010: s. 44 vd.

²⁴⁰ Schwarzmaier, 2010: s. 42 vd.

²⁴¹ Burr Thompson, *Terra-cottas from Myrina in the Museum of Fine Arts, Boston*, Dissertation, Wien, 1934, s. 77.

²⁴² Işın, 2007: s. 92.

²⁴³ Işın, 2007: s. 92.

araştırmacıların “*Yeni Komedi*” mask tiplerini tanımlamaları konusunda referans noktasını oluşturmaktadır²⁴⁴. Komedi maskları genellikle grotesklerin ve onlarla ilgili abartılmış ifadelerin anlatılmasında kullanılmıştır²⁴⁵. Antik dönemde maskların ahşap, mantar ya da deriden üretilerek kullanıldığı bilinmektedir²⁴⁶. Yüzü boyama tekniği ile yapılan maskenin dışında, çeşitli organik malzemelerden yapılan plastik maskenin sanatsal biçimini kazanması ilk kez Antik Yunan tiyatrosunda ortaya çıkmıştır²⁴⁷. Bu masklar yüzü tamamen örtmekle birlikte, gözlerin ortasına delikler açılarak oyuncuların etrafını görebilmesi sağlanmıştır²⁴⁸. Ayrıca oyuncunun sesinin duyulmasını sağlamak amacıyla ağız kısmına açılan delikler haricinde tüm yüzü kaplar şekilde üretildikleri bilinmektedir²⁴⁹. Saç ve sakallar tel şeklindeki liflerle yapıldıktan sonra taranmış, kadın maskları beyaz, erkek maskları ise kırmızı ten rengine boyanmıştır²⁵⁰. Bazı mask boyutlarının küçük oluşu ise eserin sembolik bir anlam taşıdığını göstermektedir ve bu masklar kullanım amaçlı değil, genellikle duvarlara asılmak üzere dekor amaçlı üretilmişlerdir²⁵¹. Geçmişten günümüze maske yapımı için kullanılan malzemeler arasında ahşap, kabuk, metal, fildişi, kemik, tüy ve boynuzu da saymak mümkündür²⁵². MÖ 6. yüzyıl Attika vazolarında tiyatrolar ile ilgili betimlemelerde ilk defa masklar görülmektedir²⁵³. İnsan yüzü şeklindeki ilk maskın MÖ 470 civarında kullanılmaya başlandığı, ilk terrakotta maskın ise MÖ 5. yüzyılın sonlarına doğru üretildiği kabul edilmektedir²⁵⁴. Terrakotta masklar dini amaçlarla da kullanılmış, kenarlarına açılan deliklere ipler bağlanarak mezar odasına asılmış ve ölen kişiye adanmıştır²⁵⁵. En fazla mask tipi komedi masklarında görülür;

²⁴⁴ Mario Prosperi, “The Masks of Lipari”, *TDR* 26, s. 31; Işın, 2007: s. 92.

²⁴⁵ Attika’da bulunan MÖ 6. yüzyıl vazolarında masklar ve tiyatrolar ile ilgili ilk anlatımlarda, koroda yer alan figürler hayvan başı şeklindeki maskları kullanıyordu, Schwarzmaier, 2010: s. 42 vd.

²⁴⁶ Çekilmez, 2014: s. 104.

²⁴⁷ Özdemir Nutku, *Dünya Tiyatrosu Tarihi I*, Mitos Boyut Yayınları, Tiyatro Kültür Dizisi, Sayı: 39, İstanbul 2000, s. 19.

²⁴⁸ Çekilmez, 2014: s. 104.

²⁴⁹ Gerard Seiterle, “Maske, Ziegenbock und Satyr”, *AW* 19/1988, I, s. 12.

²⁵⁰ Prosperi, 1982: s. 25; Aeschylus döneminde ilk defa kadın masklarının beyaz, erkek masklarının ise kahverengimsi ten rengine boyadığı bilinmektedir, bkz. Schwarzmaier, 2010: s. 42 vd.

²⁵¹ Kielau, 2009: s. 191.

²⁵² Özgür Kaptan, Pişmiş Toprak Maskeler, *II.Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı 17-30 Haziran 2002*, (Eskişehir, 2002), 2001. S. 56.

²⁵³ Çekilmez, 2014: s. 104.

²⁵⁴ Schwarzmaier, 2010: s. 42 vd.

²⁵⁵ Schwarzmaier, 2010: s. 42 vd.

çünkü farklı komedi üsluplarında birbirini takip eden çok farklı karakter vardır²⁵⁶. Komedi tiplerinde en çok köleler, aşçılar ve dalkavuklar temsil edilmektedir²⁵⁷. Genellikle ‘‘Eski Komedi’’ tipleri fiziksel özelliklerine bağlı olarak Yeni Komedi’de yeniden yorumlanmışlardır²⁵⁸. Kibyra’da özellikle çok sayıda ve farklı tipteki maskların nekropolis alanlarında, kentin kamu yapılarında ele geçmiş olması, küçük boyutlu maskların adak ya da dekor amaçlı kullanıldığını büyük boyutlu maskların ise kullanılmasının Kibyra’da çok sayıda aktörün yetiştiğini ve bunların farklı oyunlarda, farklı rollerde oynadığını göstermektedir.

Çalışma kapsamında ele alınan maskların **(Kat. 69-81)** çoğunluğunu mezarlara adak amaçlı bırakılan ya da dekor amaçlı kullanılan masklar oluşturmaktadır. Masklar arasında bir adet Satyr maskı **(Kat. 69)** ve bir adette genç erkek maskı **(Kat. 70)** bulunmaktadır. Dionysos şenlikleriyle ilişkili olan bu iki mask, diğerlerinden daha büyük boyutta olup, tiyatro oyunları için kullanılmıştır. Satyros oyunlarında kullanılan masklar, Papasilenos, sakallı gri saçlı ve sakalsız olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir²⁵⁹. **(Kat. 69)** no’lu mask ise sakalsız olarak kullanılan satyr masklarından biridir.

Dionysos’un ölümü ile yeniden doğuşu için yapılan törenler, her yıl tekrarlanarak gelişmiş Yunan trajedisini (tragedya) ortaya çıkarmıştır²⁶⁰. Trajedi oyunlarının doğmasını Dionysos şenlikleri sağlamıştır²⁶¹. Antik Yunan tiyatrosunun doğuşu, bu büyük Dionysos şenlikleri ile ortaya çıkmıştır²⁶². Dionysos adına düzenlenen dramatik yarışmalarda oyunlar trajedi, Satyr ve komedi olmak üzere üç çeşide ayrılmaktaydı²⁶³. Yunan tiyatrosunun en büyük varlığı trajedi ve satyr oyunlarından doğmuştur²⁶⁴. Satyr oyunlarının konusu trajedi ile aynı olmakla birlikte

²⁵⁶ Çekilmez, 2014: s. 81.

²⁵⁷ Schwarzmaier, 2010: s. 44 vd.

²⁵⁸ Maria M. Sassi, *The Science of Man in Ancient Greece*, The University of Chicago Press: Chicago, 2001, s. 57 vd.

²⁵⁹ Işın, 2007: s. 93 vd

²⁶⁰ Çalık, 2010: s. 16.

²⁶¹ Özdemir Nutku, 2000: s. 29.

²⁶² Çalık, 2010: s. 18.

²⁶³ Çalık, 2010: s. 18.

²⁶⁴ Mehmet Fuat, *Tiyatro Tarihi*, MSM Yayınları, İstanbul 2003, s. 33.

işleniş bakımından mizah unsurunun üzerine kurulmuştur²⁶⁵. Bu oyunlarda konular gülünç, şen ve açık seçik bir şekilde işlenmekteydi²⁶⁶. Trajedi, kelime anlamı olarak *tragedia*; *tragos*-teke, *ode*; şarkı-türkü yani keçilerin türküsü anlamına gelir²⁶⁷. Bu oyunların başlangıcında koro, tanrıya bağlı köleleri simgelemekte, Dionysos'un etrafında her zaman satyrler yer almaktaydı. Bu nedenle korodakiler, teke derileri giyerek ya da Satyr maskı takarak oyun alanına çıkmışlardır²⁶⁸. Tiyatronun ilk dönemlerinde drama yarışmalarının yapıldığı ve kazanan yarışmacıya keçi hediye edildiği bilinmektedir²⁶⁹. Satyros oyunları kaba hareketlerle yapılan bir drama tarzıdır ve drama oyunlarına komik hareketler, kabadayı tavırlar ve içki eklenerek satyros oyunları oluşturulmuştur²⁷⁰. Genellikle drama festivallerinde üç trajedi oyunundan sonra düzenli olarak satyros oyunlarının oynandığı ve bu oyunların komik ya da ciddi olayların sergilenmesiyle oluştuğu ayrıca da bu oyunlarda tanrılar ve kahramanların rol aldığı bilinmektedir²⁷¹. Satyros oyunları trajedinin temelini oluşturmuştur. MÖ 423 yılında yazıldığı bilinen, Euripides'in *Kykloplar* adlı oyunu günümüze kadar ulaşabilen tek satyros oyunudur²⁷². MÖ 5. yüzyıldaki satyros oyunlarının genellikle Dionysos ve dini ayinleriyle ilgili olduğu bilinmektedir²⁷³. Özellikle şarapla sarhoş olup coşan satyros ve silenler eşcinsel grupta ahlaksızca hareketler yaparlardı²⁷⁴. Bu oyunlarda genellikle phallus kullanılır ve komik kaba hareketler sergilenirdi²⁷⁵. Satyr maskları satyr oyunları için kullanılır, bu tip oyunlarda aktörler satyr maskı takar, kısa bir giysi giyer, bir phallus takar ve arkalarına kuyruk eklerlerdi²⁷⁶. Koroplastik gelenekte, Dionysiak Satyrler çeşitli

²⁶⁵ Özdemir Nutku, 2000: s. 33.

²⁶⁶ Çalık, 2010: s. 18.

²⁶⁷ Ekrem Akurgal, *Helen Tiyatrosu Eski Çağda Ege ve İzmir*, Net Yayınları, İstanbul 1993, s. 72.

²⁶⁸ Margarette Bieber, *The History of The Greek and Roman Theater*, Princeton University Press, New Jersey 1971, s. 2,

²⁶⁹ Çekilmez, 2014: s. 112.

²⁷⁰ Çekilmez, 2014: s. 112.

²⁷¹ Çekilmez, 2014: s. 112.

²⁷² Çekilmez, 2014: s. 112.

²⁷³ Çekilmez, 2014: s. 112.

²⁷⁴ Çekilmez, 2014: s. 112.

²⁷⁵ P. W. Harsh, *Handbook of Classical Drama*, Stanford University Press: USA, 1944, s. 196 vd

²⁷⁶ Çekilmez, 2014: s. 112.

tiplerleriyle oldukça yaygındır ve iyi bilinen bronz ve mermer prototiplerini takip ederler²⁷⁷.

Nekropol Yolu kazılarında ele geçen **(Kat. 69)** no'lu Satyr maskı, çalışma kapsamında ele alınan masklar arasında en iyi korunanlardan biridir ve bir adet örnekle temsil edilir. Bu tipteki masklarda kaşlar yay şeklinde, gözler irice açık, kulaklar sivri, burun basık, ağız hafifçe açıktır. Satyr masklarının en önemli özelliği, satyrlere özgü uzun ve sivri kulaklarıdır. Burada temsil edilen Satyr genç yaşlarda olmalıdır. Her ne kadar kentte Dionysos kültünün var olup olmadığı bilinmiyor olsa da kentte ki tiyatronun varlığı²⁷⁸, ayrıca **(Kat. 69)** no'lu Satyr maskının ele geçtiği Nekropol Yolu kazılarında, aynı yerde ele geçen iki adet Satyr²⁷⁹ başı Dionysos'u temsil ediyor olmalıdır. Ayrıca kentte ele geçen ve bir adet örnekle temsil edilen bir kandil diskusunda Dionysiak sahneli bir betim yer almaktadır²⁸⁰. Dionysos'u ve satyr'i temsil eden maskın saçları dalgalı olup alında ki saçlarının arasına üzüm taneleri yerleştirilmiştir kulaklar dik-sivri ve açık betimlenmiştir. Belirgin gözler oyularak verilmiş, burun ise ince, uzun ve düzdür. Maskın saçlarının her iki yanında ve alınının üst tarafında, bir yere aplik edilmek için açılmış delikler bulunmaktadır. Kulaklar ve alın olmak üzere üç adet ip deliğiyle muhtemelen mezar odasına ipe asılarak bağlanmıştır. Maskların mezarlara asılmasıyla ölen kişinin ruhunun kötülüklerden korunduğuna inanılmıştır. Özellikle bu mask tipinin satyr oyunlarında kullanılması sebebiyle ölen kişilerin olasılıkla satyr oyunlarında rol alan Dionysos cemaatinden kişiler olduğu söylenebilir²⁸¹. Besques; buna benzer bir adet maskı²⁸² MÖ. 4. Yüzyılın son çeyreğine tarihlemiştir. Besques'in bahsettiği bu maskta ağız açık ve boşlukludur, ancak iri ve açık olan gözler boşluk olarak işlenmemiştir. Stil özellikleri olarak birebir aynı olan bir diğer örnek ise Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonunda yer alan ve MS. 2. 3. yüzyıla tarihlenen satyr²⁸³ maskıdır. Mask,

²⁷⁷ Dorothy Burr Thompson, "Three Centuries of Hellenistic Terracottas – II C: The Satyr Cistern", *Hesperia Volume 31*, 1962, s. 247.

²⁷⁸ Özüdoğru, "2011 Yılı Kibyra Çalışmaları", *ANMED 2012-10*.

²⁷⁹ Bkz. Kat. No.37-Kat. No.38

²⁸⁰ Metin, 2012: s. 46.

²⁸¹ Çekilmez, 2014: s. 113.

²⁸² Besques, 1972: pl.4,b-D14.

²⁸³ Sedef Çokay Kepçe-Senem Özden Gerçeker, *Kilden Suretler, Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonundan Antik Çağ Terrakotta Figürinleri*, 2011, Kat. 200-201, Res. 117.

(**Kat. 69**) no'lu mask ile birebir aynı stil özelliklerini göstermektedir. Ancak yüz özellikleri olarak farklılıklar mevcuttur. (**Kat. 69**) no'lu maskın ele geçtiği yer olan mezarlık alanında direkt mezar buluntusu olarak ele geçen sikkelerin neredeyse tamamına yakınının kötü durumda bulunması kronolojik dizini zorlaştırmıştır. Bu noktada seramik buluntular kronolojinin saptanmasında dayanak teşkil etmiştir. İlk değerlendirmelere göre Nekropol Yolu'ndaki en erken gömüler Geç Hellenistik Dönem'de yapılmıştır. Roma Dönemi'nde yoğunlaşan gömüler Erken Doğu Roma Dönem'i içlerine dek sürmüştür²⁸⁴. Ancak mask, stilistik olarak ve buluntu konteksi açısından değerlendirildiğinde olasılıkla MS 2. ya da 3. yüzyılda kullanılan inhumasyon gömülerden birine ait bir mezar hediyesi olmalıdır.

Çalışma kapsamında trajedi maskı olarak değerlendirilen ve genç erkek maskı olarak tanımlanabilecek dört adet örnek bulunmaktadır. **Kat. 70-73** no'lu trajedi maskları, duygusal acı ifadesini anlatmaktadır²⁸⁵. Bu tipteki masklarda, ağız ve gözler korku ifadesini anlatmak için genişçe açılmış, cesareti ve korkusuzluğu göstermek için kaşlar yüksekte verilmiştir²⁸⁶. Sosyal statü durumunu gösteren saçlar uzundur²⁸⁷. Lipara masklarına göre beyaz ve parlak kırmızı olan ten rengi bu gençlerin fiziksel aktivitelere katıldıklarını göstermektedir²⁸⁸. Lipara'daki mezarlardan ele geçen masklar ‘‘genç erkek maskı (*panchestros mask*)’’ grubunda sınıflandırılmıştır²⁸⁹. Özellikle **Kat. 71**'de kırmızı renk yoğun olarak görülmektedir. Erkeklerin daha genç yaşta olanları, soft ya da sade-yumuşak olarak adlandırılan beyaz ciltli tiptir²⁹⁰. Lipara'da boyasız ele geçen, renksiz genç erkek maskları genellikle en genç tip olarak adlandırılan gruba eklenmiştir²⁹¹. **Kat. 70**, özellikle aynı renkteki astarı ve yüz hatlarıyla daha genç görünmektedir.

Doğu Nekropol Anıt Mezar kazılarında ele geçen **Kat. 70** no'lu trajedi maskında kalın ve yatay çizgilerle yana doğru yuvarlak dışbükey bir kabarıklık

²⁸⁴ Özüdoğru, “2014 Yılı Kibyra Çalışmaları”, *ANMED* 2015-13.

²⁸⁵ Schwarzmaier, 2010: s. 42 vd

²⁸⁶ Prosperi, 1982: s. 26.

²⁸⁷ Prosperi, 1982: s. 26.

²⁸⁸ Sassi, 2001: s. 58 vd

²⁸⁹ Bernabo L. Brea, *Le Maschere Ellenistiche Della Tragedia Greca*, Cahiers du Centre Jean Berard: Naples, 1998, s. 53.

²⁹⁰ Çekilmez, 2014: s. 107.

²⁹¹ Sassi, 2001: s. 58 vd

oluşturacak şekilde verilen saçlar maskın etrafını tamamen çevrelemektedir. Göz bebeklerinin oyuk verildiği, sol gözün hemen üstündeki oyuk izinden anlaşılmaktadır. Dolgun yüz hatlarıyla çıkık bir alına sahip olan mask küçük bir burun ve hemen altında yine ince, küçük ve aralıklı bir ağızla tamamlanmıştır. Küçük ve tok bir çeneye sahiptir. Maskın sol altında ve olasılıkla sağ altında bir yere aplik edilmek için açılmış delikler bulunmaktadır. Bir mezar buluntusu olan bu mask olasılıkla tiyatro oyunlarında yer alan ve genellikle genç erkekleri canlandıran bir trajedi oyuncusuydu. Ölmeden önce oyunlarda kullandığı maskın, öldükten sonra mezarına adak amaçlı bırakılan küçültülmüş bir benzeridir. Eserin ele geçtiği Anıt Mezar'ın MS 140-150 (Antonius Pius Dönemi) yılları aralığına ait olması, ilgili eserin bu tarih aralığına verilmesine olanak sağlamıştır²⁹². Ele geçen ve daha önce stil kritiği yapılan kandiller ışığında Anıt Mezar'ın MS 2. yüzyılın 2. yarısında definlere mekanlık etmeye başladığı ve bu definlerin mezar odaları içerisinde iki yüzyıl boyunca devam ettirildiği mevcut nümizmatik verilerle anlaşılmıştır²⁹³. Bir diğer yandan maskın Roma Dönemi'ne ait olduğunun tespitiye kalın ve stilize olarak işlenen saçlarıdır.

Kat. 71 no'lu komedi maskı İon Tapınağı çevresinden ele geçmiştir. Abartılı kaş çizgilerinin arasında üçgen bir şekilde belirtilen alındaki çizgiler derin işlenmiştir. Yay şeklindeki kaş çizgilerinin altında yine abartılı sağ gözünün tamamı seçilebilmektedir. Gözler oldukça net ve derin işlenmiş olup göz bebekleri detayları verilmiştir. Besques, buna benzer bir mask örneğini Geç Hellenistik Dönem'e tarihlemiş ve köle maskı olarak tanımlamıştır²⁹⁴. Yine aynı şekilde bir diğer benzer mask örneğini ise, başındaki stilize taç yapraklı coronadan dolayı MS 1. yüzyılın ikinci yarısına tarihlemiş ve satyr maskı olarak tanımlamıştır²⁹⁵. Buluntu konteksi açısından değerlendirildiğinde kesin veriler vermeyen ve nitelikli bir buluntu konteksine sahip olmayan maskı, Besques'in kataloğunda yer alan benzer örneklerden yola çıkarak ve daha çok Besques'in Satyr maskı olarak tanımladığı maska benzerliğinden dolayı MS 1. yüzyıla tarihleyebiliriz.

²⁹² Özudoğru, "2013 Yılı Kibyra Çalışmaları", *ANMED* 2014-12.

²⁹³ Özudoğru, "2013 Yılı Kibyra Çalışmaları", *ANMED* 2014-12.

²⁹⁴ Besques, 1972: pl.256, f-E/D 2035.

²⁹⁵ Besques, 1972: pl.256, e-E 192.

Kat. 72 no'lu trajedi maskı Doğu Nekropol Anıt Mezar kazılarında ele geçmiştir. Oldukça ince ve zayıf yüz hatlarına sahip olan mask, ince, uzun, kemerli burun yapısı, açık olan ağız ve ince dudakları, üst dudağı çevreleyen bıyık ve hemen altında devam eden sakal yapısıyla oldukça karakteristiktir. Açık olan ağızın ortasında iki tane oyuk bulunmaktadır. Olasılıkla göz bebekleri de oyuk verilmiştir. Sakallar sağ kulak altından sol kulak altına kadar devam ederek yüzün alt kısmını kapatmaktadır.

Kat. 73 no'lu trajedi maskı Stadion kazılarında ele geçmiştir. Mask yarıdan itibaren kırık durumdadır. Sakallı ve ağız açık olarak betimlenen figür üzerinde burun ince ve uzun bir forma sahiptir. Sakal detayları kabarık noktalar halinde yüzün alt kısmını çevreleyecek şekilde verilmiştir. Gözler kırık olmasına rağmen olasılıkla **Kat. 72**'deki gibi oyuklar halinde verilmiştir. Göz ve kulaklara ait herhangi bir yorumun yapılamadığı ancak ağız açık ve sakallı olarak betimlenmesiyle bir trajedi maskı olabileceği düşünülmüştür. Buluntu konteksinin olmayışı ve kırık durumda olması nedeniyle eser üzerinde bir tarihlemeye gidilmemiştir.

Odeion buluntuları arasında **Kat. 74** no'lu tek bir minyatür örnekle komedi maskı temsil edilmektedir. Kaşlar yay şeklinde gergin, gözler büyük, burun basık, ağız çevresi ve yanaklar midye kabuğu şeklinde geniştir. Özellikle komedi tarzını anlatan gülüş şekli abartılı verilmiş ve adeta yüzü karikatürleşmiştir. Komedi masklarında, genellikle grotesklerin abartılmış yüz hatları ve ifadelerinin anlatıldığı bilinmektedir²⁹⁶. En fazla mask tipi, komedi masklarında görülür çünkü birbirini takip eden komedi tiplerinde çok farklı karakterler vardır²⁹⁷. Komedi tiplerinde en çok köleler, aşçılar ve dalkavuklar temsil edilmektedir²⁹⁸. Genellikle Eski Komedi tipleri fiziksel özelliklerine bağlı olarak Yeni Komedi'de yeniden yorumlanmışlardır²⁹⁹. Iulius Pollux'un yazdığı *Onomastikon*'da komedi tiplerini konuunda beş ana tip ele alınarak bu tiplerin özellikleri belirtilmiştir³⁰⁰. Aristophanes'in Orta Komedi'sinde yer alan çatık kaşlı, basık burunlu ve kocaman

²⁹⁶ Schwarzmaier, 2010: s. 42 vd.

²⁹⁷ Çekilmez, 2014: s. 110.

²⁹⁸ Schwarzmaier, 2010: s. 44 vd.

²⁹⁹ Sassi, 2001: s. 57 vd.

³⁰⁰ Prosperi, 1982: s. 26; Summerer, 1999: s. 71; Sassi, 2001: s. 58; Işın, 2007: s. 92; Schwarzmaier, 2010: s. 44 vd

ağızlı tipler Yeni Komedi’de birtakım değişikliklere uğramıştır³⁰¹. Özellikle Hellenistik Dönem realizmi ile birlikte Yeni Komedi’de günlük yaşamdaki giysileri ile sahne alan köleler özgür vatandaştan farksız gösterilmeye çalışılmıştır³⁰². Yeni Komedi’nin bilinen en büyük yazarı Menandros’tur ve uzunca bir süre oyunları ile halkı etkileyen Menandros’un, Yeni Komedi maskı tipleri çok sayıda duvar resmine konu olmuştur³⁰³. Yeni Komedi’de içerik, sahne, maske ve kostümleriyle farklı bir komedi anlayışı geliştirilmiştir³⁰⁴. Genç kişilerden seçilen ve yerel giysileriyle tanınan Yeni Komedi aktörleri genç kişilerden seçilir, tunik ya da kısa manto giyerek mitolojik ve gerçek aşk hikâyelerini canlandırırlardı³⁰⁵. Oyunlarda muhafazakâr erkekler, değişik sınıflardan kadınlar, fahişeler, askerler ve köleler gerçek hikâyeleriyle kişileştirilirdi³⁰⁶. Oyun sırasında şarkılar söylenir ve şiirler okunurdu³⁰⁷. Trajedi oyunlarında olduğu gibi festivallerde düzenli olarak komedi oyunlarının oynandığı bilinmektedir³⁰⁸. Çalışma kapsamında değerlendirdiğimiz minyatür komedi maskı, ölen kişinin ruhunun kötülüklerden korunması amacıyla mezara adak olarak bırakılmış olmalıdır³⁰⁹. Benzerleri Delos³¹⁰, Ephesos³¹¹, Gordion³¹², Halae³¹³, İonia³¹⁴, Kıta Yunanistan³¹⁵, Lipara³¹⁶, Myrina³¹⁷, Patara³¹⁸, Pitane³¹⁹, Priene³²⁰,

³⁰¹ Çekilmez, 2014: s. 110.

³⁰² Işın, 2007: s. 92 vd.

³⁰³ Çekilmez, 2014: s. 110.

³⁰⁴ Işın, 2007: s. 92 vd.

³⁰⁵ Çekilmez, 2014: s. 110.

³⁰⁶ Çekilmez, 2014: s. 110.

³⁰⁷ Çekilmez, 2014: s. 110.

³⁰⁸ Çekilmez, 2014: s. 110.

³⁰⁹ Burr, 1934: s. 77.

³¹⁰ Alfred Laumonier, “Les Figurines de Terre Cuite”, *Delos XXIII*, Press E. De Boccard Editeur: Paris, 1954, Pl. 93, Nr. 1226 – 1231.

³¹¹ Lang C. Auinger, “Terrakotte, Die Basilika am Staatmarkt in Ephesos”, 2. Teil: Klassischer bis Römischer Zeit, *FiE IX/2/3*, Verlag Der Österreichischen Akademie Der Wissenschaften: Wien, 2007, Taf. 51, TK. 78. 1, 2, Taf. 57, TK. 78.

³¹² Irene B. Romano, “The Terracotta Figurines and Related Vessels”, *Gordion Special Studies II*, University Museum Monograph 86, Edt. G. K. Sams, The University Museum of Philadelphia Press: Philadelphia, 1995, Pl. 32, Nr. 110, 111.

³¹³ Hetty Goldman, Frances Jones, “Terracottas From the Necropolis of Halae”, *Hesperia* 11, 1942, IV. C. 1. Group H, P. 409.

³¹⁴ Leyenaar-Plaisier, 1979, Pl. 177, Nr. 1377

³¹⁵ Johannes Sieveking, *Die Terrakotten der Sammlung Loeb*, A. Bulchoz Verlag: München, 1916, s. 17.

³¹⁶ Bernabo L. Brea, “Masks and Characters of the Greek Theatre in the Terracottas of Ancient Lipara”, *Mediterranean Archaeology*, 1992-93, Pl. 26, Nr. 1, 2, 5, 6.

Tarentum³²¹ ve Troia'da³²² bulunmuştur. Işın, Patara'da bulunan benzerlerini 'yeni komedi' sınıfında 'köle ya da aşçı tiplmesi' grubunda değerlendirmiştir³²³. **Kat. 74** komedi masklarından köle ya da aşçı tiplerinden biri olmalıdır.

Kat. 75 no'lu komedi maskı Odeion kazılarında ele geçmiştir. M şeklinde, aralıklı ve geniş olan ağızın açık olmasıyla ortaya çıkan dişler ayrık ve belirgin bir şekilde işlenmiştir. Burun ise ince, uzun ve sivri bir yapıya sahip olup oldukça küçük deliklere sahiptir. Besques, Smyrne'de bulunan ve **Kat. 75** ile benzer olan bir maskı³²⁴ komedi maskı olarak tanımlamış ve MÖ geç 1. yüzyıl ya da MS 1. yüzyıl başlarına tarihlemiştir. Besques; yine aynı şekilde bir diğer benzer maskı ise belirtilmiş dişleriyle gülen genç Satyr maskı olarak tanımlamış ve Geç Hellenistik Dönem'e tarihlemiştir³²⁵.

Odeion kazılarında ele geçen **Kat. 76** no'lu maskı olasılıkla bir trajedi maskıdır. Düz hatlı ve sivri bir buruna sahip olan bu maskın göz bebekleri oyuk verilmiştir. Bunu sol gözün hemen ortasındaki oyuk bir hatta ait olan işlenmiş oval çizgiden anlamaktayız. Mask işleniş tarzına göre yukarıda **Kat. 69**'da detaylı bir şekilde bahsettiğimiz trajedi maskı tiplerinden birine ait olmalıdır.

Kat. 77 no'lu maskı Odeion'dan ele geçmiştir. Sadece burun ve ağızının bir kısmının korunduğu mask, geniş burunlu ve dolgun dudaklı bir figürü temsil etmektedir. Genel olarak kıvrıkcık saçlı, dolgun dudaklı ve geniş burunlu olarak zenci bir genç kıızı temsil eden mask örnekleri bulunmaktadır. Bu tip maskların örneklerine İonia, Lipara, Napoli ve Pergamonda rastlanmaktadır ve pergamon örnekleri köylü

³¹⁷ Mollard-Besques 1963, Pl. 228, a- 843, c- 341, c- 344, h- 345, Pl. 230, c- 346, e-S 2826.

³¹⁸ Işın, 2007: s. 140, Res./Fig. 51, K. 45, Res./Fig. 58, K. 53, Res./Fig. 59, K. 54.

³¹⁹ Aslı Hekimoğlu, *İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ndeki Pitane Pişmiş Toprak Figürinleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, 2010, s. 61, Lev. XXII, Kat. No. 45.

³²⁰ Rumscheid, 2006: Taf. 156, 3-4 Kat. Nr. 377, Taf. 157, 1 Kat. Nr. 378, 3-4 Kat. Nr. 379 vd.

³²¹ Daniel Graepler, *Tonfiguren Im Grab, Fundkontexte Hellenistischer Terrakotten aus der Nekropole von Tarentum*, Bering-Brinkman Verlag: München, 1997, 232, Abb. 280, 66. 7, 12.36, 68.12, 68. 9.

³²² Thompson, 1963: Pl. XXIX, Nr. 132, 133.

³²³ Işın, 2007: s. 92.

³²⁴ Besques, 1971: pl. 331, b- E/D 2036.

³²⁵ Besques, 1971: pl. 331, d- E/D 2041.

maskı olarak adlandırılmıştır³²⁶. Thompson; farklı ırklara ait örneklerin MÖ 2. yüzyılda ortaya çıkmaya başladığının ve giderek yaygınlaştığından bahsetmektedir³²⁷. Zenci tipli bir genç kız maskı, MÖ 6. yüzyılın sonuna tarihlenmektedir ve Demeter, Persephone ve onların rahibeleriyle bağlantılı görülmüştür³²⁸. MÖ 350 civarına tarihlenen Lipara buluntusu genç kız masklarından bazılarının yaşlı zenci kadını temsil ettiği düşünülmektedir³²⁹. Olasılıkla zenci tipli genç kız mask tiplerinde birine ait olan Kibyra örneği diğer örneklerle göre çok farklı bir hamur ve hamur rengine sahiptir.

Kat. 78 no'lu mask parçası ise sadece baş bölgesinin küçük bir parçasının korunduğu kısımdır.

Nekropolis Yolu kazılarında ele geçen Kat. 79 no'lu maskta ise sadece çene kısmı ve yanağın da bir bölümü korunabilmiştir.

Kat. 80 no'lu maskın maskın saç kısmına ait olan bu parçanın sadece sağ yanda ki saçları korunmuş durumdadır. Kat. 69'daki gibi Satyr maskına ait bir parça olmalıdır ve Kat. 69'daki gibi yanlarda asma deliği bulunmaktadır.

Kat. 81 no'lu mask parçasının sadece sağ yüzün bir bölümü korunabilmiştir. Korunan kısımdan anlaşıldığı üzere gözler küçük oyuklar halinde verilmiştir. Diğer örneklerde de bahsedildiği gibi masklar yüzü tamamen örtmekle birlikte, gözlerin ortası delinerek oyuncuların etrafı görebilmesi sağlanmıştır. Mask üzerinde dikkat edilmesi gereken detaylardan bir diğeri ise saçların yanlarda çizgisel olarak verilmiş olmasıdır.

2. 8. Kalıplar

Kalıp tekniği; MÖ 500 yıllarından itibaren yaygınlaşan, zamanla kendi içerisinde de çeşitli gelişim aşamaları gösteren, üretime hız ve çeşitlilik getiren bir teknik olmakla birlikte geniş bir kullanım alanına sahip terrakotta figürinlerin daha da yaygınlaşmasına ve günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası olmasına olanak

³²⁶ Çekilmez, 2014: s. 114.

³²⁷ Thompson, 1963: s. 119.

³²⁸ Çekilmez, 2014: s. 114.

³²⁹ Çekilmez, 2014: s. 114.

sağlamıştır³³⁰. İlk terrakotta maskın MÖ 5. yüzyılın sonlarına doğru üretildiği kabul edilmektedir³³¹.

Kibyra’da Roma Hamam Kompleksi ve Stadion araştırmalarında ele geçmiş iki adet kalıp bulunmaktadır. Bu kalıplardan bir tanesi trajedi mask kalıbı diğeri ise bir koç figürünü kalıbıdır. Trajedi maskı matrisesi (anakalıbı) ve koç figürünü matrisesi kentte kalıpla yapılan üretim varlığını işaret edebilecek önemli buluntulardır. Ancak bu iki adet kalıbın varlığı Kibyra’da terrakotta üretim atölyesinin varlığını iddia etmemiz için yeterli değildir. Kalıplarında ithal edilmiş olabileceğini ve terrakotta üretmek için herhangi bir seramik fırınının kullanılmış olabileceğini unutmamak gerekir. Işın: atölyelerin varlığına dair, bir koroplast atölyesinin varlığının tespitinde anakalıbın yanı sıra patrise ve amorf ürünlerin bir aradılığı çok daha sağlıklı bir veri bütünü sunar³³² şeklinde bir yorum getirmiştir. Ancak kentin Odeion yapısında yer alan seramik işliklerinde yapılan çalışmalar esnasında amorf ürünlerin varlığına dair kesin bilgiler mevcuttur³³³. Ayrıca atık seramik çukurlarının varlığı da bir atölyesinin varlığı ihtimalini güçlendirmektedir.

Kat. 82 no’lu kalıp trajedi maskı matrisesi (anakalıbı)’dır. Trajedi maskının negatif olarak işlendiği bir matrisedir. Erkek trajedi maskının üretiminde kullanılmıştır. Yarıyı kırık olmasına rağmen stilistik olarak tarihlemeye kullanılabilecek bazı ayrıntılar vermektedir. Hellenistik Dönem’in realistik yüz işçiliği geleneğinde, özellikle yüz ifadelerinde izlenen pathos ifade bu örnekte de rahatlıkla izlenmektedir. Gözlerin irice açık, alnın yukarıda, dudakların ise gergin ve açık oluşu üzüntü ve acı ifadesinin net bir şekilde izlenmesini sağlamaktadır. Dudak ve gözlerde işlenen abartılı ve acı ifade oldukça etkileyici bir üslupla işlenmiştir. Trajedi maskları, duygusal acı ifadesini anlatmaktadır³³⁴. Bu tipteki masklarda, ağız ve gözler korku ifadesini anlatmak için genişçe açılmış, cesareti ve korkusuzluğu göstermek için kaşlar yüksekte verilmiştir³³⁵. Besques; ağzı açık, sarmaşık yapraklarıyla süslenmiş, onkos tacı olan bir trajedi mask kalıbını MÖ 4. yüzyılın

³³⁰ Higgins, 1967: s. 3-6; Goldman, 1963: s. 298-301.

³³¹ Schwarzmaier, 2010: s. 42 vd.

³³² Işın, 2007: s. 13.

³³³ Özudoğru, “2011 yılı Kibyra Çalışmaları”, *ANMED 2012-10*.

³³⁴ Schwarzmaier, 2010: s. 42 vd.

³³⁵ Prosperi, 1982: s. 26.

sonlarına tarihlenmiştir³³⁶ ve **Kat. 82**'le arasındaki benzerlik sadece ağız açıklığı ve gözlerde ki pathos ifadedir. **Kat. 82**'in ele geçtiği yer ve Hellenistik Dönem'in benzer mask ya da kalıplarının stilinden oldukça uzak oluşu, eseri Roma Dönemi'ne tarihlenemize olanak sağlamıştır.

Bir diğer kalıp ise **Kat. 83** no'lu koç figürini kalıbıdır. Dörtgen kaide üzerinde hareketli verilmiş bir koç figürünün negatif olarak işlenmiş halidir. Bu durum eserin bir matrice olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Baş kısmı kırık durumda olduğu için yüz özellikleri hakkında pek fazla bilgi sahibi olamadığımız koç figürünün gövde kısmına ait detaylar fazla olmamakla birlikte seçilebilmektedir. Bir kaide üzerinde ayakta ve baş hafif yukarıya kalkık tasvir edilmiştir. Kıvrık kulaklı ve kabarık tüylü olarak işlenmiştir.

Asur kültürüne ait ilk koç ya da koyun başları 2. binin başlarında içki kaplarına eklenti şeklinde yapılmıştır³³⁷. Babil'de III. Ur Dönemi'nden sonra ortaya çıkan koç ya da koyun figürinleri, Hellenistik Dönem'de yaygınlaşmıştır³³⁸. Genellikle kıvrık boynuzlu olan küçük boyutlu, el yapımı terrakotta koç heykelcikleri erken dönemlerde kutsal alanlarda ortaya çıkmıştır³³⁹. Koç figürinlerinin bir taraftan ölen kişiyi kötülüklerden koruduğuna³⁴⁰ diğer taraftan da canlı hayvanları temsil ettikleri ve dini bir yönü olduklarına inanılırdı³⁴¹. Hellenistik ve Roma Dönem'ine tarihlenen adak stelleri üzerindeki koç sunularının tanrı ya da tanrıçaya adandığı görülmektedir³⁴². Terrakotta hayvanlar Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise daha çok oyuncak olarak kullanılmışlardır. Bu nedenle **Kat. 83** no'lu koç figürini kalıbı olasılıkla oyuncak işleviyle çocuk mezarına adanmış koç figürinlerinin üretiminde kullanılan bir kalıptır. Heykelcik olarak benzer bir örneğine

³³⁶ Besques, 1972: pl.3, b-D 14, d-D 14.

³³⁷ Çekilmez, 2014: s. 128.

³³⁸ Çekilmez, 2014: s. 128.

³³⁹ Çekilmez, 2014: s. 128.

³⁴⁰ Çekilmez, 2014: s. 128.

³⁴¹ Lamia S. El-Khoury, *The Nabataean Terracotta Figurines*, *BAR International Series* 1034, Archaeopress: Oxford, 2002, s. 45 vd.

³⁴² Çekilmez, 2014: s. 128.

Tralleis’de³⁴³ rastladığımız koç figürünü stil ve tipolojik olarak birbirine benzerliği yönünden, MS 1. yüzyıla tarihlemek yanlış olmayacaktır.

2. 9. Meyve

Kat. 84 no’lu eser olasılıkla bir incir meyvesidir. Bir mezar buluntusu olan bu meyve tamamı sağlam olarak ele geçmiştir. Antik Dönem’de özellikle Aphrodite rahibelerinin ellerinde meyve tuttukları bilinmektedir³⁴⁴. Ya da ‘Karpophoros, Grekçe’de meyve taşıyan, meyve götüren ve iyi hasat anlamlarına gelmektedir. Özellikle Anadolu’da ve Kıta Yunanistan’da Demeter’in epitetlerinden biri olarak kabul görmektedir. Demeter’in ekinlerin filizlenmesini ve olgunlaşmasını sağladığı böylece ürünlerin hasatını gerçekleştirdiği bu yolla doğurganlığı temsil ettiğine inanılmaktadır³⁴⁵. Bu meyvede olasılıkla mezara bırakılan bir adak figürünün elinde taşıdığı meyve olarak kullanılmıştır.

2. 10. Terrakotta Levha

Kat. 85 Bergama Zeus Sunağının frizlerinde yer alan Tanrılar ve Gigantların savaşını anlatan sahnelerden bir bölümün işlendiği levhadır. Sunak Seleukoslarla yapılan Magnesia Savaşının ardından kazanılan zafer sonucu imzalanan Apameia Barışından (MÖ188) sonraya tarihlenir³⁴⁶. Pergamon Kralı II. Eumenes, sunağı babası I. Attalos’un anısına kentin baş tanrıları Zeus ve Athena’ya ithaf etmek üzere MÖ 180 yılında yaptırmıştır³⁴⁷. Dış frizlerde Gigantomakhia Frizi yer alırken iç kısımda Attalos hanedanının mitolojik kurucusu Telephos’un hayatını anlatan daha küçük bir friz yer almaktadır. Tanrıların devlerle savaşı erken Yunan sanatında çok sevilen bir konu olmuştur. Friz üzerinde gigantomakhia sadece erkek olarak ve giysi giyecek kadar uygarlaşmış halde gösterilmişlerdir. En çok yaş ve bacak tipi ile farklılık yaratılmış, genç gigantomakhia insan bacakları ile gösterilirken yaşlı gigantomakhia yılan bacaklı gösterilmişlerdir³⁴⁸. Levha üzerinde de olasılıkla insan bacaklı genç bir gigantomakhia, Athena’nın rakibi olarak verilmiş ve yaşlı bir gigantomakhia ise hem sakallı hem

³⁴³ Çekilmez, 2014: s. 265, k. 133, Lev. 127.

³⁴⁴ Çekilmez, 2014: s. 90.

³⁴⁵ Çekilmez, 2014: s. 75.

³⁴⁶ R.R.R. Smith, *Hellenistik Heykel*, Çev. Aysın Yoltar Yıldırım, Homer Kitapevi, 1995, s. 166.

³⁴⁷ Ramazan Özgan, *Hellenistik Devir Heykeltraşlığı III*, Yüksek Hellenistik, 2018, s. 155.

³⁴⁸ Smith, 1995: s. 166.

de yılan bacaklı olarak tasvir edilmiştir. Tanrılar ise gigantlardan çok daha üstün durumda, giyimli ya da yarı giyimli olarak güçlü bir anatomik yapıda resmedilmişlerdir.

Kötü korunmuşluğuna rağmen eser, stil ve tarihlemede kullanılabilecek çok tanındık bir kompozisyon içerisindedir. Elimizde bulunan sahne, sunağın Doğu Frizi'nden bir kopyadır³⁴⁹; ancak sadece Athenanın Alkyoneus'un saçından tutarak asıldığı kısmı korunabilmiştir. Bu sahnenin orijinalinde; uçan Nike tarafından çelenklendirilmekte olan Athena, kanatlı gigant Alkyoneus'un saçından tutarak asılmaktadır. Önünde gigantların annesi Gaia topraktan çıkmakta ve çocukları için merhamet dilemektedir. Alkyoneus, bacak ve kolları iyice açılmış olarak annesine dokunmaktadır. Athena ise, onu yerden kaldırıp annesiyle irtibatını kesmek istemektedir; zira mitolojiye göre, gigantların mağlup olması için toprakla irtibatlarının kesilmesi gerekmektedir. Doğu frizi'nin sol tarafında ise Hekate, elinde meşale ve kılıcıyla yılan bacaklı bir deve saldırmaktadır³⁵⁰. Elimizde bulunan yılan bacaklı dev; ya Doğu Frizinde Hekatenin saldırdığı devdir ya da sahnenin devamında yer alan ve Batı Frizinde bulunan denizlerle ilgili figürler arasında adı geçen Triton³⁵¹ figürdür.

Hellenistik Dönem heykeltraşlığında büyük yankı uyandıran ve sanatçıların dikkatini çeken sunağın frizlerinde yer alan heykeltıraşlık eserleri, daha sonraki dönemlerde de dikkat çekmiş ve sanatçıların o anlayışa öykünerek eserler ortaya koymasına neden olmuştur. Roma Döneminde de sanatçılar sunak üzerinde betimlenen tanrılar gibi kendi imparatorlarını betimlemişler ya da imparatorlar tıpkı o tanrılar gibi kendilerini betimletmişlerdir. MÖ 2. yüzyılın ortalarına doğru ilk defa Pergamon'da kopya ve kopyacılık anlayış ve modası başlamış ve uygulamaya konulmuştur³⁵². Bu dönemde eserlerin kopyalanması; özgün yapının etkisinde kalınan, yapının küçültülmesi ya da ölçüsünün değiştirilmesiyle meydana getirilen, asıl eserin tipolojisine bağlı, ancak eserle tıpatıp aynı olmayan bir kopyalama anlayışı ve üretim biçimidir. Roma sanatı içinde görülen kopyalama anlayışı ise

³⁴⁹ Özgan, 2018: s. 158.

³⁵⁰ Özgan, 2018: s. 159.

³⁵¹ Özgan, 2018: s. 162.

³⁵² Özgan, 2018: s. 193.

alışlagelmiş ölçme biçme yöntemleriyle yapılan orijinal eserin birebir kopyalamasıdır. **Kat. 85** olasılıkla birebir kopyalanmıştır, sadece pişmiş topraktan olması nedeniyle ölçüsü küçültülmüştür. Kentin mezarlık alanından ele geçen levha belki de pişmiş topraktan yapılan minyatür bir sunağın etrafını çevrelemekteydi. Ya da sadece bir levha olarak üretilmiş ve mezar hediyesi olarak kullanılmıştı. Eserin buluntu konteksi³⁵³ ve stilistik olarak her ne kadar yıpranmış ve aşınmış olsa da figürler üzerindeki kaba işçilik ve basit çizgilerle gösterilmiş yüz hatları MS 1. yüzyıl ve sonrasına tarihlenen özelliklerdir. Benzer örnekler olarak bu sahnenin pişmiş topraktan yapılan örneklerine rastlanmamıştır, fakat eser sunak üzerindeki figürinlerle karşılaştırılmıştır³⁵⁴.

2. 11. Grup Heykelcik

Çalışma kapsamında bu başlık altında incelenecek bir adet heykelcik grubu bulunmaktadır. Doğu Nekropol Anıt Mezarda ele geçen **Kat. 86** no'lu eser bir mezar hediyesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Eserin bir benzeri; Sadberk Hanım Müzesi koleksiyonunda sergilenen ve Diptikli öğrenciler olarak adlandırılan çok daha küçük yaşta iki öğrenciyi betimlemektedir³⁵⁵. Elinde okuma tablası ile betimlenmiş kadın ya da erkek figürinlerle sıklıkla karşılaşılmaktadır³⁵⁶. Besques: Tarsus'dan kıssa kollu tunik giymiş ve kucağında okuma tablasıyla betimlenen bir figürini Hellenistik Dönem'e tarihlemiştir³⁵⁷.

Anlatımda yan yana yer alan iki figür alçak bir kaide üzerinde oturur pozisyondadırlar. Biri kadın diğeri erkek olan her iki figür de chiton üzeri chimation ile betimlenirken sahne diz üstlerinde tuttıkları birer adet diptik ile zenginleştirilmiştir. Sağ tarafta bulunan nispeten yaşlı erkek figürü, bir didascalos anlatım içerisinde el gestusu ile yanı başında bulunan genç kızın dikkatini muhtemel bir metin üzerine çekmek istemektedir. Bu anlatım bir *paidagogos'u* anımsatmaktadır. Çocukların okula gidiş gelişlerinde onlara eşlik eden ve onların

³⁵³ Levhanın yanında MS 1. yüzyıla tarihlenen Unguantarium, MS 1-2. yüzyıla tarihlenen testicik ele geçmiştir.

³⁵⁴ Smith, 1995: s. 178, Res. 196-1,2.

³⁵⁵ Çokay Kepçe-Gerçeker, 2011: Res. 37.

³⁵⁶ Besques, 1971: Pl. 370, i-D 2426; Franz Winter, *Die Typen der figürlichen Terrakotten, Die antiken Terrakotten* (Band III) I-II, Teil, Berlin&Stuttgart, 1903: 259. 2 ve 3

³⁵⁷ Besques, 1972: Pl. 297, i-D 2426.

eğitiminden sorumlu olan *Paidagogoslar* köleler içinde ayrıcalıklı bir sınıftır³⁵⁸. Günlük hayattan sahnelerle beraber işlenen figürinlere sıklıkla konu olan *Paidagogoslar* genellikle yaşlı bir erkek olarak tasvir edilirler ve çoğunlukla eğitimiyle meşgul olduğu çocukla beraber betimlenirlerdi³⁵⁹.

Kadının üst kısmında vücudu sıkıca saran bir *chimation* yer alır. Bu elbisenin etek uçlarının ayaklar üzerine dikeyde düz kıvrım hatlarıyla yumuşak bir şekilde döküldüğü görülür. *Chitonun* hemen üzerinde sol omuzdan vücudun sağ tarafına doğru yönelen ve adeta bir *balteus*u anımsatan *chimation* tomarı görülmektedir. *Chimation* kıvrımlarının vücut üzerinde yatay hareketlerle yumuşak kıvrımlar oluşturduğu görülür. Figür başını hafifçe soluna ve aşağıya çevirerek yanındaki erkek figürüyle bir iletişim halinde olduğunu vurgular. Portrede uzuvlara ait detaylar çok net izlenememektedir. Ancak yüzün anatomisinde oldukça yumuşak ve dolgun bir doku görülmektedir. Saçta ise Antoninus Pius'un karısı Yaşlı Faustina'dan³⁶⁰ aşına olunan model görülmektedir. Alın üzerindeki saç, alın ortasından ikiye ayrılarak, iki katlı olarak bölünmüş ve dalgalı olarak aynı biçimde yanlara doğru taranmıştır. Zengin ve simetrik olmayan saç tutamları kulakları açık bırakacak biçimde arkaya çekilerek ensede birkaç tane saç örgüsü oluşturulmuş ve sonra bu örgüler katlanarak zengin bir biçimde geriye döndürülerek daireler şeklinde tepeye, katmanlı ve yuvamsı biçimde yerleştirilmiştir. Başın sol tarafından omza doğru inen kumaş parçası figürün başının kapatılmış olduğuna işaret etmektedir.

Tamamen aynı pozisyon içerisinde görülen erkek figürü üzerinde de aynı tip ve stilde *chimation* ve iç kısımda *tunik* görülmektedir. Baş, yanı başındaki figüre doğru kendi sağına ve hafif yukarı doğru kalkıktır. Sakalsız yüz yuvarlaktır ve tok bir çeneye sahiptir. Yüz hatları açık bir şekilde okunamamaktadır. Ancak gözlerin derin çukurlar içerisinde, burnun oldukça kalın ve iri, dudakların ise son derece dolgun olduğu görülebilmektedir. Saçlar kısa olup kendi içinde sola doğru yönelen küçük ve yuvarlaklaştırılmış bukleler halinde kulağın üst kısmına kadar dökülmektedir.

Eser, Doğu Nekropolis Claudiuslar aile temenosu içerisinde yer alan ve 17 No'lu Krepidomalı lahdin hemen batı eteğinde zemin bloğu üzerinde tespit

³⁵⁸ Hasan Malay, *Çağlar Boyu Kölelik*, Ankara, 1990, s. 78.

³⁵⁹ Gisela M. A. Richter, *Handbook of the Greek Collection*, Cambridge, 1953, s. 128, 269, 109.

³⁶⁰ Ramazan Özgün, *Roma Portre sanatı II*, İstanbul, 2013, s. 207, res. 222 a-b-c-d.

edilmiştir. Mezarlık alanı MS 3. yüzyıl içerisinde tamamen soyulmuş ve mimari dokusu büyük oranda deforme olmuştur. Ancak tespit edilen epigrafik verilerden bu mezarın kime ait olduğunu anlayabilmekteyiz. Krepidomanın doğu cephesinde “*Tiberius Claudius Philetos, Claudia Paulina’nın kızı ve kendisinin torunu Claudia Paulina anısına*”³⁶¹ içerikli yunanca yazıt okunmaktadır. Eserin ele geçtiği kontekst içerisinde yine aynı döneme işaret eden başka buluntular da yer almaktadır. Bunlar: bir adet kase ve bir adet Athena Polias figürlü kandildir³⁶². Eser, sunduğu formal özellikler ve buluntu yeri göz önünde bulundurularak tarihlendirilmiştir. Eserin ele geçtiği mezarlık alanın kesin tarihi MS 140-150 (Antonius Pius Dönemi) yılları aralığına ait olması, ilgili eserin bu tarih aralığına verilmesine olanak sağlamıştır³⁶³.

Eser ikonografik olarak irdelendiğinde mezar sahibi ile ilişkilendirilebilir. Bu noktada tartışılması gereken iki ana başlık vardır. Bunların ilki mezar sahibinin temsili ve ikincisi ise yanındaki erkek figürünün muhtemel bir öğretmen ya da öğrenci olması konusu tartışmaya açıktır. Bu anlatımda Paulina’nın yaşamından bir kesit yansıtılmaktadır. Buradaki kadın figürünün doğrudan Paulina’nın kendisi olduğunu ileri sürmek mümkün değildir. Fakat onu temsil ettiği düşünülebilir. Yazıtta da genç bir yaşta öldüğü anlaşılan Paulina’nın bir öğretmen nezaretinde eğitim aldığı görülmektedir. Öyle ki erkek figürünün yönü ve dikkati öğrencisi üzerinde yoğunlaşmış, sağ eliyle diptik üzerine işaret etmektedir. Ayrıca figürün dudaklarının aralıklı olması bir diyalogun varlık ifadesini güçlendirir. Burada açık olarak bir ders sahnesi işlenmiştir. Bu noktada; izlenen kadın figürünün genç yaşta ölen mezar sahibinin büyük ihtimalle bir temsili olabileceği tartışma konusu olarak karşımıza çıkar. Çünkü betimlenen kadın figürü orta yaşlarda bir kişiliği yansıtmaktadır. Dolayısıyla bu eserin hali hazırda üretilmiş olan bir adak eşyası olduğu ve satın alınarak mezara bırakıldığı düşünülebilir. Paulina’nın hayattayken eğitim aldığına dair bir bilgiyi sunması bakımından önemlidir.

³⁶¹ Yapılan epigrafik çalışmalar sonucunda lahit mezarın Claudiuslar ailesine mensup genç bir kıza ait olduğu anlaşılmaktadır.

³⁶² Özüdoğru, “Kibyra 2014-2016 Yılı Çalışmaları ve Sonuçları”, *Phaselis Issue IV 2018*. Kontekst içindeki buluntular, mezarın kullanım dönemini ve kontekstten ele geçen diğer buluntuların kesin tarihlenmesini sağlamıştır.

³⁶³ Özüdoğru, “2013 Yılı Kibyra Çalışmaları”, *ANMED 2014-12*.

2. 12. Kaideler

Kibyra figürinlerinde farklı şekilde kaideler uygulanmıştır. Bazıları figürinin bütünü ile tek kalıp halinde bazıları ise ayrı olarak tasarlanmışlardır. Formları genellikle dikdörtgen, polygonal ve kare şeklindedir. Clerc; çalışmaları esnasında sadece Tanagra'daki gibi ince plaka kaideli figürinlerin bulunmadığını, bunun aksine Myrina'daki gibi dikdörtgen, yuvarlak ve eğri konkav kaidelerin de çokça bulunduğu bahsetmiştir³⁶⁴. Kibyra örnekleri de Clerc'in bahsettiği gibi çok çeşitli kaidelerdir. Buna göre Myrina örneklerindeki dikdörtgen, yuvarlak ve konkav kaideli eserlerin paralellerine Kibyra'da rastlanmaktadır. Ayakta veya oturan figürinlere ait kaidelerin ne yazık ki bu tamamı kırık durumdadır ve üzerinde bulunan figürler hakkında bir veri bulunmamaktadır.

Çalışma kapsamında bu başlık adı altında incelenen toplamda 12 adet kaide bulunmaktadır. Bunlardan üç tanesi profilili (**Kat. 87-89**), dört tanesi dördül (**Kat. 90-93**), iki tanesi figürle birleşik kaide (**Kat. 94-95**), üç tanesi de polygonal kaidedir (**Kat. 96-98**).

Kat. 87 dikdörtgen biçimli prizmal gövdeli kaidedir³⁶⁵. Altta 3 üstte 2 kademeye dışa doğru çıkıntı yapan profillerle zenginleştirilmiştir. Alt kısmı açık ve içi boş olan kaidenin üzerinde herhangi bir figürün ya da nesnenin izleri bulunmamaktadır. Buluntu konteksine bakıldığında beraberinde ele geçmiş olan eserlerle herhangi bir bağlantısı saptanamamıştır. Eseri bir kaide olması dışında, minyatür bir lahit örneği ya da bir sunak olarak yorumlayabiliriz³⁶⁶. Ancak sunak olarak yapılmış pişmiş toprak örneklerde genellikle eser üzerinde girland ya da bukranon gibi bezemeler bulunmaktadır³⁶⁷. O yüzden bu eseri bir kaide olarak değerlendirmek daha yerinde bir düşünce olacaktır.

Kat. 88 dikdörtgen biçimli prizmal gövdeli minyatür lahit parçasıdır. Altta 4 üstte 3 kademeye zenginleştirilmiştir. Üst kısmı açık ve içi boş olarak üretilmiş olması, bunun bir kaide değil de minyatür bir sunak olarak üretilmiş olabileceğini

³⁶⁴ Michel A. Clerc, "Fouilles d'Aegae en Eolide", *BCH* Vol.15, 1891, s. 224.

³⁶⁵ Benzer örnekler için bkz.: Mollard-Besques, 1963: 151, Lev. 188, g; Goldman, 1950, Tarsus 376 v.d. No. 557-558.

³⁶⁶ Goldman, 1950: Tarsus 374-376, No. 532-556.

³⁶⁷ Işın, 2007: s. 103.

akıllara getirmektedir. Yukarıda da bahsedildiği gibi eser düz bir lahit olarak düşünülebilir. Her ne kadar üzerinde bukranon ya da girland gibi bezemeler bulunmasa da eserin bir mezar buluntusu olması, eseri düz bir lahit³⁶⁸ olarak değerlendirmemize olanak sağlamıştır.

Kat. 89 ise **Kat. 87** ile aynı formlar özellikleri göstermektedir. Ancak bu eserde **Kat. 88** gibi bir mezar buluntusudur. **Kat. 88**'te yaptığımız değerlendirmeler bu eser içinde geçerlidir.

Kaidelere bir diğer örnek olarak düşündüğümüz gruplar ise kalıplama sırasında heykelciğin bütünü ile tasarlanmış olan kaidelerdir (**Kat. 90-95**). Altı adet örnekle temsil edilen bu kaideler altta yer alan açıklıklarıyla aynı zamanda buhar deliği işlevi de görmüş olmalıdırlar. Ancak kırık durumda oldukları ve eserin üst tarafına ait herhangi bir bilgiye sahip olmadığımız için bu görüşü kesin olarak dile getirmek mümkün değildir.

Bunlar arasında **Kat. 90** Stadion 2 No'lu Mezardan ele geçmiştir. Sade olarak işlenmiş yüksekçe kare bir kaide ve bu kaidenin üzerinde bir figürünün birbirine sıkıca birleştirilmiş ayakları görülmektedir. Figürünün ayaklarının duruşundan oturur pozisyonda olduğu rahatça seçilebilmektedir. Figür eğer oturur pozisyonda betimlenmişse kaide tabure tarzı bir yükselti olarak üretilmiş olmalıdır. Sadece bu yorumla kısıtlı kalacağımız kaidenin benzer örneklerine ise sıkça rastlanmaktadır. Tarihlendirme olarak bu mezar içerisinde ele geçen eserlerin ve mezarın kesin tarihli olması³⁶⁹, eseri tarihlememize yardımcı olduğu için bu kaideyi diğerlerinden ayırmıştır. Zira incelenen diğer kaideleri tanımlamak ve tarihlemek kırık durumda oldukları için oldukça güçtür.

Kat. 91 no'lu kaide parçasının üstünde bir figürüne ait ayağın bir bölümü korunmuştur. Figür sağ ayağını sol ayağının üzerine atmış ve olasılıkla yanında duran bir sütun olabilecek yükseltiye dayanmış olarak verilmiştir. Figürün hemen

³⁶⁸ Goldman, 1950: Tarsus 374-376, No. 532-556.

³⁶⁹ Kontekst içindeki küçük buluntular, seramik kaplar ve takıların yanı sıra özellikle mezar zemininden ele geçen ve MÖ. 88-84 yılları arasında basıldığı anlaşılan bir adet Rhodos gümüş sikkesi, mezarın kullanım dönemini ve konteksten ele geçen diğer buluntuların kesin tarihlenmesini sağlamıştır.

sağında bulunan ve çift kademedan oluşturulan kare altlıklı bir sütun bu fikrimizi desteklemektedir. Kaidenin yan taraflarında bitkisel bezemeler yer almaktadır.

Kat. 92 no'lu kaide örneği üzerinde yer alan figürün, diz kapağının alt tarafı, ayakları ve yanında duran olasılıkla yaslandığı bir dayanağın alt kısmı korunabilmiştir. Ayakların duruşu hafif sağa meyillidir. Bu da figürün yaslanmış olabileceği düşüncemizi desteklemektedir. Kaidenin ön kısmında küçük bir pişirme deliği yer almaktadır.

Kat. 93 no'lu kaide ise kare ve diğer örneklere göre daha alçak bir kaidedir. Kaidenin üzerinde bir figüre ait ayaklar yer alır.

Kat. 94 heykelciğin bütünü ile tasarlanmış bir kaide örneğidir. Oturur pozisyonda betimlenen figürünün sadece belden aşağı kısmı korunabilmiştir. Figürün bel kısmında kemer benzeri bir kabartı yer almaktadır. Figürün giysisi sade ve bezemesiz olarak betimlenmiştir. Oturur pozisyonda betimlenen figürün ayakları aralıklı bırakılmış ve giysi bacaklarının arasından aşağıya sarmaktadır. Sağ ayak hafif öne doğru atılmıştır.

Kat. 95 yine heykelciğin bütünü ile tasarlanmış bir kaide örneğidir. Sadece ayak kısmı ve yanında duran olasılıkla yaslandığı sütun ya da bir dayanağın alt kısmı korunabilmiştir. Figürün ayakları topuktan birleşik ancak önden ayrıktır. Olasılıkla kayalık zemin gibi alçak bir düzlem üzerinde duran figürün için üretilmiştir.

Kat. 96 ise daha farklı bir örneği temsil eder. Polygonal ve ince plakalı bir kaide üzerinde üç kademeye yükseltilmiş bir mimari yer almaktadır. **Kat. 97**'te ise polygonal ve ince plaka bir kaidenin sadece bir köşesi korunmuştur. Bu iki kaide örneği Tanagra tipi ince platform kaide örneklerine benzerdir³⁷⁰.

Kat. 98 no'lu kaide örneği **Kat. 96** ve **97**'e göre ince plaka değil daha kalın ve yüksek bir kaidedir. Kaidenin üzerinde bir mimariye ait olduğunu düşündüğümüz köşeli bir yükselti mevcuttur.

2. 13. Diğer Eserler

Diğer eserler başlığı altında incelediğimiz figürler arasında bir adet istiridye kabuğu (**Kat. 99**), beş adet kanat (**Kat. 100-104**) yer almaktadır. İstiridye kabuğu

³⁷⁰ Clerc, 1891: s. 224.

kırık olarak ele geçmiştir. İstiridyenin genel olarak yeniden doğuşu ve ikinci hayatı simgelediği bilinmektedir. Yunan mitolojisinde; Aphrodite'nin içinde inci tanesinden yaratılarak yaratılarak bir isticiridye kabuğundan doğmuş olması sanata esin kaynağı olmuş ve kadın güzelliğinin doğuşunun ve yeniden yaratılmasının sembolü olmuştur³⁷¹. Ele geçen bu isticiridye kabuğu parçası olasılıkla bir Aphrodite heykelciğinin bir parçasıdır.

Kanatların ise tamamı kalıpla çalışılmıştır. Kırık olarak ele geçen kanatlar üzerinde bir tanımlama yapmak ya da hangi figüre ait olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak bu kanatların Eros ya da Nike Kanatlarına ait parçalar olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

³⁷¹ Şefik Can, *Klasik Yunan Mitolojisi*, İstanbul, 1990.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çalışma kapsamında, 2006-2015 yılları arasında Kibyra kazılarında ele geçen ve günümüzde kazı evi deposu ile Burdur Arkeoloji Müzesi'nde korunmakta olan, toplam 104 parça terrakotta figürin değerlendirilmiştir.

Katalogda yer alan parçaların büyük bir kısmı Nekropolis alanlarından ele geçmiştir. Bunun dışında Stadion, Odeion, Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi, Tiyatro, Agora gibi farklı alanlardan ele geçen örnekler de mevcuttur. Kente ait konut yerleşim bölgelerinin henüz kazılmamış olması sebebiyle sadece kamu yapılarından ele geçen buluntular değerlendirmeye alınabilmiştir.

Oldukça önemli bir coğrafya üzerinde yer alan Kibyra, antik dönemde Likya, Frigya, Karya ve Pisidya gibi önemli kültür bölgelerinin odağında konumlanmaktadır. Bu coğrafi konum göz önüne alınarak, yakın kentlerde bulunmuş olan benzer örnekler de incelemeye alınmış ve kentteki koroplastik sanatın genel değerlendirmesini yapmamıza yardımcı olmuştur.

Pişmiş toprak figürinlerin kentte en erken MÖ 1. yüzyıldan başlayarak, MS 3. yüzyıla kadar geçen yaklaşık dört yüz yıllık süreçte gelişim gösterdikleri tespit edilmiştir. Kentte Geç Antik Çağ ile ilgili alanlarda henüz kazı çalışmalarının yoğunluk kazanmaması nedeniyle elimizdeki malzeme kısıtlıdır, ancak bu sürecin daha geç dönemlere de gidebileceğini belirtmek gerekir³⁷².

Eserler üzerinde yapılan tarihlendirme önerileri; benzer örnekler, buluntu yerleri ve konteksti incelenerek yapılmıştır. Toplam 51 adet olan mezar buluntusu terrakotta figürini, birden çok kişi için yapılan ve aynı aile mensupları tarafından uzun yıllar kullanılan yeraltı oda mezarlarından, lahit mezarlardan, kiremit mezarlardan, inhumasyon ve kremasyon gömülerden gelmektedir. Kontekst içinde figürinlerle birlikte unguentariumlar, kandiller, süs eşyaları, tıp ve kozmetik aletleri, takılar, aynalar, saç iğneleri ve strigilis gibi adak eşyalarının yanı sıra seramik grupları da bulunmaktadır. Stadion 2 No'lu mezar haricinde, Kibyra yeraltı oda mezarlarında terrakottaların ölü eşyası ya da ölü hediyesi olarak kullanıldıkları ve buluntu durumlarına göre mezar içinde, genellikle ölülerin baş ya da ayaklarına

³⁷² Bkz. Şükrü Özudoğru, "Geç Antik Çağ'da Kibyra", *Cedrus IV*, 2018, s. 13-64.

yerleştirildikleri tespit edilmiştir. Stadion 2 No'lu mezarda yer alan Aphrodite heykelciğinin ise mezar içinde bulunan nişlerden birine konulmuş olması mümkün gözükmetedir³⁷³.

Eserlerin hamur yapısı ve kil özelliklerine bakıldığında Hellenistik Dönem figürinlerinde hamurun pembe renge daha yakın³⁷⁴ bir özellikte olduğu, Roma Dönemi'ne gidildikçe hamur renginin sarıya yaklaştığı görülmüştür³⁷⁵. Hellenistik Dönem'de sarımsı kırmızı renk ve iyi pişmiş hamurun yerini Roma İmparatorluk Dönemi'nde kırmızımsı sarı hamur alırken, MS 1. yüzyıl ve sonrası dönemlerde kahverengi ve sarı renklerin hâkim olduğunu görmekteyiz³⁷⁶.

Kibyra terrakotta figürinlerinin üretiminde, kalıp tekniğinin son aşamalarına doğru kullanılan, arka ve ön yüzün iki ayrı kalıpta çalışıldığı (**örn. Kat. 2, 20, 35**) örneklerin yanı sıra tek bir kalıptan çıkarak üretilmiş (**örn. 23-25, 39**) örnekler de mevcuttur. Bazı örneklerde ise kalıptan çıktıktan sonra eklemelerin yapıldığı da görülmüştür. Bu eklemeler kalıpla verilemeyecek olan ince detaylar ya da süslemelerdir. Bununla birlikte, figürinlerin arka yüzlerinin kimi zaman düz bırakıldığı (**bkz. Kat. 3**) kimi zaman da özenle işlendiği (**bkz. Kat. 34**) görülmüş, bazı örneklerde arka tarafta sadece baş ya da kalça gibi belli başlı çıkıntıların verildiği görülmüştür (**bkz. Kat. 92**). Hellenistik Döneme nazaran Roma İmparatorluk Dönemi'nde üretim tekniğinin daha da değiştiği ve basitleştiği görülmektedir³⁷⁷. Hellenistik Dönem'de büyük boyutlu ve çok sayıda kalıp kullanılarak üretilen figürinlerin yerini, Roma İmparatorluk Dönemi'nde sadece ön ve arka kalıplar kullanılarak üretilen figürinler almıştır³⁷⁸.

Hellenistik Dönem başlarında figürinlerin başlı başına bir tasarım olarak üretildiği, baş ve vücut detaylarının ayrı ayrı işlendiği ve figürinlerin hareketlerine

³⁷³ Şükrü Özudoğru, F. Eray Dökü, Gülşen Dikbaş – Hannelore Vanhavarbeke, “Kibyra 2010 Kazı Raporları”, *ANMED 2011-9*, s. 38.

³⁷⁴ Bkz. MÖ 1. yüzyıl tarihli Kat. 1 no'lu Aphrodite heykelciğinin kil renginin kırmızımsı sarı ve açık kahverengi bir renkle pembeye yakın bir kil kullanıldığı tespit edilmiştir.

³⁷⁵ Kat. No. 86

³⁷⁶ Figürlerin üretim tekniği, hamuru, astar ve boya yapısı, kaide ve pişirme deliği gibi unsurlar gözlem yoluyla yapılmış olup, eserlerin belirleyici özelliklerinin ortaya çıkmasında yardımcı olmuştur.

³⁷⁷ Çekilmez, 2014: s. 28.

³⁷⁸ Çekilmez, 2014: s. 28.

göre kompozisyonların oluşturulduğu bir akım ortaya çıkmıştır ve bu akımla birlikte büyük boyutlu ve çok sayıda kalıp kullanılarak üretilen eserler ortaya çıkmıştır³⁷⁹. Oldukça büyük boyutlu ve farklı kalıpların kullanılarak üretildiği **Kat. 1** no'lu Aphrodite heykelciği gibi örneklerin bu akım sonucu gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

Özellikle değinilmesi gereken konulardan biri de eserler üzerinde formsal olarak çeşitlilik gösteren pişirme deliğinin varlığıdır. Ancak kırık olarak ele geçen figürinlerin neredeyse tamamı sadece baş kısmından oluşmaktadır ya da figürinlerin gövde kısımlarına ait parçalar ele geçmemiştir. Bunlar arasında net bir şekilde görebildiğimiz yuvarlak pişirme deliğine sahip olan iki adet (**Kat. No. 36-37**) Satyr heykelciği ve Satyr başı mevcuttur. Bazı figürinlerde ise kimi zaman kaidenin altında bırakılan boşluğun havalandırma deliği olarak kullanıldığı düşünülmektedir³⁸⁰. Diğer taraftan eserlerde farklı kaide tiplerinin kullanıldığı ancak bu kaidelerin de eserlerden ayrı, kırık olarak ele geçtiği bilinmektedir. Bunlar arasında, profilli geniş dikdörtgen ya da kare; profilsiz kare; polygonal ve heykelcikle birlikte tasarlanmış kaideler mevcuttur. Hellenistik Dönem'de görülen geniş, alçak ve profilli kaidelerden ziyade, Roma Dönemi'nde görülen dörtgen, dar ve yüksekçe kaidelerin kullanımı daha fazladır.

Figürinler üzerinde, mezar kültürüyle ilgili mitolojik konular, tiyatral konular, dini kimlikler gibi farklı temaların seçildiği tespit edilmiştir. Aphrodite, Eros, Zeus, Asklepios gibi dini kimlikler, Satyr gibi mitolojik konulu kimlikler, groteskler gibi mizah görselli figürler ve tiyatral masklar ön plana çıkmaktadır. Tanrıça grupları arasında en erken MÖ 1. yüzyıla tarihlenen Aphrodite heykelciği yer alırken, tanrıça başları arasında en geç tarihli figürler MS 1. yüzyıl ve sonrasına tarihlenmektedir (**Kat. 2, 4-9, 12-15**). Kadın başları grubundaki figürinlerin bazıları staphane takarken (**Kat. 1, 3, 8**) bazılarının başı kapalı olarak (**Kat. 5, 7, 9, 13, 15**) verilmiştir. Tanrı başları grubunda ise en dikkat çeken Zeus Serapis (**Kat. 20**), Asklepios (**Kat. 21**) ve Eroslardır (**Kat. 22, 23-26**).

³⁷⁹ Çekilmez, 2014: s. 28.

³⁸⁰ Kat. No. 49

Özellikle Mısır'a özgü tanrı-tanrıça ya da diğer figürinlerin ele geçtiği yer olan Stadion 2 No'lu Mezarda bulunan iki adet *Scarabeus*³⁸¹, bir adet köpek betimli libasyon kabı (**Kat. 68**) ve Doğu Nekropol Anıt Mezar'dan ele geçen Zeus Serapis (**Kat. 20**) başı dikkat çekmektedir. Yine Stadion 2 No'lu Mezar'da ele geçen ve MÖ 1. yüzyıla tarihlenen Aphrodite heykelciğini diğerlerinden ayıran özellik ise birden fazla kalıp kullanılarak ve büyük boyutlu olarak üretilmiş olmasıdır. Büyük boyutlu olarak üretilen eserler arasında Yom 6'dan ele geçen *aulos* çalan Satyr heykelciği ise MS 1-3. yüzyıla tarihlenmektedir.

Dinsel kimlikler arasında sayıca öne çıkan ve beş adet örnekle temsil edilen Eros figürinlerinin en erken buluntusu (**Kat. 24**) MÖ 2. yüzyıla tarihlenmektedir ve Roma İmparatorluk Dönemine kadar görülmeye devam etmektedir. Eros figürinleri arasında en dikkat çeken Eros ve Psyche figürinidir (**Kat. 23**). Bir diğeri ise çocuk lahitlerinde betimlendikleri şekilde elinde kithara ile betimlenen Eros figürinidir (**Kat. 25**).

Öne çıkan eserlerden bir tanesi de mezar buluntusu olan ve bütün olarak ele geçen *Secutor* tipinde gladyatör heykelciğidir (**Kat. 35**). MÖ erken 1. yüzyıldan, gladyatör oyunlarının sonuna kadar popülerliğini koruyan bu tipin en popüler olduğu dönem İmparator Commodus'un arenada *Secutor* olarak savaştığı dönemdir³⁸². Olasılıkla *Secutor* tipinde bir gladyatörün anısı için mezara bırakılmış olmalıdır.

Karışık varlıklar grubunda incelenen figürinler arasında dört adet (**Kat. 36-39**) Satyr ve bir adet Sphenks (**Kat. 40**) figürini yer almaktadır. Satyrler arasında bir adet Aulos çalan tüm heykelcik, 2 adet Satyr başı ve bir adet Kantharolu Satyr bulunmaktadır.

Mizah görselli figürinlerin başkarakterlerinden olan groteskler, beş adet örnekle (**Kat. 41-45**) temsil edilirken, bunların yanı sıra birde apotropeik anlam taşıyan bir adet kulak (**Kat. 46**) ve iki adet phallus yer almaktadır (**Kat. 47-48**).

21 adet örnekle temsil edilen (**Kat. 49-68**) hayvan figürinleri arasında gerçek boyutuyla tasvir edilmiş güvercin ve ördek figürinin yanı sıra horoz, hörgüçlü boğa,

³⁸¹ Eski Mısırlıların inanış biçimlerindeki, tanrılarla özdeşleştirilip kutsanmış bitki ve hayvanlar arasında başı çeken Latince *Scarabeus* adıyla bilinen böcektir.

³⁸² Konstantin Nossov, *Gladiator, Rome's Bloody Spectacle*, Oxford: Osprey Publishing, 2009, s. 67.

at, kaplumbağa gibi birçok hayvan ve bir adet koç figürünü kalıbı **(Kat. 83)** bulunmaktadır. Terrakotta hayvan figürlerinin daha çok çocuk mezarlarında adak olarak kullanıldığı düşünüldüğünde, dini birer obje olmalarının yanı sıra oyuncak işlevini de yerine getirmiş oldukları söylenebilir.

Çok sayıda ele geçen farklı tipteki mask **(Kat. 69-81)** ve bir adet mask kalıbı **(Kat. 82)** tiyatronun günlük yaşamda ve kültür hayatında önemli rol oynadığının kanıtıdır. Masklar; trajedi, komedi, Satyr ve genç erkek maskları olmak üzere farklı tiplere ayrılarak incelenmişlerdir. Özellikle Dionysos kültü ile birleştirilen tiyatronun kentteki önemi çok sayıda ele geçen mask örneklerinden anlaşılmaktadır. Kentin en önemli ve büyük yapılarından biri olan Tiyatronun varlığı kentte bu tür oyunların oldukça sevildiğini göstermektedir. Çoğunlukla komedi masklarının yer aldığı figürinler arasında bir adet -neredeyse tamamı sağlam durumda olan- Dionysos maskı **(Kat. 69)** en dikkat çeken eserler arasında yer almaktadır.

Bir diğer önemli eser ise Bergama Zeus Sunağının frizlerinde yer alan Tanrılar ve Gigantlar'ın savaşını anlatan sahnelerden bir bölümün işlendiği levhadır **(Kat. 85)**. Levha üzerinde MÖ 188 yılındaki Apameia Barışı'ndan sonra II. Eumenes Dönemi'ndeki kültür akımı sonucunda gerçekleştiği ve bu akımın MÖ 1. yüzyılın ortasına kadar devam ettiği anlaşılmaktadır.

Kibyra'da Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi araştırmalarında ele geçen trajedi maskı matrisi (ana kalıbı) ve koç figürünü matrisi kentte kalıpla yapılan üretim varlığını işaret edebilecek önemli buluntulardır. Ancak bu iki adet kalıbın varlığı Kibyra'da terrakotta üretim atölyesinin varlığını iddia etmemiz için yeterli değildir. Kalıpların da ithal edilmiş olabileceğini ve terrakotta üretmek için herhangi bir seramik fırınının kullanılmış olabileceğini unutmamak gerekir. Bir koroplast atölyesinin varlığını kesin olarak söyleyebilmemiz için ana kalıbın yanı sıra patrise ve amorf ürünlerin varlığının da tespit edilmesi önemlidir. Kentin Odeion yapısında yer alan seramik işliklerinde yapılan çalışmalar esnasında amorf ürünlerin varlığına dair kesin bilgiler mevcuttur³⁸³. Ayrıca atık seramik çukurlarının varlığı da bir koroplast atölyesinin varlığı ihtimalini güçlendirmektedir. Ancak pişmiş toprak

³⁸³ Şükrü Özudoğru, F. Eray, "Dökü, Kibyra 2011 Kazı Raporları", *ANMED 2012-10*, s. 47.

eserlerin seramik atölyelerinde mi yoksa ayrı bir atölyede mi üretilmiş olduğu sorusu şimdilik cevapsız kalmıştır.

Kibyra terrakottaları iyi korunamamış olup, Anadolu’da ki diğer benzerlerinin aksine daha yerel ve farklı üretilmişlerdir. Bu farklılıklardan biri de dönemin heykeltıraşlarının oluşturduğu akımın aksine daha yerel koroplastiklerin üretilmiş olmasıdır. Her ne kadar yakın coğrafyalardan etkilenilmiş olsa da kendine ait bir seramik üretimi olan Kibyra kenti, hiç şüphesiz kendi terrakottasını da üretmiş olmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Antik Kaynaklar

Herodotos, (1991), *Herodot Tarihi*, çev. M. Ökmen, Remzi Kitapevi, İstanbul.

Pausanias, (1824), *The Description of Greece*, Vol. 2, çev. Thomas Taylor, 2, XXVI, 7, London.

2. Modern Kaynaklar

Akurgal, E., (1993), “Helen Tiyatrosu”, *Eski Çağda Ege ve İzmir*, Net Yayınları, İstanbul.

Besques, S., (1971), ‘‘Catalogue Raisonne des Figurines et Reliefs en Terre-Cuite Grecs et Romains, Illustrations, III-Volume I, Epoques Hellenistique et Romaine Greceet Asie Mineure’’, Editions Des Musées Nationaux: Paris.

Besques, S., (1972), ‘‘Catalogue Raisonnedes Figurines et Reliefs en Terre-Cuite Grecs et Romains’’, Illustrations III- Volume II, *Epoques Hellenistique et Romaine Grece et Asie Mineure*, Editions Des Musées Nationaux: Paris.

Berti, F.-Cassai, C.C.- Desantis, P. ve Sani, S., *La Coroplastica di Spina Immagini di Culto*, Ferrera, 1987.

Bernabò-Brea. L., (1985), ‘‘Masques de la Comédie Ancienne et Moyennedans les Terres Cuites de Lipari’’, Nouvelle Série, Fasc. 1, RA.

Bernabo Brea, L., (1992-1993), “Masks and Characters of the Greek Theatre in the Terracottas of Ancient Lipara”, *Meditarrean Archaeology*.

Bernabo Brea, L., (1998), *Le Maschere Ellenistiche Della Tragedia Greca*, Cahiers du Centre Jean Berard: Naples.

Bieber, M., (1971), *The History of The Greekand Roman Teather*, Princeton University Press, New Jersey.

Bianchi, U., (1976), “The Greek Mysteries”, *Iconography of Religions XVII*, 3, E.J. Brill Press: Leiden.

Burr Thompson, D., (1934), *Terra-cottas from Myrina in the Museum of Fine Arts, Boston*, Dissertation, Wien.

Burr Thompson, D., (1962), “Three Centuries of Hellenistic Terracottas – II C: The Satyr Cistern”, *Hesperia* Volume 31.

Burr Thompson, D., (1963), *Troy, The Terracotta Figurines of the Hellenistic Period: Supplementary*, Monograph III, Princeton.

Burn, L. – Higgins, R., (2001), *Catalogue of the Greek Terracottas in the British Museum*, Volume III, London.

Boehlau, J. - Schefold, K., (1942), *Larissa am Hermos: Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1902-1934, Band III, Die Kleinfunde*, Berlin.

Breccia, E., (1934), *Terrecotte Figurate Greche e greco-egizie del Museo di Alessandria*, Monuments de l’Egypte Greco-Romaine II, fasc, 2, Bergama.

Breitenstein, N. (1941) *Danish National Museum, Catalogue of Terracottas Cypriote, Greek, Etrusco-Italian and Roman*, Ejnar Munksgaard, Copenhagen.

Brown, R.D., (1987), *Lucretius on Love and Sex*.

Caporusso D., (1995), *Coroplastica arcaica e classica nelle civiche raccolte archeologiche (Magna Grecia. Sicilia e Sardegna) in Notizie dal Chiostro dei Monastero Maggiore*, Suppl. 1.

Cadoux, J., (2003), *İlkçağ'da İzmir*, çev. Bilge Umar, İstanbul.

Can, Ş., (1990), *Klasik Yunan Mitolojisi*, İstanbul.

Ciaghi, S., (1993), “Le terrecotte figurate da Cales del Museo Nazionale di Napoli”, *Sacro Stile-Commitenza, Studia Archeologica* 64, Rome.

Corsten, T., (2002), *Die Inschriften von Kibyra*.

Cömert, B., (2006), *Mitoloji ve İkonografi*, De Ki Yayınları, Ankara.

Coldstream, J.N., (2003), *Geometric Greece, 900–700 BC*, Routledge-Taylor Francis Group: New York.

Clark, C.R., (1946), “The Egyptian Mother Goddess”, *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*.

Clerc, M.A., (1891), ‘Fouilles d’Aegae en Eolide’, *BCH*, Vol.15.

Çalık, M., (2010), *Troas Bölgesi’ndeki Yunan Ve Roma Tiyatroları*, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çanakkale.

Çekilmez, M., (2014), *Tralleis Güney Nekropolü Terrakotta Figürinleri*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Aydın.

Çokay Kepçe, S.-Gerçek, S.Ö., (2011), *Kilden Suretler - Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonundan Antik Çağ Terrakotta Figürinleri / Images In Terracotta - Ancient Terracotta Figurines In The Sadberk Hanım Museum Collection*.

Dereboylu, E., (2012), *Aigai Pişmiş Toprak Figürinleri*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora tezi, İzmir.

Deak, I. - Ellinger, E., (2002) , *Hindu Divinities*, Trafford Publishing: Canada.

F. Dunand - C. Zivie, (2004) *Gods and Men in Egypt from 3000 BC to 395*, çev. David Lodon.

Dunand, F., (2010), *Catalogues des terres cuites greco-romaines d’Egypte du Musée du Louvre*, Paris.

Dumoulin, D., (1994), *Antike Schildkröten*, Würzburg.

El Khouri, L.S., (2002), ‘The Nabataean Terracotta Figurines’, *BAR International Series* 1034, Archaeopress: Oxford.

Fischer, J., (1994), ‘Griechisch-römische Terrakotten aus Agypten’, *Band 14*, Ernst Wasmuth Verlag Tübingen, Berlin.

Fuat, M., (2003), *Tiyatro Tarihi*, MSM Yayınları, İstanbul.

Froehner, W., (1879) *Terres Cuites D’Asie Mineure*, Paris.

Fjeldhagen, M., (1995), *Catalogue, Graeco-Roman terracottas from Egypt*, Copenhagen.

Gardner, A., (1920), “The Aphrodite from Cyrene”, *JHS* Vol. 40, Part 2.

Güçlü, H., (2006), *Tekirdağ Çevresi Pişmiş Toprak Figürinleri*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne.

Gürbüz, E., (2012), *Klaros Kazılarında Bulunmuş Olan Pişmiş Toprak Figürinler ve Kültler Açısından değerlendirilmeleri*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Goldman, H., (1950), "Excavations at Gözlü Kule, Tarsus", *Volume I. The Hellenistic and Roman Periods*.

Goldman, H. - Jones, F., (1942), "Terracottas From the Necropolis of Halae", *Hesperia* 11.

Gaselee, S., (1915), *The Golden Ass: being the Metamorphoses of Lucius Apuleius*, IV 28-VI 24, London.

Graepler, D., (1997), *Tonfiguren Im Grab, Fundkontexte Hellenistische rTerrakotten aus der Nekropole von Tarentum*, Biering-Brinkman Verlag: München.

Hasselin Rous, İ., (2015), "Musees Archeologiques D'Istanbul Catalogue Des Figurines en Terre Cuite Grecques et Romaines de Smyrne", *Varia Anatolica XXIX*, çev. M. Ece Çaldıran Işık-Gülcan Kongaz, De Boccard Edition-Diffusion.

Harsh, P.W., (1944), *Handbook of Classical Drama*, Stanford University Press: USA.

Havelock, C.M., (1995), "The Aphrodite of Knidos and Her Succesors", *A Historical Rewiev of the Female Nude in Greek Art*.

Hamilton, E., (2002), "Mitologya", Çev. Ülkü Tamer, İstanbul.

Haynes, H.W., (1896), *Grotesque Figurine*, *The American Journal of Archaeology and Of the History of the Fine Arts*,

Hassan, F., (1998), "The Earliast Goddesses of Egypt" L. Goodison – C. Morris (ed.) *Ancient Goddesses, The Mythsand the Evidence*.

Hekimoğlu, A., (2010), *İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ndeki Pitane Pişmiş Toprak Figürinleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Higgins, R.A., (1954), "Catalogue of the Terracottas in the Department of Greekand Roman Antiquities", *Britisch museum I/II*, London.

Higgins, R.A., (1967), *Greek Terracottas*, Methuen-Co Ltd. Press: London.

Higgins, R.A., (1969), *Greek Terracotta Figures*, Published by The Trustees of The British Museum, London.

Hill, G.F., (1897), *British Museum: Catalogue of Greek Coins: Lycia, Pamphylia and Pisidia*.

H., McC., (1920), "Greek Votive Offerings", B Metr Mus 15-2.

Işın, G., (2007), *Patara Terrakottaları Hellenistik Ve Erken Roma Dönemleri*, Ege Yayınları, İstanbul.

Işın, G., (1998), *Hellenistik ve Erken Roma Dönemleri'nde Patara Terrakottaları*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Doktora Tezi, Antalya.

Kart, E., (2008), *Anadolu'da İsis Serapis Kültü ve Bunun Kaunos'ta İzleri*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Muğla.

Kaptan, Ö., (2002), "Pişmiş Toprak Maskeler", *II. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı 17-30 Haziran, Eskişehir*.

Kreeb, M., (1988), "Untersuchungen zur figürlichen Ausstattung delischen Privathäuser", *Ares Publishers*.

Kielau, S., (2009), *Terrakotten aus Pergamon, Tonfiguren aus wohnhäusern der Stadtgrabung*, Dissertation, Bielefeld.

Laumonier, A., (1956), Les figurines de terre cuite, "Exploration archéologique de Délos", *Cilt: XXIII*, Paris.

Lamberton, R.D.- Rotroff, S.I., (1985), *Birds of the Athenian Agora, Picture Book 22*, American School of Classical Studies Classical at Athens: Princeton.

Lang Auinger, C., (2007), "Terrakotten", *Die Basilika am Staatmarkt in Ephesos, 2. Teil: Klassischer bis Römischer Zeit, FiEIX/2/3*, Verlag Der Österreichischen Akademie Der Wissenschaften: Wien.

Leyenaar Plaisier, P.G., (1979), "Les Terres Cuites Grecques et Romaines, Catalogue de la Collection du Musée National des Antiquités A Leiden", *Rijksmuseum van Oudheden te Leiden, Volume 3, Press Pays Bas: Leiden*.

LIMC; Verlag, A. – Verlag, W., (1981-1999), *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*.

Magie, D., (1950), ‘‘Roman Rule in Asia Minor: To the End of the Third Century After Christ’’, *Volume I Text*; Volume II, Notes, Princeton University Press.

Koçak, M., (2013), *Aphrodite am Pfeiler, Studien zu aufgestützten/angelehnten weiblichen Figuren der griechischen Marmorplastik*, Ege Yayınları.

Magie, D., (1953), ‘‘Egyptian Deities in AsiaMinor in Inscriptions and on Coins’’, *AJA*.

Mansel, A.M., (1995), *Ege ve Yunan Tarihi*, TTK, İstanbul.

Malay, H., (1990), *ağlar Boyu Kölelik*, Ankara.

Metin, H., (2012), *Kibyra Kandilleri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.

Meriç, R., (2003), *Metropolis, Ana Tanrıça Kenti*, Philip Morris, Sabancı Yayınları, İstanbul.

Merker, G., (2000), ‘‘The Sanctuary of Demeter and Kore, Terracotta Figurines of the Classical, Hellenistik and Roman Period’’, *Corinth* 18, 4.

Mitchell, A. G., *Disabilities in Roman Antiquity: Disparate Bodies a Capite ad Calcem*, Boston 2013.

Mollard-Besques, S. (1963) *Catalogue Raisonne des Figurines et Reliefs en Terre Cuite Grecs et Romains II Myrina*, Musee du Louvre et Collections des Universites de France, Press des Musees Nationaux: Paris.

Mollard-Besques, S. (1972) *Catalogue Raisonne des Figurines et Reliefs en Terre Cuite Grecs et Romains III, Epoques Hellenistique et Romaine Grece et Asie Mineure*, Press des Musées Nationaux: Paris.

Muller, A., (2009), ‘‘Le toutou la partie. Encore les protomés: dédicataires ou dédicantes?’’ *La donatrice, l’offrande et la deesse*, *Kernos Suppl.* 23.

Margreiter, I., (1988), *Die Kleinfunde aus dem Apollonheiligtum*, *Alt-Agina II.* 3, Mainz.

Newhall-Stillwell, A., (1952), ‘‘The Potters’ Quarter, The Terracottas’’, *Corinth Vol.XV, Part.II* Princetown, New Jersey.

- Nossov, K., (2009), *Gladiator, Rome's Bloody Spectacle*, Oxford:Osprey Publishing.
- Ovid, (1987), *The Art of Love and Other Poems*, (çev. J.H.Mozley).
- Özüdoğru, Ş.- Dökü, F.E.- Dikbaş, G.–Vanhavarbeke, H., (2011), ‘‘Kibyra 2010 Kazı Raporları’’, *ANMED*.
- Özüdoğru, Ş.-Dökü F.E., (2012), ‘‘Kibyra 2011 Kazı Raporları’’, *ANMED*.
- Özüdoğru, Ş., (2014), ‘‘Kibyra'dan Hellenistik Dönem'e Ait Yeni Veriler Üzerine Değerlendirmeler’’, *Cedrus II*.
- Özüdoğru, ‘‘Kibyra 2014-2016 Yılı Çalışmaları ve Sonuçları’’, *Phaselis Issue IV 2018*.
- Özüdoğru, Ş., (2018), ‘‘Geç Antik Çağ'da Kibyra’’, *Cedrus IV*.
- Özdemir, N., (2000)., *Dünya Tiyatrosu Tarihi I*, Mitos Boyut Yayınları, Tiyatro Kültür Dizisi, Sayı: 39, İstanbul.
- Özgan, R., (2018), *Hellenistik Devir Heykeltraşlığı III*, Yüksek Hellenistik, Arkeoloji ve sanat yayınları, İstanbul.
- Özgan, R., (2013), *Roma Portre sanatı II*, Ege Yayınları, İstanbul.
- Pollit, J.J., (1986), *Art in the Hellenistic Age*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Pollitt, J.J., (1990), *Art in the Hellenistic Age*, Cambridge University Press: Cambridge.
- Pollard, J., (1977), *Birds in Greek Life and Myth*, Aspects of Greek and Roman Life, London.
- Prosperi, M., (1982), ‘‘The Masks of Lipari’’, *TDR 26*.
- Regnault, F., (1900), *Les teescuites grecques de Smyrne*, in *Bulletins et Memoires de la societ   d'anthropologie de Paris*.
- Richter, G.M.A.,(1953), *Handbook of the Greek Collection*, Cambridge.
- Rohde, E., (1968), *Griechische Terrakotten*, Verlag Ernst Wasmuth, Tübingen.
- Roselli, D.K., (2011), *Theatre of the People: Spectors an Societ Athens*, Austin.

Roebuck, C., (1951)., ‘‘The Asklepionand Lerna’’, *Corinth XIV*.

Robinson, D., (1931), *Excavation at Olynthos IV, The Terra-cottas of Olynthus, found in 1928*, Baltimore.

Romano, I.B., (1995), ‘‘The Terracotta Figurines and Related Vessels’’, *Gordion Special Studies II*, University Museum Monograph 86, Edt. G. K. Sams, The University Museum of Philadelphia Press: Philadelphia.

Rumscheid, F., (2006), ‘‘Die Figürlichen Terrakottenvon Priene’’, Fundkontexte, İkonographie und Funktion in Wohnhäusernund Heiligtümern im Lichtantiker Paralelbefunde, *Priene 1, Archaologische Forschungen 22*, ReicherVerlag: Wiesbaden.

Sayın, E., (2018), ‘‘Antik Çağ’ın Grotesk Figürinleri’’, *Akademik Sanat Dergisi, Sayı 6*.

Sassi, M.M., (2001), *The Science of Man in Ancient Greece*, The University of Chicago Press: Chicago.

Seiterle, G., (1988), ‘‘Maske, Ziegenbockund Satyr’’, *AW 19/1988*, I.

Sieveling, J., (1916), *Die Terrakotten der Sammlung Loeb*, A. Bulchoz Verlag: München.

Smith, R.R.R., (2002), *Hellenistik Heykel*, çev. Ayşin Yoltar Yıldırım, Homer Yayınları, İstanbul.

Summerer, L., (1999), ‘‘Hellenistische Terrakotten Aus Amisos, Ein Beitrag zur Kunstgeschichte des Pontosgebietes’’, *Geographica Historica 13*, Franz Steiner Verlag: Stuttgart.

Schwarzmaier, A., (2010) , ‘‘Theater Masks, The Art of Ancient Greek Theater’’, Edt. M.L. Hart, Paul Getty Museum Publications: Los Angeles.

Smith, R.R.R., (1995), *Hellenistik Heykel*, Çev. Ayşin Yoltar Yıldırım, Homer Kitapevi.

Shear, T.L., (1930), ‘‘The Roman Villa’’, *Corinth5*, Harvard University Press: Cambridge.

Şahin, N., (2001), *Zeus’un Anadolu Kültleri*, Pera Müzesi Yayınları, İstanbul.

Şakar, G., (2009), *Smyrna Antik Kentinde Bulunan pişmiş toprak Figürinler*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, İzmir.

Şimşek, M., (2013), *Kibyra Yer Altı Oda Mezarları: Mimari ve Tipoloji*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

Töpperwein, E.– Hoffmann., (1971), “Terrakottenvon Priene”, *Istanbuler Mitteilungen, Band 21*.

Töpperwein, E. (1976) “Terrakotten von Pergamon”, *PF 3*, Walter de Gruyter: Berlin.

Török, L., (1995), ‘‘Hellenistic and Roman Terracottas from Egypt’’, *Vol. IV*.

Uzunaslan, A., (2010), *Gladyatörler Arenanın Tutsak Savaşçıları*, Myken Yayınları, Ankara.

Vierneisel-Schlörb, B., (1997), Die Figürlichen Terrakotten I.Spätmykenisch bis späthellenistisch, *Kerameikos Ergebnisse der Ausgrabungen Band XV*, Munchen.

Waelkens, M., (1992), ‘‘The Excavations at Sagalassos a991’’ *KST XIV/2*.

Winter, F., (1903), Die Typen der figürlichen Terrakotten, Dieantiken Terrakotten (*Band III*) *I.-II. Teil*, Berlin-Stuttgart.

3. İNTERNET KAYNAKLARI

Bkz: <http://www.kornbluthphoto.com/Roman2.html>

EKLER

KATALOG

Kat No: 1 (Lev. I Res. 1-2-3-4, Lev. II Res. 5-6)

Eserin Adı: Tanrıça Aphrodite

Kazı Etüt No: 1-A

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: Stadion 2 No'lu Mezar

Ölçü: Uz.: 9,6 cm., Kal.: 3,00 cm.

Hamur: 7,5 YR 6/6 Reddish Yellow, Astar: 7,5 YR 6/4 Light Brown, iyi pişmiş, sert ve ince kum tanecikli. Astar boyada yer yer dökülmeler olmuştur.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Bir heykelciğe ait olan bu başın alt gövdesine ait bazı parçalar ele geçmiş ancak ara parçalarda eksik olmasından dolayı birleştirilememiştir. Figürün başı, sağ göz, çene, burun ve saç kısmındaki deformasyonlar haricinde büyük oranda sağlamdır. Gövde de ise çok fazla eksik mevcuttur. Yüzeyde kireçlenme vardır.

Tipolojik Benzerler: LIMC II 2, 1984: 54-552; 57-586; 59-605; 61-627; 63-647; Havelock, 1995: Fig.34; Koçak 2013: Taf. 25-L2.5; Taf. 26-L2.7; Burn and Higgins, Volume III, pl. 49-2277; Besques, 1963: Myrina II, pl. 26, 931; pl.31, 26; pl. 32, a-LY 1557, c- 937.

Tarih: MÖ/MS 1. yüzyıl.

Kat No: 2 (Lev. III Res. 7-8)

Eserin Adı: Tanrıça Başı?

Kazı Etüt No: 4

Buluntu Yılı: 2016

Buluntu Yeri: Doğu Nekropol, Anıt Mezar

Ölçü: Uz.: 4,5 cm., En: 2,7 cm.

Hamur: 7,5 YR 6/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, sert, ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Özgün olarak bir heykelciğe ait olan bu başın gövdesine ait herhangi bir parça mevcut değildir. Mevcut haliyle bir portre özelliği yansıtan baş, ana hatlarıyla oldukça aşınmış durumdadır. Yüzeyde oldukça fazla kireçlenme mevcuttur.

Tipolojik Benzerler: Thompson, 1966: pl. 71, 267, Res. 9; Burn-Higgins, pl. 57-58, 2310-2311-2312-2313-2315.

Tarih: MS 2. yüzyıl ortaları.

Kat No: 3 (Lev. III Res. 9-10)

Eserin Adı: Tanrıça Başı?

Kazı Etüt No: 1-B

Buluntu Yılı: 2011

Buluntu Yeri: Odeion Dış Cephe

Ölçü: Uz.: 3,3 cm., En: 1,8 cm., Kal.: 0,6 cm.

Hamur: 5 YR 6/8 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, sert bir yapıya sahiptir.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Özgün olarak bir heykelciğe ait olan bu başın gövdesine ait herhangi bir parça mevcut değildir. Mevcut haliyle bir portre özelliği yansıtan baş,

ana hatlarıyla oldukça iyi korunmuş durumdadır. Ancak yüzeyde genel anlamda çok ince bir aşınma söz konusudur.

Tipolojik Benzerler: Barbara Vierneisel-Schlörb 1997, Kerameikos Band XV, Taf. 77-451; Besques 1986, 114, Pl.112. b (Apulia ?, İ.Ö.3.yüzyılın başı-3.yüzyıl); Burr 1934, 75, Pl.XL.108 (Myrina, İ.Ö.1.yüzyıl); Kielau 2009, 47, Taf.6A, Kat.58, 112, Taf.42B, Kat.361 (Pergamon); Mollard-Besques 1963 (1), 70, Pl.85.b (LY 1646), e (MYR 166), 165, Pl.199.d (MYR 826) (Myrina) ; Şahin 2005, fig. 1d; Robinson 1933, 42, Kat. No. 147, lev. 16.

Tarih: Hellenistik Dönem

Kat No: 4 (Lev. IV Res. 11)

Eserin Adı: Tanrıça Başı?

Kazı Etüt No: 1-C

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: YOM 6

Ölçü: Uz.: 2,00 cm., En: 1,5 cm.

Hamur: 7,5 YR 7/4 Pink, yumuşak, yüzeyi pudramsı ve içinde kum taneleri vardır.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Boyundan itibaren eserin alt kısmı tamamen kırılmıştır. Yüzeyde deformasyonlar söz konusudur.

Tipolojik Benzerler: Merker 2000, lev. 13, c 125; Higgins 1969, lev. 93, no. 714.

Tarih: MS 2-3. yüzyıl

Kat No: 5 (Lev. IV Res. 12-13-14)

Eserin Adı: Tanrıça Başı?

Kazı Env. No: 29

Buluntu Yılı: 2012

Buluntu Yeri: Ana Cadde

Ölçü: Uz.: 6,2 cm., En: 5,00 cm., Kal.: 5,2 cm.

Hamur: 2,5 YR 6/6 Light Red, Astar: 10 R 5/6, iyi pişmiş, sert ve katkısızdır.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Bu baş çene ve burun kısmındaki deformasyonlar haricinde büyük oranda sağlamdır.

Tipolojik Benzerler: Lang-Auinger 2007, Taf. 47, TK48, 1-4; Burr 1934, Pl. XL, Nr. 108; Leyenaar-Plaisier 1979, Pl. 113, Nr. 794-798.

Tarih: MÖ/MS 1. yüzyıl

Kat No: 6 (Lev. V Res. 15)

Eserin Adı: Tanrıça İsis?

Kazı Etüt No: 3

Buluntu Yılı: 2016

Buluntu Yeri: Kent İçi Stadion Yakınları

Ölçü: Uz.: 3,2 cm., En: 2,5 cm., Kal.: 0,3 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, İyi pişmiş, sert, içerisinde az miktarda kum tanecikleri vardır.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Boyun bitiminden itibaren kırık olarak ele geçen baş yüzeydeki aşınmalar dışında tamamen sağlamdır. Eserin arka tarafı herhangi bir işleme tabi tutulmaksızın düz bırakılmıştır.

Tipolojik Benzerler: Burn-Higgins, pl. 37, 2201; LIMC V 2, 1984: 504-Isis 47-52; 506-Isis 86; 518-Isis 268; Fischer, Terrakotta, Kat. No. 862 Lev. 90.

Tarih: MÖ 2. yüzyıl.

Kat No: 7 (Lev. V Res. 15)

Eserin Adı: Tanrıça Başı?

Kazı Etüt No: 2

Buluntu Yılı: 2016

Buluntu Yeri: Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi

Ölçü: Uz.: 3,5 cm., En: 2,5 cm., Kal.: 0,4 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş ve sert bir yapıya sahiptir.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Sağ omuz altında sol omuz üstüne paralel uzanan hattın itibaren alt kısım tamamen kırılmıştır. Mevcut parçanın genelinde oldukça yüzeysel aşınmalar izlenmektedir.

Tipolojik Benzerler: Töpperwein – Hoffmann, Taf.47-1, s.142,151; Rumscheid, Taf. 13/2, 14/3-4, Nr. 30, s.419.

Tarih: MS 1. yüzyıl ve sonrası.

Kat No: 8 (Lev. V Res. 17-18)

Eserin Adı: Tanrıça Başı?

Kazı Etüt No: 1-D

Buluntu Yılı: 2011

Buluntu Yeri: Odeion Dış Cephe

Ölçü: Uz.: 2,2 cm., En: 2,00 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, Astar Rengi: 2,5 YR 6/8 Light Red, iyi pişirilmiş olup içerisinde az miktarda kum tanecikleri vardır.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser çenenin alt kısmından itibaren kırık durumdadır. Gövdenin alt kısmına ait herhangi bir parça ele geçmemiştir. Yüzeyde azda olsa bir aşınma söz

konusudur. Ancak yüz hatlarına ait detaylar oldukça belirgin olup, eserin tipolojisine ait temel fikirler vermektedir.

Tipolojik Benzerler: Besques, (1963) Myrina II, pl.199,d- 826, e-355, h- 1250a; pl. 201, İ- M 108; Thompson, (1963) Troy, pl. XLVII 219.

Tarih: MS 2. yüzyıl

Kat No: 9 (Lev. VI Res. 19)

Eserin Adı: Kadın Başı

Kazı Etüt No: 1-E

Buluntu Yılı: 2015

Buluntu Yeri: Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi

Ölçü: Uz.: 3,04 cm., En: 3,03 cm., Kal.: 0,6 cm.

Hamur: 5YR 6/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş ve serttir.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Özgün olarak bir heykelciğe ait olan bu başın gövdesine ait herhangi bir parça mevcut değildir. Mevcut haliyle bir portre özelliği yansıtan baş boyun kısmından itibaren kırılmaya maruz kalmış, ana hatlarıyla oldukça iyi korunmuş durumdadır. Ancak yüzeyde genel anlamda ciddi bir aşınma söz konusudur.

Tipolojik Benzerler: Robinson 1952, lev. no. 168; 109, lev.37/87.

Tarih: MS. 1. yüzyıl?

Kat No: 10 (Lev. VI Res. 20)

Eserin Adı: Kadın Başı

Kazı Etüt No: 1-F

Buluntu Yılı: 2009

Buluntu Yeri: Odeion

Ölçü: Uz.: 5, 07 cm., En: 3, 00 cm., Kal.: 0,7 cm.

Hamur: 7,5 YR 5/6 Strong Brown, Astar: 7,5 YR 6/4 Light Brown, iyi pişirilmiş, sert ve mikalıdır.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Heykelciğe ait olan başta, alından başlayıp şakaklarda ve boyun kökünde devam eden bir hattın belirlediği alanın dışında büyük bir kırılma söz konusudur. Bu kırık alan içerisinde eserin sağ gözü de yer almaktadır.

Tipolojik Benzerler: Burn and Higgins, Pl. 37-2202; Jutta Fischer, Tafel 16, Nr. 189; Thompson, Troy 133 Nr. 243. pl. L. (133)

Tarih: MÖ 2. yüzyıl

Kat No: 11 (Lev. VI Res. 21-22)

Eserin Adı: Kadın Başı

Kazı Etüt No: 1-G

Buluntu Yılı: 2009

Buluntu Yeri: Odeion

Ölçü: Uz.: 4, 00 cm., En: 3, 00 cm., Kal.: 0, 4 cm.

Hamur: 2,5 YR 6/8 Light Red. Astar: 7,5 YR 5/3 Brown, iyi pişirilmiş, sert ve kum tanecikleri vardır.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Heykelciğe ait olan başta, burnun hemen üstünden başlayıp boyun kısmına doğru devam eden bir hattın belirlediği alanın dışında büyük bir kırılma söz konusudur. Bu kırılmadan dolayı eserin gözlerine ve saçına ait herhangi bir ipucu bulunmamaktadır. Eser son derece nitelikli bir astara sahiptir.

Tipolojik Benzerler: Burn and Higgins, Pl. 41-2231.

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortaları

Kat No: 12 (Lev. VII Res. 23-24)**Eserin Adı:** Kadın Başı**Kazı Etüt No:** 8**Buluntu Yılı:** 2015**Buluntu Yeri:** Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi**Ölçü:** Uz.: 4.4 cm., En.: 2.8 cm., Kal.: 0.5 cm.**Hamur:** 5 YR 6/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, yumuşak ve pudramsı bir yüzeye sahiptir.**Teknik:** Kalıp yapımı**Buluntu Durumu:** Heykelciğe ait olan baş, boyun kısmının sağ köşesinde bulunan kırık haricinde korunmuş durumdadır. Eserin gövdesine ait herhangi bir parça mevcut değildir. Mevcut haliyle bir portre özelliği yansıtan baş boyun kısmından itibaren kırılmaya maruz kalmış, ana hatlarıyla oldukça iyi korunmuş durumdadır. Ancak yüzeyde genel anlamda bir aşınma söz konusudur.**Tipolojik Benzerler:** Isabelle Hasselin Rous, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yunan-Roma Dönemi Pişmiş Toprak Smyrna Figürinleri Kataloğu, 2015, sy. 62 No. 31.**Tarih:** Roma İmparatorluk Dönemi**Kat No: 13 (Lev. VII Res. 25-26)****Eserin Adı:** Kadın Başı**Kazı Etüt No:** 1-G**Buluntu Yılı:** 2015**Buluntu Yeri:** Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi**Ölçü:** Uz.: 3,7 cm., En: 2,6 cm., Kal.: 1,3 cm.**Hamur:** 7.5 YR 7/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, sert ve katkısızdır.**Teknik:** Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser göğüs kısmının alt hizasından itibaren kırık durumdadır. Alt gövdeye ait parçalar ele geçmemiştir. Eserin baş kısmındaki detaylar aşınmadan dolayı belirsizdir.

Tipolojik Benzerler: Töpperwein – Hoffmann, Taf.47-1, s.142,151; Rumscheid, Taf. 13/2, 14/3-4, Nr. 30, s.419.

Tarih: MÖ/MS 1-2. yüzyıl

Kat No: 14 (Lev. VIII Res. 27)

Eserin Adı: Kadın Başı

Kazı Etüt No: 48

Buluntu Yılı: 2015

Buluntu Yeri: Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi

Ölçü: Uz.: 4,00 cm., En: 2,8 cm., Kal.: 0,9 cm.

Hamur: 5 YR 5/8 Yellowish Red, iyi pişirilmiş ve yumuşaktır.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Yüzün sağ tarafında şakaktan çeneye doğru inen bir kırılma hattı vardır. Sol tarafta ise gözün üst kısmından başlamak suretiyle kulak memesi bölgesini takip eden hattın dışında yüz büyük oranda korunmuş durumdadır.

Tipolojik Benzerler: Beer 1991, 84, lev. XVIII, c. ; Beer 1991, 25; Pryce 1931, C170 fig. 107; Senff 1993, lev. 16/a.

Tarih: Traian- Flaviuslar Dönemi

Kat No: 15 (Lev. VIII Res. 28)

Eserin Adı: Kadın Başı

Kazı Etüt No: 1-H

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: Stadion

Ölçü: Uz.: 2,00 cm., En: 1,5 cm.

Hamur: 7,5 YR 7/4 Pink, yumuşak, yüzeyi pudramsı ve içinde kum taneleri vardır.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Boyundan itibaren eserin alt kısmı tamamen kırılmıştır. Yüzeyde ciddi deformasyonlar söz konusudur.

Tipolojik Benzerler: Leyenaar-Plaisier 1979, 326-328, Pl.119.879, 880, 881, 882, 883, 884.

Tarih: Flaviuslar Dönemi

Kat No: 16 (Lev. VIII Res. 29)

Eserin Adı: Tanrıça Nike?

Kazı Etüt No: 12

Buluntu Yılı: 2014

Buluntu Yeri: Nekropolis Yolu

Ölçü: Uz.: 4,5 cm., En: 3,2,5 cm.

Hamur: 7,5 YR 6/6 Reddish Yellow, eser iyi pişirilmiş olup yüzeyi serttir.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eserin başı, kolları ve vücudunun alt kısmına ait parçaları ele geçmemiştir.

Tipolojik Benzerler: Besques 1972, Volume III, pl. 361-2359; Özyiğit 1986, 500 vd 249, Res. 10-12, 250, Res. 13-14.

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi

Kat No: 17 (Lev. IX Res. 30-31)**Eserin Adı:** Elbise Kıvrımı**Kazı Etüt No:** 1-I**Buluntu Yılı:** 2016**Buluntu Yeri:** Doğu Nekropol Anıt Mezar**Ölçü:** Uz.: 19,00 cm., En: 9,4 cm., Kal.: 0,5 cm.**Hamur:** 7,5 YR 6/6 Reddish Yellow, temiz, iyi pişirilmiş, sert ve ince kum tanecikli**Teknik:** Kalıp yapımı**Buluntu Durumu:** Birçok parçadan tümlenmiş olan eserin sadece etek kısmı korunabilmiştir. Beraberinde birçok parça ele geçmiş fakat birleştirilememiştir.**Tipolojik Benzerler:** -**Tarih:** MS 1-2. yüzyıla**Kat No: 18 (Lev. IX Res. 32)****Eserin Adı:** Gövde Parçası**Kazı Etüt No:** 20**Buluntu Yılı:** 2015**Buluntu Yeri:** Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi**Ölçü:** Uz.: 8,1 cm., Gen.: 6.4 cm.**Hamur:** 5 YR 6/6 Reddish Yellow, temiz, iyi pişirilmiş, sert ve ince kum tanecikli**Teknik:** Kalıp yapımı**Buluntu Durumu:** Oturur pozisyonda betimlenmiş figürün bacakları ve tek ayağı korunmuştur.**Tipolojik Benzerler:** -**Tarih:** Roma İmparatorluk Dönemi

Kat No: 19 (Lev. IX Res. 33)

Eserin Adı: Gövde Parçası

Kazı Etüt No: 1-İ

Buluntu Yılı: 2015

Buluntu Yeri: Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi

Ölçü: Uz.: 4,00 cm., En: 2,5 cm., Kal.: 0,7 cm.

Hamur: 7,5 YR 6/6 Reddish Yellow, temiz, iyi pişirilmiş, sert ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Gövdenin sol tarafı haricinde tamamen kırık durumdadır.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi

Kat No: 20 (Lev. X Res. 34-35-36)

Eserin Adı: Zeus Serapis

Kazı Etüt No: 175

Buluntu Yılı: 2013

Buluntu Yeri: Doğu Nekropol, Anıt Mezar

Seviye: Dolgu

Ölçü: : Uz.: 3,5 cm., En: 2,3 cm., Kal.: 1,7 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, sert ve katkısızdır.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Boyun omuz hizasından başlamak suretiyle eserin baş kısmı tamamen sağlamdır. Yüzeyde aşınma ve kireçlenme mevcuttur. Başın arka kısmı anatomiye uygun olarak işlenmiştir.

Tipolojik Benzerler: Török, 1995, pl.LXII-no:119; pl. LXVII-no: 132; Schmidt, 1975, taf. 51-no:281; Besques, 1972, III-Vol.II, pl.279-408, no: g-D 1470, b-D 2831.

Tarih: MS 2. yüzyıl

Kat No: 21 (Lev. XI Res. 37-38)

Eserin Adı: Asklepios / Zeus Başı

Kazı Env. No: 19

Buluntu Yılı: 2015

Buluntu Yeri: Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi

Ölçü: Uz.: 3,2 cm., En:2,4 cm.

Hamur: 5 YR 6/8 Reddish Yellow Astar Rengi: 2,5 YR 2,5/4 Darkred, iyi pişirilmiş, temiz, gevşek dokuludur. Koyun kırmızı renkte astar-boya uygulanmıştır.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser sağlamdır. Yüzeyde az da olsa aşınmalar mevcuttur. Hamuru temiz ve gevşek dokuludur. Koyu kırmızı renkte astar-boya uygulanmıştır. Astar boyada yer yer dökülmeler olmuştur.

Tipolojik Benzerler: Burn-Higgins 2001, Volume III, pl. 66-2362; pl. 135-2827,2828

Tarih: MS 2-3. yüzyıl

Kat No: 22 (Lev. XI Res. 39-40-41)

Eserin Adı: Eros Başı?

Kazı Etüt No: 2 A

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: Stadion 2 No'lu Mezar

Ölçü: Uz.: 4,9 cm., En: 3,9 cm, Kal.: 0,5 cm.

Hamur: 2,5 YR 6/6 Light Red, iyi pişirilmiş, sert ve içerisinde kum tanecikleri vardır.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Bir heykelciğe ait olan bu baş boynun alt kısmından itibaren kırık durumdadır. Heykelin alt kısmına ait herhangi bir parça ele geçmemiştir. Yüzeyde hafif bir şekilde aşınmalar mevcuttur. Ancak eserin baş kısmı büyük oranda sağlamdır.

Tipolojik Benzerler: Thompson, 1966, Three Centuries of Hellenistic Terracottas, pl. 70, 266, Res. 2.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl

Kat No: 23 (Lev. XII Res. 42-43)

Eserin Adı: Eros ve Psyche

Kazı Etüt No: 186

Buluntu Yılı: 2009

Buluntu Yeri: Güney Nekropol

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, sert ve katkısız.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser sol taraftaki figürün kolu ve sağ taraftaki figürün boyun kısmından itibaren kırık durumdadır. Yüzeyde deformasyon ya da aşınmalar söz konusu değildir.

Tipolojik Benzerler: Delos xxiii, 274 (pl.97, no.1296); Tarsus i, 372; Winter ii, 228-31; Corinth XII, no.392; Delos xxiii, (pl. 56, no. 568); LIMC VII-2, Psyche, 144a-142, s. 458.

Tarih: MÖ/MS 1. yüzyıl

Kat No: 24 (Lev. XII Res. 44-45)

Eserin Adı: Eros?

Kazı Etüt No: 182

Buluntu Yılı: 2009

Buluntu Yeri: Odeion

Ölçü: Uz.: 6,5cm., En: 4,5cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, Astar:7,5 YR 6/6, 5 YR 6/8 Reddish Yellow, temiz, iyi pişirilmiş, sert ve katkısız.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Bu heykelcik baş kısmı ve bacaklarının altından itibaren korunamamıştır. Figürün phallus'u kırık durumdadır. Yüzeyde ise çok az bir aşınma söz konusu değildir.

Tipolojik Benzerler: Besques, (1963) Myrina II, pl. 62, f- 1076; Besques 1972, Volume III, pl. 296-2413;

Tarih: MÖ 1-2. yüzyıl

Kat No: 25 (Lev. XIII Res. 46)

Eserin Adı: Kitharalı Eros

Kazı Etüt No: 2 B

Buluntu Yılı: 2014

Buluntu Yeri: Nekropolis Yolu Kuzey

Ölçü: Uz.: 3,6 cm., En: 2,1 cm., Kal.: 0,6 cm.

Hamur: 7,5 YR 6/6 Reddish Yellow, yumak ve pudramsı, ince mikalı.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser sağ kanat ve diz kapağının altından itibaren kırık durumdadır. Yüzeyde oldukça fazla aşınma ve kireçlenme söz konusudur. Bu aşınmayı özellikle eserin baş kısmında görmekteyiz.

Tipolojik Benzerler: Summerer 1999, Taf. 54, S VI 3; Winter 1903, Taf. 351, Nr. 4; Winter 1903, Taf. 351, Nr. 5; Leyenaar-Plaisier 1979, Pl. 155, Nr. 1187.

Tarih: MS 1-2. yüzyıl

Kat No: 26 (Lev. XIII Res. 47)

Eserin Adı: Eros?

Kazı Env. No: 70

Buluntu Yılı: 2011

Buluntu Yeri: Odeion Dış Cephe

Ölçü: Uz.: 11,1 cm., En: 4,8 cm., Kal.: 3,5 cm.

Hamur: 2,5 YR 6/4 Light Red, iyi pişirilmiş, sert ve ince kum tanecikli.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser, baş ve ayak kısımları hariç sağlam olarak ele geçmiştir. Sağ bacağının hemen üzerinde yine küçük bir kırık mevcuttur. Yüzeyde azda olsa aşınmalar ve kireçlenmeler vardır. Eserin arka tarafı düz bırakılmıştır.

Tipolojik Benzerler: Fischer, Terrakotten 270 v.d. Kat. No. 595 Lev. 62; Delos 23, Lev. 41.

Tarih: MS 1. yüzyıl

Kat No: 27 (Lev. XIII Res. 48)

Eserin Adı: Genç Erkek Başı

Kazı Etüt No: 2 C

Buluntu Yılı: 2014

Buluntu Yeri: Nekropolis Yolu Kuzey

Ölçü: Uz.: 5,4cm., En: 3,6cm., Kal.: 0,5 cm.

Hamur: 7,5 YR 5/6 Strong Brown, iyi pişirilmiş ve katkısız.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Heykelciğe ait olan bu baş; burun, gözler, alın ve başın arka kısmı haricinde tamamen kırık olarak ele geçmiştir.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: MS 1- 2. yüzyıl

Kat No: 28 (Lev. XIII Res. 49)

Eserin Adı: Erkek Başı

Kazı Etüt No: 03

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: YOM 6

Ölçü: Uz.: 4,7 cm., En: 2,2 cm., Kal.: 3,1 cm.

Hamur: 2,5 YR 6/6 Light Red, iyi pişirilmiş, yumuşak ve katkısızdır.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser boynun altından itibaren kırık durumdadır. Yüzeyde aşınmalar ve kireçlenmeler mevcuttur.

Tipolojik Benzerler: Besques, Pl.43, Nr. D 194, s.35; Pl. 119, D 553 D 556, s.93-94; Özyiğit, Tav. XVIII -35, s.112.

Tarih: MS 2-3. yüzyıl

Kat No: 29 (Lev. XIV Res. 50-51)

Eserin Adı: Erkek Başı

Kazı Etüt No: 2 D

Buluntu Yılı: 2007

Buluntu Yeri: Tiyatro Güney Yamaç Seramik İşlikleri Akıntısı

Ölçü: Uz.: 2,9 cm., En: 2,8 cm., Kal.: 0,5 cm.

Hamur: 5 YR 5/8 Yellowish Red, iyi pişirilmiş, sert ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser sağ gözün ve kulağın hemen yanından ve alnın da bir kısmını çevreleyen kırık hat haricinde sağlamdır. Yüzdeki ifadeler oldukça belirgindir. Yüzeyde deformasyon ya da aşınmalar söz konusu olmayıp yüzeysel kireçlenmeler mevcuttur.

Tipolojik Benzerler: Breitenstein 1941, Pl. 59, Nr. 475; Leyenaar-Plaisier 1979, Pl. 174, Nr. 1347; Thompson-Thompson 1987, Pl. 35, Nr. 6.

Tarih: -

Kat No: 30 (Lev. XIV Res. 52)

Eserin Adı: Genç Erkek Başı?

Kazı Etüt No: 2 E

Buluntu Yılı: 2014

Buluntu Yeri: Doğu Nekropol, Anıt Mezar

Ölçü: Uz.: 3,8 cm., En: 2,9 cm., Kal.: 0,5 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, yumuşak ve pudramsı, ince kum tanecikli.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser dudaklar, çene, sol yanak ve saçların bir kısmı haricinde kırık durumdadır. Büyük oranda deformasyona uğramıştır.

Tipolojik Benzerler: Hasselin-Roux, 2015, s. 74-75, Res. 9-42.

Tarih: MS 2. yüzyıl

Kat No: 31 (Lev. XV Res. 53-54)

Eserin Adı: Giysili Torso

Kazı Etüt No: 2 F

Buluntu Yılı: 2009

Buluntu Yeri: Odeion

Ölçü: Uz.: 10,1 cm., En: 8,5 cm., Kal.: 1,4 cm.

Hamur: 2,5 YR 6/8 Light Red, sert, iyi pişirilmiş, ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Figürün kolları, başı ve bacakları korunamamıştır. Sol yanda yüzeyde kopmalar olmuştur.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: Roma Dönemi

Kat No: 32 (Lev. XV Res. 55)

Eserin Adı: Erkek Gövde Parçası

Kazı Etüt No: 2 G

Buluntu Yılı: 2007

Buluntu Yeri: Stadion

Ölçü: Uz.: 7,4 cm., En: 5,1 cm., Kal.: 0,3 cm.

Hamur: 7,5 YR 7/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş olan hamur sert bir yapıya sahiptir ve katkısızdır.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eserin baş kısmı ve alt gövdeye ait parçaları tamamen eksiktir. Sol kol ve boynun bir kısmı haricinde tamamen kırıktır.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: MS 1. yüzyıl ve sonrası

Kat No: 33 (Lev. XV Res. 56)

Eserin Adı: Erkek Gövde Parçası

Kazı Env. No: 16

Buluntu Yılı: 2008

Buluntu Yeri: Stadion

Ölçü: Uz.: 2,8 cm., En: 1,9 cm., Kal.: 0,7 cm.

Hamur: 5 YR 5/6 Yellowish Red, temiz, iyi pişirilmiş, çok az mika tanecikli, sert.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eserin sol kolu ve gövdenin sol tarafı hariç baş ve diğer kısımlar tamamen kırıktır. Yüzeyde ise çok az aşınma mevcuttur.

Tipolojik Benzerler:

Tarih: MS 1. yüzyıl ve sonrası

Kat No: 34 (Lev. XVI Res. 57)

Eserin Adı: Erkek Gövde Parçası

Kazı Etüt No: 2 H

Buluntu Yılı: 2014

Buluntu Yeri: Nekropolis Yolu Kuzey

Ölçü: Uz.: 13,5 cm., En: 9,1 cm., Kal.: 0,6 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, sert ve ince mikalıdır.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser kırık parçalar halinde ele geçmiştir. Ancak gövdenin sol kısmı, sol kol ve sağ bacağın üst kısmı birleştirilebilmiştir.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: MS 2-3. yüzyıl ve sonrası

Kat No: 35 (Lev. XVI Res. 58-59-60)

Eserin Adı: Gladyatör

Kazı Env. No: 03

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: YOM 6

Ölçü: Uz.:1,51 cm., En: 7,3 cm.

Hamur: 7,5 YR 7/4 Pink, iyi pişirilmiş, sert ve katkısız.

Teknik: Kalıp yapımı ve serbest şekillendirme

Buluntu Durumu: Sadece sağ elinde tuttuğu gladius hariç eser sağlam olarak ele geçmiştir.

Tipolojik Benzerler: Winter 1903, Taf. 387 Nr. 10; Winter 1903, Taf. 38 Nr. 1.

Tarih: MS 2-3. yüzyıl

Kat No: 36 (Lev. XVII Res. 61-62-63-64)

Eserin Adı: Aulos Çalan Satyr Heykelciği

Kazı Etüt No: 3A

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: YOM 6

Ölçü: Uz.: 28, 00 cm., En: 16, 00 cm., Kal.: 0, 4 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, sert ve mikalı

Teknik: Kalıp yapımı ve serbest şekillendirme

Buluntu Durumu: Eser çok parçalı olarak ele geçirilmiştir. Yüz, gövde ve sol ayakta eksiklikler vardır. Yüzeyde kireçlenme mevcuttur.

Tipolojik Benzerler: Bkz: <http://www.kornbluthphoto.com/Roman2.html>.

Tarih: MS 2-3. yüzyıl

Kat No: 37 (Lev. XVIII Res. 65-66-67)

Eserin Adı: Satyr Başı

Kazı Env. No: 116

Buluntu Yılı: 2014

Buluntu Yeri: Nekropolis Yolu Kuzey

Ölçü: Uz.: 6,4 cm., En: 4,00 cm., Kal.: 4,4 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, Astar Rengi: 7,5 YR 6/4 Light Brown, iyi pişirilmiş, sert ve mikalıdır. Ayrıca yüzeydeki astar boya yer yer korunabilmiştir.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser boyun kısmının altından itibaren kırık durumdadır. Başın arka kısmında karşılıklı iki adet havalandırma deliği bulunmaktadır. Yüzeyde kireçlenme söz konusudur.

Tipolojik Benzerler: Besques, 1971, pl. 183, e D 988 – g D 988 – f D 988; Hasselin-Roux, 2015, s. 41-Res. 14, s. 135-Res. 92.

Tarih: MÖ 1- 2. yüzyıl

Kat No: 38 (Lev. XVIII Res. 68-69-70)

Eserin Adı: Genç Erkek Başı

Kazı Env. No: 52

Buluntu Yılı: 2014

Buluntu Yeri: Nekropolis Yolu Kuzey

Ölçü: Uz.: 7,2 cm., En: 3,8 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, Astar Rengi: 7,5 YR 6/4 Light Brown, iyi pişirilmiş, sert ve katkısızdır.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser boynun alt kısmından itibaren kırık ve eksiktir. Başın arkasında havalandırma deliği bulunmaktadır. Yüzde hafif kireç izleri görülmektedir.

Tipolojik Benzerler: Besques, 1971, pl. 183, e D 988 – g D 988 – f D 988. Besques, 1971: pl. 275, i – D 1435, g – D 1436, h – D 1437; Besques, 1972: pl. 194, i – D 1435, g – D 1436, h – D 1437; Hasselin-Roux, 2015, s. 41-Res. 14, s. 135-Res. 92.

Tarih: MÖ 1- 2. yüzyıl

Kat No: 39 (Lev. XIX Res. 71)

Eserin Adı: Kantharoslu Satyr

Kazı Etüt No: 3B

Buluntu Yılı: 2014

Buluntu Yeri: Nekropolis Yolu Kuzey

Ölçü: Uz.: 2,5 cm., En: 1,9 cm., Kal.: 0,6 cm.

Hamur: 7,5 YR 5/4 Brown, iyi pişirilmiş, pudramsı yüzey ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser dirsek altından itibaren kırık durumdadır. Ayrıca yüzeyde aşınmalar ve kireçlenmeler mevcuttur.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: MÖ 1-2. yüzyıl

Kat No: 40 (Lev. XIX Res. 72-73-74)

Eserin Adı: Sfenks

Kazı Etüt No: 170

Buluntu Yılı: 2012

Buluntu Yeri: Stadion

Ölçü: Baş Yük.: 4,7 cm., Gen.: 4,2 cm., Kal.: 2,5 cm., Ayak Gen.: 3,9 cm., Yük.: 3,9 cm., Kal.: 1,1cm.

Hamur: GLEY 1 4/N Dark Gray, iyi pişirilmiş, sert ve ince kum tanecikli, pişirilme esnasında yanma olmuştur. Yüzeyde yer yer bu yanma gözlemlenebilmektedir.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eserin üst kısmında, gövdeden alt taraf kırık durumdadır. Figürün sağ kanadı ele geçmemiştir. Sonradan ele geçen sağ bacak ise baş kısmıyla birleştirilememiştir. Yüzeyde kireçlenme ve aşınmalar söz konusudur.

Tipolojik Benzerler:

Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

Kat No: 41 (Lev. XX Res. 75-76-77)

Eserin Adı: Grotesk (Manducus/Dossennus-Çirkin ve Kambur Soyтары)

Kazı Etüt No: 3 C

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: Stadion 2 No'lu Mezar

Ölçü: Uz.: 3,1 cm., En: 2,4 cm., Kal.: 0,4 cm.

Hamur: 7,5 YR 7/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, yumuşak pudramsı yüzey ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Yüzde sağ gözün ve alnın dahil olduğu alan eksik durumdadır. Yüzeyde aşınmalar ve kireçlenme mevcuttur. Sol şakakta demir oksit kalıntısı yer alır.

Tipolojik Benzerler: Louvre III 2, Lev. 235 d, e, g; Louvre II Lev. 241b; Summerer, Amissos, Lev. 54 S VI 1; Işın, 2007, K 47-Res. 50.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl

Kat No: 42 (Lev. XX Res. 78-79)

Eserin Adı: Grotesk (Manducus/Dossennus-Çirkin ve Kambur Soytarı)

Kazı Env. No: 31

Buluntu Yılı: 2012

Buluntu Yeri: Stadion

Ölçü: Uz.: 5,1 cm., En: 5,2 cm., Kal.: 2,00 cm.

Hamur: 5 YR 5/6 Yellowish Red, Astar Rengi: 10 R 4/8 (dudağın iç kısmında çok az miktarda korunmuştur.), iyi pişirilmiş, yumuşak pudramsı yüzey ve mikalı

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser boyun kısmının altından itibaren kırık durumdadır. Yüzde çok fazla deformasyon söz konusu olmayıp çok az aşınma söz konusudur. Eserin arka kısmı düz bırakılmıştır.

Tipolojik Benzerler: Hasselin-Roux, 2015, s. 178-Res. 14, s. 126-Res. 92.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl

Kat No: 43 (Lev. XX Res. 80-81-82)

Eserin Adı: Grotesk (Maccus-Soytarı)

Kazı Etüt No: 15

Buluntu Yılı: 2008

Buluntu Yeri: Stadion

Ölçü: Uz.: 7,2 cm., En: 3,2 cm., Kal.: 0,3 cm.

Hamur: 5 YR 7/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, sert ve mikalı

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser boyun kısmının altından itibaren kırıktır. Sol kulak ve burun üzerinde kırıklar mevcuttur. Gövdeye ait herhangi bir parça ele geçmemiştir. Yüzeyde ise aşınmalar ve kireçlenmeler söz konusudur. Eserin arka tarafı boş bırakılmıştır.

Tipolojik Benzerler: Besques, Pl. 93, Nr. D434, s. 69; Pl. 119, E/D 561,c s.94; Pl.189, E/D 1038, s.150; Leyenaar-Plaiser 1979, Pl.88 Nr. 623; Pl. 89 Nr. 637; Pl.90 Nr. 644; Pl. 91 Nr. 651; Rumscheid 2006, Taf. 123/4–6 Kat Nr. 285, s. 500; Török 1995, pl. CXXX-No. 243; Besques 1971, III, Volume I, Pl. 120, a- E/D 565; Şakar, 2009, Kat. No: 19.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl

Kat No: 44 (Lev. XXI Res. 83)

Eserin Adı: Grotesk (Maccus-Soytarı)

Kazı Etüt No: 3 D

Buluntu Yılı: 2014

Buluntu Yeri: Nekropolis Yolu Kuzey

Ölçü: Uz.: 3,3 cm., En: 2,00 cm., Kal.: 1.00 cm.

Hamur: 7,5 YR 6/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, sert ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eserin baş kısmı sağlam olmakla birlikte boyun kısmının altından itibaren kırık durumdadır. Yüzeyde kireçlenmeler ve yer yer dökülmeler mevcuttur.

Tipolojik Benzerler: Besques, Pl. 93, Nr. D434, s. 69; Pl. 119, E/D 561,c s.94; Pl.189, E/D 1038, s.150; Leyenaar-Plaiser 1979, Pl.88 Nr. 623; Pl. 89 Nr. 637; Pl.90 Nr. 644; Pl. 91 Nr. 651; Rumscheid 2006, Taf. 123/4–6 Kat Nr. 285, s. 500; Török 1995, pl. CXXX-No. 243; Besques 1971, III, Volume I, Pl. 120, a- E/D 565; Şakar, 2009, Kat. No: 19.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl

Kat No: 45 (Lev. XXI Res. 84-85-86)

Eserin Adı: Grotesk (Maccus-Soytarı)

Kazı Etüt No: 35

Buluntu Yılı: 2015

Buluntu Yeri: Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi

Ölçü: Uz.: 4,00 cm., En: 1,8 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, yumuşak pudramsı ve mikalı

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser boyun kısmının altından itibaren kırık durumdadır. Yüzeyde aşınmalar mevcuttur. Eserin arka tarafı doğal formuna uygun olarak işlenmiştir.

Tipolojik Benzerler: Besques, Pl. 93, Nr. D434, s. 69; Pl. 119, E/D 561,c s.94; Pl.189, E/D 1038, s.150; Leyenaar-Plaiser 1979, Pl.88 Nr. 623; Pl. 89 Nr. 637; Pl.90 Nr. 644; Pl. 91 Nr. 651; Rumscheid 2006, Taf. 123/4–6 Kat Nr. 285, s. 500; Török 1995, pl. CXXX-No. 243; Besques 1971, III, Volume I, Pl. 120, a- E/D 565; Şakar, 2009, Kat. No: 19.

Tarih: Roma Dönemi

Kat No: 46 (Lev. XXI Res. 87)

Eserin Adı: Kulak

Kazı Etüt No: 52

Buluntu Yılı: 2015

Buluntu Yeri: Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi

Ölçü: Uz.: 5.9 cm., En: 4.00 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, yumuşak pudramsı, ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Sadece kulak kökünde ki küçük bir kırık haricinde sağlam olarak ele geçmiştir.

Tipolojik Benzerler: Elçin Doğan Gürbüz, Klaros Kazılarında Bulunmuş Olan Pişmiş Toprak Figürinler Ve Kültler Açısından değerlendirilmeleri, Doktora Tezi, Lev. 45, Kat. No: 429, İzmir 2012.

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi

Kat No: 47 (Lev. XXI Res. 88)

Eserin Adı: Phallus

Kazı Etüt No: 157

Buluntu Yılı: 2013

Buluntu Yeri: Doğu Nekropol Anıt Mezar, YOM 12

Ölçü: Uz.: 12,2 cm., En: 6,2 cm., Kal.: 2,1 cm.

Hamur: 2,5 YR 4/8 Red, Astar Rengi: 2,5 YR 5/8 Red, temiz, iyi pişirilmiş, sert ve çok az mikalı

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Phallus'un sadece sağ üst tarafı ve ip asma deliğinin bir kısmı kırılmıştır.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: MS 2-3. yüzyıl

Kat No: 48 (Lev. XXI Res. 89)

Eserin Adı: Phallus

Kazı Etüt No: 4 A

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: Agora 1. Teras Caddesi

Ölçü: Uz.: 6,8 cm., Kal.: 2,8 cm.

Hamur: 2,5 YR 6/8 Light Red, iyi pişirilmiş, yumuşak pudramsı, ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Phallus'un üst kısmı kırık durumdadır ve yüzeyde aşınmalar mevcuttur.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: Roma Dönemi

Kat No: 49 (Lev. XXII Res. 90-91)

Eserin Adı: Güvercin Figürini

Kazı Env. No: 77

Buluntu Yılı: 2014

Buluntu Yeri: Doğu Nekropol, Anıt Mezar, YOM 14

Ölçü: Uz.: 13,8 cm., Yük.: 10,2 cm

Hamur: 7,5 YR 6/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, sert ve mikalı

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser üç parçadan tümlenmiş olup, kaidedeki kırık dışında tamdır. Yüzeyde yer yer dökülmeler ve aşınmalar vardır.

Tipolojik Benzerler: Işın, 2007, K 58-Res. 63; Pisani 2006, Pl. 32, a, d-f; Leyenaar-Plaisier 1979, Pl 3, Nr. 17; Laumonier 1954, Pl. 100, Nr. 1346, 1347.

Tarih: MS 2. yüzyıl

Kat No: 50 (Lev. XXII Res. 92-93-94)

Eserin Adı: Ördek Figürini

Kazı Etüt No: 22

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: Stadion, 2 no'lu Mezar

Ölçü: Uz.: 12,00 cm., En: 8,00 cm.

Hamur: 2,5 YR 6/8 Light Red, iyi pişirilmiş, sert ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı ve serbest şekillendirme

Buluntu Durumu: Eserin tamamı sağlam olarak ele geçmiştir. Yüzeyde çok az bir aşınma söz konusudur.

Tipolojik Benzerler: Besques 1971, III Volume I, h-D 3200, ı-S 3455.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl

Kat No: 51 (Lev. XXIII Res. 95)

Eserin Adı: Horoz Figürini

Kazı Env. No: 67

Buluntu Yılı: 2009

Buluntu Yeri: Odeion

Ölçü: Uz.: 9,25 cm., En: 9,65 cm.

Hamur: 2,5 YR 6/6 Light Red, Astar Rengi: 7,5 YR 6/6, 6/4 Reddish Yellow, Light Brown

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eserin kuyruk kısmında ve boyun kısmında kopmalar mevcuttur. Ancak eser büyük oranda sağlam olarak ele geçmiştir. Yüzeyde ise aşınmalar mevcuttur.

Tipolojik Benzerler: Thompson-Thompson 1987, 21, Pl. 21, Nr. 17; Laumonier 1954, Pl. 100, Nr. 1344, 1345; Leyenaar-Plaisier 1979, Pl. 25, Nr. 144, Pl. 183, Nr. 1437; Çekilmez, 2014, K 124-125; Besques 1972, 367, Pl.205.k D 3204.

Tarih: MS 1. yüzyıl

Kat No: 52 (Lev. XX III Res. 96)

Eserin Adı: Horoz Figürini

Kazı Etüt No: 5 A

Buluntu Yılı: 2008

Buluntu Yeri: Stadion

Ölçü: Uz.: 4,2 cm., En: 4,2 cm., Kal.: 0,5 cm.

Hamur: 7,5 YR 7/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, sert ve mikalı

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser boyun kısmının altından itibaren kırık olarak ele geçirilmiştir. Yüzeyde aşınmalar söz konusudur. Eserin arka kısmı düz bırakılmıştır.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: -

Kat No: 53 (Lev. XXIII Res. 97)

Eserin Adı: Boğa Başı

Kazı Etüt No: 5 B

Buluntu Yılı: 2013

Buluntu Yeri: Doğu Nekropol, Anıt Mezar

Ölçü: Uz.: 3,8 cm., En: 3,4 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish yellow, İyi pişirilmiş, yumuşak ve pudramsı yüzey, ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser boyun kısmının altından itibaren kırık durumdadır. Eserin sadece gözleri, burnu ve boynunun bir kısmı korunmuştur.

Tipolojik Benzerler: Mollard-Besques 1963, Pl. 179, d- 377, a- 371, c- 372, d- 1695, e- 1695, f- 673; Leyenaar-Plaisier 1979, Pl. 129, Nr. 1008; Duchene-Mathieux 2007, Pl. XII, 377.

Tarih: MS 2-3. yüzyıl

Kat No: 54 (Lev. XXIII Res. 98)

Eserin Adı: Boğa Başı

Kazı Etüt No: 5 C

Buluntu Yılı: 2013

Buluntu Yeri: Doğu Nekropol, Anıt Mezar

Ölçü: Uz.: 3,00 cm., En: 2,1 cm., Kal.: 0,6 cm.

Hamur: 5 YR 6/4 Light Reddish Brown, sert, iyi pişirilmiş ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Figürün, sadece başının bir kısmı korunabilmiştir.

Tipolojik Benzerler: Mollard-Besques 1963, Pl. 179, d- 377, a- 371, c- 372, d- 1695, e- 1695, f- 673; Leyenaar-Plaisier 1979, Pl. 129, Nr. 1008; Duchene-Mathieux 2007, Pl. XII, 377.

Tarih: MS 2-3. yüzyıl

Kat No: 55 (Lev. XXIII Res. 99)

Eserin Adı: Boğa Başı

Kazı Etüt No: 5 D

Buluntu Yılı: 2015

Buluntu Yeri: Kent İçi Yüzey

Ölçü: Uz.: 3,4 cm., En: 2,5 cm., Kal.: 0,5 cm.

Hamur: 7,5 YR 6/4 Light Brown, iyi pişirilmiş, temiz ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser alın, gözler ve burun kısmının hemen üstünden geçen bir hat haricinde tamamen kırık durumdadır. Yüzeyde aşınma ve kireçlenme söz konusudur. Eserin arka kısmı boştur.

Tipolojik Benzerler: Mollard-Besques 1963, Pl. 179, d- 377, a- 371, c- 372, d- 1695, e- 1695, f- 673; Leyenaar-Plaisier 1979, Pl. 129, Nr. 1008; Duchene-Mathieux 2007, Pl. XII, 377.

Tarih: -

Kat No: 56 (Lev. XXIII Res. 100)

Eserin Adı: Hörgüçlü Boğa

Kazı Etüt No: 5 E

Buluntu Yılı: 2009

Buluntu Yeri: Odeion

Ölçü: Uz.: 3,7 cm., En: 5,3 cm., Kal.: 0,4 cm.

Hamur: 7,5 YR 6/4 Light Brown, az pişirilmiş, temiz ve mikalı

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser boyun kısmı ve ağız kısmının hemen altından itibaren kırık durumdadır. Eserin arka tarafı boştur.

Tipolojik Benzerler: Mollard-Besques 1963, Pl. 179, d- 377, a- 371, c- 372, d- 1695, e- 1695, f- 673; Leyenaar-Plaisier 1979, Pl. 129, Nr. 1008; Duchene-Mathieux 2007, Pl. XII, 377; Çekilmez, 2014, K 126-127.

Tarih: MS 2. yüzyıl

Kat No: 57 (Lev. XXIV Res. 101)

Eserin Adı: Boğa Gövdesi

Kazı Etüt No: 19

Buluntu Yılı: 2008

Buluntu Yeri: Kuzey Nekropol

Ölçü: Uz.: 7,9 cm., En: 3,2 cm.

Hamur: 7,5 YR 6/4 Light Red, Astar Rengi: 5 YR 3/1 Very Dark Gray, iyi pişirilmiş, sert ve katkısız

Teknik: Kalıp yapımı ve serbest şekillendirme

Buluntu Durumu: Eserin baş boyun ve ayak kısımları kırıktır. Sırt kısmında yine kırılmalar mevcuttur.

Tipolojik Benzerler: Mollard-Besques (1963), Myrina II, pl. 180, a-MYR 372.

Tarih: -

Kat No: 58 (Lev. XXIV Res. 102)

Eserin Adı: Hörgüçlü Boğa

Kazı Etüt No: 5 F

Buluntu Yılı: 2009

Buluntu Yeri: Odeion

Ölçü: Uz.: 2,7 cm., En: 4,8 cm.

Hamur: 5 YR 7/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, sert ve mikalı

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eserin baş boyun ve bacak kısımları eksik olup sadece gövde parçası olarak ele geçmiştir. Yüzeyde aşınmalar söz konusudur.

Tipolojik Benzerler: Mollard-Besques (1963), Myrina II, pl. 180, a-MYR 372; Kepçe-Gerçeker (2011), Kilden Suretler, Kat. 174/175, fig. 96.

Tarih: MS 2. yüzyıl

Kat No: 59 (Lev. XXIV Res. 103-104)

Eserin Adı: Hörgüçlü Boğa Figürü

Kazı Env. No: 68

Buluntu Yılı: 2009

Buluntu Yeri: Odeion

Ölçü: Uz.: 8,00 cm., Gen.: 3,6 cm.

Hamur: 2,5 YR 6/6 Light Red, Astar Rengi: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, temiz ve mikalı

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eserin küçük kopmalar haricinde neredeyse tamamı sağlam durumdadır. Yüzeyde ise çok fazla aşınma olmamakla birlikte azda olsa kireçlenme mevcuttur.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: Roma Dönemi

Kat No: 60 (Lev. XXIV Res. 105)

Eserin Adı: Boğa Figürü

Kazı Env. No: 66

Buluntu Yılı: 2009

Buluntu Yeri: Odeion

Ölçü: Yük.: 5,9 cm., Gen.: 7,4 cm.

Hamur: 7,5 YR 6/4 Light Brown, Astar Rengi: 2,5 YR 5/4 Reddish Brown, iyi pişirilmiş, temiz ve çok az mikalı

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser kuyruk kısmı ve ayakları haricinde sağlam olarak ele geçmiştir. Yüzeyde kopmalar ve yer yer dökülmeler mevcuttur. Eserin arkası düz bırakılmıştır.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: Roma Dönemi

Kat No: 61 (Lev. XXIV Res. 106)

Eserin Adı: At Başı

Kazı Etüt No: 195

Buluntu Yılı: 2012

Buluntu Yeri: Ana Cadde

Ölçü: Uz.: 4,5 cm., En: 3,6 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, Astar Rengi: 2,5 YR 6/8 Light Red, iyi pişirilmiş, sert, temiz ve ince mikalı

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser boynun altından ve kulakları da dahil olmak üzere kırıktır. Yüzeyde aşınmalar mevcuttur. Sol yüzde ise kireçlenme söz konusudur.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: MS 2. yüzyıl ve sonrası

Kat No: 62 (Lev. XXV Res. 107)

Eserin Adı: At Başı

Kazı Etüt No: 5 G

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: Stadion 2 No'lu Mezar

Ölçü: Uz.: 3,5 cm., En: 2,00 cm., Kal.: 0,5 cm.

Hamur: 5 YR 6/8 Reddish Yellow, Astar Rengi: 7,5 YR 6/4 Light Brown, az pişirilmiş, yumuşak pudramsı yüzey, ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Figür sadece sağ göz, ağız, burun ve alnın hemen alt kısmına kadar korunabilmiştir. Oldukça deformasyona uğramış olan eserin yüzeyindeki astar boyada dökülmeler meydana gelmiştir.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: MÖ 1. yüzyıl

Kat No: 63 (Lev. XXV Res. 108)

Eserin Adı: Hayvan Figürini

Kazı Etüt No: 06

Buluntu Yılı: 2013

Buluntu Yeri: Ana Cadde

Ölçü: Uz: 2,9 cm., En: 1,9,5 cm.

Hamur: 5 YR 5/8 Yellowish Red, Astar Rengi: 5 YR 6/8 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, temiz, sert ve mikalı

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser boyundan itibaren kırık ve eksiktir. Yüzeyde azda olsa kireçlenmeler vardır.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: MS 2. yüzyıl

Kat No: 64 (Lev. XXV Res. 109)

Eserin Adı: Ayı Figürü?

Kazı Etüt No: 5 H

Buluntu Yılı: 2009

Buluntu Yeri: Odeion

Ölçü: Uz.: 4,2 cm., En: 3,00 cm.

Hamur: 2,5 YR 6/6 Light Red, iyi pişirilmiş, sert ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eserin sadece baş kısmı korunmuştur. Gövdenin alt kısmına ait herhangi bir parça ele geçmemiştir. Yüzeyde deforme olmuş alanlar ve aşınmalar söz konusudur. Eserin arka kısmı düz bırakılmıştır.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: Roma Dönemi

Kat No: 65 (Lev. XXV Res. 110-111)

Eserin Adı: Kaplumbağa Figürini Parçası

Kazı Etüt No: 5 I

Buluntu Yılı: 2016

Buluntu Yeri: Doğu Nekropol, Anıt Mezar

Ölçü: Uz.: 7,3 cm., En: 7,9 cm.

Hamur: 7,5 YR 7/6 Reddish Yellow, Astar Rengi: 2,5 YR 4/8 Red, iyi pişirilmiş, yumuşak pudramsı ve ince kum taneciklidir. Astar boyada yer yer dökülmeler meydana gelmiştir.

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Baş, kollar ve ayak kısımları tamamen kırık olan figürün sadece kabuk kısmı korunmuştur. İki parça olarak ele geçen gövdenin diğer kısımlarına ait parçalar ele geçmemiştir. Yüzeyde kabuk kısmının tam ortasında kopmalar olmuştur. Aşınma ve kireçlenme meydana gelmiştir.

Tipolojik Benzerler: Şakar (2009), s. 115, Kat. No: 26; Berti et al. 1987, 25-26, 34, Fig.14-15; Higgins 1954, 79-80, Pl.35.191-195; Leyenaar-Plaisier 1979, 498, Pl.184.1444,

Tarih: MS 2-3. yüzyıl

Kat No: 66 (Lev. XXVI Res. 112-113)

Eserin Adı: Aslan Başı

Kazı Etüt No: 5 İ

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: Stadion 3 No'lu Mezar

Ölçü: Uz.: 6,2 cm., En: 5,9 cm., Kal.: 0,5 cm.

Hamur: 7,5 YR 6/4 Light Brown, az pişirilmiş, yumuşak pudramsı ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Alın kısmı ve yanlarda kırıklar mevcuttur.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: MS 1-2. yüzyıl

Kat No: 67 (Lev. XXVI Res. 114)

Eserin Adı: Yunus

Kazı Etüt No: 5 J

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: Stadion 2 No'lu Mezar

Ölçü: Uz.: 3,3 cm., En: 3,3 cm., Kal.: 0,7 cm.

Hamur: 5 YR 6/8 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, yumuşak pudramsı, ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp Yapımı

Buluntu Durumu: Sadece gözleri korunabilmiş olan figürün başının ve gövdesinin diğer kısımlarına ait olan parçaları ele geçmemiştir. Eser sağ ve sol göz olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır fakat aşınma ve kopmalardan dolayı bu iki parça birleştirilememiştir.

Tipolojik Benzerler: Besques (1971) III, Volume I, d-D 2235, f-D 2237.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl

Kat No: 68 (Lev. XXVI Res. 115)

Eserin Adı: Köpek (Çakal) Betimli Libasyon Kabı

Kazı Env. No: 32

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: Stadion, 2 no'lu Mezar

Ölçü: Yük.: 21,5 cm., Platform Gen.: 12,3 cm., Gövde Gen.: 12,3 cm., A.Ç.: 3,5 cm., B.Ç.: 2,1 cm.

Hamur: 5 YR 3/1 Very Dark Gray, iyi pişirilmiş, sert, temiz ve çok az mikalı

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser parçalar halinde ele geçirilmiş ve tümlenmiştir. Kaide ve göğüs kısmında eksikler olmasına karşın büyük oranda sağlamdır.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: MÖ 1. yüzyıl

Kat No: 69 (Lev. XXVII Res. 116-117-118-119)

Eserin Adı: Satyr Maskı

Kazı Etüt No: 126

Buluntu Yılı: 2014

Buluntu Yeri: Nekropolis Yolu Kuzey

Ölçü: Uz.: 9,8 cm., En: 10,7 cm., Kal.: 1,00 cm.

Hamur: 7,5 YR 6/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, temiz ve sert, ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Mask, çok parçadan tümlenmiş olup ağız kısmından itibaren kırık ve eksiktir. Yüzeyde ise yer yer dökülmeler olmuştur. Saçlarda sarı boya kalıntıları vardır.

Tipolojik Benzerler: Besques 1972, pl.4,b-D14; Çokay Kepçe-Gerçeker, s. 117.

Tarih: MS 2-3. yüzyıl

Kat No: 70 (Lev. XXVII Res. 120)

Eserin Adı: Trajedi Maskı

Kazı Etüt No: 6 A

Buluntu Yılı: 2016

Buluntu Yeri: Doğu Nekropol, Anıt Mezar

Ölçü: Uz.: 12,00 cm., En: 10,00 cm., Kal.: 0,9 cm.

Hamur: 5 YR 7/4 Pink, az pişirilmiş, yumuşak pudramsı, ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Burun ve çene, sol gözün kaş kısmının hemen altı ve saçlarının da bir kısmının korunabildiği mask figürü, çok parçadan tümlenmiş olup bir bütün haline getirilememiştir. Yüzeyde çok fazla tahribatın bulunduğu eser, yüzün belirli kısımları haricinde kırık ve eksik durumdadır.

Tipolojik Benzerler: Leyenaar-Plaisier 1979, Pl. 195, Nr. 1522; Bernabo-Brea 1998, 53, Fig. 42-43; Mollard-Besques 1963, Pl. 229, a-347, b-349; Bernabo-Brea 1998, 53, Fig. 40.

Tarih: MS 2. yüzyıl

Kat No: 71 (Lev. XXVIII Res. 121)

Eserin Adı: Trajedi Maskı

Kazı Etüt No: 6 B

Buluntu Yılı: 2016

Buluntu Yeri: İon Tapınağı Çevresi Yüzey

Ölçü: Uz.: 4,00 cm., En: 4,1 cm., Kal.: 0,7 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, Astar Rengi: 5 YR 5/3 Reddish Brown, iyi pişirilmiş, temiz, sert ve katkısız

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eserin sadece sağ gözü korunmuştur. Sağ gözün altından ve hemen üstünden itibaren kırıktır. Yüzeyde astar boyada dökülmeler vardır. Ancak çok fazla bir aşınma söz konusu değildir. Arka kısım düz işlenmiştir.

Tipolojik Benzerler: Besques III 1972, pl.330, f-E/D 2035; e- E 192.

Tarih: MS 1. yüzyıl

Kat No: 72 (Lev. XXVIII Res. 122)

Eserin Adı: Trajedi Maskı

Kazı Etüt No: 6 C

Buluntu Yılı: 2016

Buluntu Yeri: Doğu Nekropol, Anıt Mezar

Ölçü: Uz.: 4,2 cm., En: 4,00 cm., Kal.: 0,5 cm.

Hamur: 5 YR 7/8 Reddish Yellow, Astar Rengi: 2,5 YR 5/8 Red, sert, iyi pişirilmiş, temiz ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser kulaklar, burun ve boynun hemen altından geçen bir hat haricinde kırık durumdadır. Maskın arka kısmı ise boştur.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: MS 2-3. yüzyıl

Kat No: 73 (Lev. XXVIII Res. 123)

Eserin Adı: Trajedi Maskı

Kazı Etüt No: 6 D

Buluntu Yılı: 2008

Buluntu Yeri: Stadion

Ölçü: Uz.: 3,5 cm., En: 3,8 cm., Kal.: 1,00 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, Astar Rengi: 5 YR 5/6 Yellowish Red, iyi pişirilmiş, sert ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Figür, sağ kulak altından başlayıp burnun hemen üzerinden geçen ve sol kulağın alt hizasına kadar devam eden bir hat haricinde tamamen kırık durumdadır.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: -

Kat No: 74 (Lev. XXVIII Res. 124)

Eserin Adı: Komedi Maskı

Kazı Etüt No: 6 E

Buluntu Yılı: 2011

Buluntu Yeri: Odeion

Ölçü: Uz.: 4,2 cm., En: 3,00 cm., Kal.: 0,6 cm.

Hamur: 5 YR 6/8 Reddish Yellow, Astar Rengi: 2,5 YR 5/8 Red, iyi pişirilmiş, temiz ve sert, çok az mikalı

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Mask, sol yüz tarafı haricinde tamamen kırık durumdadır. Yüzeyde ise kireçlenme mevcuttur.

Tipolojik Benzerler: Işın, 2007, K 53-Res. 58, K 54-Res. 59; Laumonier 1954, Pl. 93, Nr. 1226–1231; Romano 1995, Pl. 32, Nr. 110, 111; Leyenaar-Plaisier 1979, Pl. 177, Nr. 1377.

Tarih: MS 2. yüzyıl

Kat No: 75 (Lev. XXVIII Res. 125)

Eserin Adı: Mask

Kazı Etüt No: 6 F

Buluntu Yılı: 2009

Buluntu Yeri: Odeion

Ölçü: Uz.: 3,9 cm., En: 2,5 cm., Kal.: 0,4 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, Astar Rengi: 2,5 YR 4/8 Red, iyi pişirilmiş, sert ve temiz, çok az mikalı

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Bir maska ait olan bu parça ağız ve burun kısmının hemen üstünden itibaren kırık durumdadır. Burun kısmının hemen altında ve dudağın sol alt köşesinde yüzeyde kopmalar meydana gelmiştir.

Tipolojik Benzerler: Besques III Volume I, 1971, pl. 331, b- E/D 2036, e- E/D 2037, a- E/D 2039, c- E/D 2040, d- E/D 2041

Tarih: MS 2. yüzyıl

Kat No: 76 (Lev. XXVIII Res. 126)

Eserin Adı: Mask

Kazı Etüt No: 6 G

Buluntu Yılı: 2011

Buluntu Yeri: Odeion

Ölçü: Uz.: 4,00 cm., En: 2,6 cm., Kal.: 0,4 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser burun kısmı ve göz boşluğunun bir kısmı haricinde kırık durumdadır. Burnun sol tarafında ise kopma olmuştur. Yüzeyde aşınmalar ve kireçlenmeler mevcuttur.

Tipolojik Benzerler: Besques 1972, Pl. 330, Nr. E 192, s. 256.

Tarih: MS 2. yüzyıl

Kat No: 77 (Lev. XXIX Res. 127)

Eserin Adı: Mask

Kazı Etüt No: 6 H

Buluntu Yılı: 2009

Buluntu Yeri: Odeion

Ölçü: Uz.: 5,2 cm., En: 2,7 cm., Kal.: 0,6 cm.

Hamur: 7,5 YR 6/6 Reddish Yellow, Astar Rengi: 10 YR 8/4 Very Pale Brown, iyi pişirilmiş, temiz ve sert, ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Bir maska ait olan bu parça, dudakları, burnun alt kısmı ve çenenin de bir kısmı haricinde kırık durumdadır.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: -

Kat No: 78 (Lev. XXIX Res. 128)

Eserin Adı: Mask

Kazı Etüt No: 6 I

Buluntu Yılı: 2016

Buluntu Yeri: Agora 3. Teras Nymphaeum

Ölçü: Uz.: 3,7 cm., En: 5,2 cm., Kal.: 0,5 cm.

Hamur: 5 YR 7/8 Reddish Yellow, temiz, iyi pişirilmiş, sert ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Bir maska ait olan bu parçanın sadece sağ gözünün ve alnının bir kısmı korunmuş durumdadır.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: -

Kat No: 79 (Lev. XXIX Res. 129)

Eserin Adı: Mask

Kazı Etüt No: 6 İ

Buluntu Yılı: 2014

Buluntu Yeri: Nekropolis Yolu Kuzey

Ölçü: Uz.: 2,7 cm., En: 4,9 cm., Kal.: 0,5 cm.

Hamur: 5 YR 5/8 Yellowish Red, temiz, iyi pişirilmiş, sert ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Bir maska ait olan bu parçanın sadece çene kısmı ve yanağın da bir bölümü korunmuştur. Yüzeyde kireçlenme mevcuttur. Eserin arka kısmı boştur.

Tipolojik Benzerler: Summerer 1999, Taf. 27, M II, 13, M II 14, Taf. 28, M II 15 vd.; Laumonier 1954, Pl. 94, Nr. 1238, 1241; Leyenaar-Plaisier 1979, Pl. 194, Nr. 1515 – 1517, Pl. 195, Nr. 1522.

Tarih: Roma Dönemi

Kat No: 80 (Lev. XXIX Res. 130)

Eserin Adı: Mask

Kazı Etüt No: 6 J

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: Agora Doğu Stoa

Ölçü: Uz.: 6,3 cm., En: 3,9 cm., Kal.: 0,7 cm.

Hamur: 7,5 YR 6/8 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, yumuşak ve pudramsı, ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Bir maskın saç kısmına ait olan bu parçanın sadece sağ yanda ki saçları korunmuş durumdadır. Yüzeyde kopmalar ve aşınmalar mevcuttur.

Tipolojik Benzerler: Besques 1972, pl.4,b-D14; Çokay Kepçe-Gerçeker, s. 117.

Tarih: Roma Dönemi

Kat No: 81 (Lev. XXIX Res. 131)

Eserin Adı: Mask

Kazı Etüt No: 6 K

Buluntu Yılı: 2016

Buluntu Yeri: Doğu Nekropol, Anıt Mezar

Ölçü: Uz.: 4,4 cm., En: 3,5 cm., Kal.: 0,4 cm.

Hamur: 5 YR 5/6 Yellowish Red, Astar Rengi: 5 YR 3/1 Very Dark Gray, temiz, iyi pişirilmiş, sert ve mikalı

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Bir maska ait olan bu parçanın sadece sağ yüz tarafında göz, yanak ve saç kısmı korunmuş durumdadır. Eserin arka kısmı boştur. Yüzeyde astar boyada yer yer dökülmeler mevcuttur.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: MS 2-3. yüzyıl

Kat No: 82 (Lev. XXX Res. 132-133-134)

Eserin Adı: Teatral Trajedi Mask Kalıbı

Kazı Etüt No: 15

Buluntu Yılı: 2015

Buluntu Yeri: Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi

Ölçü: Uz.: 16,8 cm., En.: 12,1 cm.

Hamur: 2,5 YR 6/6 Light Red, iyi pişirilmiş, sert, ince kum tanecikli

Buluntu Durumu: Burun, ağız, çene ve gözlerden birinin tamamen diğerinin ise kısmen korunduğu teatral anlatımlı mask kalıbının yüzeyinde çok fazla aşınma söz konusu değildir.

Tipolojik Benzerler: Frank Rumscheid, Die Figürlichen Terrakotten von Priene (Archaeologische Forschungen Band 22), Wiesbaden, 2006, Taf. 159, 2-3 kat. Nr. 385.

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi

Kat No: 83 (Lev. XXX Res. 135-136-137)

Eserin Adı: Koç Figürini Kalıbı

Kazı Etüt No: 6 L

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: Stadion

Ölçü: Uz.: 8,5 cm., En: 12,4 cm., Kal.: 0,9 cm.

Hamur: 5 YR 6/8 Reddish Yellow, temiz, iyi pişirilmiş, sert ve ince kum tanecikli

Buluntu Durumu: Kalıbın sadece kafa kısmında çok küçük bir kırık mevcut olup aşınmalar söz konusudur.

Tipolojik Benzerler: Higgins 1954, Pl. 125, Nr. 872. Lang-Auinger 2003, Taf. 131, TK 104. Mollard-Besques 1963, Pl. 181, b-373, e- 1520, f-1521; Duchene-Mathieux 2007, 373.

Tarih: -

Kat No: 84 (Lev. XXXI Res. 138)

Eserin Adı: İncir

Kazı Etüt No: 184

Buluntu Yılı: 2013

Buluntu Yeri: Doğu Nekropol, Anıt Mezar, YOM 12

Ölçü: Yük.: 4,3 cm., En: 4,6 cm.

Hamur: 10 YR 7/4 Very Pale Brown, az pişirilmiş, yumuşak pudramsı, ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Baş kısmı kırık ve eksiktir. Ortadan ikiye kırık olan parça birleştirilerek tümlenmiştir.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: MS 3. yüzyıl

Kat No: 85 (Lev. XXXI Res. 139-140-141-142)

Eserin Adı: Alkyoneus, Athena, Triton?

Kazı Etüt No: 65

Buluntu Yılı: 2014

Buluntu Yeri: Nekropolis Yolu, Kuzey

Ölçü: **Gaia (sol):** Uz.: 8,4 cm., En: 6,4 cm., Kal.: 0,7 cm., **Triton (sağ):** Uz.: 8,1 cm., En: 3,5 cm. Kal.: 0,7 cm.

Hamur: 10 YR 6/3 Pale Brown, az pişirilmeden dolayı hamur kesitinde grileşme vardır. Yumuşak, pudramsı ve mikalı

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Soldaki figürde(Gaia), sağ kol ve bacakların alt kısmı kırık durumdadır. Gövdenin yüzeyinde yer yer kopmalar olmuştur. Sağdaki figürde(Triton) ise yine sağ kol kırık durumdadır. Figür iki parçadan tümlenmiştir.

Tipolojik Benzerler: Smith 1995, Hellenistik Heykel, s. 178, Res. 196-1,2.

Tarih: MS 1-2. yüzyıl

Kat No: 86 (Lev. XXXII Res. 143-144-145)

Eserin Adı: Grup Heykelcik

Kazı Env. No: 30

Buluntu Yılı: 2016

Buluntu Yeri: Doğu Nekropol, Anıt Mezar

Ölçü: Uz.: 14,7 cm., En: 7,7 cm., Kal.: 1,1-0,4 cm.

Hamur: 10 YR 5/3 Brown, Astar Rengi: 7,5 YR 7/6 Reddish Yellow, temiz, iyi pişirilmiş, yumuşak pudramsı ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Eser yüzeydeki aşınmalar haricinde sağlam olarak ele geçmiştir. Alçak bir kaide üzerinde yan yana oturur pozisyonda betimlenmiş iki kişi, bir kadın ve bir erkek yer almaktadır. Kalıpla çalışılmış olan eserin arka kısmı sadece baş ve kalça kısmı çıkıntıları haricinde düz bırakılmıştır.

Tipolojik Benzerler: Çokay Kepçe-Gerçekler, Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonundan Antikçağ Terrakotta Figürinleri, Res. 37; Dereboyu 2012, Aigai Pişmiş Toprak Figürinleri, Lev. 49, K. 199; Besques (1971), III Volume I, Pl. 370, i-D 2426.

Tarih: MS Geç 2. yüzyıl

Kat No: 87 (Lev. XXXII Res. 146)

Eserin Adı: Profilli Kaide

Kazı Etüt No: 7 A

Buluntu Yılı: 2015

Buluntu Yeri: Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi

Ölçü: Uz.: 4,2 cm., En: 7,2 cm., Kal.: 0,9 cm.

Hamur: 7,5 YR 6/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, yumuşak ve pudramsı yüzey, ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp Yapımı

Buluntu Durumu: Kaidenin sol kısa kenarı ve cephenin yarısı korunmuş durumdadır.

Tipolojik Benzerler: Işın, 2007, K. 65.

Tarih: Roma Dönemi

Kat No: 88 (Lev. XXXII Res. 147)

Eserin Adı: Minyatür Lahit

Kazı Etüt No: 118

Buluntu Yılı: 2012

Buluntu Yeri: Stadion 5 No'lu Mezar

Ölçü: Uz.: 6,3 cm., Yük.: 3,9 cm., Gen.: 3,8 cm.

Hamur: 7,5 YR 6/3 Light Brown, iyi pişirilmiş, yumuşak pudramsı ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp Yapımı

Buluntu Durumu: Yarıdan itibaren kırık ve eksiktir.

Tipolojik Benzerler: Işın, 2007, K. 65.

Tarih: MS 1 yüzyıl

Kat No: 89 (Lev. XXXII Res. 148)

Eserin Adı: Profilli Kaide

Kazı Etüt No: 7 B

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: Stadion 2 No'lu Mezar

Ölçü: Uz.: 4,7 cm., En: 5,5 cm., Kal.: 0,5 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, temiz, yumuşak pudramsı yüzey ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp Yapımı

Buluntu Durumu: Dört parçadan birleştirilen kaidenin sadece ön cephe kısmı korunabilmiştir. Deformasyonun çok fazla olduğu kaidenin yüzeyinde aşınmalar ve astar boyada ise yer yer dökülmeler meydana gelmiştir.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: MÖ 1. yüzyıl

Kat No: 90 (Lev. XXXII Res. 149)

Eserin Adı: Dördül Kaide

Kazı Etüt No: 7 C

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: Stadion 2 No'lu Mezar

Ölçü: Uz.: 7,2 cm., En: 3,5 cm., Kal.: 0,6 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, temiz, iyi pişirilmiş, yumuşak pudramsı yüzey, ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Kaidenin sadece podos kısmı ve bu alanın üst kısmına ait alanların arka tarafı korunabilmiştir. Yüzeyde aşınmalar mevcuttur.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: MÖ 1. yüzyıl

Kat No: 91 (Lev. XXXIII Res. 150)

Eserin Adı: Dördül Kaide

Kazı Etüt No: 21

Buluntu Yılı: 2015

Buluntu Yeri: Roma İmparatorluk Dönemi Hamam Kompleksi

Ölçü: Uz.: 9,5 cm., En: 5,5 cm.

Hamur: 5 YR 7/6 Reddish Yellow, temiz, iyi pişirilmiş, sert ve çok az mikalı

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Yüksek iki kademeli bir podyum üzerinde altlıklı bir sütun ve yanında bir figürün ayağı korunmuştur.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi

Kat No: 92 (Lev. XXXIII Res. 151)

Eserin Adı: Dördül Kaide

Kazı Etüt No: 7 D

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: Stadion

Ölçü: Uz.: 6,7 cm., En: 4,8 cm., Kal.: 0,6 cm.

Hamur: 5 YR 6/8 Yellowish Red, iyi pişirilmiş, sert ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Yüksekçe bir kaide üzerinde yer alan figürün, diz kapağının alt tarafı, ayakları ve yanında duran olasılıkla yaslandığı bir dayanağın alt kısmı korunabilmiştir. Figürün üst kısmına ait herhangi bir parça ele geçmemiştir. Yüzeyde aşınmalarla birlikte kireçlenme söz konusudur.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: -

Kat No: 93 (Lev. XXXIII Res. 152)

Eserin Adı: Dördül Kaide

Kazı Etüt No: 7 E

Buluntu Yılı: 2014

Buluntu Yeri: Nekropolis Yolu Kuzey

Ölçü: Uz.: 3,6 cm., En: 4,5 cm., Kal.: 1,2 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, sert ve mikalı

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Kaidenin üzerinde yer alan bir figürün sadece ayakları korunabilmiştir. Yüzeyde ise çok fazla aşınma meydana gelmiştir.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: -

Kat No: 94 (Lev. XXXIII Res. 153-154)

Eserin Adı: Figürle Birleşik Kaide

Kazı Etüt No: 7 F

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: Stadion 2 No'lu Mezar

Ölçü: Uz.: 4,9 cm., En: 10,2 cm., Kal.: 4,9 cm.

Hamur: 2,5 YR 6/6 Light Red, iyi pişirilmiş, sert ve içerisinde kum tanecikleri vardır.

Teknik: Kalıp yapımı ve serbest şekillendirme

Buluntu Durumu: Kaide üzerinde yer alan bir figürinin, sadece belden aşağı kısmı korunabilmiştir.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: MÖ 1. yüzyıl

Kat No: 95 (Lev. XXXIV Res. 155)

Eserin Adı: Figürle Birleşik Kaide

Kazı Etüt No: 7 G

Buluntu Yılı: 2014

Buluntu Yeri: Doğu Nekropol, Anıt Mezar YOM-14

Ölçü: Uz.: 4,9 cm., En: 8,8 cm., Kal.: 0,8 cm.

Hamur: 7,5 YR 7/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, temiz, yumuşak pudramsı yüzey, ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Kaide üzerinde yer alan bir figürün, sadece ayak kısmı ve yanında duran olasılıkla yaslandığı sütun ya da bir dayanağın alt kısmı korunabilmiştir.

Tipolojik Benzerler:

Tarih: MS 2-3. yüzyıl

Kat No: 96 (Lev. XXXIV Res. 156)

Eserin Adı: Polygonal Kaide

Kazı Etüt No: 7 H

Buluntu Yılı: 2009

Buluntu Yeri: Odeion

Ölçü: Uz.: 6,2 cm., En: 5,00 cm., Kal.: 0,8 cm.

Hamur: 5 YR 6/8 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, temiz, sert ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Polygonal kaidenin sadece bir köşesinin korunmuştur. Yüzeyde çok az aşınma söz konusudur.

Tipolojik Benzerler:-

Tarih: -

Kat No: 97 (Lev. XXXIV Res. 157)

Eserin Adı: Polygonal Kaide

Kazı Etüt No: 7 I

Buluntu Yılı: 2016

Buluntu Yeri: Doğu Nekropol, Anıt Mezar

Ölçü: Uz.: 6,6 cm., En: 5,02 cm., Kal.: 0,7 cm.

Hamur: 5 YR 5/6 Yellowish Red, yumuşak pudramsı ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Polygonal kaidenin sadece bir köşesi korunmuştur. Yüzeyde çok az aşınma söz konusudur.

Tipolojik Benzerler:-

Tarih: -

Kat No: 98 (Lev. XXXIV Res. 158)

Eserin Adı: Polygonal Kaide

Kazı Etüt No: 7 İ

Buluntu Yılı: 2016

Buluntu Yeri: Doğu Nekropol, Anıt Mezar

Ölçü: Uz.: 6,6 cm., En: 5,02 cm., Kal.: 0,7 cm.

Hamur: 5 YR 5/6 Yellowish Red, yumuşak pudramsı ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Polygonal kaidenin sadece bir kenarı korunmuştur.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: -

Kat No: 99 (Lev. XXXIV Res. 159)

Eserin Adı: İstiridye Kabuğu

Kazı Etüt No: 8 A

Buluntu Yılı: 2009

Buluntu Yeri: Odeion 7. Mezar

Ölçü: Uz.: 4,8 cm., En: 3,4 cm., Kal.: 0,5 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, sert ve çok az mikalı

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: İstiridye kabuğunun sadece bir kısmı korunabilmiştir.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: -

Kat No: 100 (Lev. XXXIV Res. 160)

Eserin Adı: Kanat

Kazı Etüt No: 8 B

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: Stadion

Ölçü: Uz.: 6,00 cm., En: 3,8 cm., Kal.: ,0,7 cm.

Hamur: 5 YR 5/6 Yellowish Red, İyi pişirilmiş, sert ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Sol omuz üzerinden kopmuş bir kanat parçasıdır.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: -

Kat No: 101 (Lev. XXXV Res. 161)

Eserin Adı: Kanat

Kazı Etüt No: 8 C

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: YOM 6

Ölçü: Uz.: 3,9 cm., En: 1,7 cm., Kal.: 0,7 cm.

Hamur: 7,5 YR 6/6 Reddish Yellow, iyi pişirilmiş, pudramsı yumuşak yüzey, ince kum tanecikli

Teknik: Serbest şekillendirme ve kalıp yapımı

Buluntu Durumu: Sadece bir kısmı korunabilmiş bir kanat parçasıdır.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: MS 2-3. yüzyıl

Kat No: 102 (Lev. XXXV Res. 162)

Eserin Adı: Kanat

Kazı Etüt No: 8 D

Buluntu Yılı: 2014

Buluntu Yeri: Nekropolis Yolu Kuzey

Ölçü: Uz.: 8,7 cm., en: 5,4 cm., Kal.: 0,5 cm.

Hamur: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, az pişirilmiş, yumuşak pudramsı yüzey, ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı ve serbest şekillendirme

Buluntu Durumu: Sağ omuz üzerinden kopmuş bir kanat parçasıdır.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: -

Kat No: 103 (Lev. XXXV Res. 163)

Eserin Adı: Kanat

Kazı Etüt No: 8 E

Buluntu Yılı: 2014

Buluntu Yeri: Nekropoliss Yolu Kuzey

Ölçü: Uz.: 4,5 cm., En: 2,4 cm., Kal.: 0,6 cm.

Hamur: 7,5 YR 6/4 Light Brown, iyi pişirilmiş, yumuşak pudramsı, temiz ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı ve serbest şekillendirme

Buluntu Durumu: Sol omuz üzerinden kopmuş bir kanat parçasıdır.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: -

Kat No: 104 (Lev. XXXV Res. 164)

Eserin Adı: Kanat

Kazı Etüt No: 8 F

Buluntu Yılı: 2010

Buluntu Yeri: Stadion 3 No'lu Mezar

Ölçü: Uz.: 4,00 cm., En: 2,5 cm., Kal.: 0,7 cm.

Hamur: 7,5 YR 6/6 Reddish Yellow, temiz, iyi pişirilmiş, sert ve ince kum tanecikli

Teknik: Kalıp yapımı ve serbest şekillendirme

Buluntu Durumu: Sağ omuz üzerinden kopmuş bir kanat parçasıdır.

Tipolojik Benzerler: -

Tarih: -

LEVHA I

Res. 1: Kat. No. 1/a

Res. 2: Kat. No. 1/b

Res. 3: Kat. No. 1/c

Res. 4: Kat. No. 1/d

LEVHA II

Res. 5: Kat. No. 1/e

Res. 6: Kat. No. 1/f

LEVHA III

Res. 7: Kat. No. 2/a

Res. 8: Kat. No. 2/b

Res. 9: Kat. No. 3/a

Res. 10: Kat. No. 3/b

LEVHA IV

Res. 11: Kat. No. 4

Res. 12: Kat. No. 5/a

Res. 13: Kat. No. 5/b

Res. 14: Kat. No. 5/c

LEVHA V

Res. 15: Kat. No. 6

Res. 16: Kat. No. 7

Res. 17: Kat. No. 8/a

Res. 18: Kat. No. 8/b

LEVHA VI

Res. 19: Kat. No. 9

Res. 20: Kat. No. 10

Res. 21: Kat. No. 11/a

Res. 22: Kat. No. 11/b

LEVHA VII

Res. 23: Kat. No. 12/a

Res. 24: Kat. No. 12/b

Res. 25: Kat. No. 13/a

Res. 26: Kat. No. 13/b

LEVHA VIII

Res. 27: Kat. No. 14

Res. 28: Kat. No. 15

Res. 29: Kat. No. 16

LEVHA IX

Res. 30: Kat. No. 17 /a

Res. 31: Kat. No. 17/b

Res. 32: Kat. No. 18

Res. 33: Kat. No. 19

LEVHA X

Res. 34: Kat. No. 20/a

Res. 35: Kat. No. 20/b

Res. 36: Kat. No. 20/c

LEVHA XI

Res. 37: Kat. No. 21/a

Res. 38: Kat. No. 21/b

Res. 39: Kat. No. 22/a

Res. 40: Kat. No. 22/b

Res. 41: Kat. No. 22/c

LEVHA XII

Res. 42: Kat. No. 23/a

Res. 43: Kat. No. 23/b

Res. 44: Kat. No. 24/a

Res. 45: Kat. No. 24/b

LEVHA XIII

Res. 46: Kat. No. 25

Res. 47: Kat. No. 26

Res. 48: Kat. No. 27

Res. 49: Kat. No. 28

LEVHA XIV

Res. 50: Kat. No. 29/a

Res. 51: Kat. No. 29/b

Res. 52: Kat. No. 30

LEVHA XV

Res. 53: Kat. No. 31/a

Res. 54: Kat. No. 31/b

Res. 55: Kat. No. 32

Res. 56: Kat. No. 33

LEVHA XVI

Res. 57: Kat. No. 34

Res. 58: Kat. No. 35/a

Res. 59: Kat. No. 35/b

Res. 60: Kat. No. 35/c

LEVHA XVII

Res. 61: Kat. No. 36/a

Res. 62: Kat. No. 36/b

Res. 63: Kat. No. 36/c

Res. 64: Kat. No. 36/d

LEVHA XVIII

Res. 65: Kat. No. 37/a

Res. 66: Kat. No. 37/b

Res. 67: Kat. No. 37/c

Res. 68: Kat. No. 38/a

Res. 69: Kat. No. 38/b

Res. 70: Kat. No. 38/c

LEVHA XIX

Res. 71: Kat. No. 39

Res. 72: Kat. No. 40/a

Res. 73: Kat. No. 40/b

Res. 74: Kat. No. 40/c

LEVHA XX

Res. 75: Kat. No. 41/a

Res. 76: Kat. No. 41/b

Res. 77: Kat. No. 41/c

Res. 78: Kat. No. 42/a

Res. 79: Kat. No. 42/b

Res. 80: Kat. No. 43/a

Res. 81: Kat. No. 43/b

Res. 82: Kat. No. 43/c

LEVHA XXI

Res. 83: Kat. No. 44

Res. 84: Kat. No. 45/a

Res. 85: Kat. No. 45/b

Res. 86: Kat. No. 45/c

Res. 87: Kat. No. 46

Res. 88: Kat. No. 47

Res. 89: Kat. No. 48

LEVHA XXII

Res. 90: Kat. No. 49/a

Res. 91: Kat. No. 49/b

Res. 92: Kat. No. 50/a

Res. 93: Kat. No. 50/b

Res. 94: Kat. No. 50/c

LEVHA XXIII

Res. 95: Kat. No. 51

Res. 96: Kat. No. 52

Res. 97: Kat. No. 53

Res. 98: Kat. No. 54

Res. 99: Kat. No. 55

Res. 100: Kat. No. 56

LEVHA XXIV

Res. 101: Kat. No. 57

Res. 102: Kat. No. 58

Res. 103: Kat. No. 59/a

Res. 104: Kat. No. 59/b

Res. 105: Kat. No. 60

Res. 106: Kat. No. 61

LEVHA XXV

Res. 107: Kat. No. 62

Res. 108: Kat. No. 63

Res. 109: Kat. No. 64

Res. 110: Kat. No. 65/a

Res. 111: Kat. No. 65/b

LEVHA XXVI

Res. 112: Kat. No. 66 /a

Res. 113: Kat. No. 66/b

Res. 114: Kat. No. 67

Res. 115: Kat. No. 68

LEVHA XXVII

Res. 116: Kat. No. 69/a

Res. 117: Kat. No. 69/b

Res. 118: Kat. No. 69/c

Res. 119: Kat. No. 69/d

Res. 120: Kat. No. 70

LEVHA XXVIII

Res. 121: Kat. No. 71

Res. 122: Kat. No. 72

Res. 123: Kat. No. 73

Res. 124: Kat. No. 74

Res. 125: Kat. No. 75

Res. 126: Kat. No. 76

LEVHA XXIX

Res. 127: Kat. No. 77

Res. 128: Kat. No. 78

Res. 129: Kat. No. 79

Res. 130: Kat. No. 80

Res. 131: Kat. No. 81

LEVHA XXX

Res. 132: Kat. No. 82/a

Res. 133: Kat. No. 82/b

Res. 134: Kat. No. 82/c

Res. 135: Kat. No. 83/a

Res. 136: Kat. No. 83/b

Res. 137: Kat. No. 83/c

LEVHA XXXI

Res. 138: Kat. No. 84

Res. 139: Kat. No. 85/a

Res. 140: Kat. No. 85/b

Res. 141: Kat. No. 85/c

Res. 142: Kat. No. 85/d

LEVHA XXXII

Res. 143: Kat. No. 86/a

Res. 144: Kat. No. 86/b

Res. 145: Kat. No. 86/c

Res. 146: Kat. No. 87

Res. 147: Kat. No. 88

Res. 148: Kat. No. 89

Res. 149: Kat. No. 90

LEVHA XXXIII

Res. 150: Kat. No. 91

Res. 151: Kat. No. 92

Res. 152: Kat. No. 93

Res. 153: Kat. No. 94/a

Res. 154: Kat. No. 94/b

LEVHA XXXIV

Res. 155: Kat. No. 95

Res. 156: Kat. No. 96

Res. 157: Kat. No. 97

Res. 158: Kat. No. 98

Res. 159: Kat. No. 99

Res. 160: Kat. No. 100

LEVHA XXXV

Res. 161: Kat. No. 101

Res. 162: Kat. No. 102

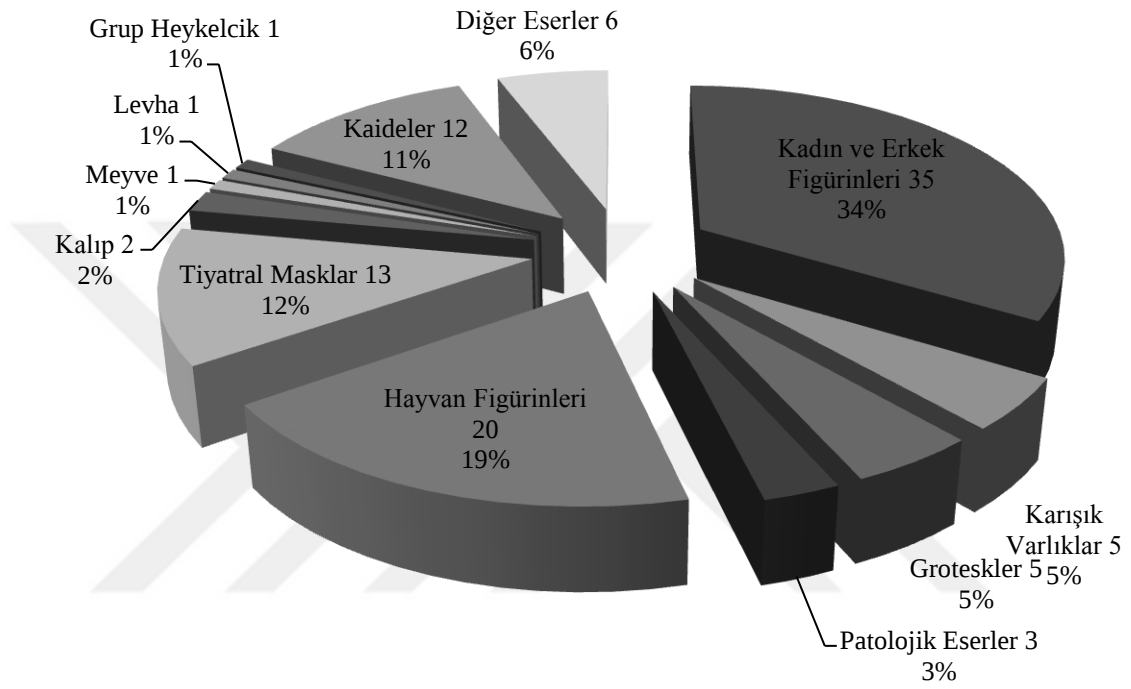
Res. 163: Kat. No. 103

Res. 164: Kat. No. 104

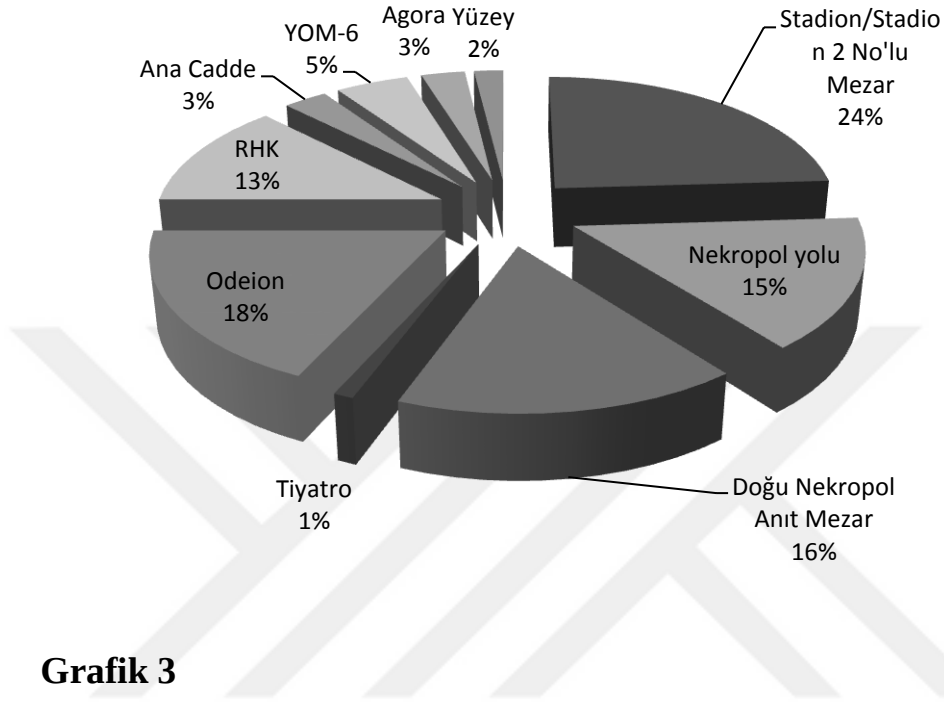
Grafik 1

Kibyra Terrakottalarının Tipolojik Dağılımı

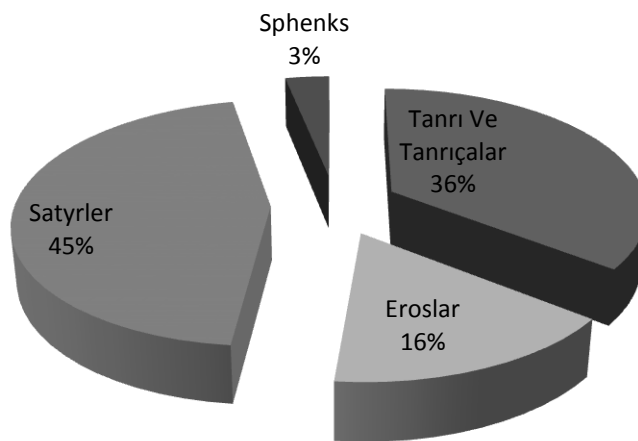
Grafik 2

Buluntu Yerlerine Göre Dağılımı

Grafik 3

Tanrı-Tanrıça ve Karışık Varlıkların Dağılımı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı Soyadı : Belma Günal

Doğum Yeri ve Tarihi : 20.08.1987 - ANKARA

Eğitim Durumu :

Lisans Öğrenimi : 2010-214 Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Klasik Arkeoloji Bölümü, Burdur

Yüksek Lisans Öğrenimi : 2015-2019 Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü-Arkeoloji Tezli Yüksek Lisans Programı (SDÜ ile Ortak)

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi :

İngilizce : C3 Seviyesi

Bilimsel Faaliyetler :

2015 – 2017 Kibyra Kazı Çalışmaları Bilim Ekibi Üyeliği

İş deneyimi :

2011 – 2015 Kibyra Kazı Çalışmaları

2013 – 2014 Uylupınar Yüzey Araştırmaları

